

226

Callego / Sept. 27 1891.
Margarita Catharina
nata 126 apud
Francisco S. Callego
et Anna McJannet
wif.
Patri: Michael McJannet
Eme Louisa Connally
Th. J. Pettit

Property of

COZA

Please return to

Graduate Theological

1891

2236

Property of

COSA

Please return to

Graduate Theological

Union Library

INTRODUCTIO

AD

SACRAM SCRIPTURAM,

ET

COMPENDIUM

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

USQUE AD ANNUM MDCCCXXXVI

CUM INDICE COPIOSISSIMO

ACCESSERUNT

NOTITIA LIBRORUM IURIS UTRIVSQUE,

ET POSITIONES

EX UNIVERSA THEOLOGIA DOGMATICO-SCHOLASTICA SELECTÆ.

EDITIO DENUO AUCTA ET EMENDATA.

AVENIONE.

APUD FRANCISCUM SEGUIN, TYPOGRAPHUM.

1836.

STANFORD UNIVERSITY

COMPENDIUM

HISTORICAL ECCLESIASTICAL

UNION AD ANNUM 1847

CONFERENTIA

NOTITIA

NOTITIA

STANFORD

STANFORD UNIVERSITY

EDITOR LECTORI.

« **MULTIS** abhinc annis prodierunt hæc duo quæ Lectori offerimus opera, brevia quidem, sed gravissima eâ rerum momentosarum quas continent copiâ (1).

Primum, quod inscribitur *Introductio ad sacram Scripturam*, innumeras fere complectitur quæstiones de sacra Scriptura generatim, et de singulis ejus libris. Illas reverà summatim tantùm recenset auctor; sed eo modo ut, qui sacrarum Scripturarum studio incubuerunt, rerum jam sibi notarum seriem faciliè apprehendant et animo revolvant; qui autem eisdem operam dare velent, ordinem habeant quem sequantur. Quinimo solius hujus libelli ope permulta edisci possunt quæ ignorare non debent viri Sacris addicti. Opusculum istud in se pretiosum, pretiosius adhuc visum est in his rerum adjunctis, in quibus tanta est penuria et librorum et facultatum ad illos comparandos; hinc de eo iterum edendo susceptum fuit consilium. Quamvis, ob breve temporis intervallum, in animo tantùm habuerim editioni invigilare, opus recognoscendo, nonnulla existimavi aut revocanda ad sanioris critices regulas quæ à tempore ex quo primùm prodiit illuxerunt; aut addenda de gravissimis quæstionibus de quibus siluerat auctor, v. g. *de sex diebus creationis, de Chronologia ante et post diluvium*, etc. Occasione datâ, appellavi scriptores qui de propositis

(1) Hæc duo opera confecta sunt ad usum *Ordinandorum* ab erudito et modesto auctore ex Eudistarum Congregatione, quæ et Missionibus, et juniorum Clericorum institutioni dedita, tam bene merita est de Religione et Ecclesia. Illorum editiones plures numero prodierunt ab anno 1752; quædam fortè præcesserunt.

ae. 43

quæstionibus melius disseruere : apposui etiam Indicem operum quæ consuli possunt ab iis qui in sacrarum Scripturarum studio versantur.

Alterum opus , cui titulus , *Compendium Historiæ Ecclesiasticæ* , paucis etiam innumera continet : scilicet auctor sex articulis , pro quolibet æræ Christianæ seculo , tradit ordinem Conciliorum œcumenicorum , seriem summorum Pontificum , Scriptorum Ecclesiasticorum , Institutorum Regularium et Secularium , Principum , et Novatorum. In singulis articulis attingit res præcipuas quæ contigerunt , et paucioribus verbis sanum de omnibus profert iudicium. Penès unumquemque est agnoscere quanta sit hujus Compendii utilitas , iis maximè quos non deceret errare in Chronologia præcipuorum factorum quæ ad Historiam Ecclesiasticam pertinent. »

Hæc D. de la Hogue , in editione Londinensi anni 1811 , quam secuti sumus. Nonnulla addita sunt de gravissimis Ecclesiæ malis , et de Scriptoribus Ecclesiasticis ad finem ultimi seculi.

Novo Supplemento , ne quid desideretur , accedit Synopsis Seculi XIX usque ad annum 1836 ; et Index historicus qui mille circiter antea vocabula continebat , plus mediâ parte nunc prodit ampliatus.

ELENCHUS.

INTRODUCTIO AD SACRAM SCRIPTURAM.	Pag. 7
PARS PRIMA. De Scriptura sacra in genere.	7
QUÆSTIO I. De natura Scripturæ sacræ.	7
QUÆSTIO II. De auctoritate Scripturæ sacræ.	9
<i>Propositio I. Libri quos Judæi et Christiani sacros appellant, sunt genuini.</i>	10
<i>Prop. II. Libri sacri non fuerunt corrupti substantialiter.</i>	13
<i>Prop. III. Historia Librorum sacrorum est maximè verax.</i>	14
<i>Prop. IV. Libri Veteris et Novi Testamenti verè sunt divini, et divinâ auctoritate exarati.</i>	16
QUÆSTIO III. De inspiratione Scripturæ sacræ.	26
QUÆSTIO IV. De Canone Scripturæ sacræ.	30
QUÆSTIO. V. De Editione Scripturæ sacræ.	32
<i>Caput I. De Textu originario Scripturæ sacræ.</i>	32
<i>Caput II. De Versionibus Scripturæ.</i>	34
<i>Articulus I. De Versionibus Græcis.</i>	34
<i>Art. II. De Versionibus Latinis.</i>	36
<i>Art. III. De Versionibus vernaculis.</i>	38
QUÆSTIO VI. De Sensibus Scripturæ sacræ	40
PARS SECUNDA. De singulis Scripturæ sacræ Libris.	52
De Pentateucho.	52
De Libris Josue, Judicum et Ruth.	63
De Libris Regum, Paralipomenon, et Esdræ.	64
De Libris Tobiae, Judith, Esther et Job.	65
De Psalmis et quinque Libris Sapientialibus.	67
De Prophetis Majoribus.	70
De Prophetis Minoribus, et Machabæis.	71
De sacro Christi Evangelio.	74
De Actibus Apostolorum.	79
De XIV Beati Pauli Epistolis.	80
De Epistolis Catholicis, et Apocalypsi.	81
APPENDIX PRIMA. De præcipuis mundi Ætatibus.	82
APPENDIX SECUNDA. De præcipuis mundi Imperiis, in ordine ad sacram Scripturam.	85
De Imperio Assyriorum.	85
De Imperio Chaldæorum scæ Babyloniorum.	86

De Imperio Medorum.	Pag. 87
De Imperio Persarum.	87
De Imperio Græcorum.	88
De Monarchia Asiæ vel Syriæ.	88
De Monarchia Ægypti.	89
De Imperio Romanorum.	89

COMPENDIUM HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ. 91

SYNOPSIS primi Ecclesiæ Seculi.	92
II Seculi.	95
III Seculi.	97
IV Seculi.	100
V Seculi.	105
VI Seculi.	111
VII Seculi.	114
VIII Seculi.	116
IX Seculi.	117
X Seculi.	120
XI Seculi.	121
XII Seculi.	124
XIII Seculi.	127
XIV Seculi.	130
XV Seculi.	133
XVI Seculi.	138
XVII Seculi.	145
XVIII Seculi.	155
XIX Seculi, usque ad annum 1836.	167
INDEX hujus Compendii.	175

BREVIS NOTITIA LIBRORUM JURIS UTRIVSQUE. De Jure Canonico.	185
De Jure Civili.	188
ORATIONES recitandæ ante Lectionem Veteris et Novi Testamenti.	190
POSITIONES ex universa Theologia dogmatico-scholastica selectæ.	191
INDEX Operum quæ utilissima erunt sacrarum Scripturarum studio incumben- tibus.	196

INTRODUCTIO

AD

SACRAM SCRIPTURAM.

Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia; ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

2. TIM. III. 16, 17.

OPUSCULUM hoc elaboratum est in gratiam sacræ Theologiæ Candidatorum, quibus nec adest marsupium locuples ad libros mole ingentes emendos, nec suppetit tempus ad eos evolvendos. Optassem multa dicere paucis; at illud sanè arduum: dum enim brevis esse laboro, obscurus fio. Satis erit pro hoc instituto, si nunc dilucida et firma stabiliantur principia; accedent deinceps uberes magistrorum explicationes, aut diffusiora legi poterunt volumina: itaque præcipuæ tantum quæstiones, probationes, objectiones et responsiones indicabuntur in hoc libello. Quod ut planè fiat, dicetur breviter 1° de Scriptura sacra in genere, 2° de singulis Scripturæ sacræ libris.

PARS PRIMA.

DE SCRIPTURA SACRA IN GENERE.

SEX proponuntur Quæstiones de Scriptura sacra in genere. Prima erit de Natura; II. de Auctoritate; III. de Inspiratione; IV. de Canone; V. de Editione; VI. de sensu Scripturæ sacræ.

QUÆSTIO PRIMA.

De natura Scripturæ sacræ.

NATURA rei alicujus ex ejus nomine, definitione et proprietatibus cognoscitur.

I. Scripturæ sacræ appellantur sæpe Biblia Sacra, Libri Sacri, Sacri Codices, Litteræ Sacræ, Sacer Textus.

Scriptura etiam aliquando dicitur instrumentum pacti vel fœderis Deum inter et homines initi, quo Deus gratias et felicitatem promittit, homines verò ad virtutis exercitium se obligant. Non rarò vocatur Testamentum, id est voluntas Dei sollemnis manifestata, hæreditatem temporalem et æternam instituens : voluntas illa ante Christum manifestata, dicitur vetus Testamentum; à Christo et post Christum promulgata, dicitur novum Testamentum. Appellatur insuper Libri Canonici, quia per Canones seu regulas et definitiones Ecclesiæ continetur in Canone sive Catalogo sacro, in quo Libri Sacri secerantur à profanis. Appellatur tandem Scriptura, quia verbum Dei litteris consignatum est : appellatur Sacra, ratione principii, nempe Dei, à quo fluit; ratione eorum quæ continentur, mysteria enim et documenta quæ in ea includuntur sunt sacra; denique ratione finis, quia ad Dei gloriam tendit et ad hominum salutem. *Hæc scripta sunt*, inquit S. Joannes (xx. 31.), *ut credatis, quia Jesus est Christus filius Dei, et ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus.*

II. Scriptura Sacra rectè definitur : Verbum Dei, Spiritu sancto specialiter afflante, ab homine conscriptum. — Dicitur verbum Dei, seu sermo, qui Deum habet auctorem. Dicitur, Spiritu sancto specialiter afflante, quia, ut ait S. Petrus (2 Ep. 1. 21.), *Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.* Dicitur, ab homine conscriptum, tum quia, excepto Decalogo, nihil habemus digito Dei, sine hominum ministerio, exaratum; tum ut distinguatur verbum Dei scriptum, quod continetur in Scriptura, à verbo Dei tradito, quod continetur in Traditione, sive in Conciliorum definitionibus et SS. Doctorum libris. Definitio ista est accurata, exponit enim rem per genus et differentiam.

III. Libri sacri cæteris sunt, 1° venerabiliore, ob dignitatem mysteriorum quæ ibi revelantur; nullibi etiam tam sublimia reperiuntur : ob antiquitatem scriptionis; Moyses enim omnium qui supersunt scriptorum, est antiquior : ob certitudinem factorum; maximâ enim certitudine gaudent Libri sacri, divinâ auctoritate innixi. 2° Sunt jucundiores, ratione historiarum, quæ præclarissimæ sunt; v. g. historia creationis mundi, diluvii, Josephi, etc. ratione oraculorum, quæ perspicua sunt et nitida; v. g. oracula de Messiae divinitate : ratione exemplorum; congruentia enim sunt ad omnia vitia fugienda et omnes colendas virtutes. 3° Sunt utiliores : quamvis enim non fuerint simpliciter et absolutè necessarii, cum Deus aliis modis supplere potuerit hominum doctrinæ, et reverà religio sine illis libris ante Moysen steterit; attamen libri illi sunt utilissimi ad conservan-

dam historiæ sacræ memoriam, ad mysteria sacra celebranda, ad docendos infideles, ad arguendos hæreticos, ad corripiendos peccatores, ad erudiendos indoctos, tum erga Deum, tum erga homines; tandem ad corda illuminanda, convertenda, sananda, inflammanda et corroboranda.

QUÆSTIO II.

De auctoritate Scripturæ sacræ.

QUÆRITUR utrū Scriptura sacra habeat auctoritatem erga omnes homines. Fundamentalis hæc quæstio maximè est momenti; quocirca paulisper est evolvenda. Auctoritas aliquando sumitur pro jurisdictione, sive potestate regendi inferiores. Hic verò sumitur pro dignitate, et ut ita dicam, exigentia fidei, et significat virtutem et potentiam sermonis alicujus, ad captivandum intellectum, ita ut præbeat assensum iis quæ proponuntur. Auctoritas alia est verbi humani, propter testimonium hominum veridicorum; alia verbi divini, propter testimonium Dei revelantis: porro, ut ait S. Joannes (1 Ep. v. 9.), *si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est.....* Hæc auctoritas probanda occurrit, vel adversus Christianos, vel adversus Judæos, vel adversus Ethnicos. Pro conditione hostium diversa adhibenda sunt arma.

Si cum Christiano agatur, nubes traditionis Patrum et judicium Ecclesiæ, Scripturæ sacræ pondus et auctoritatem palam manifestabunt; Christianis enim, nihil validius et efficacius, duobus illis veritatis fontibus, proferri potest. Traditio Patrum purissimus est canalis per quem ad nos usque immaculata pervenit veritas à Deo tradita: Ecclesia autem est supremus judex controversiarum, quæ circa fidem et mores oriri possunt inter Christianos.

Si cum Judæo disputandum sit, supposita auctoritate veteris Testamenti, quod admittit, probanda erit auctoritas novi Testamenti. Hoc autem fiet 1° ostendendo scriptores novi Testamenti summunè veridicos fuisse, nec deceptos nec deceptores, ut dicemus in prima probatione tertiæ propositionis: 2° ostendendo figuras omnes in veteri Testamento descriptas in novo adimpletas fuisse, eo ipso modo quo describuntur in libris novi Testamenti; prophetias omnes perfectum habuisse eventum; omnia tandem eâ præcisè ratione contigisse in novo Testamento, quo in veteri fuerant prænuntiata: porro id fusè traditur in tractatu de Religione, vel de Incarnatione. Quædam seligamus testimonia. I. Genes. XLIX. 10, Messias dicitur venturus cum auferetur sceptrum è Juda:

Daniel. IX. 24, cùm 70 hebdomades annorum, ab instauratis post captivitatem Babylonicam Jerosolymis, jam jam essent absolvendæ : *Aggæi II. 8*, cùm staret adhuc Templum secundum. Atqui auctores novi Testamenti clarè asserunt Jesum Christum verum Messiam advenisse, in diebus Herodis, cùm auferebatur sceptrum è Juda, stante secundo Templo, et cùm jam jam absolvendæ essent septuaginta hebdomades prædictæ. II. Messias debebat è Bethlehem prodire : *Michææ V. 2. Et tu Bethlehem*, etc. è semine David : *Isaïæ XI. 1.* : è Virgine nasci, *Isaïæ VII. 14. Ecce Virgo concipiet*, etc. Atqui auctores novi Testamenti asserunt Messiam in Bethlehem natum fuisse, è semine David originem duxisse, è Virgine natum fuisse. III. Messiae vitam, paupertatem, labores, passionis et mortis circumstantias describunt Prophetæ David, Isaïas, Jeremias, Zacharias, etc. Atqui eodem ipso modo, ad apicem impleta in Jesu filio Mariæ manifestum est ex scriptoribus novi Testamenti. Innumera alia prætermitto, et jam dicta lucem ex dicendis accipient.

Si tandem adducendus est Ethnicus ad admittendas Scripturas sacras, et assensum dandum iis, quæ in illis libris continentur; quatuor accuratè præstanda videntur : 1° ostendendum est libros, quos Judæi et Christiani sacros esse dicunt, verè esse genuinos, id est, temporum, locorum et personarum quibus attribuuntur; nec esse supposititios, id est, non fuisse præposterè confictos et dolosè adinventos novissimis temporibus. 2° Libros illos non fuisse corruptos et mutatos *substantialiter*, sive quoad veritatem historiæ, sive quoad notitiam mysteriorum, sive quoad traditionem legum et præceptorum. 3° Libros illos in omnibus esse veraces, nihil falsi continere. 4° Libros illos esse verè divinos, id est, Deo ipso auctore, ab hominibus fuisse exaratos.

PROPOSITIO I.

Libri quos Judæi et Christiani sacros appellant, verè sunt genuini; nec dici possunt supposititii.

PROBATUR 1° fide humanâ. Illi libri sunt verè genuini nec ullatenus supposititii, qui ab iis auctoribus scripti sunt à quibus scripti esse dicuntur, et eo circiter tempore, quo scripti esse feruntur; atqui libri sacri, etc. Nam illi libri ab iis auctoribus scripti sunt, eo tempore quo scripti feruntur, qui eo modo scripti crediti sunt unanimi consensu, ab omnibus proximè et continuatâ serie sequentibus ætatibus ad nos usque. Atqui libri sacri eo modo quo scripti feruntur, scripti crediti sunt unanimi consensu ab omnibus, etc. Nam ab omni ævo, ex

quo formam regiminis acceperunt Israëlitaë, libri veteris Testamenti unanimi consensu crediti sunt scripti ut feruntur, ab Israëlitis omnibus, etiam post divisionem Tribuum factam tempore Roboam et Jeroboam, quo tempore nihil commune habuerunt, quantum fieri potuit. Ita etiam libri veteris et novi Testamenti crediti sunt scripti ab iis auctoribus, etc. ab ipsis Ecclesiæ Christianæ primordiis, cum Apostoli gratiâ cœlesti jam roborati, novæ legis mysterium, Judæis primum, deinde orbi universo, promulgarent. Sic scripti crediti sunt ab omnibus Christianis, non Catholicis modò, sed et ab innumeris Hæreticis, qui à Catholicorum sententiis, quantum potuerunt, desciverunt. Palmare videtur hoc argumentum, nec potest negari nisi admittatur pyrrhonismus historicus, à quo quisque sapiens abhorrrere debet.

Et certè non magis, imò minùs dubitari potest genuinos esse libros, quos tota gens Israëlitarum ab accepta in deserto forma regiminis, et tota Christianorum gens ab exordio religionis christianæ, sinè opinionum diversitate, crediderunt genuinos, quàm dubitari potest de sinceritate librorum Iliadis ab Homero, Æneidos à Virgilio, Commentariorum Cæsaris à Julio Cæsare, Orationum Tullii à Tullio Cicerone. Atqui meritò irrideretur qui nunc assereret libros qui circumferuntur sub nominibus illorum auctorum non esse genuinum factum eorum, aut ejus circiter temporis. Unde non magis dubitare licet de antiquitate sincera historiarum et legum quæ in Pentateucho seu quinque libris Mosaicis pro Israëlitis, et in Evangelio pro Christianis traditæ sunt et referuntur in illis libris, quàm dubitari potest de traditione legum à Numa Pompilio pro Romanis, à Solone pro Atheniensibus, à Lycurgo pro Lacedæmonis, et à Mahumete pro Mahumetanis. Sinè hac regula ruunt omnia, et nihil certum in historia. Igitur qui ea negaret inter stultos deputandus esset, ac magis verberibus quàm verbis esset excipiendus.

Probatur 2º enumeratione. Idem sit judicium de cæteris Scripturæ libris ac de Pentateucho, qui est fundamentum omnium librorum veteris Testamenti, et quasi summarium religionis Judaicæ; et de Evangelio secundum quatuor Evangelistas, quod est fundamentum librorum novi Testamenti; cæteri enim sunt tantum appendices. Atqui hæc duo sacrorum librorum volumina sunt genuina et minimè supposita.

1º Quidem Moyses fuit certè auctor Pentateuchi: nam ille est auctor Pentateuchi, qui sæpissime asserit se jussu Dei scripsisse verba legis, et quem hujus libri auctorem cognoverunt omnes reliqui librorum sacrorum

auctores, Christus ipse, Apostoli, et tandem omnium nationum et seculorum auctores insignes: atqui Moysen esse Pentateuchi auctorem asserit ipse Moyses et omnes, etc. Sic 1° *Exodi* XVII. 14. XXIV. 4. XXXIV. 27. — *Deuter.* XXXI. 9. 24. — 4 *Reg.* XIV. 6. XVIII. 6. — *Judic.* III. 4. — 1 *Esdr.* III. 2. VI. 18. — 2 *Esdr.* IX. 3. — *Baruch.* 1. 20. — *Daniel.* IX. 11. Notandum id quod refertur 4 *Reg.* XXII. 8, et 2 *Paralip.* XXXIV. 15, Helciam Pontificem, tempore Josiæ, cum sartatecta Templi curaret, librum legis ipsâ Moysis manu (ut videtur) scriptum in domo Domini reperisse. 2° Christus et Apostoli dicunt Moysen de Christo scripsisse, v. g. *Joan.* V. 46. *Act.* XV. 21. 3° Auctores omnes Judæi et Samaritani, inter Christianos Catholici et Hæretici id apertè confitentur omnes. 4° Tandem id disertissimè probat Huetius in *Demonstratione Evangelica*, ex innumeris auctoribus profanis, v. g. ex Sanchoniatone Phœniciarum rerum scriptore, uno aut altero seculo Moyse recentiore; ex Homero, Hesiodo, Solone, Anaxagora, Socrate, Theopompo, Beroso, etc. imò universam Ethnicorum theologiam ex Moysis scriptis aut actis manasse probat idem auctor.

2° Sancti Evangelii libri sunt genuini fœtus quatuor Evangelistarum, nec sunt suppositi. Nam illi libri sunt genuini, qui laudati sunt tanquam genuini ab innumeris scriptoribus et coætaneis, id est circiter eo tempore quo scripti sunt, et quo res scriptæ contigerunt, aut paulò post; et ab aliis continuatâ serie ad nos usque: atqui quatuor Evangelistas scripsisse Evangelium, tempore circiter quo contigerunt res narratæ, testantur omnium temporum scriptores, ut ostendit olim Eusebius in *Historia Ecclesiastica*, et ostendunt quibus fusiori stylo scribere datum est: v. g. S. Matthæum scripsisse Evangelium testatur in sua ad Corinthios Epistola Clemens Romanus apostolicorum temporum æqualis, qui testimonia ex eo Evangelio depromit; laudatur pariter illud Evangelium ab Ignatio, qui Christum à mortuis suscitatum vidisse se gloriabatur. Laudatur à Polycarpo Joannis Apostoli Discipulo, et à Papia Polycarpi sodali; item à Justino martyre, ab Athenagora, à S. Irenæo qui primam Apostolorum successionem se attigisse jactabat: addi possent scriptorum agmina; at superfluum esset.

Probatur 3° ex impossibilitate suppositionis. Si libri sacri non essent genuini, fuissent suppositi, vel ab Ethnicis, vel à Judæis, vel à Christianis, atqui nullum dici potest. Non primum; Ethnici enim ignorabant historiam et mysteria Israëlitarum, qui certè non approbassent libros ab Ethnicis confictos. Non secundum; nam libri veteris Testamenti continent præcepta difficillima, leges durissimas; referunt scelera Judæorum immanissima,

objurgationes amarissimas nomine Dei factas, et durissimas castigationes à Deo inflictas Israëlitis : atqui ea omnia non referrentur in libris, si fuissent à Judæis conficti. Non tertium ; nam 1° non supposuerunt Christiani libros veteris Testamenti, quia ante Christianos libri illi existebant. 2° Non supposuerunt libros novi Testamenti ; nam cùm ad omnes Judæos, Ethnicos et Christianos dirigerentur, dolosi auctores fuissent certè ab aliquibus suppositionis et mendacii accusati, et horum accusatio ad nos pervenisset. Deinde cùm libri illi contineant præcepta ad observandum, et mysteria ad credendum difficilia, horum librorum promulgationi obstitissent sanè multi. Exemplo res fiat clarior : si nunc deceptor libros proferret, circa religionem supposititios, à quo, quæso, admitterentur illi libri ?

PROPOSITIO II.

Libri sacri non fuerunt corrupti substantialiter.

PROBATUR. Nam si fuissent interpolati, vel à Judæis, vel à Christianis ; atqui neutrum dici potest. 1° Libri veteris Testamenti non fuerunt interpolati à Christianis : Judæi enim vehementissimè obstitissent, et aliquid de eo scriptum superesset : atqui nihil de eo scriptum remansit. Non etiam à Judæis fuerunt interpolati, tum quia Christus et Apostoli hujus interpolationis non arguerunt Judæos ; tum quia adhuc integra manent vaticinia de Christi divinitate, quæ si potuissent Judæi, certè delevisent ; tum quia libri publici, numero plurimi, continentes totam religionem, nobilitatis titulos et gentis et privatorum, originem cæremoniarum ab initio observatarum, v. g. Circumcisionis, Agni paschalis, purificationum, primitiarum, etc. non potuerunt vitari, neque à privato, neque à societate, apud populum, qui semper tenacem et scrupulosam, ad apices usque, habuit in sacra volumina observantiam ; atqui, ut norunt omnes, Judæi semper habuerunt, etc. 2° Libri novi Testamenti non fuerunt depravati ; hæc enim depravatio facta fuisset vel statim à morte Christi et viventibus Apostolis, vel postea : atqui primum dici non potest ; reclamassent enim auctores et fideles : nec secundum, tum quia eodem modo legimus eas Scripturas, quo legebant Patres priorum seculorum ut constat ; tum quia illa mutatio nec dici potest facta communi consilio, nec privati alicujus arte et malitiâ ; fuissent enim aliqui, qui huic fraudi obstitissent ; quis enim ignorat omnes summopere ad religionis mutationem attendere ? Præterea non erant in eorum potestate innumera exemplaria, quæ manibus omnium ferebantur ; sola mens pasta

chimæris aliter potest sentire. Si facta fuisset mutatio, nonne cognita essent depravationis tempus, locus, modus, etc? Sicut ergo supponi non potest nunc aliquem impunè libros sacros mutare; ita omni verisimilitudine caret, quæ fingi posset, olim facta in libris sacris mutatio et corruptio substantialis.

PROPOSITIO III.

Historia Librorum sacrorum est maximè verax.

PROBATUR 1°. Illa Historia est maximè verax, cujus scriptores fuerunt integerrimi, sincerissimi, plerique doctissimi, et omnes veridici; atqui scriptores Historiæ sacræ, etc. Nam illi fuerunt omnino veridici qui nec fuerunt decepti nec deceptores; atqui historici sacri, etc. 1° Falli non potuerunt; fuerunt enim plerique testes oculati, omnes prudentes, omnes exquisiti veritatis inquisitores: sic Moyses in omni Ægyptiorum sapientia eruditus, insuper audierat à longævis patribus suis historiam rerum ad sua usque tempora; scribit verò postea quæ viderat, audierat, fecerat: sic Josue, sic Prophetæ, præsertim Isaias, et Jeremias, et Daniel; sic tandem Evangelistæ et S. Paulus, poterant dicere: *Quod ab initio audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ contrectaverunt, et testamur, et annuntiamus vobis.* (1 Joan. I. 1.) 2° Fallere nec voluerunt nec potuerunt; 1° quia erant candidi, simplices, probi, integerrimæ vitæ et famæ: 2° quia nemo gratis malus; attamen nihil omnino profuisset illis mendacium, nullâ spe lucri temporalis, aut gloriæ humanæ moveri poterant: 3° quia facilè potuissent falsitatis argui et convinci, probro et ignominia affici, si mendaces fuissent; scribebant enim coram innumeris, ea quæ novissimè gesta referebantur; v. g. libri Moysis scripti sunt et lecti coram innumera hominum multitudine, qui factorum in iis relatorum fuerunt testes oculati: et libri Evangelistarum directi sunt ad Judæos, et ad Christianos, ad principes, ad sapientes, etc. 4° quia maxima et singularis est concordia inter auctores veteris Testamenti secum, et novi Testamenti secum, et insuper inter scriptores novi Testamenti cum veteris Testamenti scriptoribus; omnes eodem spectant, omnes eandem doctrinam tradunt, uno verbo, omnia ab eodem videntur scripta calamo, quamvis scriptores tot seculorum fuerint, diversæ indolis et linguæ, diversi ingenii, et scripserint diversis temporibus et locis. *Hæc certè omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.* (1 Cor. XII. 11.) Cæcus sit oportet qui non videt hîc summæ veritatis tesseram. Quis in multitudine

philosophorum inveniet multos, inter quos cuncta quæ sentire, conveniant? imo inter historicos profanos quantæ dissonantiæ? 5° Ipsi scriptores sæpe inconcussa patrabant miracula, ut eorum quæ scribebant, veritatem ostenderent; sic Moyses, Prophetæ, Apostoli, etc. 6° Tandem si quidam dolosus nunc immensum populum regere tentaret, et leges, quas diceret divinas, sensibus et libidinibus adversas præscriberet, ut fecit olim Moyses, quid, quæso, proficeret? Pariter si quidam rudes piscatores totius orbis religionem mutare susciperent, ut factum ab Apostolis narrant Evangelistæ, quomodo irriderentur? Ita, judice ratione, factum fuisset, si Moyses et Apostoli fuissent mendaces, dolosi, impostores, seductores.

Probatur 2°. Omnis historia est verax, quæ res gestas ita narrat uti narrantur in multis libris coætaneis, vel proximis ætati quæ res gestæ sunt. Atqui sacri narrant res gestas, etc. 1° Innumeri scriptores à Moyse ad nos narraverunt res gestas, sicut à Moyse narrantur. 2° Scriptores novi Testamenti narrant res, unanimi consensu, sicut narratæ sunt, et ab auctoribus Judæis et ab Ethnicis. Nam Josephus Judæus scriptor fidelissimus, *lib. XVIII Antiq. c. 4*, (cujus testimonium verè genuinum esse comprobatur alibi) omnia quæ præcipua sunt de Jesu Christo, virtutes et miracula, summatim narrat ut Evangelistæ. Deinde Judæi in Talmude tractatu in Midrach, et Mahumetani in Alcorano Azoarâ v, omnia ferè attestantur mirabilia de Christo Jesu, quæ Evangelistæ scripserunt. Præterea insigniores Ethnici auctores idem de Christo retulerunt quod Evangelistæ, v. g. Suetonius, Tacitus, Plinius junior, Phlegon, etc. Sic novum sidus post Christum natum apparuisse, ad eumque Magos venisse, non diffitetur Julianus Apostata apud S. Cyrillum, *lib. VI*. Miracula Christum edidisse confitetur Celsus apud Origenem; Christi mortem refert Tacitus, *Annal. lib. XV*. Mirabilem solis defectionem, et terræ motum, quæ moriente Christo contigerunt, narrat Phlegon, Adriani Imperatoris libertus, in *Chronicis lib. XIII*. Non mirum ergo si S. Lucianus martyr, ut refert Eusebius, sic tyrannos affatus sit: « Requirite in annalibus vestris, et » invenietis temporibus Pilati patiente Christo, fugato » sole, interruptum tenebris diem. » Non mirum etiam, si Tertullianus confidenter sic Gentiles alloquebatur: (*Apologet. c. 21.*) « Eum mundi casum in archivis vestris » relatum habetis. » Legebant multi Doctores, ut Eusebius et S. Augustinus in Actibus Pilati, qui tunc erant sinceri, Epistolam hujus præsidis ad Tiberium, in qua Christi mirabilia confitebatur. Narrat etiam doctissimus Tertullianus, in *Apologet. c. 5*, Tiberium Imperatorem

de rebus à Christo præclarè gestis, certiore factum à Pilato, ea retulisse Senatui Romano, suumque dedisse suffragium, ut inter deos adscriberetur; Senatum quidem respuisse; at Tiberium in sua sententia et pro Christianis benevolentia perseverasse. Porro Tertullianus hæc referens, Romanos ad monumenta publica in archivis deposita remittebat, falsitatis et opprobrii censuram non veritus. Tandem Lampridius ethnicus in vitâ Severi refert, Adrianum in multis urbibus templa ædificasse in honorem Jesu Christi, sed oracula respondisse, quod si staret hoc susceptum opus, brevi deos omnes esse eliminandos, et totum orbem christianum futurum.

PROPOSITIO IV.

Libri veteris et novi Testamenti verè sunt divini, et divinâ auctoritate exarati.

PROBATUR 1° ex eventu vaticiniorum. Quod antequam probetur, observandum 1° prophetiam seu vaticinium esse narrationem rerum futurarum, quæ nondum contigerunt eo tempore quo prophetia illa edita est, quæque ex naturalibus causis prævideri non possunt. 2° Prophetiam esse veracem, quæ prædixit res eventu postea completas. 3° Omnem prophetiæ facultatem à Deo esse; *Deut. XVIII. 22, Isaias XLIV. 7, sed præsertim XLI. 23*, sic habet: *Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, et sciemus quia dii estis vos....* Unde Tertullianus, *Apologet. c. 20.* ait: «Idoneum testimonium divinitatis est veritas» divinationis, » Hoc posito,

Probatur propositio. Libri illi Deum habent auctorem qui continent innumeras prophetias diu antequam evenirent descriptas eo ipso modo quo adimpletæ sunt. Atqui libri, etc. 1° In veteri Testamento præcipuæ sunt Jacob morientis, *Genes. XLIX. 10.* Moyses, præsertim *Deuter. XXVIII*, clades quibus puniendi erant Israëlita, si legem Dei infringerent, vaticinatur à verbo ad verbum, sicut in decursu temporum contigisse constat. Aliæ sunt Davidis, Isaiæ, Jeremiæ, Danielis, qui non tam Christi vates, quàm historici videntur. Vaticinantur præcipuè abrogationem legis Mosaicæ, substitutionem legis Evangelicæ, et conversionem Gentium, v. g. *Psal. II. 8. XXI. 28. LXXI. 8, etc.* — *Isai. I. 11. II. 2. XLII. 1. LV. 4. LX. 3. etc.* — *Jerem. VI. 20. XXXI. 31.* — *Amos. V. 21.* — *Malach. I. 10.* Non est mihi, inquit, voluntas in vobis, dicit Dominus, et munus non suscipiam de manu vestra; ab ortu enim solis usque ad occasum, in omni loco sacrificatur, et offertur nomini meo oblatio munda. 2° In novo Testamento insignes sunt prophetiæ, præsertim *Matth. XVI. 21. XX. 19.* et alibi Christus suam futuram resurrec-

tionem prædicit, eo modo quo factam fuisse constat. 3° Multis in locis Christus prænuntiat quæcunque Apostolis eventura erant, sicut reverà evenerunt. 4° *Matth. XXIV. 2*, et alibi, prædicit nitidè eversionem Templi Jerosolymitani, qui teste *Josepho* (*lib. VII Belli Judaici*) contigit post 40 annos à morte Christi, agente Tito, imperante Vespasiano; non remansit lapis super lapidem, surrexit gens contra gentem, undique vallo circumdata est civitas et expugnata. Tribulationibus vexati sunt Judæi talibus, ut matres propter famem prementem suorum filiorum carnes in escam præparaverint.

Probatur 2° ex splendore miraculorum, quæ à solo Deo esse potuerunt, patratorum ab auctoribus vel defensoribus librorum, in gratiam doctrinæ in libris sacris contentæ. Quod antequam probetur, observandum 1° miraculum divinum esse effectum extraordinarium, productum à virtute, omnes causarum secundarum vires superante, sive absolutè, sive saltem habità ratione circumstantiarum. 2° Deum summè veracem et summè bonum non posse in gratiam falsitatis patrare miracula, aut permittere ut apparentia patrentur, ita ut non sit medium detegendi erroris; *impossibile enim est mentiri Deum* (*Hebr. VI. 18.*) : unde S. Augustinus ait, miracula esse sigilla quibus Deus veritatem obsignat. Hoc posito,

Probatur propositio. Doctrina in libris sacris contenta est verè divina, in cujus confirmationem vera et propriè dicta facta sunt miracula divina; atqui in confirmationem doctrinæ, etc. Sic 1° in veteri Testamento emicant miracula Moysis coram Pharaone; *Exodi VII*, mutavit virgam in serpentem, et serpentem in virgam; *Exodi XII*, decem plagis affecit Ægyptios. Alia in deserto patravit: eduxit aquam de petra, amaras aquas reddidit dulces; Legem accepit in fulgure et tonitru; *Exodi XVII, XX, XXIV*, etc.... *Josue III*, siccato Jordane transit populus; *Josue X*, sol et luna stant in medio cœli, orante Josue. 3 *Reg. XIV et XVIII*, Elias claudit cœlum, à corvo pascitur, suscitât mortuum, ignem et pluviam è cœlo obtinet. 4 *Reg. II*, in cœlum assumitur. Prodigia patrat Eliseus similia: 4 *Reg. II, IV, V, VI, et XIII*, ambulat super Jordanis aquas, Naaman à lepra sanat, percutit Syrios cæcitate, cadaver ejus suscitât mortuum, etc. 4 *Reg. XIX*, Ezechia et Isaiâ orantibus, 185 millia Assyriorum pereunt. *Daniel VI*, ipse Daniel in lacum leonum missus, salvus et integer conservatur. *Daniel III*, tres pueri in fornacem ardentem injecti, manent illæsi, etc. 2° In novo Testamento splendent miracula Christi, v. g. *Matth. xv. 56*, panes quinque et pisciculos paucos mirabiliter multiplicavit; *Matth. XX. 54*, cæcis visum reddidit; *Joan. IX. 7*,

cæcum à nativitate illuminat, præsentibus Pharisæis; *Joan.* v. 8, paralyticum à 38 annis infirmum sanat; *Joan.* xi. 44, Lazarum quatrduanum et foetentem ad vitam revocat, in conspectu multitudinis Judæorum. Sed omnium maximum et omni exceptione majus miraculum fuit Christi ipsius resurrectio minimè dubia. Nam Judæi custodes apposuerant, munitum publico sigillo saxum magnum ad ostium monumenti advolverant; et tamen ita apertè surrexit, ut visus fuerit non solum à quibusdam Apostolis sed ab omnibus, etiam ab incredulis, non semel et iterum, sed sæpissime; non ab uno aut altero Discipulo, sed etiam à plusquam 500 fratribus simul, qui vivebant dum hæc promulgabantur. (1. *Cor.* xv. 6.) Hoc miraculum tantæ fuit evidentiae, ut promulgatum à S. Petro, *Act.* ii. 41, tria millia hominum, et iv. 4, quinque millia ad fidem christianam adduxerit. Tam altè in cordibus Apostolorum infixum mansit, ut potius omnia pati et mortem subire horrendam maluerint, quàm ab ea veritate recedere. Tam manifestum erat, ut Christianorum hostes infensissimi nunquam potuerint eos falsitatis et mendacii convincere, imò nec cum probabilitate arguere. Possent alia hic referri, v, g. quomodo *Act.* iii. 7, Petrus et Joannes sanant claudum; *Act.* v. 15, umbra Petri sanat infirmos; *Act.* ix. 5, convertitur Saulus; 33, Æneas paralyticus sanatur; 40, Tabitha à morte suscitatur. *Act.* xx. 10, adolescens Eutychus advitam revocatur. Addam omnium maximum miraculum fuisse mundi totius ad fidem conversionem; unde hic dici potest cum S. Augustino: (*Lib.* xxii de *Civ. Dei*, c. 5.) « Incredibile est Christum resurrexisse in » carne; incredibile est mundum rem tam incredibili- » lem credidisse; incredibile est homines ignobiles, in- » fimos, paucissimos, imperitos, rem tam incredibilem, » tam efficaciter mundo, et in illo etiam doctis, per- » suadere potuisse.... Eloquentia persuadentium quæ dice- » bant, mira fuerunt facta, non verba.... Si per Apos- » tolos Christi, ut eis crederetur, resurrectionem Christi » prædicantibus, miracula facta esse non credunt, hoc » nobis unum grande miraculum sufficit, quod eam ter- » rarum orbis sine ullis miraculis credidit. » Et cap. 8 : » Quisquis adhuc prodigia, ut credat, inquit, mag- » num est ipse prodigium, qui mundo credente non » credit. »

Probatur 3º ex doctrinæ in sacris libris contentæ excellentia, sanctitate, sublimitate. 1º Sive comparetur cum doctrina, quæ continetur in sapientissimorum Paganorum libris, pudendis erroribus referta: turpiter enim errant circa divinitatem, illam admittendo multiplicem; circa divinitatis cultum, qui impietate, obscæ-

nitare et crudelitate plenus est ; circa finem hominis , plures enim immortalitatem animæ negarunt aut de ea dubitanter locuti sunt , plures metempsychosim admiscerunt ; ad summum cæteri felicitatem in voluptatibus corporeis reposuerunt ; tandem nihil de virtutibus internis præscripserunt , et scelera multa , exemplo deorum , celebrarunt , v. g. adulterium Jovis , impudicitias Veneris , furtum Mercurii , ebrietatem Bacchi , etc. 2° Sive comparetur doctrina sacra cum doctrina Mahumetanorum , quæ scatet fabulis , plurima dicit Deo indigna , errat circa propositum homini præmium , paradisum admittendo crassis voluptatibus carnalibus explendis idoneum. 3° Sive comparetur cum doctrina Judæorum Rabbiorum , qui absona dicunt in Talmude , v. g. quod Deus tribus horis quotidie studeat libro Talmudis , et duas lacrymas fundat in Oceanum , quoties calamitatum populi Judaici meminit. 4° Sive consideretur in se : quàm dignissimè disserunt auctores sacri de Deo et attributis ejus ; de legibus quæ dilectionem Dei , proximi et ipsorum inimicorum præscribunt ; de virtutibus in omni conditione prosequendis , et de vitiis ubique fugiendis ; de fine sive beatitudine , de mediis sive de gratia ! omnia cum ratione et honestate congruunt , ut patebit legenti , præsertim Decalogum , libros Salomonis , Evangelium , Epistolas Apostolorum ; unde meritò Propheta dicebat : (*Psal. XVIII. 8.*) *Lex Domini immaculata convertens animas , judicia Domini vera justificata in semetipsa.* Nos verò dicamus : Os Domini locutum est ; audiamus , timeamus , faciamus.

Probatur 4° ex effectibus miris et supernaturalibus doctrinæ in sacris libris contentæ. Non nisi divinitus fieri potuit ut doctrina rationi impervia , sensibus adversa , libidinibus , voluptatibus , carnis desideriis contradicens ; annuntiata à plebeiis , sine opibus , armis , eloquentia ; tot tamen converterit homines diversos patriâ , conditione , ætate , indole , ingenio , scientiâ , eruditione ; et tantam inspiraverit constantiam defensoribus , ut innumeri utriusque sexûs , omnis ætatis et conditionis martyres , sine ullius lucris temporalis spe , post innumera horribilia tormenta , comitibus miraculis , vitam cum sanguine profuderint. Atqui tales fuerunt effectus mirabiles doctrinæ in sacris libris contentæ. 1° Doctrina librorum veteris Testamenti mirabilia operata est ; populum immensum in observatione cultûs divini et rigidissimarum cæremoniarum continuit ; præterea pro defensione divinæ illius doctrinæ mortem subire non dubitarunt , inter cæteros , plures è Prophetis , et tandem gloriosi septem filii cum heroïna matre. (2 *Mach. VII.*) Doctrina librorum novi Testamenti infinitæ

fuit efficaciam, generosos armando martyres, ut videre est in Historia ecclesiastica, et in Actis martyrum à Ruinartio collectis: ergo, etc.

Probatur 5° ex definitione Ecclesiam. Si Religio christiana sit sola vera ac divina, ut alibi demonstratur per motiva credibilitatis, ostendendo præsertim eam fuisse divinitus prænuntiatam, institutam, confirmatam, propagatam et perseverantem; quidquid ipsa per suos præpositos proponit à Deo acceptum, ut indubitatum recipiendum est. Atqui Religio christiana semper libros Scripturæ sacræ ut divinos proposuit, ut constat ex doctrina Patrum et decretis Ecclesiam, et novissimè ex Concilio Tridentino (*Sess. IV.*): ergo, etc. Tanti ponderis est hoc argumentum, ut dicere liceat cum Augustino: (*lib. contra Epist. Fundam.*) « Evangelio non crederem, nisi Ecclesiam catholicam me commoveret auctoritas; » et (*Epist. XIX, ad S. Hier.*) « Fateor ego solis eis Scripturarum libris, qui jam canonici appellantur, honorem timoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse, firmiter credam. At si quid videatur veritati contrarium, tunc vel mendosum esse codicem, vel me non intellexisse, » fateri non ambigam. »

His probationibus evolutis dicere fas est cum Propheta: (*Ps. XCII. 5.*) *Domine, testimonia tua credibilia facta sunt nimis*; et cum Richardo Victorino: « Domine, » si error est id quod credimus, à te decepti sumus; tantis enim signis confirmata sunt verba tua, et talibus, quæ non nisi per te fieri potuerunt. » Et cum Pico Mirandulano Comite: « Magna insania est Evangelio non credere: sed major insania, de veritate Evangelii non dubitare, vivere autem quasi de ejus falsitate non dubitaretur. »

OBJECTIONES.

Obj. cum incredulis, contra primam Propositionem.
1° Tam libri qui tribuuntur Moysi, etc. fuerunt suppositi, quàm qui tribuebantur Adamo, Henoch, Bartholomæo, Thomæ, etc. 2° quàm qui tribuebantur Sibyllis multa de Christo et Religione christianâ vaticinantibus. 3° Plures librorum sacrorum auctores ignorantur, v. g. Job, Ruth, etc. imò dubitatur de tempore quo scripti sunt. Ergo non sunt genuini.

Resp. ad primum; Discrimen maximum esse. 1° Libri de quibus agitur constanter à Catholicis ut spurii reiecti sunt, aut saltem facilè eorum falsitatem deprehenderunt succedentia tempora, nec constantem ac perpetuum illis consensum præbuerunt omnes, sicut libris sacris. 2° Tanta erat in illis doctrinæ, sententiarum et

verborum à genuinis discrepantia, sicuti asserit Eusebius, *Hist. Eccles. lib. III. c. 25.* ut eos suppositos fuisse facile cognosceretur. — *Ad secundum*; magnam quoque esse disparitatem. 1° Non constat apud omnes libros Sibyllinos non esse genuinos. 2° Si plura sunt suppositio- nis signa librorum Sibyllinorum, nulla sunt respectu librorum sacrorum. Sibyllini perierant in incendio Ca- pitolii, centum circiter annis ante Christum; non mi- rum ergo si aliqui fabricati sunt deinceps: at libri sacri perpetuâ et constanti traditione ad nos pervenerunt. 3° Sibyllini non erant tanti momenti, ut eâ attentione per- penderentur quâ perpensi sunt libri sacri; non erant fundamenta et fontes totius religionis, sicut libri veteris et novi Testamenti. — *Ad tertium*; dico libros etiam quosdam profanos rejici non posse, quamvis ignorentur auctores, ubi à coæqualibus et subsequentibus fuerunt approbati: ita libri sacri. Aliud est autem ignorare no- men auctoris, et aliud librum esse spurium et suppo- situm.

Inst. Plures Hæretici repudiarunt quosdam libros sa- cros, alii unum, alii alterum, v. g. Manichæi vetus Testamentum rejiciebant; ergo non fuit constans in iis admittendis consensus.

Resp. Eos qui fidem Ecclesiæ circa libros sacros labe- factare tentarunt, statim ab Ecclesia catholica damnatos fuisse. Ideo autem novatores quosdam rejiciebant li- bros, quia eorum erroribus adversabantur, unde quos rejicere non poterant, eos ad doctrinam suam accom- modare conabantur.

Inst. iterum. Moysen non esse Pentateuchi auctorem, multa indicare videntur. 1° Scriptor hujus libri de Moyse tanquam de alia persona loquitur, ejusque encomia celebrat, v. g. *Num. XII. 3.* 2° Moysis mortem et sepul- turam describit, *Deuter. XXXIV. 6.* 3° Plura memorat Moyse posteriora; scilicet, *Genes. XIII. 7*, videtur indi- care Chananæos fuisse expulsos; et alibi subactos Idu- mæos. 4° Urbes plures appellat nominibus deinceps inditis. 5° *Deuter. III. 11*, ait de Og Rege Basan: *Mon- stratur lectus ejus ferreus qui est in Rabbath filiorum Am- mon, novem cubitos habens longitudinis et quatuor latitu- dinis.* Porrò hæc scribi non potuerunt, nisi longè post Moysen. 6° Assignatur, *Exod. XVI. 35*, tempus quo Manna pluere cessavit; atqui hoc contigit post mortem Moysis. 7° Dicitur *Deuter. I. 5*, Moysen trans Jorda- nem fuisse quando lex innovata est. Atqui hoc falsum est: ergo.

Resp. ad primum; 1° consuetum esse historicis, etiam profanis, v. g. Julio Cæsari, Josepho, etc. in tertia per- sona loqui. 2° Si Moyses sua encomia celebret, nec suos

defectus tacet; sicuti deinceps S. Paulus, inspirante Deo, scribit se raptum ad tertium cœlum, et alibi se ab angelo Satanæ colaphizatum fuisse. — *Ad secundum*; dico ea quæ pertinent ad mortem et sepulturam Moysis scripta fuisse ab auctore libri Josue, vel alio inspirato, et posita ad calcem Deuteronomii, tanquam appendicem rerum à Moyse gestarum. — *Ad tertium, quartum, quintum et sextum*; dico varias illas clausulas quæ referuntur ad tempora Moyse recentiora, primò positas fuisse ad marginem, majoris elucidationis causâ: et postea ex margine in textum fuisse insertas, vel ab aliquo auctore inspirato, ut Esdra, vel à communi amanuensi; atque inde nullatenus labefactatur intrinseca textûs auctoritas. — *Ad septimum*; dico vocem hebraicam *heber* æquè significare *cis* ac *trans*: Vulgatus autem interpres vertit *trans*, habitâ ratione Terræ sanctæ.

Inst. 3°. Contendunt increduli Moysen fuisse impostorem et deceptorem; hinc miracula ejus extenuare conantur, v. g. conversionem virgæ in serpentem, emanationem aquarum è rupe, virgæ Aaronis frondes, sanationem ex serpentis aspectu, transitum maris Rubri, etc. quæ non naturaliter, sed dolosè et subtiliter fieri potuisse et facta affirmant.

Resp. 1° Moysen fuisse virum sanctissimum, scriptorem doctum et candidum, virum prophetam, et insignem miraculorum patratores, tradit vel antiquiorum seculorum fama. 2° Si Moyses fuit impostor, quomodo ventura tantâ cum claritate cognovit et prædixit? quomodo legem tam sanctam instituit? quomodo idololatriæ et vitiis omnibus bellum indixit? quomodo tanta cum sublimitate de Deo rebusque divinis disserit? quomodo fascinavit oculos omnium Ægyptiorum, et ipsorum magorum, qui fateri coacti sunt *ibi digitum Dei adesse*; omnium denique Israëlitarum, quos sæpe testes advocat, quorum plurimos morte mulctavit, qui adversus eum sæpe murmurarunt, qui tamen nunquam dubitarunt de horum miraculorum veritate? quomodo tandem illis persuadere potuit eos vidisse quæ non viderant, v. g. mare permeasse, quod non permeaverant? Hæc apertam impossibilitatem et contradictionem implicant.

Obj. contra secundam propositionem. 1° Cum non supersint autographa, impossibile est exemplaria non fuisse vitiosa, tot amanuensium inscitia aut malitia. 2° Libri sacri ab impio Antiocho concremati fuerunt: unde quæ nunc existunt sunt interpolata. 3° Nonnulli SS. Patres accusarunt Judæos et Hæreticos de sacrorum codicum depravatione; de eodem facto Christianos accusarunt Ethnici, v. g. Celsus apud Origenem. 4° In multis codicibus defuerunt quædam quæ nunc leguntur, v. g. his-

toria mulieris adulteræ, Joan. VIII; postremi versus cap. XVI S. Marci; versic. 7. cap. V. Epist. 1. S. Joan. 5° SS. Patres laudant aliquando tanquam ex Evangelio, quæ nunc non leguntur; v. g. in Epist. S. Clementis à Christo dictum refertur: *Estote boni nummularii*; et istud: *Si exiguum non servastis, quis magnum vobis dabit*, etc. 6° Hebr. XII. 21, referuntur de Moyse verba quæ non leguntur in Pentateucho: sicut et 2 Tim. III. 8.

Resp. ad primum; idem dici posse de libris profanis, qui tamen genuini et integerrimi habentur; majori tamen sollicitudine invigilatum est puritati et integritati librorum sacrorum. — *Ad secundum*; patet ex 1 Mach. III. 48, et XII. 9, quàm falsa sit assertio adversariorum. — *Ad tertium*; dico accusationem non fuisse nisi de levioribus; fraus statim emendata ac detecta fuit. Ethnici autem sinè fundamento Christianos accusarunt. — *Ad quartum*; dico ista in longè pluribus, antiquioribus et melioris notæ codicibus reperiri, et à SS. Patribus laudari: at hæc fusiùs alibi tractantur. — *Ad quintum*; dico Patres aliquando sententias solas deprompsisse ex Evangelio, neglectis verbis; porrò verba laudata æquivalenter reperiuntur in libris sacris. — *Ad sextum*; dico S. Paulum hæc hausisse ex vetustis historiis, quas temporum diuturnitas consumpsit, vel ex certissima apud Judæos traditione.

Obj. contra tertiam propositionem. 1° Falsum est scriptores sacros esse in omnibus consonos; imò innumeris in locis sunt discordes, ut ostendi facilè posset. 2° Scriptores illi volunt esse iudices in propria causa; asserunt se scribere quæ ipsi viderant, et cæteri non viderunt; v. g. resurrectio Christi non fuit visa solemniter ab omnibus, sicut visa fuerat ejus mors: ergo suspectum est testimonium scriptorum Evangelii.

Resp. ad primum; dissonantiam scriptorum sacrorum non esse nisi in levissimis, aut tantummodo apparentem, ut clarè monstraverunt SS. Patres, et indicant quotidie Scripturæ sacræ interpretes. — *Ad secundum*; dico in iis circumstantiis scripsisse auctores sacros in quibus falsi facilè potuissent convinci, si mendaces fuissent; aliunde constat eos fuisse veridicos: ergo verum est eorum testimonium.

Obj. contra quartam propositionem. 1° Pro confirmatione doctrinæ Ethnicorum fundebantur olim oracula, et tamen falsa erat: ergo, etc. 2° Prophetiæ erant prorsus incertæ et fortuitæ: ergo non probant divinitatem librorum. 3° Facta sunt etiam miracula in gratiam doctrinæ Ethnicorum; sic olim à magis coram Pharaone; sic novatores sæpe patrant miracula in confirmationem suæ hæreseos. 4° Dubitabatur de miraculis tempore quo

patrabantur, v. g. tempore Moysis et Christi : ergo et nunc de iis dubitari potest. 5° Si tam excellens est doctrina librorum sacrorum, quare ab innumeris Ethnicorum et Judæorum sapientibus non fuit approbata et suscepta? 6° Doctrina Ethnicorum et Hæreticorum suos habuit martyres, et patronos ingenio et scientiâ pollentes : ergo non valet probatio ex constantia martyrum et auctoritate doctorum.

Resp. ad primum ; oracula Ethnicorum à fraudibus ministrorum falsi numinis ortum habuisse, ut sæpe confessi sunt pseudoministri ; deinde ad summum maliâ et arte dæmonum emittebantur. Præterea, idololatriæ, mendacio, crudelitati favebant ; insuper erant vaga, incerta, ambigua, conjecturalia, fraudulenta : unde erat medium detegendi erroris. Tandem cum maximè vigerent hæc oracula, ita prolapsa erat eorum fides apud sanæ mentis homines, ut nihil inter eos esset contemptius. Id ostendi posset ex Demosthene, et ex Cicerone, lib. II de Divinatione. Vanitatem Oraculorum confitetur ipse Porphyrius, apud Eusebium. — *Ad secundum* ; dico prophetias sacras fuisse evidentes, præsertim post eventum, v. g. 3 Reg. XIII. 12, Josiæ nomen et actus 350 annis ante ejus ortum annuntiabantur. Isaias (c. XLV.) Cyri magni nomen et fortunam, 100 annis ante ipsius nativitatem vaticinatus est. Daniel (c. XI.) diversas deinceps futuras monarchias apertè describit, etc. — *Ad tertium* ; idem dicendum de his miraculis, quod de oraculis : dubia sunt et incerta omnino quæ narrantur de iis miraculis, v. g. de iis quæ dicuntur patrata ab Apollonio Thyanensi, à Vespasiano, etc. Deinde sæpe præter artes et dolos ministrorum nihil erant, v. g. Danielis XIV. Insuper portenta hæc diabolica erant, ad malum finem apertè fabricata, splendidioribus superata ; tandem erat semper medium detegendi erroris. — *Ad quartum* ; dico non tam dubitatum fuisse de veritate, quàm de principio miraculorum ; et diabolo tribuebant, at id ex pertinacia et sinè fundamento ; ad memoriam autem verorum et inconcussorum miraculorum institutæ celebrabantur solemnitates. — *Ad quintum* ; dico id factum 1° quia plurimi homines tantis laborant præjudiciis, ut ad veritatem non attendant. 2° Quia doctrina sacra cupiditatibus et libidinibus adversatur, in quas plerique homines sunt propensi. 3° Innumeri ex præstantioribus viris, ingenio et virtute præcellentibus, hanc doctrinam approbavere et susceperunt, ut constat ex Historia ecclesiastica. — *Ad sextum* ; dico Ethnicos et Hæreticos suos quidem habuisse martyres, sed paucos, et tantum ex pertinacia : porrò « non poena, » sed causa martyres facit, » inquit S. Augustinus.

Inst. 1° Libri sacri docent multa rationi contraria, v. g. mysteria. 2° Sola felicitas terrena in veteri Testamento promittebatur, hoc autem Deo indignum est. 3° Leges multæ durissimæ imponuntur, aliæ inutiles, omnes abrogandæ postea. 4° Res minutæ et humiles, Deo indignæ referuntur, v. g. *Genes.* III. 8. *Tob.* XII. 9. 5° Multa dubitanter proponuntur his particulis, *quasi, ferè, circiter*, ut *Joan.* II. 7. *Luc.* I. 56. *Joan.* VI. 10. *Act.* I. 5. 6° Stylus est, humilis, majestati divinæ minimè conveniens: multa referuntur juxta rudium præjudicia, v. g. *Psal.* CIII. 2. 7° Laudantur peccatores et peccata. 8° Spiritus sanctus suggerere non potuit imprecationes, maledicta, convicia quæ passim proferuntur, v. g. *Psal.* CVIII et CXXXVI. 9° Si libri essent divini, non occurrerent in eis solæcismi et barbarismi, ut occurrunt. 10° Probamus auctoritatem Scripturæ sacræ ex Scriptura sacra: atqui modus ille vitiosus est: ergo, etc.

Resp. ad primum; dico mysteria esse supra, non contra rationem; et recta ratio docet credendum esse auctoritati verè divinæ. — *Ad secundum*; promittebantur quidem temporalia, sed ut ad æterna bona excitarentur homines; et reverà ad Dei amorem ejusque fruitionem provocabant libri sacri; Deus ipse futurum se mercedem magnam nimis pollicebatur. *Ad tertium*; in omnibus legibus elucet Dei sapientia; ob circumstantias in quibus ferebantur erant utiles et necessariæ; quædam quidem abrogatæ sunt; at illæ tantùm quæ ad figuram spectabant, et adveniente veritate fuerunt inutiles. *Ad quartum*; dico circumstantiarum, etiam minimarum narrationem, historici fidelitatem indicare, et ad fidem historicam pertinere. Præterea in minimis, sicut in maximis, elucet Dei veritas et omnipotentia. — *Ad quintum*; dico his loquendi modis non ignorantiam designari, sed voluisse Deum vulgari loquendi modo se accommodare, et brevitati consulere. — *Ad sextum*; dico non subtilia, sed utilia docere sacros auctores, et captui hominum se accommodasse. Notandum tamen Scripturæ stylum, ubi agitur de mysteriis et oraculis esse verè sublimem; ubi verò agitur de narratione, esse candidum et simplicem, ut decet. — *Ad septimum*; dico sincerè referri flagitia peccatorum, sed non approbari sub ratione peccati. — *Ad octavum*; dico pariter vera convicia referri, non approbari; multa tamen videri convicia quæ meræ sunt futurorum prædictiones. *Ad nonum*; dico menda quædam levia non Spiritui sancto tribuenda esse, imò nec auctoribus, sed ea sensim irrepsisse; et hæc non vitiare substantiam. — *Ad decimum*; dico auctoritatem Scripturæ probari ex Scriptura tanquam ex libro veri-

dico referente oracula et miracula, non verò tanquam ex libro *divino* jam supposito.

QUÆSTIO III.

De Inspiratione Scripturæ sacræ.

QUÆRITUR quâ ratione Deus sit auctor Scripturarum?

Notandum est Spiritum sanctum potuisse erga scriptores sacros se gerere tripliciter; scilicet *antecedenter*, *concomitanter*, et *consequenter*. Se haberet *antecedenter*, vel revelando, id est veritatem incognitam menti manifestando; vel inspirando, id est mentem impellendo ad aliquid jam notum litteris commendandum: idque fieri potest vel generatim, vago motu excitando ad scribendum; vel *speciatim*, sic dirigendo mentem et voluntatem, ut nec velit nec possit unquam scriptor à verò deflectere. Hoc ultimum fieri potest suggerendo res solas verbis expressas, aut ipsa verba quibus res exprimuntur. Spiritus sanctus se haberet *concomitanter*, non quidem suggerendo, sed assistendo, mentem manumque scriptoris regendo, ne erret. Spiritus sanctus se haberet *consequenter*, si absque revelatione, inspiratione et assistentia speciali, exaratum librum faceret suum approbatione; declarando nihil in eo contineri nisi verum.

PROPOSITIO I.

Absolutè fieri potuit ut liber humanus per adoptionem divinam approbatus, esset verè divinus; quia rebus contentis posset adhiberi fides propter auctoritatem Dei: attamen Ecclesia semper credidit Spiritu sancto inspirante locutos fuisse sanctos Dei homines; unde dici non potest libros sacros non esse divinos, nisi per *consequentem approbationem*.

PROPOSITIO II.

Scriptores sacri non acceperunt solam, sine inspiratione, *assistentiam concomitantem*; eorum enim libri non magis tunc fuissent divini quàm Ecclesiæ decreta. Atqui tamen specialiori modo libri sacri sunt divini. Ergo, etc.

PROPOSITIO III.

Scriptores sacri revelatione indiguerunt, quoad ea quæ ipsis erant incognita, v. g. mysteria, Dei mandata, quasdam historias, ut creationis mundi, etc. Non enim aliter potuissent ea cum omni certitudine scriptis mandare.

PROPOSITIO IV.

Non sufficiebat scriptoribus sacris inspiratio generalis, vaga et indeterminata. Multi enim sunt auctores pii qui ita excitantur ad scribendum, et tamen opus eorum non est divinum et infallibile.

PROPOSITIO V.

Auctores sacri verè in omnibus rebus et sententiis conscribendis specialiter fuerunt inspirati.

Probatur 1°. ex Scriptura, in qua Christus et Apostoli sæpe laudant libros veteris Testamenti, tanquam inspiratos, et ad eos revocant, v. g. *Luc XXIV. 27. Joan. v. 39. Matth. XXII. 43. Luc. 1. 78. Act. III. 18. Hebr. 1. 1. Petr. 1. 10. 2 Petr. 1. 20.* — 2 *Timoth. III. 15*, omnis Scriptura divinitus inspirata dicitur, sive doceat, sive arguat, sive corripiat, sive erudiat in justitia: ergo in omnibus suis partibus.

Probatur 2°. ex SS. Patribus. Ex innumeris, S. Irenæus, *lib. II. c. 47*: Omnis Scriptura à Deo nobis data est. — S. Greg. Nyss. *orat. 6*: Quæcunque sacra Scriptura dicit sunt Spiritus sancti voces et effata. — S. Athan. *orat. de Incarn. cap. 33*: Omnis Scriptura vetus et nova, divinitus inspirata est.

Probatur 3°. Concilium Trid. Sess. IV, anathematizat eos qui omnes libros sacros enumeratos cum omnibus suis partibus pro sacris et canonicis non susceperint.

PROPOSITIO VI.

Probabilius est omnia verba materialiter sumpta, et omnem verborum ordinationem non fuisse specialiter à Spiritu sancto suggesta, et à scriptoribus sacris serviliter excepta; sed ea auctorem ingenio fuisse permissa.

Probatur 1°. *Lib. 2 Machab. c. II*, circa finem; *c. XV*, in fine; et *Luc. I*, verborum delectus scriptori, non inspirationi, clarè tribuitur.

Probatur 2°. ex multis SS. Patribus. S. Aug. *lib. II de cons. Evang. c. 21*: « Spiritus sanctus Evangelistarum mentem gubernans, alium sic, alium verò sic, narrationem suam ordinare permisit. »

Probatur 3°. ratione. 1° Inutilis est hæc suggestio quoad verba; quia, ut ait S. Augustinus, veritas non est apicibus litterarum alligata. 2° Sic facilius percipitur ratio diversitatis styli, v. g. rustici Amos, et disertus Isaïæ. Facilius etiam intelliguntur oppositiones et contradictiones apparentes. 3° Versiones sunt verè verbum Dei, et tamen earum verba non sunt inspirata.

Obj. Multa ostendunt scriptores sacros specialiter non fuisse inspiratos. 1° Facta historica viderant, aut legerant, aut audierant. 2° Morales sententiæ, exhortationes, cantica, humanæ mentis facultatem non excedunt. 3° Sunt sæpe præcepta humana et levia, v. g. *Act.* XV. 20. 1 *Cor.* VII. 10. 2 *Timot.* IV. 13. 4° Fatentur historici sacri se diligenter laborasse ad assequendum, ediscendumque id quod litteris consignarunt; qui labor non congruit cum inspiratione. 5° Referunt SS. Doctores, v. g. S. Marcum, instantibus Romanis, suum scripsisse Evangelium. 6° Auctores sacri citant loca ex veteri Testamento quæ vel in illo non sunt, vel non eodem modo. 7° Liberi fuerunt scriptores sacri: atqui si specialiter fuissent inspirati non fuissent magis liberi quàm Balaam, *Num.* XXIV. 13. et Caiphas, *Joan.* XVIII. 14.

Resp. Hæc ad summum probare necessariam non fuisse revelationem quoad omnia, et inspirata non fuisse singula quoad syllabas. — *Ad primum et secundum*; dico sacros scriptores opus habuisse inspiratione ut scirent quid ex illis esset scribendum et Ecclesiæ tradendum. — *Ad tertium*; dico præcepta hæc visa fuisse congrua Spiritui sancto et Apostolis, et inutilia non esse quæ scriptoris integritatem et candorem manifestant. — *Ad quartum*; dico inquisitionem non obesse inspirationi, et utramque posse conciliari. — *Ad quintum*; dico scriptores sacros fuisse excitatos exterius ab hominibus, et interius à Deo. — *Ad sextum*; 1° dici posse menda hæc irrepsisse in exemplaria transcripta, amanuensium incuriâ; 2° Christum et Apostolos non semper quoad verba, sed quoad sensum et substantiam, Prophetas citavisse. — *Ad septimum*; dico scriptores sacros fuisse quidem Spiritus sancti instrumenta, sed activa et libera, non verò passiva et necessitata, saltem in omnibus.

Inst. 1° Solus Christus ubique et semper afflatus et inspiratus fuit à Deo: ergo id concedi non debet scriptoribus sacris. 2° Unum sæpe nomen pro altero positum est, v. g. *Matth.* XXVII, Jeremias pro Zacharia. 3° Convicia et contumeliæ proferuntur, v. g. *Act.* XXIII. 3, S. Paulus summum Pontificem appellat, *parietem dealbatum*; id autem impulsui Spiritus sancti tribui non potest. 4° Revelatio non fuit pro omnibus et singulis rebus necessaria, ergo nec inspiratio; ut enim Scriptura sit divina, satis est quod auctores de divinis agant cum veritate, certitudine et pietate: atqui sine inspiratione ista fieri possunt; nam scriptores sacri audierant, viderant, diligentiam adhibuerant. 5° Quidquid est in Scriptura est objectum fidei: atqui quidquid est

objectum fidei est revelatum : ergo omnia sunt revelata.

Resp. ad primum ; proprium fuisse Christi solius , esse toto vitæ decursu et proprio jure inspiratum , quia in ipso inhabitabat plenitudo divinitatis ; at scriptores sacros per intervalla ex beneplacito Dei fuisse inspiratos. — *Ad secundum* ; dico 1° cum S. Aug. si id ab ipso auctore actum est , ex secretiore providentiæ divinæ consilio factum fuisse ; 2° codices fuisse mendosos , aut interpretes errasse. — *Ad tertium* ; dico 1° S. Paulum potuisse ex æquitatis zelo et amore , Pontificis injustitiam redarguere. 2° Si Spiritu sancto incitatus non fuit Paulus , ut malediceret , certè ut maledixisse scriberetur à Deo suggestum est. — *Ad quartum* ; dico inspirationem fuisse necessariam , ut quæ divinitus scribenda essent , monerentur auctores. *Ad prob.* dico hæc sufficere potuisse , ut quæ scribebantur essent certa et nota certitudine et notiâ humanâ ; non verò ut essent certa et nota certitudine et notiâ divinâ ; at ea non posse dici divina nisi objectivè , quia esset verbum de Deo ; non verò ratione principii , ita ut sint verè verbum Dei. — *Ad quintum ; distinguo min.* Quidquid est objectum fidei , illud dicendum est revelatum revelatione strictè sumptâ , seu rei ignotæ divinâ manifestatione ; vel revelatione latè sumptâ , sive inspiratione et excitatione , *concedo* : revelatione strictè sumptâ eo ipso tempore quo scribebatur , *nego*. Scilicet quæ ad mysteria pertinent fuerunt quidem revelata strictè , sed sufficiebat inspiratio , ut ea quæ jam revelata erant , scriberentur.

Obj. 1° *Matth.* v. 18 , iota unum non præteribit. 2° *D-* cent SS. Patres , v. g. SS. Chrys. Aug. et Bern. in syllabis , apicibusque litterarum grandes occultari thesauros. 3° Judæi , quibus credita sunt eloquia Dei , testantur didicisse per traditionem syllabas ipsas fuisse à Deo dictatas. 4° Non possunt dictari sententiæ , quin verba dictentur.

Resp. ad primum ; agi non de inspiratione , sed de observatione legis. — *Ad secundum* ; SS. Patres loqui de sensu quatenus ille nonnisi profundâ verborum meditatione acquiritur , sed non loqui de verbis materialibus. — *Ad tertium* ; dico recentiorum Judæorum superstitionem in inquirendis syllabis nihili faciendam esse. — *Ad quartum* ; dico per inspirationem dictari verba confusè quidem et indeterminatè ; non verò clarè et determinatè , per aliorum verborum exclusionem.

QUÆSTIO IV.

De Canone Scripturæ sacræ.

QUÆRITUR quot numero sint libri divini in Catalogo repositi ?

Notandum 1° suum Canonem habuisse Judæos , suum Catholicos , et suum Hæreticos. 2° *Agiographos* dici libros , à sanctis hominibus et de rebus sacris conscriptos. *Apocryphos* seu *absconditos* dici illos quorum ignoratur auctoritas et divinitas. 4° *Protocanonicos* dici libros , de quorum auctoritate nunquam inter orthodoxos dubitatum est. *Deuterocanonicos* verò de quibus ante Ecclesiæ judicium ab aliquibus Catholicis fuit dubitatum.

PROPOSITIO I.

In ultimo Judæorum canone ab Esdra confecto , viginti duo libri recensebantur. Scilicet plures jungebantur , qui à Christianis separantur , v. g. Ruth jungebant libro Judicum : unum Samuelis dicebant quem primum et secundum Regum dicimus ; unum Regum quem tertium et quartum dicimus ; minores duodecim Prophetas , unico volumine comprehendebant. Id patet ex Josepho , (*lib. 1 contr. Apion.*) Origene , S. Hilario , S. Hieronymo. Hos libros dividebant in *Legem* , *Prophetas* , et *Agiographa*.

PROPOSITIO II.

Extra Canonem Judaicum erant Sapientia , Ecclesiasticus , Judith , Tobias et Machabæi , quædam partes Danielis , et secundum quosdam , Esther et Baruch. Multis videtur libros solos , quorum hebraicum erat idioma , in Canone fuisse repositos , quamvis alios venerarentur.

PROPOSITIO III.

In Catholicorum Canone includuntur 72 libri , nempe 45 ex veteri , et 27 ex novo Testamento.

Probatur 1° ex Concilio Trid. *Sess. IV* , quod omnibus enumeratis , anathematizat omnes qui eos integros cum omnibus suis partibus , pro sacris et canonicis non susceperint.

Probatur 2°. Quia à primis Ecclesiæ seculis leguntur sic enumerati , v. g. à Concilio Carthaginensi III , anno 367 ; ab Innoc. I , (*Epist. ad Exup.*) anno 404 ; à S. Aug. (*lib. II de Doct. christ. cap. 8.*) à Concilio Romano sub Gelasio , anno 494 , etc. et sic perpetuâ traditione

Ecclesiæ ab Apostolis ad nos usque.

Memoriæ juvandæ gratiâ, libri omnes sacri quibusdam exprimuntur versibus.

Genesis. Exo. Levi. Numerorum. Deuteronomi.
Post Josue. Judex. Ruth. Regum. Paralip. Esdras.
Tobias. Judith. Esther. Job. Psalmographusque.
Proverb. Ecclesiast. Cantic. Sapit. Ecclesiastic.
Isai. Jeremi. Baruch. Ezech. Danielque.
Ose. Joel. Amos. Abdi. Jonas. Michæ. Nah. Habac.
Sophon. Aggæus. Zachar. Malachi. Machabæi.
Matthæus. Marcus. Lucas. Joannes et Acta.
Paulus. Jacobus. Petrus. Joan. Judas et Apoc.
Rom. Cori. Gal. Eph. Phi. Col. Thessa. Timo. Ti. Phil. Heb.
Jacobi una: duæ Pet. Jo. tres; unaque Judæ.

PROPOSITIO IV.

Canon Hæreticorum nullus est fixus. In hac enim quæstione, sicut in aliis, discordant inter se novatores. Manichæi et Marcionitæ rejiciebant veteris Testamenti libros. Ex veteribus Hæreticis varii varios Evangeliorum libros rejecerunt. Calviniani rejiciunt eos libros qui extra Canonem Judaicum erant. Lutherani insuper respuunt Epist. ad Hebr. Epist. S. Jacobi, S. Judæ, secundam Petri, secundam et tertiam S. Joan. et Apoc. At novatores nullum habent infallibile principium, quo libro-rum sacrorum Canon innitatur.

Quæres 1°. Utrum aliquis ex sacris Scripturæ sacræ libris, injuriâ temporum omnino perierit?

Resp. Laudari librum Bellorum Domini, Num. XXI. 14; librum Justorum, Josue X. 12; librum Verborum Regum Israël et Juda; plura millia Parabolarum Salomonis, librum Enoch, etc. At non constat illos omnes libros fuisse verè divinos et inspiratos. De illis dicendum cum S. Aug.: Ad religionis auctoritatem non pertinebant, sed tantum ad cognitionis ubertatem.

Quæres 2°. Utrum tempore captivitatis Babylonicæ libri sacri ita perierint, ut ab Esdra, inspirante Deo, fuerint omnino reparati?

Resp. Opinionem de hac amissione incertò niti fundamento, nempe lib. IV Esdræ. cap. XIV: at liber iste est apocryphus. Præterea probabile est libros sacros ab incendio urbis à Jeremia fuisse liberatos. Aliunde plurima erant illorum exemplaria à sacerdotibus et aliis privatim asservata. Deinde Daniel IX, dicitur legisse libros sacros. Tandem Josephus. (lib. XI Antiq. cap. 1.) ait Cyro ostensum fuisse Isaïæ vaticinium. Is fuit Esdræ labor: codices repurgavit, libros omnes in unum collegit, et ut probabile est, Scripturarum Canonem clausit.

Quæres 3°. Quinam fuerint libri Deuterocanonici?

Resp. Ex veteri Testamento eos fuisse quos Judæi in

suo Canone non admittebant, et quos Apostoli per revelationem divinos esse didicerunt, nempe libros Esther, Tobiam, Judith, Baruch et Epist. Jeremiæ, Ecclesiasticum, Sapientiam, Danielis partem, et Machabæos. — Ex novo Testamento Epist. ad Hebræos, S. Jacobi, S. Judæ, secundam S. Petri, secundam et tertiam S. Joannis, et Apocalypsim; imò quasdam Evangelii partes, v. g. historiam sudoris sanguinis et mulieris adulteræ.

Quæres 4°. Quinam sint libri Apocryphi?

Resp. Ex veteri Testamento esse apocryphum librum Enoch; Psalmum CLI, tertium et quartum Esdræ; tertium et quartum Machabæorum; Orationem Manassæ, etc. E novo Testamento apocryphum esse librum *Pastoris Hermetis*; Epist. S. Barnabæ: Ep. Jesu ad Abgarum; multosque libros sub nomine Apostolorum à Gelasio reprobatos; pariter Epist. Pauli ad Senecam, etc. Quamvis quidam ex illis libris fortè sint genuini fœtus, et laudentur à quibusdam SS. Patribus, tamen ab Ecclesia non fuerunt in Canonem relati.

Quæres 5°. In quot capita dividantur libri sacri?

Resp. Numerari capita in veteri Testamento 1074, et in novo 260, unde resultant 1334; hæc divisio auctorem habet Cardinalem Hugonem à S. Charo, circa medium XIII seculi.

QUÆSTIO V.

De Editione Scripturæ sacræ.

Dicendum 1° de Textu originario; 2° de Versionibus.

CAPUT PRIMUM

De Textu originario Scripturæ.

NON agitur de *autographis* auctorum *manuscriptis*; sed de *transcriptis*; eodem quo *autographa* idiomate exaratis; et quæritur 1° quo idiomate delineati sunt libri sacri; 2° an textus hodiernus sit purus et integer. Notandum à creatione mundi usque ad confusionem Babelicam unicam fuisse linguam, et terram unius labii fuisse; postea vero innumeras pullulasse. Probabile est autem hebraicam semper in familia Patriarcharum Israëliticæ gentis perseverasse, cum aliqua immutatione, propter commercium cum gentibus, v. g. Ægyptiis.

PROPOSITIO I.

Libri ante captivitatem Babylonicam hebraicâ linguâ conscripti sunt; fuit enim usque ad hoc tempus verna-

cula. Tempore captivitatis usi sunt Judæi linguâ chaldaicâ : unde libri tempore captivitatis et post eam scripti, exceptis Sapientiæ et duobus Machabæorum libris, qui græcum redolent, chaldaicâ, vel syriacâ linguâ exarati sunt. Syriaca coaluit ex hebræo idiomate et chaldaico, propter societatem Judæorum cum Chaldæis habitam. Chaldaicis etiam characteribus, labentibus annis, exarati sunt. Pentateuchus à Samaritanis conservatus fuit cum hebraicis characteribus. Anno Christi circiter 500 addita sunt *puncta Massoretica*, vocalium vices supplentia. Hoc factum creditur à Rabbiniis Tiberiadensibus; de his nihil apud S. Hieronymum. Antea libri sacri uno tenore conscripti erant; et faciliè intelligebantur. Libri novi Testamenti græcè exarati sunt, excepto Evangelio Matthæi hebraicè scripto. Nonnulli senserunt Marcum latinè scripsisse, et Epistolam ad Hebræos syriacè editam fuisse; aliter opinantur critici melioris notæ.

PROPOSITIO II.

Textus originarius veteris Testamenti adhuc purus est et integer. Namque si corruptus fuisset, vel ante, vel post Christum natum. Non primum, ex quo sequeretur Judæos Palæstinæ, qui *hebraizantes* adhuc erant Christi tempore, non jam habuisse Scripturas authenticas; atqui tamen ad illas Scripturas quas habebant Judæi provocabat Christus, cum diceret : *Scrutamini Scripturas, illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.* (Joan. V.) Ad easdem provocant Apostoli, cum Judæos alloquuntur : (V. Actus Apostolorum.) Ergo, etc. 2° Scripturæ hebraicæ corruptæ non fuerunt post Christum. Si enim, etc. vel à Judæis vel à Christianis. Certè non à Christianis, ut evidens est. Atqui non à Judæis, tum quòd ad id repugnat summæ Judæorum religioni erga suas Scripturas, tum quòd in illa hypothesi adulterassent ea præsertim loca quæ demonstrant Jesum Christum esse Messiam; tum quòd corrumpere non potuissent exemplaria permulta quæ Christiani possidebant. Præterea, quicumque in hebraica lingua versati fuerunt SS. Patres, ut Origenes, Hieronymus et alii, Scripturas hebraicas suâ ætate exstantes appellant *Hebraicam veritatem*, et ex eis correxerunt versiones. Porrò ab illorum ætate, impossibile admodum fuit corrumpi hebraicum textum, ob innumera quæ semper exstiterunt illius exemplaria; ergo adhuc est purus et integer. Consulantur dicta superius. Quæst. II. Prop. II. pag. 13 et 14.

PROPOSITIO III.

Textus Græcus originarius novi Test. adhuc purus est

et integer. *Prob.* 1° eisdem ferè argumentis, cùm nec tempus, nec locus, nec auctores ejus quæ contigisse diceretur corruptionis assignari possint. 1° Quòd supponi non possit Christianos omnes, et Græcos præsertim qui novum Testamentum græcè tantùm legebant, adeò negligentes fuisse, ut textum græcum corrumpi passì fuerint, sicque à multis seculis caruerint verbo Dei authentico.

Reverà textus originarii multis asperguntur mendis; sed id commune etiam est Vulgatæ versioni, quæ à Conc. Trid. declarata fuit *authentica*. Menda illa textum *substantialiter* non corrumpunt; multa facilè corriguntur, exemplarium aut ipsarum versionum collatione; uno verbo, quæ sive in textibus originariis, sive in versionibus deprehenduntur *variantes*, illorum aut istarum authenticitatem non magis lædunt quàm *variantes* innumeræ quas collegerunt editores Ciceronis, Taciti, Terentii, etc. officiunt illorum operum authenticitati.

Quæres 1°. Quid, et quotuplex sit Paraphrasis Scripturæ?

Resp. Paraphrasim nihil aliud esse quàm textum ipsum aliquà verborum adjectione explicatum. Quinque numerant Judæi, quas *Targum* vocant, nempe Onkelos, Jonathæ, Rabbi Joseph, Jerosolymitanum, et Babylonium. Quamvis multis scateant nævis, sunt magis apud Judæos ponderis.

Quæres 2°. Quid sit *Massora*? quid *Cabbala*?

Resp. *Massorum* seu *Traditionem* esse Rabbinorum doctrinam criticam circa lectionem litterarum vocalium et accentuum. *Cabbala* verò seu *Receptio* est ænigmatica interpretatio arcanorum Scripturæ, quæ fit per computationem litterarum et numerorum.

Quæres 3°. Quid sit *Talmud*?

Resp. Est quoddam veluti corpus juris civilis et canonici Judæorum, quo sigillatim continentur consuetudines, jura, leges, et responsa Rabbinorum. Constat *Mischná* quæ est purus juris textus, et *Gemmará* quæ explicationes continet. *Talmud* multis fabulis, nugis et blasphemiiis scatet.

CAPUT SECUNDUM.

De Versionibus Scripturæ.

VERSIO est translatio textus sacri è primigenio idiomate in alterum. Præcipuas tantùm attingemus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Versionibus Græcis.

PRIMAM versionem græcam quidam dicunt factam

ante Alexandri Magni tempora, ex qua philosophi gentiles hauserant, quæ de divinis scripserunt. Longè probabilius est nullam prævisse celeberrimæ versioni quæ dicitur *Septuaginta* interpretum. Hæc autem, si fides adhibenda sit Aristæ et Josepho, sic fuit exarata. Anno ante Christum circiter 250, Ptolemæus, Ægypti Rex, bibliothecam locupletissimam Alexandriæ instituit, et suadente Demetrio Phalereo, misit legatos ad Eleazarum summum Judæorum Pontificem, qui petierunt et impetraverunt divinæ legis exemplar cum 72 interpretibus linguæ hebraicæ et græcæ peritissimis. Hi autem in insulam Pharum missi, (fortè bini in cellulis inclusi) libros sacros ex hebræo in græcum verterunt.

Hanc historiam meram esse fabulam demonstraverunt plurimi critici, inter quos eminet doctissimus Hodijs, Professor linguæ græcæ in Oxoniensi Academia, nempe in suo opere *De Bibliorum Textibus originariis*. Et nunc inconcussum manet versionem LXX exaratam non fuisse publicis Ptolemæi Philadelphi auspiciis, sed esse factum variorum auctorum, qui variis temporibus, modò hunc, modò illum librum verterunt, prout privatus suadebat affectus, vel rem gratam et utilem facere volebant Judæis *græcizantibus*, qui Scripturas hebraicas intelligere non valebant. Inde evanescit à quibusdam affixa illis interpretibus inspiratio.

Non obstat diversa plurimorum Patrum sententia qui historiam Aristæ admiserunt, absque ullo examine, quam qui sibi traditam à Judæis veram existimaverunt: istud enim factum ad meram criticam pertinet, in qua, ut et in rebus quæ ad physicam spectant, discedere licet à Patrum testimonio.

Versio LXX, quicumque fuerint illius auctores, maximam semper habuit auctoritatem, ut patet. 1° ex eo quòd Apostoli sæpius ex illa citant veteres Scripturas; 2° quòd illà quasi *obstetricante*, ut loquitur S. Augustinus, Gentiles ad Christi fidem nati fuerint, cum hebraicas Scripturas legere non valerent; 3° quòd, nisi versio ista authentica fuisset, Christi Ecclesia caruisset verbo Dei authentico: namque hæc sola fuit in usu tum in Orientali, tum in Occidentali Ecclesia, vel in versionibus ex ipsa derivatis. Primam suam authenticitatem non amisit temporum lapsu, quamvis plurimis aspergatur mendis: id iisdem probatur argumentis quibus Propositio III superioris articuli.

Plures alias versiones confecerunt alii. 1° Aquila Ponticus primò Gentilis, deinde Christianus, tandem Judæus. 2° Symmachus, hæreticus Ebionita, et postea Judæus. 3° Theodotion, hæreticus Marcionita, deinde Judæus. 4° In urbe Jericho inventa est versio quæ Jeri-

chuntina dicitur. 5° In urbe Nicopoli reperta appellatur Nicopolitana. Ex his versionibus, cum ea quæ dicitur *Sexta*, Origenes sua composuit Tetrapla, Hexapla, et Octapla, id est, scripta quatuor, sex, vel octo columnis distincta. Periit, eheu! opus illud. 6° Lucianus martyr et Hesychius monachus editiones ex præcedentibus emendatas confecerunt.

Nostris temporibus prodierunt Polyglotta, id est, collectiones variarum Scripturæ editionum. 1° Complutensis, favore Card. Ximenii edita, an. 1515. 2° Antuerpiensis, favore Philippi II, Hispaniarum Regis, anno 1572. 3° Parisiensis, à D. *Le Jay* maximis expensis edita, anno 1645. 4° Anglica, Londini à *Waltone* edita, anno 1658. Hæc aliis omnibus præcellit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Versionibus Latinis.

PRIMIS Ecclesiæ seculis permultæ fuerunt latinæ versiones tum veteris, tum novi Testamenti; sed inter cæteras una erat auctoritate præstantior, quæ dicta fuit *Vetus*, *Itala*, aut *Vulgata*, eo quòd esset communior. Cum plurima in illam irrepsissent menda, S. Hieronymus primò quasdam illius partes correxit; sed postea herculeo prorsus labore novam veteris Testamenti versionem ex hebræo molitus est, et novum Testamentum, iubente Damaso Pontifice, græcæ fidei reddidit. Ipse sanctus doctor suorum studiorum et laborum ordinem refert in præfationibus quas affixit variis Scripturæ libris, et quæ in editionibus *Vulgatæ* ad frontem reponuntur; dignæ sanè quæ pluries et cum maxima attentione legantur, tanquam brevia quædam in Scripturas prolegomena.

Vulgata hodierna coalescit ex veteri, et Hieronymiana versione; in usu est à 1200 ferè annis. Hanc *emendatissimè imprimendam* decrevit Concilium Tridentinum. Huic labori incubuere Sixtus V et Clemens VIII. Biblia *Vulgata* hodierna leguntur juxta ultimam hanc correctionem.

Aliæ, diversis ætatibus, prodierunt latinæ versiones, quas inter notiores sunt versiones confectæ à Sancto-Pagnino, à Cardinali Cajetano in multis audaciore, à Sebastiano Munstero Lutherano, à Leone Juda Zuingle, à Sebastiano Castilione Calvinista, à Junio et Tremillio Calvinianis. etc.

Cum ea esset novas versiones latinas edendi prurigo, necessarium erat Catholicos docere quam sequi deberent; hinc Patres Tridentini, post fixum Scripturarum canonem, statuerunt et declaraverunt, *Sess. IV*, « ut ex

» omnibus latinis editionibus quæ circumferuntur, hæc
» ipsa vetus et vulgata editio, quæ longo tot seculorum
» usu probata est, in publicis lectionibus, disputatio-
» nibus, prædicationibus et expositionibus pro authen-
» tica habeatur, et ut nemo illam rejicere quovis præ-
» textu audeat vel præsumat. »

PROPOSITIO II.

Patres Tridentini jure ac merito Vulgatam declaraverunt authenticam.

Authenticum dicitur instrumentum quod in judicio dignum est fide, sive sit autographum, sive transcriptum aut translatum ex autographo; atqui Vulgata merito declarata fuit hoc sensu *authentica*, id est in controversiis de fide et moribus fidem faciens, tanquam Dei verbum, et in cæteris illud repræsentans sufficienter, ut vero sensu dici possit ipsum Dei verbum olim sacris scriptoribus revelatum.

Prob. 1° ex longo illius usu in Ecclesia à duodecim seculis; alioquin Ecclesia Christi tam longo temporis tractu caruisset authentico Dei verbo, et armis dubiis hæreticos debellasset Concilia, summi Pontifices, SS. Patres, et omnium ætatum Theologi, qui omnes, ad illos revincendos, usi sunt Vulgatâ. *2°* Ex ipsis visceribus Vulgatæ, quam catholici faciliè vindicant adversus hæreticorum criminationes. *3°* Ex confesso doctissimorum Protestantium: Vulgatam enim laudant *Lud. de Dieu, Theodorus de Beza, Drusius, Millius*, et alii quos appellat *Calmetus* in sua de Vulgata dissertatione.

PROPOSITIO III.

Patres Tridentini in suo decreto nullam instituunt Vulgatæ comparisonem cum textibus originariis et versione LXX.

Prob. 1° ex ipsis decreti verbis, quæ de fontibus altum silent. *2°* ex Theologis qui Concilio adfuerunt, *Salmerone, Vega* et aliis, ex *Pallavicino* in sua Concilii Tridentini Historia, ex *Bellarmino* qui id ultra omne dubium ponit in dissertatione de Vulgata, plena eruditionis, quæ legitur in editionibus Bibliorum vulgò dictorum *Bible de Vence*.

Suam ergo auctoritatem et authenticitatem retinent fontes, non quidem decreto consecratam, ut Vulgatæ authenticitatem, sed probatam critices argumentis quæ in superiori articulo adducta fuere. Ex fontibus ergo emendari potest Vulgata, ubi probabiliorem ferunt lectionem. Nec obstat pars decreti quæ fert, *Nemo Vulgatam rejicere quovis prætextu audeat vel præsumat*: sensus

enim est neminem posse Vulgatæ compagem rejicere, quasi *in toto* dici non debeat ipsum Dei verbum; non verò omnes illius dissonantias à fontibus habendas esse tanquam veras lectiones. Et quidem non obstante decreto Concilii, Sixtus V, et post illum Clemens VIII, innumera correxerunt loca; et ipse Bellarminus agnoscit permulta adhuc corrigi potuisse. Consulatur ejus dissertatio.

ARTICULUS TERTIUS.

De vernaculis Scripturæ Versionibus.

Vernaculas, seu linguâ vulgari et maternâ v. g. gallicâ, exaratas versiones non perstringemus: innumerae enim sunt. Quæritur utrum versiones illæ expediant? et an ab omnibus legi debeant, aut possint?

PROPOSITIO I.

Versiones vernaculæ à Pastoribus catholicis approbatæ, expediunt et utiles sunt.

Id patet ex praxi Ecclesiæ. Ab initio græcè pro Græcis, latinè pro Latinis conversi sunt libri sacri. Deinde pro Persis, Æthiopibus, Arabibus, Ægyptiis, etc. Verbum Dei, in quovis idiomate, illuminat, inflammat, excitat, fidem confirmat; peccatores minatur, terret, conteritque; justos consolatur, lætificat, corroborat. At sedulò cavendum est à versionibus novatorum; fidem enim et mores corrumpunt. Anno 1667, prodiit translatio Montensis sub hoc titulo: *Le Nouveau Testament traduit en français, suivant la Vulgate, avec les différences du grec.* Hac usus est Quesnellus, scribendo *Réflexions morales*, solemnî Constitutione *Unigenitus* damnatas. Porro versio Montensis damnata fuit à Clemente IX, Innocentio XI et Clemente XII, tanquam exhibens sacrum textum damnabiliter vitiatum et à Vulgata multipliciter discrepans et aberrans, v. g. Joan. 1. 1: *Le Verbe était avec Dieu.* — Luc II. 14, vertit: *Paix aux hommes chéris de Dieu.* — Joan. VI. 45, vocem *didicit*, vertit: *a été enseigné.* — Joan. XVII. 12: *Nisi solus filius perditionis*, vertit: *Mais celui-là seulement qui était enfant de perdition.* — Rom. XIV. 23: *Tout ce qui ne se fait point selon la foi est péché.* — 1 Cor. XV. 10: *La grâce de Dieu qui est avec moi.* — 1 Thess. II. 13, additur, *efficacement.* — 2 Thess. II. 11: *Dieu envoya un esprit d'erreur si efficace*, etc. Huic versioni et aliis anonymis antepo-nenda maxime versio P. Amelote. (V. Ric. Simon. in *Hist. Vers. N. Test.*)

PROPOSITIO II.

Non est necesse, nec expedit ut in publicis Officiis linguâ vernaculâ celebrentur mysteria.

Probatur 1°. Ecclesia quæ est columna et firmamentum veritatis, nullâ unquam linguâ, nisi græcâ vel latinâ, Officia divina celebravit, quamvis hæ linguæ non semper fuerint vernaculæ, ut constat ex SS. Doctoribus et variis Liturgiis. 2° Cùm vernaculæ linguæ sint mutationi obnoxie, et variæ sint in variis provinciis, nulla esset concinnitas et concordia. 3° Id declarat Tridentinum, *Sess. XXII, c. 8*, etc. Hinc merito damnata Quesnelli propositio 86.

PROPOSITIO III.

Privata Scripturæ vernacula lectio ipsis etiam laicis conveniens et utilis esse potest.

Probatur 1° ex praxi tum Judæorum, (2 *Tim. III. 15.* — 1 *Mach. XII. 9.* — *Act. VII et XVII.*) tum Christianorum; Epistolæ enim S. Pauli pleræque non ad solos pastores, sed etiam ad fideles diriguntur. 2° Antiqui Patres laicos ad hanc lectionem sæpe hortantur, v. g. Origenes, *Homil. IX in Levit.* — S. Chrysost. *Homil. 11 in Matth.* et *Serm. III de Lazaro.* — S. Hieron. passim sacras fœminas ad eam lectionem invitat. — S. Aug. *lib. de vera Relig.* — S. Greg. Mag. etc.

PROPOSITIO IV.

Privata Scripturæ lectio non est singulis fidelibus necessaria.

Probatur 1° quia nulla exstat lex de legendis Scripturis. Sinè illa lectione potest efformari fides; possunt addisci salutis necessaria; dies Deo dicati possunt sanctificari. Ergo, etc. 2° Ex SS. Patribus, v. g. S. Aug. sic habet: (*Lib. 1 de Doct. Christ.*) Homo non indiget Scripturis, nisi ad alios instruendos. 3° Observant historici fuisse diu populos christianos sine Scripturarum versione, v. g. Anglos, Germanos, etc. Errat ergo Quesnellus propositionibus 79, 80, 82. Scriptura est quidem panis Christianorum, sed manu Pastorum frangitur.

PROPOSITIO V.

Privata Scripturæ lectio omnibus indiscriminatim non congruit, et præsertim quoad omnes et singulas Scripturarum partes.

Probatur 1° quia multis hæc lectio potest in perniciem vergere (2 *Petri III. 16.*); imperiti et infirmi literæ occidenti nimis adhærere possunt: hinc ortæ sunt plures hæreses. 2° Id patet ex constanti SS. Patrum sententia, qui, præsertim mulieribus, hanc interdiciunt incautam lectionem, v. g. S. Hieron. *Epist. ad Pauli-*

num, et in *Dial. contr. Lucif.* — Orig. *Homil. XXVII. in Matth.* — S. Basil. *Ep. ad Chilon.* 3° Solemne fuit novatoribus lectione Scripturarum vernaculâ mulierculas sibi allicere. (2 *Tim. III. 6.*) 4° Apud Judæos ipsos, ut observant Orig. S. Hieron. et S. Greg. Naz. *Orat. 26.* non nisi anno ætatis trigesimo concessum erat legere quasdam Scripturæ partes, v. g. gesta Patriarcharum, Prophetiam Ezechielis, et Canticum Canticorum. Erravit ergo Quesnellus prop. 80, 81, 82. Quando SS. Doctores, v. g. S. Chrys. hortantur omnes ad lectionem Scripturæ, hoc faciunt, præsuppositis dispositionibus congruis animi et cordis, et præsertim obedientiæ Pastoribus, sicut ipsi hortantur ad frequentem Eucharistiæ usum.

PROPOSITIO VI.

Possunt Ecclesiæ pastores vernaculam Scripturæ lectionem interdicare si aliquod ex ea immineat fidelibus periculum.

Probatur 1° quia Pastores positi sunt à Spiritu sancto ad regendam Ecclesiam, et fideles illis obedire tenentur. 2° Quia novatores malæ doctrinæ venenum in versionibus disseminare solent. 3° Se gerit Ecclesia ut medicus qui ægris panem interdicit, et ut sollicita mater quæ infantulis panem ipsa secatur et frangit ne seipsos lædant. 4. Hac auctoritate usi sunt Patres Concilii Tolosani anno 1229; Innocent. III, in *Epist. ad Metenses*; Patres Concilii Mediol. III, præside S. Carolo; Patres Concilii Narbonensis, anno 1609; et Cameracensis, anno 1586. Omitto Concilia Hispanica, etc. Erravit ergo Quesnellus, prop. 84 et 85.

QUÆSTIO VI.

De sensibus Scripturæ sacræ.

SENSUS libri est id quod sentire debuit auctor, dum scribebat: sensus autem sacræ Scripturæ est id quod per Scripturam exprimitur, ex intentione Dei qui nobis eam tradidit.

Sensus Scripturæ duplex, *litteralis* et *spiritualis*. Litteralis est ille quem verba ipsa immediate significant, v. g. *Joan. X. 30: Ego et Pater unum sumus.* Verba porro sumi possunt propriè et physicè, ut *Joan. 1. 6: Fuit homo cui nomen erat Joannes*, et appellatur sensus litteralis proprius: vel verba sumuntur metaphoricè et tropicè, cum unius proprietates alteri tribuuntur, et appellatur sensus litteralis metaphoricus, vel figuratus, v. g. *Matth. XVI. 6. Joan. 1. 29. Apoc. v. 5. Joan. XV. 5.*

Sensus spiritualis seu mysticus est ille quem res vocibus expressæ significant. Sic quæ *Genes. XXII*, de Isaac immolando litteraliter narrantur. de Christo spiritualiter intelliguntur. *Colos. II. 12*; Baptismus Christi sepulturam cum illo designat.

Sensus spiritualis subdividitur in *allegoricum*, *anagogicum*, et *moralem* seu *tropologicum*. Allegoricus est, dum verba Scripturæ præter sensum litteralem, significant aliquid pertinens ad fidem et ad Ecclesiam militantem: sic Jonæ in ventre ceti per triduum mora, triduanæ Christi sepulturæ signum fuit: *Matth. XII. 4*. Anagogicus est dum verba, præter sensum litteralem, significant aliquid pertinens ad vitam æternam. Sic *Psal. XCIV*: *Si introibunt in requiem meam*; litteraliter hæc verba significant ingressum in terram Promissionis; anagogicè verò de ingressu regni cœlestis intelliguntur. Moralisis seu tropologicus est quando, præter sensum litteralem, aliquid significatur pertinens ad morum informationem. Sic parabola de talentis significat quo studio gratiæ Dei cooperandum sit. Et quod dicitur *Deut. XXV. 4*, exponitur *1 Cor. IX. 11*. Illos sensus hoc distichum exprimit.

Littera gesta docet, quid credas allegoria,
Moralis quid agas, quò tendas anagogia.

Sensus *accommodatitiis* non tam est Scripturæ sensus quàm hominis qui verba sacra ad suum intentum applicat, v. g. quod *Sap. X. 12*, dicitur de Jacob, exponitur de SS. Martyribus. Quod *Eccli. XLIV. 17*, dicitur de Noë, de SS. Pontificibus accommodatitiè exponitur. Concilium Tridentinum, *Sess. IV*, severè prohibet ne unquam adhibeatur sensus ille ad falsa, profana aut scurrilia. Accuratè cavendum, ne pro litterali tradatur accommodatitiis, et ne per illum fidei dogmata probentur. Hoc tamen pulcherrimè et convenienter utuntur SS. Patres et concionatores.

Quæres 1°. An plures sensus in iisdem vocibus repariantur?

Resp. affirmativè. Sic vox *Jerusalem* est litteraliter Judææ civitas; *allegoricè*, Ecclesia militans; *anagogicè*, patria cœlestis; *tropologicè* anima fidelis. *Joan. XI. 51*, continentur in eodem Caiphæ effato sensus Spiritus sancti et sensus Caiphæ, etc.

Quæres 2°. Utrum sensus spiritualis sit etiam aliquando litteralis?

Resp. affirmativè. Quando verba immediatè significant aliquid ad mores pertinens, tunc sensus litteralis est *tropologicus*. Cum significant aliquid ad Ecclesiam triumphantem pertinens, tunc litteralis est *anagogicus*, etc.

Quæres 3°. An plures sensus litterales eidem textui convenient ?

Resp. affirmativè ; ut innumeris patet exemplis. *Osee*, XI. 1, significantur egressus Israëlitarum ex Ægypto, et reditus pueri Jesu. *Exodi* locus XII. 46, de Agno Paschali et de Christo intelligitur. *Psal.* II. 7, et *Isaiæ* LIII. 8, significatur tum æterna, tum temporalis Christi generatio. Inde tamen ne inferas Scripturam esse fallacem et ambiguum; ambiguitas enim non oritur ex multiplicitate sensuum, sed ex eorum incertitudine : porro quando multiplex in Scriptura occurrit sensus, non est incertus, nec contradictorius.

Quæres 4°. Quis sensus sit alteri anteponendus ?

Resp. Sensem litteralem esse basim et fundamentum aliorum ; sensum verò mysticum non esse decretorium, nisi in Scriptura vel Traditione declaretur, v. g. *1 Cor.* IX. 9, spiritualis primarius est ; ita etiam *Matth.* VI. 22.

Quæres 5°. Quandonam litteraliter intelligi debeant verba sacra ?

Resp. Hanc tradi regulam à SS. Patribus, v. g. à S. *Aug. lib. III de Doct. Christ. c. 5 : lib. VIII de Gen. c. 1, etc.* Quando verba Scripturæ litteraliter intellecta nihil contra fidem, bonos mores et rectam rationem significant, tunc sensu proprio et non figurato accipienda sunt ; metaphoricè verò sumenda sunt quando aliquid significarent contra fidem, bonos mores aut rationem, v. g. *Matth.* XIX. 12. *Matth.* V. 29, etc.

Quæres 6°. An sensus Scripturæ sit per se clarus ?

Resp. Scripturam sacram esse claram eo sensu quod sæpissime utatur verbis clavis et apertis sinè amphibologia ; at non esse ubique claram eo sensu quod sinè interprete omnia possint percipi et infallibiliter intelligi.

Probatur posterior pars. 1° *Act.* VIII. 31 : *Quomodo possum intelligere, si non aliquis ostenderit mihi.* 2° *Petr.* III. 16 : *Quædam sunt difficilia intellectu.* 2° Id unanimi voce asserunt SS. Patres : alii expressè dicunt Scripturas esse profundas, obscuras, difficiles ; ita S. *Clemens Alex. lib. II Stromatum*, et S. *Aug. lib. II de Doctrina Christ. c. 6.* Alii docent Scripturas esse librum signatum, et agrum in quo absconditus est thesaurus sapientiæ ; ita *Orig. Hom. XII in Exod.* et S. *Chrys. Hom. XL in Joan.* Alii scribunt eas sinè magistro et doctore non posse intelligi ; ita S. *Basilius* et S. *Greg. Naz.* Alii asserunt eas esse abyssum questionum, et mare in quo sensuum sit profunditas ; ita S. *Chrys. Hom. XIX in Acta* ; et *Ambr. Epist. XLIV.* Audiamus S. *Hieron. Epist. ad Paul. c. 4.* « *Isaiam,*
» *Jeremiam, Ezechielem et Daniele* *quis potest intelli-*
» *gere vel exponere ?* *Jacobus, Petrus, Joannes, Judas,*
» *Epistolas ediderunt breves in verbis, longas in sen-*

» tentiis , ut rarus sit qui non in earum cæcutiat lectione. » 3° *Experientia* : obscuritas enim reperitur , tum ex parte rerum contentarum , ut prophetiarum et mysteriorum ; tum ex parte modi quores traduntur : sunt enim sæpe tropi , metaphoræ , hebraismi et græcismi , apparentes contradictiones ; quis v. g. facilè intelligit *Psal. LXVII. 14. et 2 Cor. V. 21 : Eum qui non noverat peccatum , pro nobis peccatum fecit , etc.* Hinc tot Patrum et Theologorum commentarii. Tum ex parte ingenii nostri tardi et levis , ac sæpe præjudiciis obrepti : hinc tot ac tam diversæ opiniones de eodem textu Scripturæ , qui multis videtur clarus , v. g. *Joan. X. 30 : Ego et Pater unum sumus ; et Matth. XXVI. 26 : Hoc est corpus meum.* Quæro , cum Socinus , Lutherus , Calvinus , etc. tam portentose dissentiant circa textus qui clarissimi videntur , quid dicendum de aliis ? Hanc obscuritatem permisit Deus ut fides exerceatur , et Ecclesiæ auctoritatis necessitas innotescat ; ut ad eam recurrant omnes ad verum Scripturæ sensum agnoscendum , et sic debita servetur subordinatio.

*Obj. 1° Deuter. xxx : Mandatum quod præcipio tibi non supra te est : ergo sensus est omnibus obvi-
2° Psalm. XVIII et CXVIII , verbum Dei vocatur lux , lucerna , præceptum lucidum. 3° 2 Petr. I. 19 , lucerna lucens in caliginoso loco. 4° 2 Cor. IV. 3 , opertum est Evangelium infidelibus , non verò fidelibus. 5° Plures SS. Patres facilem esse Scripturæ intelligentiam declarant. 6° Injuriam facit Scripturæ qui dicit eam esse obscuram. Ergo , etc.*

Resp. ad primum ; agi de observatione præceptorum Decalogi , non verò de sensu et intelligentia totius Scripturæ. — *Ad secundum ;* dico verbum Dei illuminare , dum rectè intelligitur , et impedimenta tollantur quæ lucis diffusioni officiant , et quæ simplices fideles tolerare non possunt. — *Ad tertium ;* dico esse lucernam claram ratione quorundam , non verò ratione omnium quæ continet. — *Ad quartum ;* dico agi de Evangelii manifestatione , quæ fideles lumine fidei perfundit , et incredulos tenebris involutos excæcat ; non agi verò de claro Scripturæ sensu. — *Ad quintum ;* dico sanctos Patres innuere tantum Scripturam in præceptis morum esse planam , et post adventum Christi clariora esse vaticinia adimpleta , non autem asserere Scripturam esse in omnibus claram ; contrarium enim docent , et suis Commentariis comprobant. — *Ad sextum ;* dico obscuritatem oriri non ex Scriptura ipsa , sed ex profunditate mysteriorum , et ex ingenii nostri tenuitate , et quia Deus voluit nos ab Ecclesiæ testimonio veritates divinas accipere , ac proinde injuria non fit Scripturæ sacræ.

Inst. cum Calvino. 1° Sunt in Scriptura conspicui divinitatis radii quibus statim splendescit. 2° Obscura testimonia ex clarioribus illustranda sunt. 3° Rudes debent se doctioribus adjungere. 4° Non deest gratia Dei, quâ Scriptura fit clara. 5° Scriptores ut intelligerentur, scripserunt. Ergo, etc.

Resp. ad primum. Quare Lutherus rejicit Epistolam ad Hebræos et Apocalypsim? quomodo splendidos non agnovit in eis characteres? — *Ad secundum*; dico 1° rudes non esse hujus collationis textuum capaces: 2° non fit omnibus clara per collationem; nam Socinianus conferendo hæc verba, *Ego et Pater unum sumus*, cum istis, *Pater major me est*, concludit Filium esse Patri inferiorem. — *Ad tertium*; dico à nullo infallibiliter accipi posse clarum Scripturæ sensum nisi ab Ecclesia; *Sienim cæcus cæcum ducat*, etc. — *Ad quartum*; quis ex Lutero aut Calvino habet divinam hanc gratiam, cùm illi tam diversa sentiant de eodem textu? — *Ad quintum*; *distinguo*: scripserunt ut intelligerentur à pastoribus, *concedo*: ab omnibus, *subdistinguo*: quoad aliqua, *concedo*: quoad omnia, *nego*.

Quæres 7°. Quibus mediis possint genuini Scripturæ sensus detegi?

Resp. Præter auctoritatem Ecclesiæ, quæ medium est præcipuum, media assignari generalia et specialia. 1° Animus bene præparatus fide, humilitate, vitæ integritate, oratione. 2° Lectio assidua, et profunda textûs sacri meditatio. 3° SS. Doctorum et Theologorum notas et paraphrases diligenter legere. Innumeræ sunt: celebrem dedit collectionem anno 1643 P. de la Haye, Minorita. Celebres sunt etiam Commentarii Tirini, Bonfrerii, Menochii, Cornelii à Lapide, Calmeti, etc.; utilissimum atque nunc parabilius Weitenauer Lexicon Biblicum. 4° Attendere ad antecedentia, consequentia, totiusque sermonis nexum. Quando locum aliquem Scripturæ intelligere volumus, inquit S. Cyrillus in *Thesauro*, tria diligenter consideranda sunt: tempus quo scriptum est quod dicitur; persona quæ dixit, vel propter quam, vel de qua dicitur; res propter quam, vel de qua dicitur. 5° Solvere *antilogias*, seu apparentes contradictiones; quod ut fiat, plures traduntur regulæ, v. g. conferendo inter se loca quæ videntur opposita, diversus sæpe detegitur sensus ob diversitatem temporum, locorum, personarum. Sic, *Gen.* I. 28, adest *matrimonii benedictio* pro humano genere, et *1 Cor.* VII. 27, adest *virginitatis consilium* ad privatos directum. Sciendum est etiam non esse contradictionem inter scriptores, si quædam fusiùs ab uno, quæ brevius ab alio referuntur; si quis unam circumstantiam exponat, quæ ab alio omittitur: si ab

uno anticipentur, quæ dehinc ab alio narrantur : attendendum etiam quando scriptor loquitur ironicè, ex propria sententia, nomine Dei, aut nomine peccatorum. 6° Notandi sunt diligenter tropi et figuratæ locutiones. Modus autem inveniendæ locutionis, inquit S. Aug. *lib. III de Doct. Christ. c. 10*, propria an figurata sit, iste omnium modus est, ut quidquid in sermone divino, neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem referri potest, figuratum esse cognoscas, v. g. *Matth. V. 29, Si oculus tuus.* etc. non litteraliter accipiendum est. 7° Debet Scripturæ perscrutator apprimè penetrare idiotismos, id est, loquendi modos linguis hebraicæ et græcæ peculiare; quod fit præsertim attendendo ad Hebræorum et Græcorum grammaticam, quæ in multis à latina differt. Ex innumeris exemplis quædam seligamus. 1° Positivum aliquando valet pro comparativo, ut *Psal. CXVII. 8.* 2° Comparativi deest sæpe particula, ut *Psal. LXVII. 31, qui probati sunt argento*, id est, quasi argentum. 3° Superlativum exprimitur aliquando addendo *valdè*, aliquando addendo nomen Dei, ut *montes Dei, cedri Dei*, id est, altissimi, etc. 4° Fœmininum absolutum aliquando ponitur pro neutro, ut *Psal. XXVI. 4.* 5° Verba neutra aliquando activè explicanda sunt, ut *Psal. LI : emigrabit te*, hoc est, migrare te faciet. Activa explicanda aliquando per effectum; *Rom. VIII : Spiritus postulat*, id est, postulare facit; *2 Cor. II : triumphat*, id est, triumphare facit. 6° Imperativum vim habet aliquando hypothesis seu conditionis, ut *Psal. IV : Irascimini*, id est, si irascimini. etc. 7° Subjunctivi loco ponitur aliquando participium, v. g. in convertendo, in deficiendo, id est, cum converteret, deficeret. 8° Sæpe supplendum est aliquid, v. g. *Psal. IV : Usquequo gravi corde?* supple, eritis : et *Psal. LXVII. 14 : Si dormiatis*, etc. id est, eritis sicut pennæ, etc. v. 31. *Increpa feras arundinis*, sive hostes, qui sunt congregati tanquam tauri lascivientes. 9° Reperitur sæpe trajectio dictionum aut sententiarum, v. g. *Exodi. XXII : Qui immolat diis, occidetur*, præterquam Deo soli. 10° Particula *si* sæpe sumitur pro *non*, ut *3 Reg. XVII. 1.* *Psal. XCIV. 11 : Si introibunt in requiem meam.* 11° *in* sumitur pro *de*, ut *Psal. LXX. 7 : in te*, id est, de te. 12° *apud* ponitur aliquando pro *à*, sic *Psal. XXXVI. 23 : apud Dominum*, id est, à Domino. 13° *per* aliquando ponitur pro *propter* : nos servos per Jesum, id est, propter Jesum, *2 Cor. IV. 5.* 14° *quia* sumitur aliquando pro *cum*, *Psal. CXXXVIII. 4.* 15° *ad* dicitur pro *de*, *Hebr. IV. 13 : ad quem*, id est, de quo.

8° Attendi debet ad plurimos dictionum et sententiarum sensus ex recepta apud Hebræos loquendi ratione repetendos, v. g. cornu significat *robur*; os gladii, *aciem*;

onus, afflictionem; anima, vitam; calix, sortem; canis, pulex, rem vilissimam; manus, latera; portæ, judicia forensia vel hostium potentiam; infernus, sepulcrum; æternum sæpe significat longam durationem; benedictio, munus; robur panis, ipsum panem; commune, aliquid immundum; funis et funiculus, portionem hæreditatis; vasa belli, iræ, etc. significant instrumenta belli, etc. civitates quæ ab alia pendent filiæ ejus dicuntur. Insuper effectus sæpe sumitur pro causa, ut ebrietas pro vino; abstractum pro concreto, ut circumcisio pro circumciso; pars pro toto, ut caro pro homine, species pro genere, *Isai. LIII. 12*; sensus unus pro altero, ut *Exodi XX*, videre voces; signum pro re significata, *Psal. XXII*, virga et baculus pro amore et benevolentia; nomen Dei pro Deo ipso, regio vivorum pro loco felicitatis, oculus Dei pro ejus favore, vultus autem pro ira, vanitas pro idolis, fornicatio pro idololatria, zelare pro æmulari. Filii sæpe significant discipulos, ut filii Prophetarum et filii sponsi; filii olei, id est sacerdotes; filia maris significat insulam: apponi ad patres est mori; levare manum est jurare; prophetare est laudare Deum. Actio sumitur aliquando pro potestate, ut *Matth. XII. 31*: actio sumitur etiam pro debito, *Hebr. V. 4*; nec quisquam sumit, id est, debet sumere. Deo ea tribuuntur quæ solum permittit, ut excæcatio et induratio; benedicere sumitur aliquando pro maledicere, ut *Job. II. 9*; confiteri pro laudare. Fortè significat libertatem: ut *Jerem. XXXVI. 3*, et *Ezech. II. 5*. Ab utero idem est ac à principio; nosse significat aliquando approbare; ludere significat aliquando luctari, *Gen. XXI. 9*; aliquando impudica exercere, ut *Exod. XXXII. 6*. Numerus rotundus ponitur sæpe pro altero, v. g. 70 pro 72: promissiones comminatoriæ aliquando conditionem supponunt, ut apud Jonam: Ninive subvertetur, supplendum, nisi pœnitentiam egerit; sæpe nomen vel verbum geminatur ad emphasim, ut Deus deorum, canticum canticorum, secula seculorum, plorans ploravi, desiderio desideravi, sanctus sanctorum, etc. Substantivum geminatum aliquando ostendit multitudinem, ut homo et homo, generatio et generatio; aliquando significat diversitatem, ut in corde et corde, pondus et pondus, etc.

Quæres 8° Ad quem pertineat infallibiliter genuinum Scripturæ sensum tradere ac definire.

Resp. Ecclesiam docentem, sive dispersam, sive congregatam, solam habere supremam auctoritatem definiendi et tradendi genuinum Scripturæ sensum.

Probatur 1° ex Scriptura, ex qua patet datam esse à Christo Apostolis, et Episcopis eorum successoribus, potestatem docendi infallibiliter omnia quæ ad animæ

salutem pertinent : *Matth. XVI. 18 : Portæ inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam. — XVIII. 17 : Si quis Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus. — XXVIII. 19 : Docete omnes gentes..... Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. — Act. XX. 28 : Attendite vobis, etc. — Ephes. IV. 11 : Ipse dedit quosdam, etc. — 1 Tim. III. 15 : Ecclesia est columna et firmamentum veritatis. 2 Tim. I. 14. 1 Thess. II. 4, et alibi passim.*

Probatur 2° ex SS. Patribus. S. Irenæus, *lib. IV. c. 34.* « Ibi discere oportet veritatem apud quos est ea quæ ab » Apostolis est Ecclesiæ successio. Illi Scripturas sinè » periculo nobis exponunt. » Origenes, *Tract. XXIX in Matth.* « Non aliter debemus de Scripturis credere, nisi » quemadmodum, per successiones, Ecclesiæ nobis » tradiderunt. » Tertull. *lib. de Præscrip. c. 19.* « Ad Scri- » pturas non provocandum est ; in his aut nulla, aut in- » certa victoria. Debet illud prius proponi : Cujus sint » Scripturæ (*id est, quænam vera sit Ecclesia,*) illic erit » veritas Scripturarum et expositionum. » S. Aug. *lib. contra Epist. Fundam. c. 5.* « Evangelio non crederem, » nisi me Ecclesiæ catholicæ commoveret auctoritas. »

Probatur 3° ex Ecclesiarum omnium praxi. 1° In Ecclesia catholica omnes, omni tempore, judicio Pastorum Ecclesiæ congregatorum vel dispersorum, circa Scripturæ sensum acquieverunt, et nemo aggregabatur Ecclesiæ, nisi profiteretur se omnia Ecclesiæ catholicæ dogmata credere, prout à patribus erant definita. Porro, ut ait S. Aug. *Epist. CXIX,* « Ecclesia, quæ sunt contra » fidem et mores, nec facit, nec approbat, nec tacet. » 2° Omnes præpositi Ecclesiarum novatorum, voluerunt omnes inferiores præpositorum judicio stare. Ipsimet Protestantes id fateri coacti sunt : v. g. Calviniani : *Disciplinæ Eccles. c. 5. art. 31,* lex omnibus imponitur ut synodo se subjiciant ; si verò reluctantur, ab Ecclesia ejiciantur : et in Synodo Dordracena, anno 1618, idem confirmatum est, ut Arminianos inter et Gomaristas dissidio finis imponeretur.

Probatur 4° ratione. Debet necessariò admitti, præter legem ipsam, aliqua regula viva, quæ sit medium breve, facile ac tutum ad discernendas omnes veritates certâ fide tenendas ; seu judex accessu facilis, universalis, perpetuus, infallibilis, supremus, qui omnes circa fidem exortas possit dirimere controversias. Atqui sola Ecclesia est ejusmodi medium et judex. Nam vel est ipsa Ecclesia, vel sola Scriptura sacra, vel traditio, vel spiritus privatus, inspiratio secreta, gustus internus ; vel ratio ipsa seu via discussionis et examinis. Atqui nullum, præter Ecclesiam, dici potest.

1° Sola Scriptura sacra non est, etc. 1° Quia est in-

strumentum mutum, nec unquam inter contendentes judicabit, sicut lex principis non judicat. 2° Scriptura sacra non continet omnes veritates certâ fide tenendas, v. g. baptismum infantibus validè et licitè conferri; hæreticos validè baptismi sacramentum ministrare. 3° Non est omnibus proportionata; unusquisque enim fidelis, morali adhibitâ diligentia, non potest genuinum Scripturæ sensum agnoscere: plurima enim requirerentur quorum capaces non sunt rudes et mulierculæ. 4° Scriptura sacra non est in omnibus clara, ut ostendimus.

2° Sola traditio non sufficit, tum quia habet potius rationem legis quàm judicis, tum quia de illius sensu sæpe oritur controversia, quæ proinde ab alio debet definiri.

3° Spiritus privatus non est judex sensus Scripturæ, 1° quia Scriptura et SS. Patres non revocant Christianos ad ejusmodi spiritum, sed ad Ecclesiæ auctoritatem. 2° Spiritus ille nec est regula certa; angelus enim Satanæ transfigurat se in angelum lucis: nec regula publica; quâ enim ratione Calvinus ostendet Lutherò per spiritum privatum, contineri sensum absentia realis in his Christi verbis, *Hoc est corpus meum*? 3° Adhærere huic soli spiritui privato semen est præsumptionis, inobedientia, pertinaciæ, fanaticismi; ad omnes errores, ad omnia schismata et ad omne delictum viam aperit; quisque enim erit judex in propria causa, et pro nutu somniabit spiritum privatum sibi aliquid revelare.

4° Nec ratio ipsa, etc. 1° Quia non potest infirma ratio, quæ toties in rebus naturalibus cæcutit, de fidei mysteriis judicare et Dei profunda scrutari. 2° Non est medium facile et proportionatum omnibus; nam maxima pars hominum, aut occupatione aut ingenii tarditate impedita, non potest omnia Scripturæ dogmata discutere. 3° Medium istud inducit in indocilitatem et rebellionem, in præsumptionem et arrogantiam, tandem in infidelitatem. Concludo cum S. Petro (2 Ep. III.) prophetiam, seu Scripturæ expositionem *propriâ interpretatione non fieri*, ac proinde ab aliqua externa auctoritate petendam esse.

Obj. 1° In multis Scripturæ locis jubemur in dubiis ad legem recurrere, et Scripturas scrutari. *Isaiæ VIII. 20; ad legem magis et ad testimonium, — Joan. V. 39: Scrutamini Scripturas, etc. — Act. XVII. 11, dicitur de Beroëensibus: quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent. — 1. Thess. V. 21: Omnia probate; quod bonum est tenete.*

Resp. Hæc omnia probare tantum Scripturam esse regulam fidei, non verò interpretem sensus et judicem controversiarum. — *Ad primum*; dico ibi asseri non consulendos esse ariolos, sed legem à Prophetis et Docto-

ribus expositam. — *Ad secundum*; Sermo Christi non dirigitur ad Christianos, sed ad Judæos quibus missionem suam probabat ex testimonio Joannis Baptistæ, ex testimonio Patris sui, ex testimonio miraculorum, et ex testimonio Scripturarum quæ Christi divinitatem demonstrant. — *Ad tertium*; Beræenses nondum erant Christiani, propterea scrutabantur ut magis ac magis confirmarentur in fide à Paulo annuntiata. — *Ad quartum*; dico agi de revelationibus adhuc dubiis et de pseudo-prophetis, auctoritate Ecclesiæ probandis.

Obj. 2°. Sive ex veteri, sive ex novo Testamento clarè evincitur fideles in nova lege immediatè à Deo docendos. 1° Namque Isaïæ LIV legitur : *Ponam universos filios tuos doctos à Domino*. Et Jeremiæ XXXI : *Non docebit ultra vir proximum suum*. 2° In Evangelio Christus sic Apostolos monet : *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*, Joan. XVI; et Joannes fideles ita alloquitur primæ suæ Epistolæ cap. II : *Necesse non habetis ut aliquis vos doceat; sed unctio (Dei) docebit vos de omnibus*.

Resp. ad primum, ex vet. Test. Hæc et similia, quæ adduci possent testimonia ex Prophetis, id unum probant, nempe novam legem veteri longè præstantiorem fore; quippe quæ promulganda erat non ab homine, sed ab ipso Deo humanam naturam assumpturo; qui sermonibus suis adjungeret spiritum gratiæ, ad discipulos suos dociles reddendos. Id disertè exponit Apostolus in Ep. ad Hebr. c. III, cùm Moysen exhibet tanquam famulum in domo Dei, Christum autem tanquam filium.

Resp. ad secundum, ex novo Test. 1° Verba hæc, *Spiritus sanctus*, etc. dirigi ad solos Apostolos, quos Christus doctrinæ suæ præcones et interpretes constituere volebat. 2° Alia testimonia eodem sensu accipienda esse, quo suprà allata Prophetarum; illaque nullatenus excludere ministerium Apostolorum, et illorum successorum, de quibus Christus ipse dicit : *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit*. (Lucæ x.) *Euntes docete...* ecce ego vobiscum sum, etc. (Matth. XXVIII.)

Obj. 3°. Dicitur 1 Cor. II. 15 : *Spiritualis omnia judicat, et ipse à nemine judicatur*. Ergo sine Ecclesiæ testimonio sensum Scripturæ novit fidelis. — 2 Cor. I. 23 : *Non dominamur fidei vestræ*. — Rom. XII. 1 : *Rationabile obsequium vestrum*; atqui rationabile non esset, si Scripturæ sensus sinè examine è Pastorum definitionibus esset excipiendus.

Resp. ad primum; sensum non esse, fideles à Pastoribus non judicari, sed ipsos in fide magistros non debere judicari à neophytis et in religione novitiolis, quorum alii dicebant : *Ego sum Pauli; ego verò Cephæ*. — *Ad*

secundum. Sensus est S. Paulum non abuti suâ auctoritate, nec exercere ministerium cum præsumptione, quando excommunicavit incestuosum Corinthium; sed sensus non est S. Paulum permisisse ut non crederent fideles doctrinam ab eo traditam; volebat enim ut captivarent intellectum, et obedirent verbis ejus; ita ut, *si angelus aliter evangelizaret*, anathema ei esset dicendum. — *Ad tertium.* Ex ipso textu patet agi de cultu interno rationis, corporis integritati adjungendo à Christianis, per oppositionem ad cultum carnalem Judæorum et Ethnicorum; non agi verò de obedientia *discursiva* fidelium, circa ea quæ à Pastoribus definiuntur. Aliunde verò non potest quis melius uti ratione suâ, quàm illam subjiciendo omnium majori auctoritati visibili quæ sit in mundo.

Obj. 4°. Multi SS. Patres asserunt Scripturam sacram sufficere: in ea inveniri omnia quæ ad fidem et mores pertinent: Scripturam esse fidei nostræ regulam. S. Aug. *lib. de Unît. Eccles.* totus est ut probet Ecclesiam non posse cognosci nisi per Scripturas.

Resp. distinguendo: sufficere in aliquibus, *concedo*; in omnibus, *subdistinguo*; in ratione legis, *concedo*; in ratione interpretis et judicis, *nego*. Quamvis leges principum et testamenta privatorum sufficiant ad manifestandas illorum voluntates, requiruntur tamen judices ut legum interpretes: ita cùm Scriptura sacra sit lex et regula *mortua*, requiritur regula exponens et judex *vivus*. Nihil aliud volunt SS. Patres qui ubique ad Ecclesiæ auctoritatem revocant. S. Augustinus non excludit auctoritatem Ecclesiæ, sine qua se Evangelio non crediturum asserit, sed Donatistas, qui admittebant Scripturam sacram, debellare vult ex eo fonte potius quàm ex aliis.

Obj. 5°. Si Ecclesiæ foret sensum Scripturæ exponere, Ecclesia esset superior Scripturâ, judicaret Scripturam; prius audienda esset Ecclesia quàm Scriptura; veritas verbi divini penderet ab humano testimonio: atqui id dici non potest.

Resp. Negando Ecclesiam esse Scripturâ superiorem; judicat quidem de ea, sed judicio *testimoniali*, non verò *superiori*. Prius audienda est prioritate temporis, non æstimationis. Veritas Verbi divini pendet ab Ecclesia, ut certò cognoscatur, non verò ut in se stet et vigeat.

Inst. Fit à nobis circulus vitiosus; probamus auctoritatem verbi divini ex auctoritate Ecclesiæ; deinde probamus auctoritatem Ecclesiæ ex auctoritate verbi divini.

Resp. Negando propos. Ut enim sit circulus vitiosus, necesse est ut duæ propositiones æquè ignotæ sese mutuò probent contra eosdem adversarios, et in eodem genere demonstrationis. Atqui auctoritas Verbi divini et auctoritas Ecclesiæ non sunt, etc. 1° Non sunt æquæ

ignoratæ; prius enim per motiva credibilitatis suadetur Ecclesiæ Christianæ auctoritas; deinde ab Ecclesia proponitur verbum divinum, quod manifestè confirmat Ecclesiæ auctoritatem. 2° Adversus Infideles ostenditur Scriptura ex Ecclesia jam cognita; et adversus Hæreticos Ecclesia ostenditur, argumento ad hominem, ex Scriptura quam admittunt. 3° Scripturæ auctoritas probatur quasi à *posteriori* per Ecclesiæ auctoritatem, et Ecclesiæ auctoritas probatur quasi à *priori* per Scripturæ auctoritatem. Nihil mirum duo sic sese probare; existentia Dei probatur per existentiam corporum, et existentia corporum per existentiam Dei; auctoritas legis regiæ per magistratum, et auctoritas magistratûs per legem regiam; scientia periti medici ex curatione morborum, et curatio morborum ex scientia periti medici.

Inst. Apud nos decreta Ecclesiæ sunt ejusdem dignitatis, auctoritatis et ponderis, ac oracula Scripturæ sacræ. Atqui id dici non debet.

Resp. Negando majorem. Disparitas est: 1° quia Scriptura sacra est ipsum Dei verbum et prima fidei regula; Ecclesia autem est tantum judex exponens verbi divini sensum: sed sicut magistratus exponens legem Principis non est ejusdem dignitatis ac ipse Princeps; ita, etc. 2° Auctoribus sacris inerat *revelatio* aut saltem *inspiratio*, Pastoribus verò Ecclesiæ est tantum *assistencia* ne errent. 3° Tota Scriptura est verbum Dei, ad fidem pertinens; solæ verò Ecclesiæ definitiones ad fidem pertinent.

INTRODUCTIO

AD

SACRAM SCRIPTURAM.

PARS SECUNDA.

DE SINGULIS SCRIPTURÆ SACRÆ LIBRIS.

LIBRI Scripturæ alii dicuntur *legales*, quia præsertim leges referunt; alii *historici*, quia continent præsertim sacras historias; alii *sapientiales*, quia præsertim regulas morum; alii *prophetici*, quia præsertim vaticinia continent. Percurremus breviter libros veteris, deinde novi Testamenti; et dicemus paucis de singulorum argumento, auctore et canonicitate.

DE PENTATEUCHO.

Pentateuchus est volumen conflatum ex quinque libris, à Moyse auctorum superstitionum antiquiore exaratum.

Genesis describit ortum mundi, sex diebus à Deo confecti. Nempe primâ die Deus creavit, id est, ex nihilo produxit cœlum et terram, sive omnem materiam, sed non cum ea ordinatione, quæ accessit sequentibus diebus. Eadem die lucem, quæcunque tandem illa fuerit, condidit; ut diem à tenebris quæ præcesserant divideret. — Secundâ die fecit Deus firmamentum, id est, in eo spatio quod est à terra ad superiores partes, aëra formavit, et aquam in vapores tenuissimos disposuit: et sic aquas superiores ab inferioribus divisit. — Tertiâ die, ex aquis congregatis fecit maria; et sic terra visa est arida. Eadem die produxit Deus super terram omnem herbam, flores, legumina, arbores cum seminibus congruentibus, in quorum fœcunditate et varietate mirabilis est naturæ auctor. — Quartâ die fecit Deus astra, stellæ, et solem, qui est, respectu nostri, luminare majus, et lunam, quæ est luminare minus. — Quintâ die produxit Deus pisces maris et aves cœli, in quorum diversitate et multitudine mirabilis Omnipotens. — Sextâ die Creator fecit animalia terræ, in quibus elucet maximè ejus sapientia. Tandem eadem die Adamum et Evam, hominum omnium parentes, fecit Deus ad imaginem et similitudinem suam. — Moyses, qui sola externa Dei

opera susceperat narranda, ut hominis admirationem, gratitudinem, adorationem et obsequium excitaret, non refert creationem Angelorum, id est substantiarum purè spiritualium quas ab initio produxit Deus, ut possent statim supremi Numinis laudare potentiam et sapientiam. (*Job. xxxviii. 4, 7.*) Sæpissime tamen Angelos commemorat Moyses, v. g. *Gen. xvi. 7. xix. 1.* Narrat postea naturæ humanæ lapsum, Cain fratricidium, generis humani propagationem, diluvium, linguarum confusionem, Patriarcharum gesta usque ad Josephi obitum, qui contigit anno mundi circiter 2370, ante Christum 1634.

Exodi liber continet duram Israëliticæ gentis servitutem in Ægypto, miram ejus per manum Moysis liberationem, Pharaonis indurati pœnam, decem plagas, hoc disticho expressas :

Sanguis, rana, culex, muscæ, pecus, ulcera, grando,
Bruchus, caligo, mors pignora prima necando.

Continet etiam mirabilia in deserto facta, divinæ legis promulgationem, et omnia quæ gesta sunt usque ad erectum tabernaculum.

Leviticus Levitarum et Sacerdotum munia describit, ritus et varietates sacrificiorum, sacerdotii apparatus, festorum celebrationem, morborum discrimen, ciborumque delectum enumerat.

Numerorum liber, totius populi Israëlitici, per singulas Tribus, exhibet numerum, 72 in deserto mansiones, Mariæ cæterorumque murmurationem, Core et sociorum seditionem, serpentis ænei erectionem, Balaam agendi rationem, terræ trans Jordanem occupationem.

Deuteronomium, id est, *legis repetitio*, breviter res præteritas narrat, beneficia Dei recolit, fœdus renovat, et Moysis mortem refert, anno mundi 2553, ante Christum 1451.

Jam ostendimus Moysen esse Pentateuchi auctorem.

Certè si quis liber sit canonicus et divinus, is esse debet Pentateuchus, qui est aliorum basis et fundamentum.

Quæres 1º. Utrùm Adamus primus fuerit omnium hominum parens ?

Resp. affirmativè; fictitium enim est systema Præadamitarum, qui dicunt Adamum fuisse tantum primum *Judeorum* parentem, non verò *Gentilium*. Patet enim ex Scriptura sacra, *Genes. I, II, V*, et *1 Cor. xv. 45*, eundem esse simpliciter primum hominem à Deo creatum ad imaginem Dei, de limo terræ formatum, in paradiso voluptatis positum. Præterea ex Apostolo (*Rom. v*, et *1 Cor. xv.*) omnes homines per Adamum facti sunt mortui

et peccato originis obnoxii : atqui si alii fuissent homines ante Adamum, illi non contraxissent peccatum originis, et mortis necessitatem ; Deus enim, ex *Sap. II. 25*, fecit hominem *inexterminabilem*.

Nec dicant 1° sine Præadamitiꝯ intelligi non posse à quibus Cain mortem timebat inferendam, et quomodo ædificavit civitatem Henoch, *Gen. IV. 2°* Chaldaeos, Ægyptios, Sinenses multa secula ante Adamum numerare.

Resp. ad primum. Omnes filios et filias Adæ et Patriarcharum in Scriptura non commemorari, sed eos tantum qui ad Abrahæ, populique ex ipso oriundi, genealogiam pertinebant : jam verò à creato Adamo usque ad annum ejus vitæ 130, quo occisus fuit Abel, innumeri procreati fuerant ejus posteri ex filiis et filiabus quas ipse hoc temporis intervallo genuerat ; à quibus proinde vindictam metueré poterat Cain : potuit etiam aliorum hominum ope uti ad ædificandam civitatem Henoch. De multiplicatione generis humani hoc 130 annorum intervallo consuli poterit *Historia universalis* ab Anglis confecta, tom. 1.

Resp. ad secundum. Prætensas illas Chaldæorum, Ægyptiorum, Sinensium et aliorum antiquitates repudiari ab omnibus sanis criticis, tanquam meras fabulas, ut postea dicetur.

Quæres 2°. Utrùm sex creationis dies fuerint dies solares nostris similes, et 24 horarum : utrùm verò fuerint sex *periodi* annorum aut seculorum ?

Resp. Hæc quæstio gravissima est, quæ longiori disquisitione indigeret, et de qua sileremus, nisi minus congruum fortè videretur de re tam momentosa ne unum quidem verbum dicere.

Nostrâ præsertim ætate, plurimi rerum naturalium investigatores, ex eis etiam qui firmitus adhærent narrationi Mosaicæ, tanquam à Deo revelatæ, sentiunt intima terræ phænomena exigere ut ad explicandum primam ejus *organizationem*, per *dies sex* creationis intelligantur *sex periodi* annorum aut seculorum, et illos periodes ad *centena* et *centena* secula, atque etiam ad *millia* protrahunt, singuli ad libitum, pro sui systematis opportunitate. Nunc ad solutionem quæstionis,

Dico 1°. Si nudè inspiciatur Moysis narratio de creatione, capite 1 Geneseos, non videtur *sex dies* creationis posse accipi pro *sex periodis* annorum aut seculorum. Hæc duo in antecessum ponimus : 1° Moysen in sua narratione locutum fuisse *historicè*, et stylo simplici quem faciliè intelligere possent rudes Hebræi in quorum gratiam, Deo inspirante, scribebat. 2° Illum, si reverà designare voluisset *periodos* annorum aut seculorum,

tam faciliè potuisset in terminis *periodos* quàm *dies* appellare. His positis, dico, inspecto solo cap. primi Geneseos textu, certum videri Moysen indicasse dies solares nostris similes, non autem annorum aut seculorum periodos; scilicet, 1° sex dies appellat quorum singuli constant ex *luce* et *tenebris* (x. 5.), quique habent unum *vespere*, et unum *mane*: atqui non intelligitur quid in periodis annorum sint *lux* et *tenebræ*, *mane* et *vespere*, quæ certè apprimè conveniunt diei solari nostris simili. 2° Moyses tres ex diebus creationis recenset post formatum solem, quem (x. 14.) dicit positum in firmamento ut *divideret diem ac noctem*, *dies* et *annos*, solares profectò; ergo non alios intelligere potuerunt rudes Hebræi, quoad illos tres posteriores, ac proinde quoad priores, cum sex dies appellentur tanquam similes. 3° Moyses ubicunque in Pentateucho *historicè* appellat quosdam dies, semper intelligit solares, sicut et anni quicunque ab eo appellati sunt solares; ergo eodem sensu dies appellavit in cap. I Geneseos, et eos ibi accipere debuerunt Hebræi. 4° *Exodi* XX. 9 et 10, Moyses sex creationis dies comparat cum sex diebus hebdomadis, et diem quo Dominus quievit cum die septimo sabbati: ergo illi ut et isti fuerunt dies 24 horarum, in mente Moysis, et certissimè in mente rudium Hebræorum, qui alios, præter solares 24 horarum, nec noverant, nec noscere poterant. 5° Non videtur quomodo periodi annorum aut etiam seculorum in se prorsus indeterminatæ, distinguì possent in Moysis narratione: non certè ex diversitate operationum Dei; si enim Moyses diebus quibusdam unicam tantum assignet Dei operationem, scilicet primo et secundo, duplex in tertio videtur, nempe exsiccatio terræ, aquis in unum congregatis, et illi data fœcunditas ut herbas omnes et fructus ferat; ita et in sexto creantur primò omnes bestiæ terræ, et postea, aliâ operatione prorsus distinctâ, ex x. 26, creatur Homo. Nulla est ergo certa ratio distinguendi primam, secundam, tertiam, etc. *periodum* in historia creationis, in qua tamen distinguuntur primus, secundus, tertius *dies*: ergo verba Moysis nudè inspecta excludere videntur alium sensum à sensu dierum solarium 24 horarum.

Sed, inquiunt, admissis diebus 24 tantum horarum in creatione, jam exponi non potest terræ *organizatio*, et cum illa pugnat narratio Moysis.

Resp. Si reverà *evidens* esset terram non potuisse *organizari* intervallo sex dierum 24 horarum, aliter exponi deberet Moysis narratio; sed probabile est quæstionem de prima *organizatione* terræ, esse ex illarum numero quas solvere nunquam dabitur humanæ menti; juxta illud, *Job. XXXVIII. 4*: *Ubi eras quando ponebam funda-*

menta terræ? et Ecclesiastis, III. 11: Mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniatur homo opus quod operatus est Deus ab initio usque ad finem. Ergo non videtur ob varia systemata excludi debere sensum obvium et naturalem verborum Moysis.

Dico 2°. Quamvis Moysis narratio exigere videatur ut dierum nomine accipiantur dies nostris similes, contraria sententia nullâ notâ inuri debet, et propugnari potest illasâ fide, cûm de hoc nullum fuerit Ecclesiæ iudicium. Et quidem longè diversâ expositione S. Augustinus sex creationis dies contrahit in unicum temporis momentum quo dicit omnia simul creata fuisse; et addit Moysen intervalla sex dierum appellavisse, ut Dei operationes humanæ menti intellectu faciliores redderet. Lib. IV de Genes. ad litteram, cap. 33.

Quæres 3°, de Chronologia quæ legitur in capitibus V et XI Geneseos,

1° Utrum Moyses aliquam texuerit chronologiam?

2° Quænam de illa sint discrepantiæ inter varios textus Scripturæ sacræ?

3° Cuinam sit adhærendum?

4° Utrum ex illis discrepantiis vacillet auctoritas textuum?

5° Tandem, an chronologia Mosaica probabiliter impugnetur, sive profanis quibusdam monumentis, sive ipsis terræ phænomenis, ut quidam nostrâ ætate contendunt?

Resp. ad primum; nullo modo negari posse Moysen aliquam texuisse chronologiam, quòd evidenter ad Moysis scopum pertineat, à primis Patriarchis usque ad Abraham ducere genealogicum stemma, cum quo conjungitur chronologia; tum quòd, si capita V et XI Geneseos non sint genuini fœtus Moysis, jam et aliorum nutabit auctoritas.

Resp. ad secundum. Valde notabilis est discrepantia de chronologia sive ante, sive postdiluviana, in variis Scripturæ sacræ textibus. Ab orbe creato usque ad diluvium, codex Hebraicus, cum quo convenit Vulgata, numerat annos 1656, Samaritanus tantum 1307, et Græcus 2242; à diluvio autem usque ad annum 70 vitæ Thare patris Abraham, Hebraicus codex cum Vulgata numerat annos 292 — Samaritanus 942 — Græcus 1042, aut 1172 ubi includitur Cainan.

Resp. ad tertium. Ex tribus allatis textibus nullus est qui fidem sibi exclusivè adhibendam imperet; hinc cuique interpreti licitum est huic aut illi textui adherere, prout hic vel ille commodus ipsi videtur ad solvendas objectiones. Qui ergo brevius existimant intervallum annorum 292, à diluvio usque ad annum 70 Thare, quàm ut explicari possint origo et splendor imperiorum quæ

illius ætate existebant, et cum hac Chronologia conciliari possit profana in factis quæ ista probabiliter asserit; hi seligere possunt vel Samaritanum vel Græcum computum, in quo orbis antiquior sit *septem* aut *octo* seculis quàm in Hebraico.

Resp. ad quartum. Ex supradictis in Chronologia discrepantiis non vacillat authenticitas variorum Scripturæ textuum. Equidem Chronologia est in se res momentosa, eo sensu quòd certum sit Moysen aliquam texuisse, ac proinde illam pertinere ad substantiam ejus operis, sed in hac operis parte idem contingere potuit, et revera contigit, quod in aliis partibus Scripturæ sacræ; nempe ut temporum lapsu irreperent menda, quæ, cum *substantialia* non sint, operis authenticitatem non lædunt. Et quidem nemo non videt quàm facilis esse potuerit amanuensium lapsus in describendis continuatis numeris; ubi autem semel irreperit error, cum præsertim Scripturæ codices toties transcriberentur, vix possibile fuit illum emendari collatione exemplarium; tuncque singuli qui certò cognoscebant ibi mendosum esse textum, deficientibus aliis mediis, ex privata sua opinione illum emendare voluerunt; et inde ortum habuit, ut probabile est, tanta codicum discrepantia, quæ tamen, ut patet, non magis nocet Scripturæ authenticitati, quàm alia quælibet varians lectio.

Respondeo ad quintum. Chronologiam Mosaicam nulla probabili ratione impugnari, sive ex profanæ historiæ monumentis, sive ex ipsis terræ phænomenis. — 1º Non ex profanæ historiæ monumentis, quæ potiùs illam confirmant, ut probavit D. Goguet in eximio opere *De l'origine des lois, des arts, des sciences, et de leurs progrès*. Nam quod spectat ad prætensas quorundam populorum antiquitates, illas prorsus fabulosas esse demonstraverunt peritiores critici; et quidquid in illis aliquà probabilitate nititur, conciliari potest *juxta plurimos*, cum chronologia breviori textûs Hebræi; *juxta omnes*, cum chronologia aut Samaritani, aut Græci codicis. — 2º Chronologiæ Mosaicæ non repugnant detecta terræ phænomena, ut post D. Buffon multi contendunt. Qui momentosam hanc quæstionem perpendere voluerit, consulat D. de Luc Genevensis, Lectoris augustissimæ Reginæ Angliæ, eximium opus cui titulus, *Lettres sur l'Histoire de la terre et de l'homme*, etc. Ibi strenuus iste revelationis Mosaicæ defensor, ex certissimis et longâ annorum serie continuatis observationibus, hæc duo probanda assumit et demonstrat: 1º *Universo orbi, ex quo conditus fuit, stupendam aliquam contigisse catastrophem*; 2º *epocham illius catastrophes, quâ renovatus fuit orbis, non posse protendi ultra epocham quam Moyses assignat diluvio Noëtico.*

Huic quæstioni de Chronologia postdiluviana, aliquid subjicere liceat de periodo annorum 430, qui numerantur, *pro peregrinatione Hebræorum in Ægypto*, *Exod. XII. 40.* In annorum istorum numero consentiunt Hebraicus, Samaritanus, Græcus, et Vulgatus codex, sed de initio istorum 430 annorum dissentiunt à se invicem interpretes. Longè plures opinantur illos annos fluere incepisse à prima peregrinatione Abraham in Ægypto, quæ refertur *Genes. XII*, et contigit 215 annis ante descensum Jacob in Ægyptum cum sua familia, *in animabus septuaginta*, *Genes. XLVI, 27.* Sed non desunt, inter peritiores Chronologos, qui ab hoc tantum descensu numerant annos 430 peregrinationis Israël in Ægypto; et huic sententiæ adhæret eruditissimus P. Turneminius, illamque multis validissimis argumentis confirmat, in suis dissertationibus de Chronologia quas addidit ad calcem editionis Commentarii Menochii in Scripturas. Notare sufficiat 1° hanc interpretationem quæ non protrahit ad *Abrahamum* usque *peregrinationem an. 430 Hebræorum in Ægypto*, nedum textui adversetur, illi ad litteram magis consonare. 2° Illa admissa longè facilius solvi ea quæ leguntur de stupenda admodum multiplicatione Hebræorum in Ægypto, quæ vix concipitur intra annos tantum 215; ut et de rege qui ignorabat Joseph, *Exod. 1.* Inde etiam annis adhuc 215 protenditur orbis postdiluviani antiquitas, adversus incredulorum objectiones.

Quæres 4°. Utrum lingua Hebraica sit omnium prima.

Resp. Probabile est illam esse omnium primam, quam maxima cum religione conservarunt Patriarchæ et ad posteros transmiserunt. Integra fuit usque ad captivitatem Babylonicam; tunc Chaldaicis quibusdam idiotismis tincta videtur. Vulgaris tamen esse non desiit post captivitatem; sed labentibus annis variæ in eam irrepserunt corruptelæ, quibus deflexit in Syrochaldaicam, quâ Judæi Christi ætate loquebantur.

Quæres 5°. Utrum eadem semper fuerint litteræ alphabeticae Hebraicæ scriptionis?

Resp. Litteras alphabeticas easdem semper non fuisse, etc. Priores in usu illæ fuerunt quæ nunc *Samariticae* appellantur, eo quòd illas Samaritani retinuerint in scribendo Pentateucho, inde *Samaritano* appellato (1). Hebræi iis litteris usi sunt in vulgari etiam scriptione, vel post captivitatem Babylonicam, ut evincitur nu-

(1) Pentateuchus Samaritanus idem est ac Hebraicus, sed diversis litteris alphabeticis scriptus. Cum autem in iis omnibus quæ ad substantiam pertinent apprime consentiat cum Hebraico; inde istius auctoritas mirum in modum confirmatur; maxime cum nemo ignorat quot et quantæ fuerint Samaritanos inter et Judæos inimicitiae. (*Joan. IV. 9.*)

mismatibus et monetâ tunc signatis Samaritico caractere : sed cum in captivitate novissent Chaldaicum longè simpliciorē , illum privati nonnunquam adhibuerunt in sua scriptione ; sensim , labentibus annis , vulgaris evasit , et Samariticus obsolevit. Sic sentiunt nunc omnes periti critici. De Samaritanis infra dicemus.

Quæres 6°. Unde Israëlitaë vocati sunt Hebræi ?

Resp. Illos sic appellatos fuisse à voce *heber* quæ significat *trans* Euphratem , postquam Abraham è Mesopotamia exiens , flumen pertransiit , et in regionem Chanaan penetravit.

Quæres 7°. Unde appellati sunt Israëlitaë ?

Resp. A patre suo Jacob , qui cum angelo Dei vices gerente dimicavit ; unde dictus est *Israël* , id est , fortis contra Dominum.

Quæres 8°. A quibus populis incolebatur terra quam Israëlitaë , duce Josue , occupaverunt ?

Resp. A posteris Chanaan ; præcipui erant Amorrhæi , Jebusæi , Philisthini , Hevæi , Hethæi , Pheresæi , Gergesæi.

Quæres 9°. Quinam erant Madianitaë , Ammonitaë , Moabitaë , Ismaëlitæ , Amalecitaë , Tyrii , et Sidonii ?

Resp. Madianitas fuisse posteros Abraham ex Cethura ; in Arabia non procul à mari Rubro habitabant. — Ammonitas et Moabitas fuisse posteros Lot , ex incestu cum filiabus procreatos. — Ismaëlitas fuisse posteros Ismaël filii Abraham ex Agar ancilla. — Idumæos fuisse posteros Esaü seu Edom , id est Rufi , filii Isaac et fratris Jacob ; illi habitaverunt in montibus Seir. — Amalecitas fuisse posteros Eliphas filii Esaü ; Arabiam Petream incoluerunt. — Tyrios et Sidonios fuisse posteros Chanaan , qui habitabant in Phœnicia prope maris Mediterranei littora. Tyrus fuit urbs ditissima , et potentissima ; coloniam misit , quæ Carthaginem ædificavit. Maximis eum laboribus expugnata fuit Tyrus à magno Nabuchodonosore et ab Alexandro magno.

Quæres 10°. Quinam fuerunt fines Terræ Promissionis ?

Resp. Fines fuisse montes Arabiæ ex oriente , mare Mediterraneum ex occidente , montes Libani ex septentrione , desertum Pharan et Idumæam ex meridie. — Jordanis fluvius interfuit à montibus Libani per lacum Genesareth , seu mare Galileæ et Tiberiadis , ad mare Mortuum seu lacum Asphaltitem. Revocanda est in memoriam hæc terræ dispositio , cum in Scriptura sacra sit sermo de oriente , occidente , etc.

Quæres 11°. Quot erant tribus Israël ?

Resp. Duodecim , designatæ juxta nomina duodecim filiorum Jacob , nempe Ruben , Simeon , Levi , Juda ,

Gad, Issachar, Zabulon, Dan, Aser, Nephthali, Joseph, Benjamin. Hos autem genuit Jacob ex quatuor uxoribus, Lia et Rachel sororibus, Bala et Zelpha ancillis; ex Lia genuit etiam filiam, nomine Dinam. — Tribus Levi nullam habuit separatam in Terra Promissa partem. — Tribus Joseph duas habuit partes, unam pro Ephraim, alteram pro Manasse. — Tribus Ruben, Gad, et dimidia Manasse ultra Jordanem suam habuerunt possessionem; aliæ citra. — A Romanis divisa fuit hæc terra in Palæstinam et Phœniciam. Tempore Christi dividebatur in Judæam, Samariam, Galilæam quæ erat alia superior, alia inferior, et Idumæam. — Erat insuper Decapolis seu provincia decem urbium, prope lacum Genesareth.

Quæres 12°. Quinam erant Sacerdotes? quinam Levitæ?

Resp. Tres fuisse filios Levi, Gerson, Caath, et Merari. Ex Caath familia orti sunt Moyses et Aaron; porro soli Aaron filii fuerunt sacerdotes, reliqui verò omnes ex Levi oriundi, erant simplices Levitæ, qui post quamdam consecrationem, Sacerdotibus ministrabant in ordine ad Tabernaculum vel Templum. Ex filiis autem Aaron, solus natu major erat Sacerdos summus. — Sacerdotum duplex fuit familia, nempe Eleazar et Ithamar. Tempore Salomonis erant 24 classes Levitarum. Soli Sacerdotes propriè offerebant sacrificia, v. g. holocausti, et totam cremabant victimam; sacrificia expiationis pro peccato; sacrificia pacifica seu eucharistica. In his sacrificiis immolabant præsertim tauros et vaccas, arietes et oves, hircos et capras, turtures et columbas. Offerebant etiam panem, vinum, oleum, thura, thymiamata, etc.

Quæres 13°. Quid erat Arca Noë? quid Arca fœderis? quid Tabernaculum? quid Templum? quid Jerusalem?

Resp. ad primum; Arcam Noë fuisse navim, per centum annos conditam, ex lignis levigatis, bitumine illitis; longam 300 cubitis, latam 50, et altam 30: in ea solus Noë, cum familia et inclusis animalibus, à diluvio salvus evasit.

Resp. ad secundum; Arcam fœderis fuisse capsam de lignis setim, auro mundissimo intus et foris deauratam, cujus longitudo habebat duos et semis cubitos, latitudo cubitum et dimidium, altitudo cubitum et semissem. Intra eam erant tabulæ Legis, desuper erat operculum aureum, quod appellatum est *Propitiatorium*, supra quod erant duo Cherubim alis expansis.

Resp. ad tertium; Tabernaculum fuisse tentorium ex multis tabulis ligneis conflatum, 30 cubitis longum, la-

tum et altum 10 , multis pellibus et velis opertum. Intra illud erat 1° spatium appellatum Sanctuarium , in quo erat candelabrum aureum , altare thymiamatum , et mensa panum propositionis. — 2° Sanctum Sanctorum , ubi erat Arca fœderis cum Tabulis Legis , virga Aaronis , urna continens manna. — Extra illud erat Vestibulum 100 cubitis longum , 50 latum , velis plurimis quæ 59 columnis innitebantur circumdatum. Ibi erant Altare sacrificiorum et Lavacrum.

Resp. ad quartum ; Templum fuisse magnificentissimum ædificium à Salomone conditum , omnibus à Davido paratis , ad Deum solemniter colendum ; at illud brevi non potest descriptione depingi.

Resp. ad quintum ; Jerusalem fuisse urbem antiquissimam et munitissimam , diu à Jebusæis post Melchisedech occupatam , à Davide amplificatam , supra montem Sion et montem Moria. Civitas ista multiplicem sortita est fortunam.

Quæres 14°. Quid erant dies festi Judæorum , Sabbata , Jubilæus , Neomeniæ ?

Resp. ad primum ; Festa fuisse dies celebrandis Dei beneficiis consecratos ; præcipua erant , 1° Pascha ; tunc Agnus immolabatur. 2° Pentecostes ; tunc offerebantur primitiæ. 3° Festum Tabernaculorum ; tunc in tentoriis habitabant Judæi. 4° Festum expiationis ; tunc jejunabant. 5° Festum Tubarum in capite anni civilis , et sic dictum eo quod tubarum sono annuntiaretur.

Resp. ad secundum ; Sabbatum aliquando sumitur pro hebdomada ; (*Luc. XVIII. 12.*) frequentius significat septimum diem , seu diem quietis , in qua soli divino cultui vacare licebat ; durabat ab uno solis occasu ad alterum solis occasum. Erat etiam annus Sabbaticus , id est septimus , quo non colebatur terra.

Resp. ad tertium ; Jubilæum fuisse annum quinquagesimum quo nec serebant , nec metebant Israëlitiæ : unusquisque in possessionem suam abalienatam revertebatur ; servis libertas concedebatur.

Resp. ad quartum ; Neomenia erat festum primi diei mensis , seu primæ apparitionis Lunæ. Apud Hebræos primus mensis anni ecclesiastici appellabatur *Nisan* qui respondet Martio ; secundus *Jar* , Aprili respondet ; tertius *Sivan* , Maio ; quartus *Tamuz* , Junio ; quintus *Ab* , Julio ; sextus *Elul* , Augusto ; septimus *Tisri* , Septembri ; octavus *Mareshuan* , Octobri ; nonus *Casleu* , Novembri ; decimus *Tebeth* , Decembri ; undecimus , *Shevath* , Januario ; duodecimus , *Adar* , Februario respondet. Mensis intercalaris , qui tertio quolibet anno recurrit , appellatur *secundus Adar*.

Quæres 15°. Quid erat Sanhedrin ? quid Synagoga ? qui Nazaræi ?

Resp. ad primum ; Sanhedrin erat senatus ad lites dirimendas institutus : plures erant senatus, sed maximus constabat ex 71 iudicibus senioribus, cum præsidibus.

Resp. ad secundum ; Synagoga erat velut templum quò Judæi conveniebant, ad orationi et documentis vacandum (1). In solo Templo Jerosolymitano sacrificia offerre licebat, sed in Synagogis, alii à sacrificio religionis cultus poterant exerceri. — Fuit quidem Templum à Sanaballat in monte Garizim ædificatum, annuente Alexandro magno, ante Christum circiter anno 330, sed reprobatum est. Fuit et aliud Templum simile Jerosolymitano, anno mundi circiter 3854, ante Christum 146, ædificatum ab Onia IV in Ægypto, in præfectura Heliopoleos, annuentibus Ptolomæo Philometore et Cleopatra : Templum illud Judæi Palestinæ habuerunt ut schismaticum.

Resp. ad tertium ; Nazaræos fuisse Judæos, quibusdam abstinentiis consecratos ; abstinebant à vino, et tonsa habebant capita : tales fuerunt Rechabitæ. (*Jerem. xxxv.*)

Quæres 16° Qui fuerint Samaritani ?

Resp. Samaritica gens, post abductionem decem Tribuum in Babylonem sub Salmanasare, fuit quædam coluvies conflata ex paucis Israëlitis in Palæstina relictis, et diversis populis de Babylone, Cutha, Avah, etc. (4 Reg. XVII. 24.) quos Rex Babylonis misit Samariam ut vicinas regiones incolerent. Ili erant idololatræ, qui, cum suis superstitionibus Dei iras provocavissent, à leonibus devastati fuere : tam apertà Dei vindictà perterriti, ab Assyriorum Rege petierunt, ut ad se mitteretur unus è captivis sacerdotibus, qui eos doceret *legitima Dei terræ*. Sacerdos ad eos missus illis tradidit Pentateuchum quo *Dei terræ* legem nosse possent ; hunc autem librum solum tradidit, eo quod ipse, utpote Israëlita schismaticus, solos Moysis libros ut sacros admitteret. Maximæ semper fuerunt contentiones inter Samaritanos et Judæos ; hinc Samaritana mulier ad Christum : *Judæi non contutur Samaritanis*, etc. (*Joan. IV. 9.*)

Quæres 17°. Quænam erant idola de quibus habetur sermo in Scripturis ?

Resp. Præcipua fuisse, Vitulum *Apis* tempore Aaron et Jeroboam. — *Adad*, seu simulacrum solis. — *Adramelech*, 4 Reg. XVII. — *Astaroth* vel *Astarte*, il est, Lunam vel ovem. — *Bel* et *Baal*. — *Beelphegor*, *Beelzebub*. — *Chamos*. — *Dagon*, *Moloch*, *Mercurium*, *Priapum*, *Ado-*

(1) *Synagogæ Magnæ* nomine vulgò intelligitur cœtus Sacerdotum, Scribarum et Legis peritorum, qui varias quæstiones de lege Mosaica propositas expendebant et solvebant.

nidem, etc. — *Teraphim* erant parva quædam deorum simulacra.

Quæres 18°. Quid erat Ephod? quæ Phylacteria? quid Urim et Thummim?

Resp. ad primum. Ephod erat indumentum lineum sine manicis.

Resp. ad secundum; Phylacteria fuisse membranas in quibus descripta erant quædam legis verba: affigebantur fronti et brachiis.

Resp. ad tertium. Urim et Thummim idem significant quod *Doctrina* et *Veritas*: scilicet, *Exod. XXVIII. 30*, legitur Deum jussisse Moysi ut « in *Rationali* iudicii poneret » *Doctrinam* et *Veritatem*, hebraicè *Urim* et *Thummim*, » quæ erunt in pectore Aaronis, quando ingreditur » coram Domino. » Utrum *Urim* et *Thummim* distincta fuerint vel non à *Rationali*, intricata est quæstio, de qua consuli possunt varii interpretes, et præsertim *Spencerus* in opere *de Legibus Hebræorum*. Certissimum videtur Deum nonnunquam oracula emisisse per *Urim* et *Thummim*; sed prorsus ignorantur quonam modo emitterentur.

Quæres 19°. Quid erat talentum? quid siclus seu stater? quid didrachma? quid drachma? quid milliare? quid stadium? quid cubitus?

Resp. ad primum; Talentum continuisse tria millia siclorum.

Ad secundum; Siclum argenteum valuisse circiter 32 asses nostros. Videtur 30 argenteos quibus Judas vendidit Christum, fuisse 30 siclos.

Ad tertium; Didrachmam fuisse dimidium sicli

Ad quartum; Drachmam idem fuisse ac denarium, et valuisse quartam partem sicli, id est circiter octo asses nostros.

Ad quintum; Milliare esse spatium mille passuum.

Ad sextum; Stadium esse spatium 125 passuum.

Ad septimum; Cubitum esse extensionem pedis circiter cum dimidio.

De Libris Josue, Judicum, et Ruth.

Liber Josue narrat quomodo Terra Promissa, duce Josue, inita, subacta, possessaque est, præviis miraculis insignibus, Jordane diviso, stante sole, et convergente Jericho.

Liber Judicum exponit quis fuerit Hebræorum reipublicæ status à morte Josue ad mortem Samsonis, sub Judicibus, id est, ducibus sine dominio et tributo regentibus, et à captivitate populum suum liberantibus. Alii à Deo, alii à populo eligebantur. Celebriores

64 INTRODUCTIO AD SACRAM SCRIPTURAM.

fuerunt Gedeon , Debbora Prophetissa cum Barac , Jephthe qui (si mortem realiter inferendam primò occurrenti promisit) imprudenter vovit , et crudeliùs executus est ; Samson , qui pluries peccavit , sed pœnitens et fortis occubuit. Addendo Heli et Samuel quindecim numerantur Judices.

Liber Ruth narrat quomodo Ruth Moabitis secuta socrum suam Noëmi in patria revertentem , propinquitatis jure , et consilio socrùs , nupserit Booz viro prædiviti , ex quo genuit Obed , David avum.

Libri Josue auctorem esse ipsum Josue videtur certum ex *cap. XXIV , v. 26* , et ex traditione. Judicum et Ruth auctor incertus est : plures opinantur fuisse Samuelem. Semper agniti fuere ut canonici.

De Libris Regum , Paralipomenon , et Esdræ.

Primus liber Regum describit historiam Heli , miserrumque filiorum ejus interitum ; Samuelis ortum , juventutem , gesta et administrationem ; Saülis electionem , acta et reprobationem ; unctionem Davidis , et quas à Saüle passus est persecutiones.

Secundus complectitur regnum Davidis à morte Saülis , plures de Philisthæis , Moabitis , Syris , Ammonitis , Idumæis , victorias describit , triplex ejus peccatum , adulterium , homicidium , et populi recensio- nem , miramque ejus pœnitentiam.

Tertius describit mortem Davidis , Salomonis (eo nondum mortuo) inaugurationem , istius opes et sapientiam ; Templi , palatii regalis , urbiumque constructionem ; florentissimum sub Rege piissimo regni statum ; mox istius Regis , ex piissimo impiissimi , luxuriam et idololatriam ; decem Tribuum schisma narrat , additque historiam quatuor priorum Regum Juda , et octo Israël ; Achab præsertim scelera et mortem refert.

Quartus continet res gestas aliorum Regum Israël usque ad Oseam Regum ultimum ; quo regnante expugnata est à Salmanasare Samaria , et decem Tribus in Assyriam abductæ : simulque pertexit historiam Regum Juda à Joram usque ad Sedeciam Regem victum , unà cum populo Babylonem deportatum à Nabuchodonosore. Inserit multa de Elia et Eliseo ejus discipulo.

Paralipomenon sive *Prætermissorum* libri , vel diarium breve , summam recensent ab initio Judaicæ gentis historiam usque ad tempora Cyri.

Sub *Esdræ* nomine duo proponuntur libri sacri. — *Primus* describit quomodo Judæi (factà à Cyro Persarum Rege abeundi licentià) Zorobabele duce regressi ,

Templum instaurarunt, et quomodo Esdras Sacerdos doctissimus legem exposuit et observari curavit. — *Secundus* recenset quomodo Nehemias, seu Athersata Artaxerxis pincerna, ab eo revertendi in patriam, et urbem Jerusalem instaurandi facultatem consecutus, tredecim annis post Esdram ascendit in Judæam, urbis muros extruxit, et legis praxi invigilavit.

Duo primi Regum libri probabiliter Samueli, Nathani et Gad prophetis tribuuntur. Duo alii, cujus sint auctoris, decernere non ita facile; fortè Esdræ. — Paralipomenon libri vulgò tribuuntur Esdræ, saltem tanquam collectori. — Librorum Esdræ *primus* ab ipso exaratus fuit; *secundus* certè à Nehemia.

Constans traditio de eorum canonicitate dubium omne tollit.

De Libris Tobiae, Judith, Esther et Job.

Liber Tobiae utriusque Tobiae, patris nempe et filii, gesta continet; pietatem, afflictionem et consolationem patris, beneficia ab Angelo recepta, et filii prosperitatem narrat. Moribus informandis valde utilis est.

Liber Judith narrat historiam illustris fœminæ, quæ populum Israëliticum ab invadente Holopherne, amputato ejus capite, liberavit.

Liber Esther exponit quomodo Assuero Artaxerxi Persarum Regi nupta Esther, celebris Mardochæi nepos, liberavit populum, quem Aman aulicorum princeps ad necem tradi postulaverat; occiso, jussu Regis, ipso Aman.

Liber Job describit hujus pii viri fortunam prosperam et adversam, miramque ejus in utraque constantiam et pietatem; refert varia illius amicorum colloquia; narrat denique quomodo illi reddita sunt duplicia eorum quæ amiserat.

Libri Tobiae auctor creditur uterque Tobias. Auctorem libri Esther multi credunt Mardochæum. Libri Judith auctor planè incertus est.

Quæres 1°. An constet librum Tobiae esse divinum?

Resp. Constare, 1° ex traditione, ex Conciliis Hipponensi anno 393, Carthaginensi 497, Romano sub Gelasio; ex decreto Eugenii IV, etc. 2° Quia SS. Patres ex hoc libro tanquam divino testimonia depromperunt, v. g. S. Cypr. *lib. de Eleem.* S. Basil. *hom. de Avarit.* S. Ambr. *lib. de Tobia.* S. Aug. *lib. II de Doct. christ.*

Objiciunt. 1° Angelo affinguntur mendacia: scilicet cap. V et VII, Raphaël se dixit ex filiis Israël, è tribu Nephthali, Azariam Ananiæ magni filium, qui manserat apud Gabelum, etc. — 2° S. Hieron. præf. in Salomo-

nis libros, dicit Ecclesiam non recipere libros Tobiae, Judith, et Machabæorum inter canonicas Scripturas. Ergo, etc.

Respond. ad primum. Angeli verba à mendacio facile vindicantur. Nimirum Raphaël non erat respectu utriusque Tobiae in ordine *naturali*, sed in ordine *supernaturali*, quem Deus, certis de causis, aliquo tempore illis absconditum volebat: itaque in suis cum utroque Tobia sermonibus, iisdem non tenebatur sermonis legibus, quibus tenentur homines, secum in invicem colloquendo; et potuit in suis responsis figurato aut mystico sermone uti qui verus foret, quamvis ab utroque Tobia sensus iste non apprehenderetur. Jam verò hic est sensus responsionum Angeli: se dixit *ex filiis Israël, ex tribu Nephthali, qui manserat apud Gabelum*, etc. quia à Deo deputatus fuerat tanquam *Angelus custos* et tribus Nephthali et Gabeli. Se dixit *Azariam Ananiae magni filium*, vel quòd exteriori corporis habitu omnimodam similitudinem gereret cum Azaria, vel quod indicaret se esse *Dei auxilium*, et *Dei misericordiam*, quæ duo significantur etymologiâ duorum nominum *Azariae* et *Ananiae*. Hunc figuratum aut mysticum sermonem adhibens Angelus, quamvis non intelligeretur ab utroque Tobia, non magis mentitus est *verbis* quàm mentitus est *actione*, ubi videbatur *manducare et bibere*, et tamen non manducabat, cap. XII. 16.

Resp. ad secundum. S. Hieron. loquitur eo sensu quod apud omnes Ecclesias indubitata non erat canonicitas librorum Tobiae, Judith et Machabæorum: sed addit *Ecclesiam legere illos libros*; quæ certè eos non legisset, si aliquid in illis reperiretur adversus bonos mores, ut mendacium quod Angelo attribueretur. Ipsi Judæi eos legebant tanquam utiles ad aedificationem morum.

Quæres 2º. An constet librum Judith esse canonicum?

Resp. Constare ex traditione et Ecclesiae definitione. S. Hier. præfat. in hunc librum, testatur illum à Concilio Nicæno generali primo, inter sacras Scripturas fuisse computatum. Constat pariter librum hunc veram continere historiam, et describere celebre factum ad cuius memoriam festivitas à Judæis instituta olim agebatur. Josephus quidem ejus non meminit, fortè quia in canone Judæorum non continebatur. Hæc historia contigisse videtur ante captivitatem Babylonicam, tempore Manassis pœnitentis, vel fortè Josiae adhuc juvenis. Sic enim facilius omnia exponentur.

Equidem Achior, *Judith* v, videtur asserere Judæos

nuper ex dispersione rediisse. At non loquitur de captivitate Babylonica, sed de Judæis tempore Manassis dispersis et postea reversis, vel loquitur de quibusdam Israëlitis de Assyriaca captivitate redeuntibus.

Quæres 3°. Utrum liber Esther sit sacer, etiam quoad septem posteriora capita quæ in Hebræo desiderantur.

Respondeo affirmativè; namque 1° Josephus nonnulla citat ex hoc libro, tanquam sacro. 2° Concilia Laodicense et Carthaginense, necnon Patres, Origenes nempe, Hilarius, Eusebius, Augustinus et alii, hunc librum annumerant canonicis, et eo utebantur juxta lectionem Græci aut Vulgati codicis, in quo hæc septem capita reperiuntur. 3° Conc. Trid. sess. IV, decernit « pro sacris et canonicis suscipiendos esse libros » integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, et in veteri Vulgata habentur. »

Nec dicant 1° posteriora capita non cohærere cum prioribus: *cap. II*, dicuntur Eunuchorum insidiæ factæ anno septimo Assueri, et *cap. XI*, anno secundo Assueri. 2° *cap. VI*, dicitur Mardochæum nihil mercedis accepisse, et *cap. XII*, dicitur accepisse munera. — 3° Dici non potest quis fuerit ille Assuerus Estheris maritus.

Resp. ad primum; posse conciliari, revocando *cap. XI* et *XII* ad initium; *cap. XIII*, *XIV*, *XV*, ad medium, et *cap. X* ad finem, et dicendo anno septimo contigisse insidias. — *Ad secundum*; dico Mardochæum accepisse minuta munera, quæ pro nihilo computantur. — *Ad tertium*; non constare quidem, at probabilius videri maritum Esther esse Artaxerxem magnum, Astyagis primi fratrem qui à Nabuchodonosore subduxit 127 Provincias, et regnavit in Perside.

Quæres 4°. An constet historiam Job esse veram?

Resp. Constare, 1° quia Scriptura exemplum Job sæpe proponit, *Ezech. XIV. 14. Tob. II. 12; Jacobi v. 11.* 2° Quia Job ut virum sanctum commendant SS. Patres, Ecclesia Græca et Latina. Josephus de Job nihil scripsit, quia Job non erat Israëlita. Non constat quo tempore vixerit; alii dicunt tempore Moysis, alii tempore Regum Juda.

De Psalmis et quinque Libris Sapientialibus.

Liber Psalmorum est collectio hymnorum quos Levitæ cantabant coram Domino. Ne unum quidem est ex omnibus profanarum litterarum monumentis, quod cum hac sacra collectione aliquantulum conferri possit quoad majestatem argumenti, sublimitatem poëseos,

figurarum audaciam, vim et robur quibus omnes animi et pectoris sensus tantâ varietate exprimuntur (1). Psalmi alii historici, alii prophetici, alii morales, omnes fere eucharistici et deprecatorii, permulti his omnibus characteribus insigniuntur. Numero sunt 150 canonici. Probabile est illos ab Esdra collectos fuisse eo ordine quo nunc leguntur. Liber ille merito dicitur compendium et summa totius veteris Testamenti, et novi delineatio.

Quæres 1°. Quis sit Psalmorum auctor. 2° An illorum tituli sint canonici. 3° Utrûm in eodem Psalmo Propheta de figura transiliat ad veritatem, et iterum ad figuram revertatur?

Resp. ad primum; non unum fuisse omnium Psalmorum auctorem. Plerosque scripsit David, cæteros scripsere Moyses, Samuel, Salomon, Isaias et alii Prophetæ, plurimi etiam nonnisi tempore Babylonice captivitatis, aut eâ solutâ, compositi fuere, v. g. Psalmus CXXXVI, *Super flumina Babylonis*: Ps. CXXV, *In convertendo*; et fortè omnes quindecim qui appellantur *Graduales*, à numero 119 ad 133; qui quidem spirant eos gaudii et memoris animi sensus quibus afficiuntur captivi libertate donati; *Graduales* vel *Cantica Graduum* dicti fuere, eo quòd canerentur à Judæis è Babylone Jerosolymam ascendentibus.

Resp. ad secundum; Titulos Psalmorum esse canonicos post D. Augustinum sensit Bossuetus, sed negant alii; 1° quòd de illis non consentiant varii Scripturarum codices; 2° quòd verum Psalmi argumentum non semper exhibeant. In multis titulis leguntur hæc verba *in finem*, quæ exponere est admodum difficile. Planus erit sensus, si vocabulum hebraicum latinè vertantur, ut verti potest, *Præcentori* seu præfecto musices, ad quem carmen dirigebat Propheta, ut illi convenientes numeros accommodaret.

Resp. ad tertium; Psaltem sacro afflatu abreptum, non rarò in eodem Psalmo ex figura prosilire ad veritatem *unicè* contemplandam, citoque reverti ad figuram de qua *unicè* dicat. His vagationibus delectatur poësis, illasque S. Hieronymus asserit alienas non esse à spiritu prophetico. Inde magis ac magis demonstratur mira utriusque fœderis harmonia, quæ nullibi, in Scripturis veteris Testamenti, et apertiùs et frequentius elucet quàm in Psalmorum libro.

Quinque sunt Libri Sapientiales: *Primus* dicitur *Pro-*

(1) Consuli poterit egregia *Dissertatio de Psalmis*, et *Præfationes* in libros Sapientiales Jac. B. Bossuet, episcopi Meldensis; necnon eximium opus D. Lowth, de *Sacra Poësi Hebræorum*. Nemo disertius de hoc argumento scripsit.

verbiorum et *Parabolarum*, quia vulgaribus effatis, et *comparationibus* sapientiâ plenius refertus est.

Secundus dicitur *Ecclesiastes*, id est, Concionator, quia totus de rerum mundanarum vanitate concionatur.

Tertius est *Canticum Canticorum*, seu Canticum præstantissimum: non exprimit, ut dicunt Anabaptistæ, profanos Salomonis amores, sed sacrum Christi cum Ecclesia et anima sancta conjugium. Quæ ab incredulis adversus illud Canticum obscenè obijciuntur, disertè suo modo solvit laudandus iterum D. Lowth in prædicto opere *de Sacra Poësi Hebræorum*. (1)

Quartus, liber *Sapientiæ* dictus, ejus laudes canit, originem, fructus, commoda et pretium exponit, et quibus viis obtineri possit et verbo et exemplo docet. Permultas Salomonis sententias refert, quamvis à Salomone scriptus non fuerit.

Quintus dicitur *Ecclesiasticus*: idem argumentum tractat.

Auctor *Proverbiorum* creditur Salomon, ut patet ex initio libri, et cap. xxv. 1. Ibi Salomon dicitur *Agur*, id est, congregans verba sapientiæ; *Filius vomentis*, id est, Davidis, Psalmos eructantis; *Lamuel*, id est, Deus cum eo. Nonnulli opinantur *Ecclesiastæ* librum esse fetum pœnitentiæ Salomonis. At peccatum ejus est certum, et incerta pœnitentia. Auctor est *Cantici Canticorum*. — Ignoratur quis exaraverit librum *Sapientiæ*, qui linguâ græcâ primo scriptus fuit. — Auctor libri *Ecclesiastici* est Jesus, filius Sirach, qui 200 circiter annis ante Christum florebat.

Quæres utrùm constet libros *Sapientiæ* et *Ecclesiastici* esse divinos?

Resp. Constare, 1° quia ex ipsis, velut ex sacra Scriptura, Concilia et Patres antiqui testimonia deprehunt, etiam ad fidei dogmata confirmanda, v. g. Concil. Sardicense, in *Epist. synodica*; Concil. Tolitanum in *profess. fidei*; S. Cypr. lib. de *Mortal.* S. Basil. lib. v. contra *Eunom.* S. Aug. lib. de *Præd.* SS. cap. 14; et lib. II de *Doct. Christ.* cap. 8; et lib. XVIII de *Civ. Dei.* 2° Leguntur in canone Concilii Carthaginensis, Gelasii, Innocentii I, Concili Florentini et Tridentini. Ergo, etc. (2).

(1) Vide etiam commentarium Jac. Ben. Bossuet in *Canticum Canticorum*, quem magnis laudibus prosequitur D. Lowth.

(2) De Deuterocanonicorum librorum inspiratione eximium opus confecit P. Barre, Genovesanus. Omnia quæ rem possunt conficere argumenta profert, et maximè nititur usu constanti præcipuarum Ecclesiarum, quæ hos libros legerunt in illa divinorum Officiorum parte in qua solæ Scripturæ Canonice legebantur. (*Vindiciæ Deuterocan. lib. vet. Test.*)

De Prophetis Majoribus.

Prophetæ *Majores* appellantur qui prolixa volumina condiderunt ; et quatuor sunt , Isaias , Jeremias , Ezechiel , et Daniel : *Minores* illi dicuntur quorum sermones sunt breves ; eos deinceps appellabimus.

Prophetiæ generatim continent exhortationes ad bonum , minas , consolationes ; sed præcipuè vaticinia , v. g. circa calamitates , legis antiquæ abrogationem , et Christi adventum. Per spatium 400 circiter annorum vaticinati sunt Prophetæ : scilicet à regno Oziæ usque ad Templi reædificationem. Antiquissimus fuit Osee , et ultimus Malachias.

Isaias , de sanguine regio ortus , sermone disertus est ; tam egregiè Messiae mysteria describit , ut Evangelista videatur magis quàm Propheta ; scripsit ante captivitatem Babylonicam , tempore Oziæ , Achaz et Ezechiae.

Jeremias , in utero matris Propheta consecratus , per 45 annos prophetavit. Captà à Chaldæis Jerosolymâ , mansit in Judæa , et postea in Ægyptum abductus est. Scripsit Prophetiam , *Threnos* seu Lamentationes , Orationem et Epistolam. Jeremiæ adjungitur amanuensis ejus *Baruch* , cujus liber est certè canonicus , et ita semper ab Ecclesia agnitus.

Ezechiel , ex nobili Sacerdotum stirpe , prophetare cœpit Babylone , anno quinto captivitatis ; appellatur à S. Hieronymo , *Scripturarum oceanus* et *mysteriorum Dei labyrinthus* , quia symbolis et ænigmatibus involvitur.

Daniel , è regio Judæ sanguine princeps , adhuc puer cum reliquis in Babyloniam deportatus fuit ; in aula Nabuchodonosor educatus sub nomine Baltassar , regis somnia aperit et interpretatur. De monarchiis Chaldæorum Persarum , Græcorum et Romanorum , sed præsertim de Christo vaticinatus est , cujus ortum et mortem *ut victimæ* , post septuaginta hebdomades futura prænuntiat. Gratiâ et auctoritate donatus fuit à Nabuchododosor , Evilmerodac , Baltassar , Dario Medo , et Cyro. Aulicorum invidiâ , quia Bel et Draconem destruxerat , in lacum leonum missus , incolumis , Deo protegente , bis evasit ; tandem à Cyro captivitatis solutionem obtinet.

Quæres utrùm historia Susannæ , Beli et Draconis , et Canticum trium Puerorum , quæ in solo Græco reperiuntur , sint certissimè canonicæ illius libri partes ?

Resp. affirmativè : 1° quia SS. Patres sententias ex istis partibus laudarunt ut sacras , v. g. S. Hier. lib. *contra Rufin.* S. Aug. *serm. de Susanna.* — 2° quia Concil.

Trid. sess. IV, omnes partes Vulgatæ pro canonicis habet.

Obj. 1° Hæ partes à S. Hieronymo fuerunt prætermissæ. 2° Ab eodem *fabulæ* appellantur. 3° Daniel, cap. XIII, v. 45, dicitur *juvenis*, qui tamen tunc erat octogenarius. Ergo, etc.

Resp. ad primum. S. Hieronymus has partes omisit in sua versione, non quòd illas rejiceret, sed quòd in Hebræo desiderabantur, et à nonnullis Ecclesiis non admittebantur tanquam certò canonicæ. — *Ad secundum.* Nomine *fabularum* sæpe veras historias designari, sed lectu vel auditu jucundas, aut etiam valde momentosas: sic *fabulabantur* discipuli Emmaüs, Lucæ IV. 15. — *Ad tertium.* Nulla remanebit difficultas, si caput XIII Danielis ad suum locum reponatur, nempe initio Prophetiæ, ut illud reponendum sentiunt et probant critici.

De Prophetis Minoribus, et Machabæis.

Osee, qui alios tempore antecedit, prophetavit in diebus Ozia et Ezechia. Synagogæ reprobationem et Gentium vocationem prædicit.

Joël, eodem tempore quo Osee, vaticinatus est imminentem Dei vindictam et captivitatem; ad pœnitentiam hortatur.

Amos, tempore Ozia, ovium pastor, cladem decem Tribuum, futuramque sub Christo regnante felicitatem prædicit.

Abdias eodem tempore prædicit futurum ut Idumæos, qui Israëlitas affligebant, Israëlita ipsi vicissim subjiciant.

Jonas, primus ex Prophetis ad gentes missus, et fortè primus omnium simpliciter, nam tempore Jeroboam II ad pœnitentiam vocabat; sed non missus est Ninivem, nisi tempore Ezechia.

Michæas, non ille qui tempore Achab et Josaphat vivebat, sed tempore Ezechia, idololatriam arguit, captivitatem et regressum vaticinatur.

Nahum contra Ninivem, quòd superbè egerit in populum Dei, vaticinium profert.

Habacuc populi sui vastationem inferendam minatur. Tempore Manassis vivebat.

Sophonias Judæorum clades minatur, et novæ legis felicitatem promittit.

Aggæus, solutà captivitate, Judæos, ut Templum exstruant, hortatur.

Zacharias, eodem tempore, civitatis sanctæ urget ædificationem.

Malachias, Prophetarum ultimus, reædificato Tem-

plo, vaticinatur de Messia, illiusque Præcursore. Vivebat anno mundi circiter 3550, ante Christum 450.

Librorum veteris Testamenti canonem claudunt illi duo qui *Machabæorum* nomine inscribuntur. Primus Mathathææ et filiorum ejus egregia facinora refert et gloriosam mortem. Secundus altius repetens, Reipublicæ Judaicæ statum sub imperio Græcorum exponit; Heliodori sacrilegium et pœnam, illustre matris et septem filiorum ejus martyrium, pseudo-pontificum scelera et fraudes, Judæ Machabæi adversus Judæorum hostes præclarè gesta describit.

Quæres 1°. Unde nomen Machabæorum?

Resp. Apud quosdam nomen istud Judæ datum, illius zelum pietatem ac fortitudinem exprimere. Apud alios deductum fuit ex quatuor litteris *M. C. B. I.* quas jusserat Judas scribi in vexillis: quæ litteræ initiales hebraicè significabant, *Quis similis tui in fortibus, Domine?* Posterii Mathathææ dicti sunt etiam Assamonæi, id est, primarii ex viris.

Quæres 2°. Quinam sint horum librorum auctores?

Resp. Non constare: multi primum tribuunt Joanni Hircano, viro juxta Josephum sanctissimo, et secundum Judæ Essæo auctori epistolæ quæ libro secundo præfigitur: fuit juxta Josephum futurorum præscius.

Quæres 3°. Quare libri illi Protestantibus invisi sunt?

Resp. Eo quòd orationes pro mortuis fundendas esse, poscendaque suffragia sanctorum apertissimè testantur.

Quæres 4°. Utrùm de illorum librorum canonicitate constet?

Resp. Constare. 1° quia in antiquis et recentioribus Ecclesiæ canonibus continentur, et maximè in Decreto Eugenii IV, et Concilii Trid. 2° Quia antiqui Patres è *Machabæorum* libris, tanquam è sacris Scripturis, testimonia laudarunt v. g. S. Hieron. in *cap. XXIII Isaiaë*. S. Aug. *lib. XVIII de Civ. cap. 36*, sic habet: « Machabæorum libros, non Judæi, sed Ecclesia pro canonicis habet. » Hinc Patres qui eos divinis non accensent, loquuntur in mente Judæorum; vel significant eos non fuisse tunc solemniter ab Ecclesia receptos.

Objiciunt. Multa historiæ profanæ et sacræ contraria reperiuntur in illis libris. 1° Alexandrum regnasse primum in Græcia. 2° Adhuc viventem pueris suis divisisse regnum. 3° Romanos uni homini quotannis magistratum commisisse. 4° Judæos in Persidem ductos. 5° Jeremiam arcam fœderis in spelunca abscondisse quando vastabatur Jerusalem, et tamen tunc erat in carcere. 6° Secum pugnant in chronologia hi duo libri. 7° Sibi contradicunt in referenda morte Antiochi; *lib. I, cap. VI*, dicitur in Babylonia præ languore mortuus;

et *lib. II, cap. I, v. 13*, refertur illum cecidisse in Templo Naneæ, membratim divisum; et *c. IX*, describitur è curru cadens, miserabili obitu vitæ functus. 8° Templum repurgatur, *lib. I, cap. IV*, ante mortem Antiochi, triennio postquam contaminatum fuerat, *cap. I*; at biennio tantum, et mortuo jam Antiocho, hæc repurgatio facta dicitur *lib. II, cap. X*. Ergo hi duo libri inter se conciliari non possunt. 9° Dicitur *lib. II, cap. 1, v. 10*, Judam scripsisse ad Judæos dispersos, anno Græcorum 188; jamdiu tamen obierat Judas. 10° Approbantur oblata sacrificia pro Judæis qui mortui sunt postquam sustulerant, contra legem, de donariis idolorum. 11° Laudatur mors sibi ab Eleazaro et Razia illata. 12° Auctor, *lib. II, cap. II, v. 27*, ait se assumpsisse negotium plenum vigiliarum, et *cap. ult. v. 59*. veniam petit si minus dignè historiam scripserit. Atqui isti loquendi modi indicant non inspiratum fuisse auctorem.

Resp. ad primum; significari Alexandrum prius in Græcia regnasse, quàm in Babylonia, aut eum regnasse primum omnium in tota Græcia. — *Ad secundum*; dico Alexandrum dedisse Perdiccæ potestatem dividendi provincias ducibus, sicut divisæ fuerunt. — *Ad tertium*; dico ex Consulibus Romanis unum in urbe, alterum in exercitu plerumque imperasse; aut quando simul aderant, alternis diebus imperasse; ita ut uni soli eadem die fasces præferrentur. — *Ad quartum*; fateor revera in Persidem subjectam Nabuchodonosor quosdam è Judæis ductos fuisse. — *Ad quintum*; dico occupatâ à Nabuzardan Jerosolymâ, bene ab eo exceptum fuisse Jeremiam, et potuisse Sacerdotum ministerio arcam obtinere, dum combureretur Templum. — *Ad sextum*; dico utriusque libri auctores diversos, diversam numerandi rationem secutos fuisse, nullatenus repugnantem. Æram Græcorum, ab initio regni Seleuci, uno anno post Alexandri mortem, verno tempore inceptam, sequitur libri primi auctor. Eamdem æram ab autumno subsequente ductam sequitur libri secundi auctor. — *Ad septimum*; dico Antiochum, qui anno Græcorum 183 in templo Naneæ occisus est in Perside, fuisse Antiochum Evergetem, vel secundum quosdam fuisse Sidetem; eum verò qui anno Græcorum 149 in Babylonia obiit, fuisse Epiphanem seu Illustrum. — *Ad octavum*; dico repurgationem Templi verè factam esse ante mortem Antiochi, cujus acta, continuatâ serie, referre voluit auctor. Facta autem est repurgatio post biennium, id est, in ipso fine triennii quo profanatio durasse dicitur. — *Ad nonum*; dico non eundem esse Judam. — *Ad decimum*; dico Judam sup-

posuisse illos milites non peccasse nisi venialiter, aut pœnitentiam egisse. — *Ad undecimum*; dicendum est Eleazarum et Raziam mortem sibi intulisse Spiritûs sancti impulsu, aut facta hæc narrari, non approbari. — *Ad duodecesimum*; dico vigilias et labores non obesse inspirationi, quia Spiritus permisit sacris auctoribus, historicis præsertim, stylum et scribendi modum: veniam igitur petit non de erroribus, sed de stylo minùs eleganti.

De sacro Christi Evangelio.

Evangelium, sive faustus gratusque nuntius, est historia Christi Domini, à quatuor Evangelistis, Spiritu sancto specialiter afflante, conscripta.

S. Matthæus, omnium primus, antequam dispergerentur Apostoli, scripsit Evangelium, rogantibus Judæis Christianis: relatâ Christi genealogiâ, ostendit in eo completa esse quæcunque de Messia vaticinati erant Prophetæ.

S. Marcus, *S. Petri* interpres, ad preces Christianorum Romæ degentium, ibidem, antequam Alexandriam pergeret, Evangelium scripsit quod à *S. Petro* approbatum fuit; prioris Evangelii est epitome; quandoque tamen nonnulla omissa supplet.

S. Lucas, *S. Pauli* comes individuus; pictor et medicus, ut creditur, pro Græcis scripsit Evangelium ex iis quæ ab Apostolis acceperat, ut pseudo-Apostolorum temeritatem confutaret. Hoc Evangelium *S. Paulus* suum appellat.

S. Joannes, dilectus Christi discipulus, ab Asiæ Episcopis rogatus, omnium novissimus Ephesi scripsit Evangelium, adversus nascentes Ebionis Cerinthique errores, eo præcipuè fine ut Christi divinitatem adstrueret: creditur scripsisse anno æræ vulgaris 96.

Quæres 1°. Quare Evangelistæ Matthæus et Lucas Christi genealogiam texuerint, non per Mariam matrem, sed per Josephum, qui revera non fuit Jesu pater?

Resp. Id factum, quia apud Judæos nulla materni generis ratio habebatur, et aliunde satis erat notum tunc temporis, ex eadem familia Mariam et Joseph fuisse: quamobrem enumerando Joseph avos, notum manebat Judæis et Christianis Jesum ex David et Abrahamo fuisse prognatum; quod sufficiebat ad prophetiarum eventum demonstrandum.

Quæres 2°. Quâ ratione conciliari possint Christi genealogiæ, apud Matth. I. 16. et Luc. III. 24. Alter enim ait Josephum fuisse filium Jacobi, et à Davide per Salomonem ortum ducere; alter verò dicit Jose-

phum fuisse ab Eli, et à Davide per Nathan descendisse.

Resp. Gravissimam esse hanc difficultatem. 1° Juxta quosdam, à S. Matthæo *naturales* Josephi parentes assignantur, et à Luca *legales*; nempe, inquit, Eli defuncto sine liberis, Jacob ejus viduam, ut propinquior consanguineus, juxta legem, *Deut. XXV*, duxit; et ex ea Josephum suscepit, qui idcirco patrem *naturalem* Jacobum habuit, Eli verò patrem *legalem*. 2° Juxta alios à S. Matthæo Josephi genealogia per Salomonem describitur, progenies verò Mariæ ex Davide, per Nathan à S. Luca deducitur. Unde concluditur Mariam ex Eli seu Eliacim vel Joachim, qui ex Nathan descendebat, progenitam esse, et ex Anna sorore Jacobi, patris Josephi, qui Mariam sibi propinquam, uxorem duxit: unde Joseph dicitur filius Eli, quia ejus filiæ nupserat.

Nec dicant vim fieri his verbis qui fuit Eli, quæ de vera generatione intelliguntur respectu aliorum, v. g. *qui fuit Melchi.* — *Resp.* intelligenda esse hæc verba ex circumstantiis; nam hæc verba, *Adam qui fuit Dei*, non significant generationem.

Quæres 3°. Quare à S. Matthæo omittantur in genealogia, Ochozias filius Joram, Joas filius Ochoziæ, et Amasias filius Joas et pater Oziæ vel Azariæ?

Resp. 1° cum S. Hier. Id factum quia Evangelistæ propositum erat ponere tres decatessares, id est, tres genealogiæ classes ex quatuordecim conflatas. 2° Quia tres illi erant de sanguine Athaliæ filiæ Achab et Jezabel, quibus Elias nomine Dei dixerat, *3 Reg. XXI. 21, demetam posteriora tua*; id est, filios usque ad quartam generationem maledicam.

Quæres 4°. Quare in genealogia dicuntur quatuordecim, et non enumerantur nisi tredecim?

Resp. Hoc factum incuriâ amanuensium, qui propter similitudinem nominis omiserunt Joachim filium Josiæ et patrem Jechoniæ, qui dictus est etiam Joachim.

Quæres 5°. Quibus annis Christus natus, baptizatus et mortuus est?

Notandum est innumeras esse diversas inter se tum SS. Patrum, tum interpretum et chronologorum sententias, circa verum et proprium annum sive natiuitatis, sive mortis Christi, et circa ejus ætatem. Nihil ea de re definivit Ecclesia. Fatentur quidem omnes, v. g. annum primum hujus seculi fuisse 1801 æræ christianæ vulgaris; sed disputatur quis sit præcisè ab ipso Christi ortu annus? Multi opinantur Dionysium Exiguum, sexto seculo, annos ab Incarnatione supputando, errasse et cæteros in errorem induxisse;

eumque æram christianam ab anno quarto, aut quinto, aut sexto post Christi nativitatem incepisse.

Certum est 2° Christum Dominum natum esse in diebus Herodis regis, et eo tempore quo jussa ab imperatore Augusto orbis descriptio facta est in Judea, præside Syriæ Cyrino. Certum est 2° Christum à Joanne post annum Tiberii 15 fuisse baptizatum, cum Jesus esset annorum quasi triginta, et cœpit populo prædicare, *Lucæ III.* Certum 3° videtur Christum cruci affixum fuisse triennio et tribus mensibus post susceptum à Joanne baptismum.

Resp. 1°. Dici posse cum multis Christum fuisse natum anno mundi circiter 4000, Romæ conditæ circiter 750, Augusti à morte Cæsaris 40, Herodis 37, ante æram vulgarem christianam 4. Longiores et obstrusiores sunt hujus assertionis probationes, quàm ut hic possint proponi et evolvi.

Resp. 2° Dici posse Christum baptizatum fuisse anno mundi 4033, æræ vulgaris 29, vitæ suæ 33. Revera, *Luc III*, dicitur Jesum fuisse, quando baptizatus est, annorum quasi triginta. At responderi potest particulam quasi aliquot annorum additionem pati posse. Sæpe Scriptura sacra utitur numero rotundo, omissis quibusdam, quæ vel deficient, vel excedunt.

Resp. 3° Dici posse Christum pro salute mundi cruci affixum fuisse anno ætatis 37 inchoato, æræ vulgaris 33, consulibus duobus Geminis Rabellio et Fusio.

Quæres 6°. Quot Paschata celebravit Christus tempore ministerii publici?

Resp. Videri quatuor designari; prima *Joan. II. 13*; secunda *Joan. V. 1*; tertia *Joan. VI. 4*; quarta *Joan. XIII. 1.*

Quæres 7°. Quare quidam in Scriptura sacra appellantur fratres Christi?

Resp. Consuetum fuisse Judæis propinquos appellare fratres; igitur sive ex parte Mariæ Virginis, sive ex parte Joseph propinqui erant Christi illi qui dicuntur ejus fratres; v. g. Jacobus minor, Judas Thaddæus, Simon et Joseph filii Mariæ Cleophæ vel Alphæi.

Quæres 8°. Quomodo conciliari possit Marcus, xv. 25, asserens Christum crucifixum esse horâ tertiâ, cum S. Joanne, xix. 14, assignante horam sextam?

Resp. 1°. Juxta quosdam apud S. Marcum amanuensium errore, scriptum esse, hora tertia, pro sexta. 2° Dici posse Judæos numerasse horas ab ortu solis ad occasum. Inter has horas quædam erant insigniores prima, tertia, sexta, nona: præterea hora sumebatur pro spatio ab una hora insigni ad alteram, ut à tertia ad sextam. Unde Christus cruci affixus dicitur horâ ter-

tiâ, id est, in spatio à tertia ad sextam juxta Judæos, sive circa meridiem juxta Christianos; non aliter sentit S. Joannes, cùm dicit horam sextam, scilicet circa sextam incipientem, id est, circa meridiem. Unde Christus cruci affixus est circa sextam incipientem, id est meridiem. Tenebræ factæ sunt in spatio à sexta ad nonam juxta Judæos, et Christus circa nonam mortuus est.

Quæres 9°. Quomodo intelligi debeant hæc verba Matth. XII. 40 : Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus?

Resp. Hic intelligendum esse diem naturalem, qui die et nocte, seu luce et tenebris constat. Præterea tres illi dies naturales sumendi sunt synecdochicè, totum ponendo pro parte; quia fuit in sepulcro parte diei sextæ, toto sabbato cum sua nocte præcedente, denique nocte Dominicâ et initio diei Dominicæ.

Quæres 10°. Quomodo intelligi debeat quod dicitur, Christum resurrexisse unâ sabbati?

Resp. Id significare eum resurrexisse primâ die post sabbatum, id est, juxta nos, die Dominicâ. Sabbatum enim aliquando pro tota hebdomade.

Quæres 11°. Quomodo conciliari possint Evangelistæ circa adventum mulierum ad sepulcrum? Alii dicunt illas venisse vespere, alii mane, alii valde diluculo, alii orto jam sole.

Resp. Sic intelligi posse: mulieres emerunt aromata statim cùm transisset sabbatum, (*Marc. XVI. 1.*) id est, post occasum solis. Transactâ autem nocte venerunt ad monumentum summo mane diei Dominicæ; et orto jam sole ad sepulcrum pervenerunt, et non invenerunt corpus Domini.

Quæres 12°. Utrum unica sit persona, Maria soror Lazari, Maria Magdalene, et Peccatrix?

Resp. Nihil esse de ea questione certum. Dici tamen potest tres fuisse Marias; de iis enim fit sermo, ita ut quæ dicuntur de una non videantur alteri congruere. 1° Maria Bethaniæ, soror Lazari et Marthæ, designatur *Luc. X. 39*; *Joan. XI. 1*: unxit pedes Jesu post resurrectionem Lazari; *Joan. XII. 3*. Hæc autem nunquam fuit à septem dæmonibus possessa, nec venerat de Galilæa; morti et resurrectioni Christi non adfuit, sed in domo Simonis Leprosi in Bethania effudit unguentum super caput Jesu. 2° Maria Magdalena designatur, *Luc. VIII. 2. Marc. XVI. 1. Matth. XXVII. 55, 61*: de ea septem dæmonia exierant, et de Galilæa venerat; nunquam appellatur soror Lazari; Christum viventem non legitur unxisse, sed tantum post mortem. 3° Peccatrix appellatur *Luc. VII. 57*: unxit pedes Jesu in domo Simonis Pharisæi, de civitate Naim.

Quæres 13°. Quare Christus sæpe Judæis loquebatur in parabolis, quarum intelligentiam solis dabat Apostolis?

Resp. Christum sic locutum 1°. quia familiaris erat hæc loquendi ratio apud Orientales, ut tenaciùs imprimerentur prolatae sententiæ: 2° ut ostenderet à Pastoribus Ecclesiæ quærendam esse veritatem eorum quæ obscura erant: 3° in pœnam excæcationis et indurationis voluntariæ Judæorum, respectu eorum quæ clara erant et aperta.

Quæres 14°. An approbentur à Spiritu sancto omnia quæ dicuntur in parabolis?

Resp. Non approbari nisi in iis quæ applicantur ad bonos mores, v. g. non approbantur saltationes, *Matth. XI. 17. Luc. 25*: usura, *Matth. XXV. 27*: villicus iniquitatis, *Luc. XVI. 8*: iudex iniquus, *Luc XVIII. 2*: fur, *Matth. XXIV. 43, 44*: ebrietas, *Psal. LXXVII. 71*: murmurationes, *Matth. II*: impudicitia, *Matth. XXI. 31*.

Quæres 15°. Quænam sunt nomina duodecim Apostolorum?

Resp. Hæc esse: Simon filius Joannis, dictus Cephæ seu Petrus, Apostolorum princeps; Andreas frater Petri; Jacobus et Joannes filii Zebedæi, dicti Boanerges, id est, Tonantes; Philippus, Bartholomæus, Matthæus Publicanus, dictus Levi; Thomas dictus Didymus; Jacobus Alphæi; frater ejus Judas, dictus Thaddæus; Simon Cananæus, dictus Zelotes; Judas Iscariotes proditor.

Quæres 16°. Quinam erant 72 Discipuli?

Resp. Fuisse 72 viros Christo addictos, quos mittebat binos, tanquam præcursores, ut populos ad reverentiam erga Christum disponerent: putant multi eos postea fuisse ad dignitatem episcopalem provectos.

Quæres 17°. Qui fuerunt septem primi Diaconi?

Resp. Hos fuisse: Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, Nicolaüs. Hi ab Apostolis electi sunt ut mensis, maximè sacris, ministrarent.

Quæres 18°. Qui erant Magi qui ad cunas Christi venerunt.

Resp. Fuerunt astronomi, sapientes et primarii Provinciarum Arabiæ et Æthiopiæ: videntes stellam, id est, corpus lucidum quasi cometam, ex inspiratione venerunt ad Jesum, quem invenerunt vel in stabulo vel in domo commodiori, sive ante, sive post Purificationem Mariæ.

Quæres 19°. Qui erant Publicani?

Resp. Fuisse viros qui nomine principis tributa et vectigalia exigebant.

De Actibus Apostolorum.

Liber ille à S. Luca exaratus, quod reliquum est historię sacrę prosequitur; Ecclesię nascentis incunabula exhibet; Apostolorum non quidem omnia gesta narrat, sed ea quę Spiritus sanctus posteritati tradi voluit: historiam texit annorum circiter triginta.

Quæres 1°. Quęnam fuerint apud Judęos diversę sectę, circa tempora Christi et Apostolorum?

Resp. Plures fuisse sectas; prima *Sadducęorum* à Sadoc; hi erant præcipui nobiles et divites ex Judęis, non ita pii, qui negabant immortalitatem animę et corporum resurrectionem: secunda, *Pharisęorum*, id est, Separatorum, qui exteriorem affectabant sanctitatem: interiorius verò cæteris pejores, quibusdam traditionibus et superstitionibus erant addicti: tertia *Esseniorum*, id est, Piorum, qui in communi societate viventes probis præstabant moribus: quarta *Herodianorum*, qui juxta quosdam erant domestici Herodis, juxta alios erat societas quorundam qui unum ex Herodibus, ut Messiam ipsum, colebant.

Scribę non constituebant aliquam sectam, sed ordinem peritorum virorum qui legis studio et interpretationi vacabant.

Quæres 2°. Qui fuerint Herodes illi de quibus sermo fit in novo Testamento?

Resp. Herodes Magnus filius Antipatri Idumęi et Idumęus, fuit Galilęę præfectus, deinde, occiso à se Antigono Assamonęorum ultimo, annis circiter ante Christum 37, adjuvante Antonio, à Romanis Judęorum regis titulum obtinuit. Hic Jerosolymitanum Templum cœpit reædificare per partes: Antipatrum et deinceps Alexandrum et Aristobulum filios suos neci tradidit; innocentes pueros trucidavit; et cùm per 37 annos regnasset, luctuosà morte occubuit.

Herode Magno mortuo, 1° Archelaüs ejus filius factus ab Augusto Tetrarcha seu Princeps Judęę, à magnatibus accusatus, Romam profectus, Viennam relegatus obiit. Deinde Tetrarchiã ipsius in Provinciam Romanam redactà, Quirinus missus est propositus, procurator et præses; postea missus est Pilatus, qui decem annis præfuit. 2° Herodes Antipas, alter Herodis filius, Galilęam rexit ut Tetrarcha; ille fratris sui Herodis Philippi uxorem Herodiadem tulit, S. Joannis Baptistę caput amputavit, et Christo in Passione illusit. Lugdunum relegatus, in Hispanias fugit, ibique periit. 3° Herodes Philippus, alius Herodis Magni filius, Ituręę et Trachonitidis Tetrarcha, in uxorem duxit Herodiadem, et ex hoc matrimonio procreata est saltatrix Salome. 4° Phi-

lippus alter, et Herodis Magni filius, cui nupsit Salome saltatrix, sine liberis mortuus est. 5° Aristobuius, Herodis Magni filius, liberos habuit, 1° Herodem Agrippam seu seniore; 2° Herodem Chalcidis regem; 3° Herodiam, quæ patris suis nupsit, primum Philippo, deinde Antipæ. Agrippa primus seu senior, à Tiberio coniectus in vincula, à Caligula exaltatus, à Claudio confirmatus est in regno Judææ: hic S. Jacobum occidit gladio, S. Petrum vinxit in carcere, et percussus ab Angelo Casareæ interiit. Ejus filius fuit Agrippa junior, qui Paulum causam orantem audiit; filias quoque habuit Berenicem, et Drusillam quæ Felici Judææ procuratori nupsit. Herodis magni prosapia, licet numerosa, erga Deum pietate vacua, infra centum annos omnino exstincta est.

De XIV Beati Pauli Epistolis.

In ordine harum Epistolarum habita est ratio, non temporis, sed dignitatis eorum ad quos scriptæ sunt. Epistola *ad Romanos* Corinthi scripta, eò præcipuè tendit, ut comprimat controversiam *de meritis* ortam inter fideles qui ex Gentibus, et eos qui ex Judæis conversi fuerant ad fidem. — In Epistolis *ad Corinthios* sedare potissimum conatur dissidium inter fideles ortum ex nimio erga magistros studio. — Epistola *ad Galatas*, legis Mosaicæ observantiarum inutilitatem præsertim ostendit. — Epistolam *ad Ephesios* scripsit, cum esset Romæ in vinculis: in illis multa tradit præcepta moralia. — Ibidem scripsit *ad Colossenses*, ut ostenderet, contra quosdam, ad Christum mediatorem esse recurrendum. — Epistolam primam *ad Thessalonicenses*, tempore, ut creditur, omnibus priorem, scripsit Corinthi; laudat eorum fidem et constantiam in tentationibus, et eos ad perseverantiam hortatur. Secundam ad eosdem scripsit, ut contra seductores eos præmuniret. — Scripsit *ad Timotheum*, primam è Philippis, secundam Romæ in vinculis: unam dedit ibidem *ad Titum*: in his tribus Pastorum virtutes et officia enumerat Apostolus. — Scripsit etiam *ad Philemonem*, ut Onesimum servum benignè exciperet. In Epistola *ad Hebræos* agit præcipuè S. Paulus de Christi Domini potestate, dignitate, et sacerdotio longè præstantiori Levitico. Veteris novique Testamenti discrimen profundissimè explicat. Quamvis hæc Epistola Pauli nomen præfixum non habeat, (quia per modum tractatus scripta est) ejus tamen est fetus, ut indicat S. Petrus, 2 *Ep. cap. III. v. 15*. Præterea Concilia et Patres (excepto Tertulliano et paucis) inter Paulinas eam collocant. Clauditur etiam signo Epistolarum S. Pauli, quod habetur 2 *Thess. III. 18*. Si sit styli elegantioris, id oritur

ex sublimitate materiæ. Canonicam esse hanc Epistolam patet, quia recensetur in omnibus Ecclesiæ Canonibus: à SS. Patribus laudatur tanquam divina, v. g. ab Ambrosio, *Epist. XCII*; Hieron. *lib. 1 contra Jovin. Aug. lib. de Fide, cap. 1*, etc.

Nec obijciant Lutherani, 1° ex Eusebio, *Hist. lib. III. cap. 3*, hanc epistolam ab Ecclesia Romana, pro certa non fuisse receptam. 2° Dicit, *cap. IX*, in Arca Testamenti fuisse urnam plenam mannâ et virgam Aaron, cum 3 Reg. VIII, legatur non fuisse nisi legis tabulas.

Resp. ad primum; quosdam dubitasse utrum ea esset Pauli, sed non dubitasse utrum esset sacra, ut patet ex Innocentio, Gelasio et Hieronymo. — *Ad secundum*; dici potest 1° decursu temporis positas fuisse, intra Arcam, urnam et virgam: 2° in Arca, posse significare juxta Arcam.

Apocrypha est quæ inscribatur *Epistola ad Laodicensis*. Cum verò S. Paulus, *ad Coloss. IV. 16*: *Facite ut eam quæ Laodicensium est, vos legatis*; indicat Epistolam quæ ad ipsum à Laodicensibus scripta fuerat. Epistolæ etiam quæ ab Apostolo ad Senecam scriptæ dicuntur, manifestæ suppositionis signa ferunt.

De Epistolis Catholicis, et Apocalypsi.

Septem Epistolæ Catholicæ sic appellantur, quia major earum pars ad universum fidelium cœtum, non ad privatum dirigitur. — Prima est *Jacobi minoris*. Scripta est ut fideles ad patientiam excitaret: bonorum operum utilitatem probat. — Secunda et tertia *S. Petri* Apostolorum Principis nomine sunt illustres. In regulis morum ac bene vivendi præceptis omnino versantur. — Quarta, quinta et sexta, auctorem habent *S. Joannem Evangelistam*. In prima de Christi divinitate; in secunda de hæreticis vitandis; in tertia, de peregrinis suscipiendis; ubique de dilectione et charitate agit. — Septima est *S. Judæ seu Thaddæi*. Multa adversus exortas Simonis Magi et Nicolaitarum hæreses tradit.

Illarum Epistolarum canonicitas constat ex Conciliis et SS. Patribus. Levia sunt quæ opponuntur, v. g. referri in Epistola Judæ prophetiam Enoch, et historiam altercationis inter Michaëlem et diabolum de corpore Moysis; quæ ex libris apocryphis desumpta sunt. — Nam *resp.* S. Judam potuisse referre ex inspiratione verissimas res, et constanti Judæorum traditione acceptas; sicut S. Paulus, *Act. XVII*, et *Tit. I*, laudavit quædam ex Arato et Epimenide poëtis ethnicis.

Apocalypsis, sive *Revelatio*, à S. Joanne Apostolo dilecto, in insula Pathmos, in quam jussu Domitiani

deportatus fuerat, stylo sublimiori scripta, tot habet sacramenta quot verba: historica est, moralis, ac prophetica.

Liber Apocalypsis sacer est et divinus, ut patet ex canonibus Conciliorum, et majori parte SS. Patrum, qui eum pro sacro receperunt. Plures aliæ præpositæ sunt Apocalypses; sed eas Ecclesia rejecit.

Innumera quærentur adhuc circa Scripturæ sacræ intelligentiam. At multa ex iis ad alios Theologiæ tractatus pertinent: cætera omittere cogit præscripta brevitās.

APPENDIX PRIMA.

DE PRÆCIPUIS MUNDI ÆTATIBUS.

PLURIMUM juvat ad Scripturæ sacræ intelligentiam callere chronologiam, id est, temporum notitiam. Quod ut fiat, summa temporum seu mundi duratio revocatur ad quædam capita, insignia eventa, puncta quietis, quæ appellantur vulgò Epochæ, vel Æræ, vel Ætates. Præcipuæ sunt: ab Orbe condito, à Christo nato, à Roma condita, ab institutione Ludorum Olympicorum. A Scaligero inventa est periodus, quæ Juliana vocatur et à doctis adhibetur ad conciliandas alias Epochas. Supponitur ejus initium mundi ortum 710 annis antecedere. Quæ sunt faciliora prosequemur, mundi durationem in septem ætates dividendo.

Prima Mundi Ætas.

Cœpit à mundi creatione et duravit usque ad diluvium, quod contigit anno mundi 1656 juxta textum Hebræum et Vulgatam. Hac ætate vixerunt Adam annis 930..... Seth 912..... Enos 905..... Caïnan 910..... Mala-leel 895..... Jared 962..... Enoch 365..... Mathusala 969..... Lamech 777..... Noë 600 ante diluvium, et 350 post diluvium. Noë diu vixerat cum Enos et aliis, qui diu vixerant cum Adam.

Secunda Mundi Ætas.

A diluvio usque ad Abrahami peregrinationem, quæ contigit anno mundi 2083..... Eà ætate vixerunt Sem 600..... Arphaxad 438..... Sale 483..... Heber 464..... Phaleg 239..... Rehu 239..... Sarug 230..... Nachor 148..... Thare 205..... Abraham natus anno mundi 2008, vixit annis 75 in hac ætate, quæ duravit 427 annis.

Eà ætate contigerunt Babelicæ Turris constructio, linguarum confusio, filiorum Noë dispersio, multorum à vero cultu defectio. Post diluvium 150 circiter annis,

posterì Noë per orbem dispersi sunt. Posterì Sem Asiam orientalem occupavere ; posterì Japhet Europam et Asiam occidentalem ; posterì Cham, jam ab ortu Phaleg erant in terra quæ dicta est Chanaan ; deinceps Ægyptum, Arabiam et Africam occupaverunt.

Tertia Mundi Ætas.

A vocatione Abrahami usque ad exitum filiorum Israël de Ægypto, anno mundi circiter 2513. Ea ætate vixit adhuc Abraham 100 annos. et mortuus est vitæ suæ anno 175 : diu viderat Sem et Heber. Isaac vixit annos 180. Jacob, à quo duodecim Patriarchæ, ex quibus illustriores sunt Juda, Joseph, Levi, quorum genealogia et historia maximi sunt momenti. Jacob in Ægypto moritur, natus 147, anno mundi 2315. Moyses nascitur anno 2433 ; post diluvium 777 ; post mortem Joseph 64 annis. Hæc ætas complectitur annos circiter 430.

Quarta Mundi Ætas.

Ab exitu de Ægypto ad quartum Salomonis annum, quo Templi jacta sunt fundamenta, anno mundi 2993 ; septem annis Templum absolutum est, anno mundi 3000, ante Christum circiter 1000. Hæc ætas complectitur 480 annos. — Eo tempore populus Dei primò vixit sub ducibus Moyse et Josue annis 48 ; deinde post anarchiam, vixit sub Judicibus annis circiter 350, tandem sub rege Saùle annis 40 : ei successit David, qui 40 annis regnavit.

Quinta Mundi Ætas.

A Salomone ad finem usque captivitatis Babylonicæ, quæ contigit anno mundi 3466, ante Christum 536 ; duravit hæc ætas 476 annis.

1° Ea ætate Salomon regnavit circiter annis 40. Eo mortuo, initio regni filii ejus Roboam, decem Tribus à domo David recesserunt, et electo in regem Jeroboamo, regnum Israël constituerunt, quod per 17 Reges administratum, stetit annis 254 ; et captà à Salmanasare Samarià, desiit, anno mundi circiter 3283. Alios Israël reges impietate superavit Achab. Oseas regum Israël ultimus in Assyriam deportatus est, tempore Ezechix regis Juda. — Sola tribus Juda cum tribu Benjamin Roboamo adhæsit, et appellatum est regnum Juda ; duravit à distractione decem Tribuum annis 388 ; et tandem, captà à Nabuchodonosore Jerosolymà, finem accepit anno mundi circiter 3416. Fuerunt reges Juda 20, nempe Roboam, Abia, Asa, Josaphat, Joram, Ochozias sive Joachas aut Azarias, Athalia, Joas, Amasias, Ozias,

Joatham, Achaz, Ezechias, Manasses, Amon, Josias, Sellum sive Joachaz aut Jechonias, Joakim sive Eliacim, Jechonias sive Joachin, Sedecias sive Matthanias.

2° Eâ ætate contigit captivitas Babylonica, à Jeremia, *cap. xxxv*, prædicta, quæ duravit septuaginta annis. Ejus initium multis videtur repetendum à quarto anno regni Joakim, et prima Magni Nabuchodonosor excursionem, ejus patre vivente; aliis nono Joakim, et septimo Magni Nabuchodonosor, ejus patre mortuo: finis verò ab anno Cyri Magni primo, quo Babylonicum imperium obtinuit. A captivitate distinguenda videtur desolatio Templi et Urbis; ipsa autem desolatio incepisse videtur, anno Sedeciæ undecimo, *4 Reg. xxv. 9*; finem verò habuisse anno secundo Darii Hystaspidis, *Zach. I. 1*.

3° Eâ ætate vixerunt plerique Prophetæ.

Sexta Mundi Ætas.

A libertate Judæis per Cyrum donata, usque ad Christi Domini Nativitatem anno mundi 4000, complectitur annos circiter 532.

1° Eâ ætate Judæi à captivitate liberati. et in Judæam reversi, reædificaverunt Templum; deinde civitatem et muros Jerusalem. Sub ducibus, deinde sub Pontificibus, denique sub Regibus, usque ad adventum Christi, steterunt. Verùm toto fere isto tempore, alieno servierunt imperio; nempe Persis per 200, et Græcis ferè per 200 annos. Plenâ libertate potiti sunt duntaxat 80 annis, nempe ab excusso Græcorum jugo, usque ad captam à Pompeio Jerosolymam, anno circiter 3940, à quo tempore Romanis servierunt.

2° Eâ ætate vixerunt Zorobabel, Esdras, Nehemias; à tempore Esdræ usque ad Machabæos per secula duo cum dimidio, sacræ silent Litteræ; et à libris Machabæorum usque ad Christum per 130 circiter annos, adhuc silent historiæ sacræ; et ex Josepho ea quæ desunt mutuari oportet.

3° Cùm Antiochus Epiphanes omnem Dei cultum abolere vellet in Judæa, Mathathias sacerdos, collecta Judæorum manu, ei fortiter obstitit. Morti proximus, anno mundi circiter 3838, ante Christum 162, quinque filios suos vehementer hortatus est ut magno animo patrias leges et sacra tuerentur. — Primi inter illos erant Judas Machabæus, Jonathas et Simon, qui sigillatim populo præfuerunt: alii duo eorum fratres fuerunt Joannes et Eleazar. Simon cæteris superstes, in summo pontificatu successorem habuit Joannem, dictum Hyrcanum, cui successit Aristobulus, qui diadema et regiam dignitatem assumpsit: huic successit Alexander Jannæus; cujus

duo filii, Hyrcanus et Aristobulus, de regno et pontificatu disputerunt. Aristobulus duos habuit filios, Alexandrum et Antigonum, quos Pompeius Romam abduxit; iis, post varios eventus, occisis, periit Machabæorum sive Assamonæorum principatus, et Herodes alienigena regnavit.

Septima Mundi Ætas.

A Christi Domini Nativitate ad finem usque mundi duratura est; cui accedet ætas octava in Sanctorum beatitudine, post resurrectionem mortuorum, nunquam finem habitura. *1 Cor. XV. 24.*

Hac ætate Christus vixit, mortuus est et resurrexit; Apostoli in universum orbem profecti, christianam religionem, miraculis, sanctitate vitæ, et sanguinis sui effusione confirmarunt. Anno æræ vulgaris 70, à morte Christi 38, Titus Imperatoris Vespasiani filius obsedit Jerosolymam, Templum et urbem incendit, ac solo æquavit, juxta Christi vaticinium, *Luc. XIX.* In hac obsidione homines interiere 1,000,000; qui numerus additus iis quos Florus ab initio præfecturæ suæ diversis locis necavit, summam perficit 1,334,790, omissis aliis innumeris, qui fame, exilio et miseriis perierunt.

Cætera hujus ætatis ad Historiam ecclesiasticam pertinent, cujus *Compendium* infra consuli potest.

APPENDIX SECUNDA.

DE PRÆCIPUIS MUNDI IMPERIIS,

in ordine ad sacram Scripturam.

IN Scripturæ sacræ scientia ille prorsus erit peregrinus, qui omnino ignorat præcipua quæ in Orbe floruerunt imperia. Idcirco pauca saltem de illis delibare mens est.

Vix sæpe conciliantur auctores profani cum sacris, quia sacri non memorant principes, et eorum regni initia, nisi quatenus ordinem ad Judæorum regimen habebant.

De Imperio Assyriorum.

Anno mundi circiter 1800, ante Christum circiter 2200, Nemrod sive Belus pronepos Noë regnavit in terra Sennaar, Chaldaea seu Babylonia; Ninus ejus filius occupavit Ninivem magnam et pulchram, ab Assur ædificatam ad Tigrim. Semiramis Nini uxor sumptuosè Babylonem ædificavit ad Euphraten. Huic successit Ninias voluptuosus. Interjectis triginta generationibus

ignotis, regnavit Amraphel, *Genes. XIV.* Quibusdam interjectis, notus est Phul, *4 Reg. XV*: is esse creditur, qui Jonâ prædicante in Ninive, egit pœnitentiam. Sardanapalus seu Sardan-Pul contra quem Arbaces Medorum Præfectus, cum Belesi seu Nabonassaro Babylonis Præfecto, conjuratione factâ, Ninivem expugnavit anno 3250; tunc Sardanapalus se et regiam cum divitiis omnibus incendio consumpsit. Sic post 1450 annos periit primum Assyriorum Imperium. Ex ejus ruina tria alia emergerunt, nempe Assyriorum, Chaldæorum seu Babyloniorum, et Medorum. At notandum Babylonem modò ad unum, modò ad alterum pertinuisse; hinc sæpe nascitur obscuritas.

Secundum Assyriorum Imperium 210 circiter annis duravit. Inter reges emicuere: Theglathphalasar, seu Ninus junior, *4 Reg. XVI*; magnam cladem intulit Israël tempore Phacee et Achaz. Salmanasar, *4 Reg. XVII*, Samariam et regnum Israël subvertit; Oseam, Tobiam et alios in Assyriam transtulit... Sennacherib, vel Sargon, *4 Reg. XVIII*, cujus exercitus, dum Jerusalem obsideret temporibus Ezechiae, ab Angelis trucidatus est numero 185,000 hominum.... Asor-Addan, vel Asarhaddon, vel Asenaphar, *1. Esdr. IV*, Babylonios et Ninivitas subjecit, reliquias Israël transtulit, et Manassen captivum duxit. Saosduchinus, à Babyloniiis appellatus Nabuchodonosor Assyrius seu Senior, *Judith I*, regem Medorum Arphaxad sive Phraortem in campis Ragaû devicit, Mediam occupavit et Ecbatanam urbem. Misit Holophernem qui in obsidione Bethuliae periit. Saracus seu Chinilidanus, à quo defecit Nabopolassar, dux ejus exercitus, qui societate junctus cum Cyaxare Medorum rege, Ninivem expugnat et diruit anno mundi circiter 3380, ante Christum 625. Babyloniiis et Assyriis imperavit, et imperii socium cooptavit filium suum Nabuchodonosor.

De Imperio Chaldæorum seu Babyloniorum.

Post mortem Sardanapali Babylonem occupavit Nabonassar, seu Belesus, aut Baladan, *4 Reg. XX*. Huic succedit Merodac-Baladan, qui ad Ezechiam legatos misit. Multis interjectis, Asarhaddon Babylonem occupavit. Deinceps Nabopolassar, diruptâ Ninive, regnavit Babylone; ab aliquibus dicitur Nabuchodonosor. Victus est prope Carcamis à Nechao Ægypti rege. Huic succedit Nabuchodonosor secundus seu Magnus et Babylonicus, de quo sæpius apud Daniele fit mentio. Hic Joakim regem Juda catenis vinxit, postea Jechoniam, deinde Sedeciam in Babylonem deportavit, Jerusalem et Templum succendit, et regnavit 45 annis. Colle-

gam habuit Baltassar primum, ante patrem mortuum. Successerunt, Evilmerodach, 4 Reg. XXV, Neriglissor, Laborosoarchod, Nitocris famosa, cujus filius Baltassar secundus Labinitus vel Nabonidus postea regnavit, molli-ter vivens, cum Cyrus, Euphrate in alium cursum desflexo, Babylonem occupat: Baltassar in convivio perit, et cum eo Babylonicum Imperium.

De Imperio Medorum.

Monarchia Medorum cœpit mortuo Sardanapalo, duce Arbace, qui Medis imperavit. Aliquot post annos Media regibus Assyriæ servivit, donec Dejoces Mediam ab Assyriis subduxit, et Ecbatanam cœpit ædificare. Ejus filius Phraortes seu Aphraates, seu Arphaxad, *Judith. I*, Persidem subjecit, et à Saosduchino victus in prælio Ragai, successorum habuit Cyaxarem, qui cum Nabopolassaro Ninivem subvertit et Chinilidanum interfecit. Cyaxari succedit Astyages primus, mollis, à quo Nabuchodonosor Magnus subduxit Persidem, etc. Eo tempore frater Astyages, Assuerus magnus: Nabuchodonosore Magno in pecudem verso, Persidem et Susianam occupavit, imò 127 provincias, et dictus est Artaxerxes magnus: Vasthi repudiata, Esther duxit uxorem. Successorem habuit Darium Medum, seu Cyaxarem secundum, qui cum Cyro Magno Cræsum Lydiorum regem ditissimum vicit, et Baltassar secundum, Chaldæorum regem; Babylone occupata regnavit. Ei succedit Astyages secundus, *Daniel XIII*, cui Babylone succedit Cyrus.

De Imperio Persarum.

Elam filius Sem terram incoluit, quæ dicta est Elymais et Persis; cujus deinceps urbs præcipua fuit Persepolis. Tempore Abraham notus est rex Elamitarum Chodorlahomor, *Genes. XIV*. Anno mundi circiter 3468, ante Christum 530, Cyrus Persarum princeps, filius Cambysis et Mandanæ Astyagis primi filiae, captâ cum Cyaxare, prout prædictum fuerat à Prophetis, Babylone, Medorum et Babyloniorum imperium collegit, sub nomine Imperii Persarum; modò Babylone, modò Susis, modò Ecbatanis habitabat. Populi Judaici captivitatem solvit. Postquam regnaverat triginta annis, sed tantum tribus Babylone, mortuus est, juxta quosdam, manu Tomyridis Massagetarum reginæ. Babylone Cyro successit Assuerus de sanguine Medorum, 1 Esdr. IV; cui successit Artaxerxes, juxta aliquos Longimanus, 1 Esdr. VII, et 2 Esdr. II. Cyro in Media successit Cambyses impius ejus filius, cui successit Darius Hystaspidis

filius, Mago Smerdi seu Oropaste occiso : Babylone etiam imperavit : Marathone a paucis Græcis victus est. Succedit Xerxes, apud Thermopylas et Plateam victus... Huic succedit Artaxerxes Longimanus; per quadraginta annos regnavit, et Judæis favit. Post ipsum regnarunt Darius Nothus, Artaxerxes Mnemon, Darius Ochus, Darius Codomanus, ad Granicum et ad Issum et tandem Arbellis victus ab Alexandro Magno; et sic periit Persarum Imperium post 220 circiter annos.

De Imperio Græcorum.

Posterii Javan, filii Japhet, habitaverunt in terra Elisa, Dodanim et Cethim, quæ deinde Græcia fuit appellata. Multa exstiterunt regna deinceps, nempe Sicyon, Argos, Athenarum, Macedoniæ, Thessaliæ, Beotiæ seu Thebarum, Corinthi, Epiri. Multa viguerunt bella tum interna, tum externa apud Græcos. Insignia sunt, 1° expeditio Argonautarum, ducibus Peliæ, Jasone, Hercule, etc. 2° Bellum Trojanum propter Helenæ raptum : post belli decennium à Græcis diruta et incensa fuit Troja, 286 annis à tempore quo fundata fuerat in Asia Minori à Teucro et Dardano circa tempora Josue. 3° Diu cum Persis dimicaverunt Græci, faustè sæpius; at faustissimè sub Alexandro.

Alexander Magnus, Philippi Macedonum regis filius, victo Dario, Imperium Græcorum universale instituit, anno mundi circiter 3675, ante Christum 330 : illi obviam venit summus Judæorum Sacerdos Jaddus, qui ab eo benigne exceptus est. Paucis vixit annis, paucissimis regnavit. Imperium ab eo fundatum duravit usque ad Octavianum Augustum, sed in plures Monarchias divisum, juxta Danielis prophetiam. Duæ tantum ordinem ducunt ad sacram Scripturam, Monarchiæ Asiæ et Ægypti.

De Monarchia Asiæ vel Syriæ.

Primus, post Alexandri Magni mortem, Asiæ vel Syriæ rex fuit Seleucus Nicator seu Nicanor, à quo successores Seleucidæ dicti sunt. Ab ejus regno cœpit æra Græcorum. Succedunt ei Antiochus Soter, Antiochus Theos, Seleucus secundus, Seleucus tertius, Antiochus Magnus. Ab his regibus gratiam et munera acceperunt Judæi. Seleucus IV Philopator, (2 Mach. III.) Heliodorum misit Jerusalem. Antiochus Epiphanes, seu Illustris, mala innumera Judæis intulit, et simulatus pœnitens obiit. (2 Mach. IX.) Antiochus V Eupator Judam Machabæum fecit Judæorum ducem ac principem; (2 Mach. XIII.) ab exercitu occisus. (1 Mach. VII.)

Demetrius Soter Bacchidem et Alcimum in Judæam misit (1 Mach. IX.) ; ab Alexandro Antiochi Epiphanis filio occisus. Alexander I Jonathan Judæorum Pontificem constituit. (1 Mach. X.) Demetrius II Nicanor dictus. Antiochus filius Balæ intrusus cum Tryphone , ad Jonatham scripsit (1 Mach. XI.) : Tryphon verò occidit Jonathan et ejus filios. (1 Mach. XIII.) Antiochus VI Sides , Simonem et Judæos delusit ; in templo Nanæ occidit. Seleucus V , etc.

De Monarchia Ægypti.

Menes seu Mesraim , filius Cham , primus fuit Ægypti princeps. Quibusdam interjectis Uchorus celebrem ædificavit Memphim ad Nilum ; Mæris construxit lacum. (*) Plerique Principes Pharaonis nomine designantur. (Genes. XII. Exod. I.) Is qui Israëlitas oppressit à quibusdam creditur famosus Sesostris.

Cecrops Ægyptius regnum Athenarum fundavit. Salomon filiam Pharaonis duxit. Noscitur Sesac, 3 Reg. XI ; 2 Paral. XII : Zara , 2 Paral. XIV , tempore Asa : Sua vel Sabacus , 4 Reg. XVII : Tharaca , 4 Reg. XIX : Psammiticus , tempore Manassis : Nechao , 4 Reg. XXIII ; 2 Paral. XXXV : Psammis , Apries seu Ephree , Jerem. XLIV. Ezech. XVII : Amasis , Psammenitus à Cambyse interfectus , rex fuit ultimus.

Alexandri Magni successor in Ægypto fuit Ptolomæus primus Soter , filius Lagi , à quo successores Lagidæ dicti sunt : tredecim fuerunt , nempe Philadelphus , Evergetes , Philopator , Epiphanes , Philometor , Physcon , Laturus , Alexander I , Alexander II , Auletes , Dionysius , Ptolemæus junior , tandem Cleopatra , quæ ab Octavio Cæsare victa est cum Antonio in prælio Actiaco.

De Imperio Romanorum.

Æneas , ut multi tradidere , post excidium Trojæ , ad Italiæ littora appulit , ibique regnavit ; sed id fabulosum nunc habetur. Romulus Romam condidit , anno mundi circiter 3250 , ante Christum 750. Roma per annos 243 à septem regibus administrata fuit : deinde Respublica à consulibus gubernata est , usque ad Cæsaris tempora. Post hæc Imperium stetit per multa secula. Romani post magna bella , Græciam , Asiam , Macedoniam , Ægyptum , etc. victis regibus et ducibus , occupaverunt ; Carthaginem Romæ æmulam , post

(*) Hæ notiones Herodotæ de rerum Ægyptiacarum primordiis sanè emendari debent ex eximio opere cui titulus : *Histoire véritable des temps fabuleux* , par Guérin du Rocher.

bella Punica, victo Annibale, Scipione duce subegerunt, etc. Tempore Machabæorum, pluries cum Judæis amicitiam inierunt: at Pompeius, captâ Jerosolymâ, tributum Judæis imposuit, à quo tempore cœpit deficere summa Judæorum potestas. Deinde Crassus Templum Jerosolymitanum deprædatus est. Pompeius, in Pharsalico prælio victus à Cæsare, interiit. Cæsare interfecto, et Antonio victo apud Actium, regnavit Octavianus Augustus, quo imperante, Christus natus est. Augusto successit Tiberius, sub cujus principatu Christus mortuus est. Tiberio successit stultus Caligula, deinde Claudius, qui Judæos Româ discedere jussit. Nero, quo regnante, occisi sunt Romæ SS. Petrus et Paulus. Galba, Otho, Vitellius, Vespasianus, qui Templum in Ægypto, simile Jerosolymitano, conditum ab Onia schismatico anno ante Christum 146 funditus evertit; Titus qui Templum Jerosolymitanum diruit, etc.

Huic Opusculo finem imponendo, nonnulla laudare juvat SS. Patrum dicta de assidua Scripturarum lectione.

« Quid est, inquit S. Gregorius Magnus, Scriptura » sacra, nisi quædam epistola omnipotentis Dei ad » creaturam suam: stude ergo, et quotidie creatoris » tui verba meditare..... » Ex S. Ambrosio. « Omnes » ædificat Scriptura divina; in ea invenit unusquisque, » quo aut vulnera sua curet, aut merita confirmet. » Ungamus ergo oleo lectionis mentis nostræ lacertos; » sit nobis totâ die et nocte exercitii usus. » S. Hieronymus: « Ama, inquit, scientiam Scripturarum, et » carnis vitia non amabis; nunquam de manu, nunquam ab oculis recedat Scriptura sacra; tenenti » dicem somnus obrepit, et cadentem faciem pagina » sancta suscipiat..... Divinas Scripturas sæpius lege, » imo de manibus tuis sacra lectio nunquam deponatur; disce quod doceas, obtine eum, qui secundum » doctrinam est, fidelem sermonem, ut possis exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere; paratus semper ad satisfactionem, omni percenti te rationem de ea quæ in te est spe: labia enim » sacerdotis custodient scientiam, et legem requirunt » ex ore ejus. » Sed hæc maximè tenenda sunt quæ dicit Apostolus, 1 Tim. IV. 13. *Attende lectioni (Scripturarum.) Hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus..... Insta in illis; hæc enim faciens, et teipsum salvum facies, et eos qui te audiunt.*

COMPENDIUM HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ.

Sapientiam omnium antiquorum exquiret
sapiens.... Narrationem virorum nomi-
natorum conservabit.

Eccll. XXXIX.

EXPERIENTIA compertum est plurimos sacræ Theologiæ alumnos ingratisimum experiri laborem, in addiscendis tractatibus dogmaticis. ex eo quòd tot Conciliorum, summorum Pontificum, sanctorum Doctorum, ac tandem Hæreticorum nomina, nesciant ad quam mundi ætatem vel partem sint revocanda. Hinc tot, apud juvenes Theologos, contra rationem temporum et locorum, errores; hinc ea cum tædio legunt et sine fructu, quæ cum jucunditate et utilitate legerent si prima saltem Historiæ ecclesiasticæ rudimenta calerent. Aliunde etiam plerisque curta nimis est numerorum suppellex, quàm ut copiam voluminum, in quibus sparsa reperiuntur Historiæ ecclesiasticæ monumenta, sibi comparare possint. Quocirca nos illis, atque aliis etiam, quadamtenus profuturos esse arbitrati sumus, si *Introductioni ad sacram Scripturam* adjungeremus libellum hunc, mole levem, emptione brevem, at, ni fallimur, utilitate uberem, forte uberimum.

Libellus iste aperiet summatim Historiæ ecclesiasticæ synopsis; percurrendo secula ab Ascensione Christi ad nos usque; et indicando de singulis sex capita, quæ videntur ecclesiasticæ eruditioni pernecessaria.

I^o Indicabimus tempus, locum, præsidem et causam Conciliorum, præsertim œcumenicorum, Ecclesiæ adversus quam portæ inferi non prævalebunt (*Matth. XVI 18.*); quam, qui non audit habendus est ut ethnicus (*Matth. XVIII 16.*); cui nolle primas dare, summæ impietatis est, vel præcipitis arrogantiae, ex S. Aug. (*Lib. de util. cred.*). Concilia œcumenica, ab omnibus Catholicis admittenda, sunt undeviginti numero; scilicet, Chalcedonense, Constantiense, quatuor Constantinopolitana, Ephesinum, Florentinum, quinque Lateranensia, duo Lugdunensia, duo Nicæna, Tridentinum, et Viennense.

II° Enumerabimus summorum Pontificum, qui Ecclesiam gubernarunt, nomina, tempora, et aliquando facta. Horum Pontificum non interrupta successio tenebat in gremio Ecclesiæ S. Augustinum, ut ipse testatur. (*Lib. contra Epist. Fund. cap. 4.*) Legitimorum Pontificum numerus non constat omnino apud eruditos: appellabimus 255, ex quibus 76 coluntur in Ecclesia, nempe 37 Martyres et 39 Confessores. Non omittentur Antipapæ, seu illi qui sedem apostolicam invadere conati sunt.

III° Doctorum, qui scriptis ecclesiasticis floruerunt, notitiam trademus. « In Ecclesia catholica magnopere » curandum est, ut id teneamus quod ubique, quod » semper, quod ab omnibus magistris constanter cre- » ditum est », ait Vincentius Lirinensis, in *Commo-*
nitorio.

IV° Institutum notabimus piarum societatum quæ Ecclesiam orationibus, exemplis et laboribus illustrarunt; in uno enim Ecclesiæ corpore divisiones gratiarum et operationum sunt, quas idem Spiritus sanctus operatur; et si gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra. (1 Cor. XIII.)

V° Principes appellabimus, qui, Apostolo docente, Dei sunt ministri in bonum, et quorum potestati qui resistit, Dei ordinationi resistit.

VI° Tandem nomina Novatorum, qui hæreseon suarum virus diffundere conati sunt, catholicæque doctrinæ capita quæ subvertere aggressi sunt, non omittemus: attendendum enim est ad lupos rapaces qui in vestimentis ovium, ad rapiendas oves incautas, veniunt. (*Matth. VII. 15.*) Oportet quidem hæreses esse; (1 Cor. XI. 19.) At ut pulchrè dicit S. Ambrosius. (*De Salom. cap. 4.*) « Ecclesia, etsi undarum fluctibus aut pro- » cellis sæpe vexatur, nunquam potest sustinere nau- » fragium; quia in arbore ejus, id est in cruce, Chris- » tus erigitur, in puppi Pater residet, gubernator pro- » ram Paracletus servat Spiritus. »

Synopsis Primi Ecclesiæ Seculi.

I. *ÆRÆ* vulgaris christianæ anno 50, celebratum est Jerosolymis Apostolicum Concilium. Præfuit Petrus, et definitum est fideles ad observationem legis Mosaicæ non teneri. *Act. xv.*

II. *Romani Pontifices* fuerunt S. Petrus, ab ipso Christo Jesu constitutus caput visibile Ecclesiæ, quam rexit 37 annis, ab anno 33 æræ vulgaris ad 68 quo martyr occubuit Romæ, ubi sedem fixerat ab annis 24

et quinque mensibus; quos annos nullus ex successoribus in sede Romana vidit. — S. Linus ab anno 68 ad 8. — S. Cletus à 78 ad 91. — S. Clemens I, S. Pauli adjutor, (*Philip. iv. 3.*) à 91 ad 100. Duas ille scripsit ad Corinthios epistolas, quarum prima fere integra ad nos pervenit; alterius unum superest fragmentum.

III. *Scriptores Ecclesiastici* fuerunt S. Barnabas, S. Pauli socius, qui scripsit Epistolam satis prolixam, quæ à plerisque criticis ut genuinum ejus opus habetur. — Hermas, S. Pauli discipulus, scripsit opuscula sub nomine *Pastoris*, quæ magno in pretio habita sunt primis Ecclesiæ seculis. — S. Dionysius, Areopagi Senator, à S. Paulo ad fidem conversus est Athenis, anno circiter 50. Utrum in Gallias venerit, et operum quæ sub ejus nomine vulgata sunt fuerit auctor, ampla fuit disputandi materies. Nunc ut certissimum habetur, S. Dionysium Areopagitam esse omnino distinctum à Parisiensi, et neutrum esse auctorem operum ipsi attributorum, sed aliquem quinti seculi auctorem. — Prochorus Diaconus, et Abdias Babylonicus Christi discipulus, dicuntur Apostolorum historias descripsisse; at fabulis similiores sunt, quàm veræ narrationi. — Traditio docet S. Petrum, post promulgatum multis in locis Evangelium, præsertim Judæis, postquam sedit Antiochiæ septem annis et Romæ 25, post devictum Simonem Magum, crucifixum fuisse Romæ; S. Paulum in multis regionibus Evangelium prædicasse, præsertim Gentibus, et Romæ gladio cæsum fuisse. Cæterorum Apostolorum missionis loca et mortis genera non omnino constant. Multi credunt S. Andream in Scythia, Epiro et Achaia Evangelium prædicasse, et crucifixum fuisse. Acta ipsius passionis ab Achaia Presbyteris scripta, tanquam spuria à quibusdam nunc habentur. S. Jacobum majorem, jussu Herodis, gladio cæsum fuisse constat, ex Act. Apost. cap. XII. S. Jacobus minor, Jerosolymis è templo præceps actus, obiit anno 62. S. Joannes Evangelista placidâ morte Ephesi obiit. Romæ, jussu Domitiani, in ferventis olei dolium missus, illæsus exierat. Credunt multi S. Philippum in Phrygia, annuntiato Evangelio, trucidatum fuisse. S. Bartholomæum in majori Armenia et India prædicasse et occisum fuisse. S. Matthæum in Æthiopia et Perside prædicasse, et interfectum fuisse. S. Thomam Parthis et Medis prædicasse, et in India martyrem obiisse. S. Simonem in Africa, et præsertim in Ægypto sacrum prædicasse Evangelium, et neci traditum. S. Judam in Mesopotamia et Libya prædicasse legem Christi, ad Abgarum Edessenum missum fuisse, et ibi obiisse. S. Matthiam in Æthiopia prædicasse Evangelium et obiisse.

Canones sub nomine Apostolorum numerantur 85 ; sed constat 35 posteriores esse apocryphos , 50 verò priores à viris apostolicis , non tamem ab ipsis Apostolis esse , fatentur critici. — Liturgiæ seu Rituales libri , quibus preces et ritus ad consecrandam et administrandam Eucharistiam continentur , plures vulgantur sub nomine SS. Petri , Matthæi , Marci et Jacobi ; at putant critici eorum non esse opus genuinum. Liturgia S. Jacobi cæteris præstat. — Constitutiones sub nomine Apostolorum , juxta criticos , sunt tertii aut quarti seculi fetus. — Decretales , seu epistolæ Papatum trium priorum seculorum , collectæ ab Isidoro Mercatore octavo seculo , ab omnibus nunc criticis rejiciuntur tanquam supposititiæ , excipiendo tamen eas quæ ab antiquis Patribus , v. g. Athanasio , Hilario , Cypriano , Theodoro , etc. referuntur. — Apostoli certissimè traderunt articulos omnes qui leguntur in Symbolo Apostolorum dicto , sed non constat à quo illud , eà quæ nunc legitur formâ , editum fuerit.

IV. Multitudinis credentium erat cor unum et anima una , et erant perseverantes in doctrina Apostolorum et communicatione fractionis panis sacri , et orationibus. Virginem Deiparam obiisse et paulò post resurrexisse , et in cælum corpore et animâ assumptam fuisse , pia est Ecclesiæ sententia. Mortem ejus Ephesi aut Jerosolymis , anno ætatis 72 , contigisse putant plures. Multi Patres crediderunt Christianos fuisse *Therapeutas* , id est , servos Dei , quos Philo Judæos fuisse gloriatur. Hi vitæ contemplativæ , meditationi et Scripturæ lectioni in solitudine vacabant , modico cibo et simplici veste utentes.

V. *Imperatores.* Tiberius , crudelis ; obiit anno 37. — Caius Caligula , naturæ monstrum , an. 41. — Claudius , infami Messalinæ nuptus ; Judæos et Christianos Româ expulit , et Agrippinæ veneno periit an. 54. — Nero à Burrho et Seneca bene edoctus , sed impudentissimus et immanissimus hominum factus , Romæ ignem admovit , incendii Christianos accusavit , movitque primam persecutionem ; an. 68. — Galba , Otbo , Vitellius , paucis mensibus , an. 69. — Vespasianus , fato functus anno 79 , excidium horrendum Jerosolymitanum jussit , et filius ejus ac successor Titus , amabilissimus et benignissimus Princeps , quasi invitus exsecutus est : hic obiit an. 81. — Domitianus , stultus muscarum venator , sed crudelissimus Christianorum persecutor per 25 annos , an 96. — Nerva , bonus et clemens , an. 98.

VI. *Novatores.* Simon Magus , à quo Simoniani , qui rem spiritualementem posse pecuniâ possideri putabant , cor-

porum resurrectionem negabant, etc. — Cerinthus, Simonis discipulus, dicebat cum suis, Christum fuisse purum hominem, eumque non resurrexisse, circumcisionem esse Christianis necessariam, etc. — Ebion, scelestissimus hæresiarcha, idem quod Cerinthus dicebat, in aliosque impuriissimos errores lapsus est. — Nicolaitæ, quos S. Petrus, (2 *Epist.* II. 15.) sectatores Balaam appellat, fornicationem non esse peccatum asserebant; gloriabantur, jure aut injuriâ nomine Nicolai unius è septem Diaconis. — Gnostici, id est Scientes, dicti sunt plures hæretici vaniores, et in mysteriis suæ iniquitatis turpiores. — Josephus, Judæus et sacerdos, præclarum tamen (probabilius est) de Jesu Christo testimonium scripsit, *Antiq. Jud. iib. XVIII. cap. 4.* — Philo, Judæus pariter et sacerdos, multa scripsit de Scriptura, sed allegoriis nimis deditus. — Apollonius Tyanensis ethnicus multas dicitur edidisse præstigias, at, si constarent, diabolicæ fuissent.

Synopsis Secundi Ecclesiæ Seculi.

I. CELEBRATUM est Romæ anno 196, Concilium de Paschatis die, et damnatus est Polycrates Ephesus Episcopus cum Asiaticis, quia Pascha celebrabant semper ipsâ decimâ quartâ die lunæ Martii. Parata erant excommunicationis fulmina à S. Victore I, Concilii præside: at S. Irenæus exoravit Victorem, qui intra minas hæsit. Orti sunt deinceps Quartodecimani vel Paschasitæ, similiter errantes, quorum praxis è Concilio Nicæno generali primo proscripta est.

II. Rom. Pont. S. Anacletus, à 100 ad 102. — S. Evaristus, à 102 ad 111. — S. Alexander I, à 111 ad 119. — S. Sixtus I, à 119 ad 129. — S. Telesphorus à 129 ad 139. — S. Hyginus, à 139 ad 143. — S. Pius I, à 143 ad 157. — S. Anicetus, à 157 ad 168. — S. Soter, à 168 ad 177. — S. Eleutherius, à 177 ad 193. — S. Victor I, à 193 ad 202.

III. Scriptores Eccles. S. Ignatius, Episcopus Antiochenus post Evodium, Romæ martyr obiit anno 106. Epistolas septem scripsit, in quibus Christi divinitatem et in Eucharistia præsentiam realem testatur. — S. Justinus, Philosophus et martyr, duas pro Christianis optimas scripsit Apologias. — S. Irenæus, S. Polycarpi discipulus, deinde Lugdunensis post S. Pothinum Episcopus; obiit martyr an. 202; scripsit græcè, præsertim quinque adversus Hæreses libros. — S. Clemens Alexandrinus Presbyter et Doctor, plura scripsit volumina eruditionis et eloquentiæ plena. — Athenago-

ras, Atheniensis Philosophus, apologiam pro nostra religione Imperatoribus obtulit. — Melito Sardensis Asiaticus apologiam pro Christianis Antonino Imperatori exhibuit. — Hegesippus de Historia Ecclesiastica scripsit. — Tatianus bene et malè scripsit. — Smirnenis Ecclesia, præclaram de martyrio S. Polycarpi sui Episcopi, epistolam misit. — Lugdunensis et Viennensis Ecclesiæ direxerunt ad Asiaticos epistolam de Lugdunensium martyrio.

IV. *Sanguis Martyrum* semen erat Christianorum, ex quibus multi, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus et speluncis, vicerunt regna, operati sunt justitiam et adepti sunt re-promissiones.

V. *Imperatores* fuerunt Trajanus in multis optimus : ejus ab inferis revocatio, fabula est. Tertiam in Christianos excitavit persecutionem, quamvis à Plinio accepisset eos nullius piaculi esse reos. Obiit an. 117. — Hadrianus Æliam urbem loco Jerusalem, et Templum in Jovis honorem ædificari voluit. Exercitum 580,000 Judæorum à Barchocheba ductum extinxit : Christianis non favit : obiit 138. — Antoninus Pius erga subditos quos prudenter rexit ; sed erga Christianos, quos acerbè cruciavit, impius : an. 161. — Marcus Aurelius Marcomannis et Sarmatis bellum inferebat ; exercitus ardenti premebatur siti, cum, orante Deum legione christianâ Fulminante, impetratur pluvia quæ recreat exercitum ; non tamen omnino cessavit persecutio : an. 180. — Collegam habuit Lucium Verum, fato functum an. 169. — Commodus libidinosus, fictus Hercules, aliis quàm Christianis crudelior : an. 192. — Pertinax ex obscuro milite factus imperator : an. 193. — Didius Julianus, eodem an. — Septimus Severus, alter Sylla, quintam in Christianos movit persecutionem : an. 211.

VI *Novatores* fuerunt Millenarii ; docebant sanctos, post resurrectionem generalem, cum Christo per mille annos corporaliter in terris victuros. Eorum auctor fuit Papias, vir tenuis ingenii ; non tamen impuras in sanctis admisit voluptates. — Menandriani impudentissimi, à Menandro Simonis discipulo. — Saturniani, à Saturnino Menandri discipulo. — Basilidiani, à Basilide Menandri discipulo et Saturnini socio. — Cerdoniani, à Cerdone mago. — Theodotiani, à Theodoto Byzantino coriario. — Carpocratiani, à Carpocrate impiissimo et impurissimo hæretico. — Marcionitæ, ab impuro Marcione. Plerique ex illis duo admittebant principia ; unum boni, alterum mali : Christi divinitatem et Passionem, corporum etiam resurrectionem

negabant, nec legitimè baptizabant. Multa alia dictis et factis tradebant impura et sacrilega, quæ ignorare melius est quàm referre; Cerdo tamen verè pœnitens et reconciliatus obiit. — Encratitæ, id est, Continentes, duce Tatiano, damnabant matrimonium tanquam malum et illicitum; ita etiam Severiani, qui usum vini reprobabant. — Valentiniani, à Valentino, triginta deos seu Æonas aut secula admiserunt, et ex illis prodiisse diabolum asserebant. — Secundiani, à Secundo Valentini discipulo, Christum de cœlo corpus suum detulisse dicebant. — Montanistæ à Montano, qui cum Priscilla et Maximilla multos errores disseminavit, dicens se à Spiritu sancto esse afflatum, imò, juxta quosdam, se esse Spiritum sanctum; rigidiores errabant circa Trinitatem, nec legitimè baptizabant; molliores cum rigidioribus dicebant fœminas sacris initiari posse ordinibus, peccata quædam esse irremissibilia, etc. Dicti sunt Cataphrygæ, quia in Phrygia plures versabantur; dicti sunt etiam Pepusiani. — Aquila, Symmachus et Theodotio, græcas Scripturarum versiones confecerunt, sed infausto exitu. Attamen aliis longè accuratior est versio Theodotionis, ex qua in Bibliis nostris leguntur ea quæ desunt in Hebræo, et desiderantur in editione LXX Interpretum.

Synopsis Tertii Ecclesiæ Seculi.

I. CELEBRATUM est Romæ, anno 251, à S. Cornelio Concilium contra Novatianos; ibidem anno 257, à S. Stephano, contra S. Cypriani opinionem; ibidem, anno 263, à S. Dionysio, contra errores Sabellii; Antiochiæ, anno 270, contra Paulum Samosatenum.

II. Rom. Pont. S. Zephyrinus, 202 ad 218. — S. Callixtus, à 219 ad 222. — S. Urbanus, à 223 ad 230. — S. Pontianus, à 230 ad 235. — S. Anterus obiit initio an. 236. — S. Fabianus, à 236 ad 250. — Vacavit sancta Sedes duobus fere annis ob persecutionis acerbicatem; at Clerus Romanus christiani gregis ubique diffusi curam suscepit. — S. Cornelius, à 251 ad 252, cujus electioni canonicæ ambiciosus restitit Novatianus, à tribus Episcopis ebris ordinatus Antipapa primus: adiutorem hic habuit Novatum ex Africa schismaticum et impium. — S. Lucius, à 252 ad 253. — S. Stephanus, à 253 ad 257: in oppositum Cypriani errorem non incidit. — S. Sixtus II, cujus Archidiaconus fuit S. Laurentius; à 257 ad 258. — S. Dionysius, à 259 ad 269. — S. Felix I; Missas celebrabat supra martyrum memorias: obiit an. 274. — S. Eutychianus, à 275 ad 283. — S. Caius,

à 283 ad 296. — S. Marcellinus , à 296 ad 304 , cujus in idololatriam lapsus , et vadimonium in Concilio Sinuesano , fabula videtur à Donatistis inventa.

III. *Scriptores Eccles.* Caius Presbyter Romanus plura scripsit , quorum fragmenta supersunt apud Eusebium et Photium. — Minutius Felix Afer , causidicus , scripsit elegantem dialogum , in quo Gentilium cultum , deorumque prosapiam ingeniose suggillat. — S. Hippolytus Portuensis , S. Irenæi discipulus , cujus tantum fragmenta supersunt. — Tertullianus Carthaginensis , ad fidem conversus , Presbyter factus , multa scripsit , sale et acumine plena , præsertim *Apologeticum* adversus Gentes , et librum de *Præscriptionibus* adversus Hæreticos ; quædam tamen reprehensione digna edidit : senex factus , fictâ Montanistarum pietate deceptus , eorum sectam amplexus , obiit anno 220. — Origenes Alexandrinus , Leonidæ martyris filius , S. Clementis discipulus , et in scholæ præfectura successor , presbyter ordinatus , doctrinâ , amore castitatis , fidei in tormentis confessione clarissimus ; innumera scripsit volumina , quorum quædam adhuc supersunt , præsertim libri contra Celsum ; multos ob errores ipsi attributos , dum viveret , damnatus est à Demetrio Episcopo Alexandrino , et post mortem ab Anastasio summo Pontifice : obiit anno 252. — S. Cyprianus , Carthaginensis Episcopus , assiduè Tertulliani evolvebat opera ; et ipse pluribus Ecclesiam ditavit operibus. Celebre habuit dissidium cum S. Stephano Romano Pontifice , qui antiquam traditionem , de non rebaptizandis iis qui ab Hæreticis fuerant baptizati servatâ essentiali formâ , retineri jubebat : sanctus verò Cyprianus cum Firmiliano Cæsariensi in Cappadocia Episcopo , et aliquibus Africæ Conciliis , aliter opinabatur. Utrum S. Cyprianus errorem suum , de re quam ad disciplinam pertinere arbitrabatur , deposuerit , prorsus incertum. Si quid in hoc dissidio illi exciderit ex humana fragilitate , id totum abundantia charitatis purgavit , ex S. Augustino , consummato martyrio , anno 258 , quo tempore nihil adhuc definierat Ecclesia de Rebaptizantibus. — S. Dionysius Alexandrinus , Origenis discipulus , Presbyter factus scholam catechisticam tenuit ; Episcopus ordinatus , apud S. Dionysium Papam accusatus est quòd diceret Filium Dei creaturam : at ab eo errore se purgavit , et fidei suæ professionem misit ad Antiochenam Synodum contra Paulum Samosatenum , quem ne salutatione quidem dignatus est , celebratam. — Julius Africanus Chronologus fuit insignis. — S. Gregorius Neocesariensis in Ponto Episcopus , dictus Thaumaturgus , zelo fidei succensus , scripsit epistolam et fidei Expositionem : obiit anno 265.

IV. S. Paulus Ægyptius, seculo valedicens, purissimam in solitudine vitam agens, signifer fuit eremitarum, quorum innumera multitudo vim cælis intulit.

V. *Imperatores.* Caracalla, obiit anno 217. — Macrinus, an. 218. — Heliogabalus, mortalium fœdissimus, an. 222. — Alexander Severus, cujus mater Mamaea creditur christiana, unde in eam religionem fuit propensus; an. 235. — Julius Maximinus, antea bubulcus, christianæ religioni infensus maximè fuit: an. 238. — Gordianus, an. 244. — Philippus, occulte Christum coluit: an. 249. — Decius Christianos omnino extinguere tentavit: an. 251. — Gallus, an. 253. — Valerianus, Christianorum persecutor, à Sapore Persarum Rege, etiam Christianorum acerbissimo persecutore, victus et ludibrium factus: an. 263. — Gallienus Christianis paulisper favit: an. 268. — Claudius II, an. 270. — Aurelianus Zenobiam vicit; magnus certè imperator, si inhumanus non fuisset erga Christianos: obiit 275. — Tacitus olim rusticus, an. 276. — Probus, an. 282. — Carus, an. 283. — Carinus, an. 284. — Diocletianus cum Maximiano Hercule; Galerius et Constantius Chlorus Cæsaris titulo gaudebant: tunc immanissima fuit persecutio, præsertim à Galerio commota. Innumera, ad Christianos cruciandos, inventa sunt tormenta. Innumeri fuerunt gloriosi martyres.

VI. *Novatores Sabelliani*, à Sabellio, negabant Trinitatem personarum in Deo, dicebantque unam esse duntaxat personam trinominem pro diversis functionibus; dicti sunt etiam Patripatiani quia Patrem passum esse dicebant. — *Paulianistæ*, à Paulo Samosateno Episcopo Antiocheno, Filii Dei divinitatem oppugnabant. Collatum ab ipsis baptismum rejecit Concilium Nicænum. Praxeas et Hermogenes, quos confutat Tertullianus, errabant circa Verbi æternitatem et mundi productionem. — *Novatiani*, à Novatiano Pseudopontifice Romano, Ecclesiam habere potestatem gravissima dimittendi peccata negabant. — *Cathari*, id est, Puri et mundi, Novatianorum erroribus addebant se esse sine peccato, et parvulos baptismo non indigere. — *Manichæi*, à Mane Persa olim servo, duos deos, unum bonum et boni auctorem, alterum malum et mali causam, agnoscebant. Testamentum vetus omnino rejiciebant. Transitum animarum de corpore ad corpus; Christum habuisse corpus phantasticum non verum, etc. asserebant. — *Rebaptizantes* ab Agrippino Carthaginensi Episcopo et à S. Cypriano hauserant, validum non posse ab Hæreticis conferri baptismum, unde ab illis baptizatos rebaptizabant. — Felicissimus schismaticus, cum suis, S. Cypriano ante

et post ordinationem restitit : damnatus est ab Episcopis Africanis et à S. Cornelio summo Pontifice.

Observandum est, juxta plerosque criticos recentiores, post S. Gregorium Turonensem, circa medium hujus seculi missos fuisse à Romano Pontifice, Dionysium, Parisios; Paulum, Narbonam; Martialem, Lemovicum; Saturninum, Tolosam; Gatianum, Turonem; Stremonium, Arveniam, etc. Certum tamen est ante hoc tempus viguisse religionem christianam in Galliis, v. g. Lugduni, Viennæ, Arelate, etc.

Synopsis Quarti Ecclesiæ Seculi.

I. CONCILIUM primum œcumenicum, nempe Nicænum primum, anno 325 celebratum est, S. Silvestro Romano Pontifice, Imperatore Constantino Magno præsentē. Aduerunt 318 Episcopi, ei præfuit Papa per Legatos, Osium Cordubensem Episcopum, Vitum et Vicentium Romanos Presbyteros. In eo damnati sunt Ariani, Quartodecimani et Meletiani; Verbi divini consubstantialitas cum Patre solemniter fuit definita.

Anno 381, celebratum est secundum Concilium œcumenicum, nempe primum Constantinopolitanum, sub S. Damaso Papa, Theodosio Magno Imperatore. Ibi damnati sunt Macedoniani, confirmata fides Nicæna, et symbolo Nicæno quædam addita: 150 tantum adfuerunt Episcopi; at eis adjungi possunt Episcopi Conciliorum Romæ habitorum annis 378 et 382, quæ cum Constantinopolitano sunt perfectæ consensionis.

Anno 314, Concilio Arelatensi, contra Donatistas, per legatos Silvester præfuit. — Anno 347, per legatos præfuit Julius Concilio Sardicensi, in quo innocentia S. Athanasii declarata est. Canones viginti circa disciplinam ecclesiasticam conditi, jus appellandi ad Romanum Pontificem confirmatum est. — Multa alia Concilia particularia habita sunt circa disciplinam, v. g. quinque Carthaginensia, Concilium Eliberitanum in Hispania anno circiter 310, at erroribus hoc immune non esse contendunt multi. Habita sunt etiam multa ab Arianis conciliabula, v. g. Antiochenum anno 341, Sirmiense anno 351, Seleuciense anno 359.

Celebre est Concilium Ariminense in Italia celebratum anno 359 sub Liberio Papa; adfuerunt 400 Episcopi, firmissimè initio se gesserunt, et juxta multos, quandiu fuit legitimum Concilium; deinceps per legatos vel per seipsos Episcopi subscripserunt formulæ ab Ursatio et Valente oblatae, in qua reticebatur vox *consubstantialis*; et sic, fraudibus Arianorum et minis

Constantii Imperatoris, lapsi sunt Patres. Ab omnibus huc usque Novatoribus ad eundem finem contra Catholicos propositus est hic lapsus : at incassum ; nam 1° cum animo catholico semper egerunt Ariminenses : 2° formula cui subscripserunt non erat, in proprio verborum sensu. hæretica, sed solâ Arianorum malitiâ ad prævum sensum fuit detorta : 3° Episcopi Ariminenses vix erant decima pars Episcoporum Catholicorum ; porrò cæteri cum Liberio summo Pontifice Ariminensibus restiterunt : 4° brevissimus fuit lapsus ; statim fraude detectâ, Nicænam fidem generosè defenderunt.

II. *Rom. Pont.* Per tres annos et sex menses vacavit sancta Sedes : deinde, temperatâ persecutione, electus est S. Marcellus, qui præfuit à 308 ad 310. — S. Eusebius, aliquot menses, 310. — S. Melchiades, à 311 ad 314. — S. Silvester, à 314 ad 335. — S. Marcus, septem menses, an. 336. — S. Julius, à 337 ad 352. S. Athanasium, qui ad sedem apostolicam appellaverat, innocentem judicavit. — S. Liberius, à 352 ad 366. Ejus lapsum in Arianam hæresim, ut ab exilio revocaretur, obijciunt omnes fere Novatores ; verùm Catholici cum ab hæresi vindicant, et ostendunt formulam Sirmiensem, si modò ei subscripserit, (de quo multi dubitant) non esse Arianam. Interea ab Arianis ordinatus est Felix II, qui redeunte Liberio expulsus, multa ab ipsis Arianis passus, martyre occubuit anno 365. — S. Damasus Hispanus, à 366 ad 384 ; huic restitit Ursinus Antipapa à seditiosis electus, à Valentiniano Imperatore expulsus. — S. Siricius, à 384 ad 398. — S. Anastasius I, à 398 ad 401.

III. *Scrip. Eccles.* Arnobius Africanus Philosophus, ex Ethnico Christianus, scripsit contra Ethnicos, anno 304. — S. Athanasius, intrepidus fidei defensor contra Arianos, Concilio Nicæno interfuit : postea Alexandrinus Episcopus, multa passus, obiit 373, post confirmatam pluribus operibus Ecclesiæ doctrinam. — S. Ambrosius, Mediolanensis in Italia Episcopus, multis pro fide catholica adversus Arianos præcipuè et eximie perfunctus laboribus, obiit 397. — S. Basilius Magnus, Cæsareæ in Cappadocia Episcopus, S. Gregorii Nazianzeni amicitia conjunctissimus, graves toto vitæ suæ cursu lites exercuit cum Eunomianis, Arianis, etc. Plurima scripsit, quæ summam pietatem, scientiam et eloquentiam ostendunt ; obiit 379. — S. Cyrillus, Jerosolymitanus Episcopus, inter cætera opera scripsit Catecheses ad erudiendos catechumenos et recens baptizatos ; præsentiam Christi realem in Eucharistia manifestè declarat ; obiit 385. — Eusebius Cæ-

sariensis , S. Pamphili martyris amicus , multa scripsit , præsertim Historiam Ecclesiasticam , cujus dicitur parens : Arianis favit ; obiit 340. — Eusebius Emisenus in Syria Episcopus , scripsit breves homilias ; obiit 360. — Didymus Alexandrinus , ab infantia cæcus , in omni tamen genere excelluit. — S. Ephrem , Edessenæ Ecclesiæ in Syria Diaconus , ordinationi episcopali se subtraxit ; hæreticos mirâ vi refutavit ; obiit 379. — S. Epiphanius , Salaminæ in Cypro insula Episcopus , multa scripsit , sed præsertim adversus Hæreses 80 ; dat adversus eas pharmacum et fidei catholicæ regulam. — S. Gregorius Nazianzenus , patris Episcopi coadjutor , Sasimorum , deinde Constantinopolitanorum Antistes , adfuit secundo Concilio generali ; episcopatu , pacis causâ , se abdicavit ; omni scientiarum genere præcellens , in theologia summus , obiit 390. — S. Gregorius Nyssenus in Cappadocia Episcopus , S. Basilii , frater , annis octo pro Nicæna fide exul , Concilio secundo generali interfuit ; multa scripsit luculenta ; obiit 394. — S. Hilarius , Pictaviensis Episcopus , Arianæ factionis adversarius constans , eam vivâ voce , etiam exul , scriptis , frequentibusque synodis debellavit , et eam à Galliis eliminavit. A S. Hieronymo vocatur eloquentiæ Rhodanus : obiit 368. — Lactantius , Arnobii discipulus , *Cicero Christianus* appellatus , Gentilium superstitiones refellit ; obiit 324. — S. Lucianus , Presbyter Antiochensis et martyr , in carcere strictissimè vinctus , super pectus suum Eucharistiam consecravit ; Scripturæ sacræ editionem adornaverat. — S. Eusebius , Vercellensis Episcopus , scripsit epistolas robore apostolico ac pietate plenas ; obiit 370. — Osius , Cordubensis in Hispania Episcopus , pater Episcoporum et Conciliorum vocatus , annos centum natus , plurimis ærumnis obrutus , lapsus est ; at instante morte , Arianorum hæresim anathematizavit. — S. Optatus , Milevitanus in Numidia Episcopus , doctè et acutè contra Donatistas scripsit ; obiit 370. — S. Pacianus , Barcinonensis in Hispania Episcopus , scripsit opuscula et epistolas , quæ jure collaudantur ; obiit 390. — S. Phœbadius , Aginnensis in Gallia Episcopus , in Concilio Ariminensi pro fide Nicæna egregiè decertavit ; scripsit etiam contra Arianos ; obiit 598. — S. Philastrius , Brixienensis Episcopus , scripsit librum de Hæresibus ; catholicæ veritati addictissimus , obiit 398. — Rufinus Aquileiensis Presbyter , Origenis apologista , plura scripsit , et opera multorum græca latinè transtulit.

IV. S. Antonius Ægyptius , Cœnobitarum pater , majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improprium Christi , innumeros in solitudine acquisivit

sanctos Christo et Ecclesiæ : miro fuit , ex S. Athanasio ejus vitæ scriptore , contra Arianos cæterosque Ecclesiæ hostes , zelo ; obiit 356. — S. Pachomius miles , charitate Christianorum conversus ; et ipse charitate succensus , innumeros rexit Monachos in solitudine Thebaidis ; obiit 346. — S. Hilarius fuit etiam insignis Cœnobitarum Abbas. — S. Martinus Turonensis , admirabili sanctitate conspicuus monasticum et episcopalem statum decoravit ; obiit 399 circiter. — Qui in solitudine meditationi et austeritati vacabant , *Ascetæ* dicti sunt ; qui seorsim habitabant , *Anachoretæ* vel *Eremitæ* et *Solitarii* appellati sunt ; *Cænobitæ* aut *Monachi* dicti sunt qui simul vivebant , vel in eadem domo et monasterio , vel in Laura , id est , in cellulis parum à se distantibus. — S. Basilius instituit monachos quibus dedit regulas annos 361 ; illi in Oriente et Occidente propagati sunt.

V. *Principes*. Diocletianus et Maximianus imperium abdicarunt , an. 305. Galerius crudelissimus persecutor , visceribus à vermibus consumptis , interiit an. 311. Maxentius Christianorum hostis , in Tiberim periit an. 312. Cæsares verò Maximinus , Severus , et postea Licinius , qui innumeros interfecerunt martyres , cruenta nece occubuere. Constantinum Cæsarem è medio tollere voluerat Galerius ; at fugit in Britanniam ad patrem Constantium , qui Christianis favit. Mox à morte patris , an. 306 , Constantinus imperator salutatus , omnes alios debellat signo crucis ; christianæ religionis alumnus , fecit vexillum cruce insignitum , quod *Labarum* appellatum est. Magni nomen sibi comparavit : Byzantium magnificentissimè exstructum Constantinopolim appellavit. Eusebii Nicomediensis artibus deceptus , S. Athanasio non favit. Juxta quosdam , Romæ à S. Silvestro anno 324 , juxta alios Nicomediæ sub finem vitæ baptizatus est : obiit anno 337. Helena ejus mater sanctam Domini crucem invenit Jerosolymis anno 326. — Mortuis Constantino juniore et Constante fratribus , et Magnentio tyranno devicto , solus imperavit Constantius , hæresi Arianæ addictissimus ; obiit 361. — Julianus Apostata Christianos dirè cruciavit ; at contra Saporem Persarum regem pergens , occidit 363. — Paucis mensibus imperavit amabilissimus Jovianus. — Valentinianus , Princeps optimus , Valentem fratrem pessimum collegam designavit , et obiit 375. — Dum in Occidente imperabant piissimi Gratianus et Valentinianus junior , cujus Justina mater atrox fuit Ariana , imperii socium cooptarunt Theodosium Magnum , qui Maximum et Eugenium tyrannos debellavit : de religione optimè meritus , obiit 395.

VI. *Novatores*. Ariani, ab Ario Alexandrino Presbytero, qui animam nefandâ hæresi infectam, cum visceribus exhalavit, anno 336, Verbum divinum non esse Patri consubstantialia asserebant, et Christum esse omni sensu Patre minorem. — Semi-Ariani, quorum duces fuerunt Basilius Ancyranus et Macedonius, qui dicebant quidem Filium esse Patri similem, at non consubstantialem. — Anomæi, id est, *Dissimiles*, seu Eunomiani ab Eunomio, qui dicebant Filium Patri æterno dissimilem, et se Deum perfectè comprehendere. — Aëriani ab Aërio Presbytero, qui æqualitatem Presbyterorum cum Episcopis, inutilitatem precum pro defunctis, etc. docebant. — Apollinaristæ, ab Apollinari Laodiceno Episcopo, qui dicebant Verbum divinum fuisse Christo, loco animæ. — Anthropomorphitæ et Audiani ab Audeo, qui dicebant Deum formâ humanâ esse præditum, nostrisque similia habere membra. — Collyridiani beatam Virginem ut deam colentes, collyridem seu placentam illi sacrificantes offerebant. — Donatistæ à Donato à Casis nigris in Numidia Episcopo, schisma fecerunt anno 306, occasione ordinationis Cæciliani Carthaginensis Episcopi, quam dixerunt irritam, quia ordinatus fuerat à sacrorum codicum traditoribus; unde Majorinum in ejus locum intrudere conati sunt. Dicebant Ecclesiam Catholicorum periisse ob crimina Cæciliani, peccatores non esse membra Ecclesiæ, sacramenta ab hæreticis et malis ministris collata esse iteranda, etc. Damnati sunt in Concilio, de consensu Episcoporum ab Imperatore convocato, quod S. Augustinus appellat *plenarium*, habitum post mortem S. Cypriani, et ante ortum ipsius Augustini. Fuit ne Nicænum, aut Arelatense anni 314, non liquet. — Joviniani, à Joviniano, nuptias cælibatui æquabant, jejunium aliasque corporis macerationes nihil prodesse, sanctos omnes æquali gloriâ donatos esse, affirmabant. — Luciferiani, à Lucifero Calaritano in Sardinia Episcopo, qui indignè ferens Episcopos Arimini lapsos, licet pœnitentes, suis sedibus restitui, schisma fecit anno 362; errores schismati addiderunt Luciferiani. — Macedoniani, à Macedonio Episcopo Constantinopolitano, Spiritum sanctum esse meram creaturam blasphemantes asserebant. — Meletiani schismatici, à Meletio Lycopolis in Ægypto, qui à Petro Alexandrino Episcopo depositus propter idololatriam, à judicis sui communione se subduxit, anno 304. — Photiniani, à Photino Sirmiensi Episcopo, de grege Arianorum erant. — Priscillianistæ, à Prisciliano Abulensi in Hispania Episcopo, erant Manichæi et Sabelliani, licet quantum poterant occulti; dicebant:

Jura, perjura, secretum prodere noli. In Concilio Cæsaraugustano damnati sunt, et deinceps Priscillianus, de consilio Idacii et Ithacii Episcoporum, gladio est addictus: unde schisma aliquod ortum est tempore S. Martini.

Synopsis Quinti Ecclesiæ Seculi.

I. CONCILIUM tertium œcumenicum celebratum est Ephesi, anno 431, sub S. Celestino I Papa, et Theodosio juniore Imperatore. Nomine Papæ præfuit S. Cyrillus Alexandrinus cum Arcadio et Projecto. Adfuerunt 200 Episcopi, et definitum est contra impium Nestorium Episcopum Constantinopolitanum, unicam esse in Christo personam, et B. Mariam esse verè Deiparam: proscripta etiam fuit Pelagiana hæresis.

Anno 451, Concilium quartum œcumenicum celebratum est Chalcedone prope Constantinopolim, imperantibus Marciano et Pulcheriâ, S. Leone I summo Pontifice, cujus nomine præfuerunt Paschasius et Lucentius. Aderant plus quam 500 Episcopi. Damnati sunt Eutychiani, unicam in Christo admittentes naturam; approbata est S. Leonis epistola; depositus est Dioscorus Alexandrinus Episcopus, qui anno 449 Latrocinium Ephesinum tenuerat, ubi S. Flavianum Episcopum Constantinopolitanum deposuit, et postea illi, multis quibus eum vulneraverat plagis, mortem attulit.

De disciplina ecclesiastica multa habita sunt Concilia, v. g. Toletana, Carthaginensia, Turonense I, anno 461, editi tredecim canones: Andegavense I, anno 453, canones duodecim. -- Circa tempora Concilii Chalcedonensis usurpari cœpit nomen Patriarchæ; nimirum, *jure divino*, summus Pontifex præest omnibus Episcopis, primatu non tantum *honoris* sed et *jurisdictionis*: deinde dicti sunt Patriarchæ illi Episcopi, qui in magna orbis parte jurisdictionem exercebant. Tres statim fuerunt ejusmodi Episcopi, Romanus, Alexandrinus et Antiochenus. Deinceps honor patriarchatus accessit Jerosolymitano; tandem Episcopus Constantinopolitanus obtinuit patriarchatum, imò secundum occupavit locum. Patriarchis suberant Exarchi ecclesiastici, Exarchis Primates, Primatibus Metropolitani seu Archiepiscopi, Archiepiscopis Episcopi; hi autem præsidebant in urbibus. Sæpe in pagis erant Chorepiscopi, quorum alii caractere episcopali erant insigniti, plerique eo carebant: Parochi, sub Episcoporum auctoritate, curam animarum habebant. Cæteri Clerici non admitte-

bantur in Clerum, nisi ad aliquod ordinis munus in certa Ecclesia obeundum. Bonorum temporalium Ecclesiæ dispensatio erat penes Episcopos, non tanquam dominos, sed dispensatores, et in quatuor partes distribuebantur bona: prima pars pro Episcopo; secunda pro Clericis; tertia pro Templorum reparatione; quarta pro pauperum sustentatione.

II. *Rom. Pont.* S. Innocentius I, à 401 ad 417; Pelagianos damnavit. -- S. Zosimus iterum Pelagianos damnavit, à cujus iudicio 18 Episcopi provocaverunt ad futurum Concilium œcumenicum; verum in Ephesino damnatio confirmata est. -- Bonifacius I, à 418 ad 422: huic restitit Eulalius Archidiaconus, Antipapa. -- S. Celestinus I, à 422 ad 433. -- S. Sixtus III, à 432 ad 440. S. Leo Magnus, inter Doctores celeberrimus, à 440 ad 461: quosdam è canonibus Concilii Chalcedonensis noluit approbare, eos nempe quibus multæ prærogativæ attributæ fuerant Constantinopolitanæ sedi. -- S. Hilarius à 461 ad 468. -- S. Simplicius à 468 ad 483. -- S. Felix III, S. Gregorii Magni atavus, à 483 ad 492. -- S. Gelasius I, à 492 ad 496: libros canonicos ab apocryphis discrevit. -- S. Anastasius II, à 496 ad 498. -- S. Symmachus à 498 ad 514: ei restitit Antipapa Laurentius, qui cædibus Romam implevit; bona Ecclesiæ, titulo beneficii, ad vitam concedi permisit Symmachus Clericis de Ecclesia bene meritis, vel monasteriis. Hæc videtur beneficiorum ecclesiasticorum origo, paulò post confirmata in Concilio Aurelianensi anni 538, in quo prædia Ecclesiæ conceduntur Clericis, ad vitam non amovibilia.

III. *Scriptores Eccles.* S. Augustinus, Hipponensis in Africa Episcopus, vir summi ingenii, catholicæ fidei zelator indefessus, omnes sui temporis hæreticos scriptis eximiis debellavit, sed presertim Manichæos, Arianos, Donatistas, Pelagianos et Semipelagianos; obiit 430. -- Cassianus Ægypti Monasteria peragravit; deinceps à S. Chrysostomo Diaconus ordinatus, ab Innocentio I Presbyter factus, Massiliam venit anno 410, duo ibi Monasteria fundavit; multa opera tum ascetica, tum polemica scripsit, præsertim Collationes Patrum Eremitarum, quarum una saltem Semipelagianismi fulgine tincta est. -- S. Cyrillus Alexandrinus Episcopus, avunculo suo Theophilo, qui S. Chrysostomum insectatus fuerat, successit: Hæreticos, præsertim Novatianos et Nestorianos, indefesso studio et mirabili successu impugnavit. Ejus opera magno semper in pretio habuere Catholici: obiit 444. -- S. Eucherius, Monachus Lirinensis, et postea Lugdunensis Episcopus, sermones eloquentissimos, et eximium de mundi contemptu opus-

culum adornavit. — S. Germanus Antissiodorensis Episcopus cum S. Lupo Trecensi Episcopo missus à Clero Gallicano ad refellendos et convertendos in Anglia Pelagianos, obiit 449. — S. Gaudentius, Brixienſis Episcopus, multos sermones seu tractatus de variis argumentis edidit: obiit 420. — Gennadius, Massiliensis Presbyter, composuit librum de Scriptoribus et de Dogmatibus ecclesiasticis; Semipelagianismi accusatur. — S. Hieronymus Stridonensis in Dalmatia Presbyter, morum exemplar, orbisque magister, in vario scientiæ genere excelluit, sed potissimum in Scripturæ sacræ intelligentia: varios feliciter confutavit Hæreticos, imprimis Vigilantium, Helvidium, Jovinianum, Luciferianos, Pelagianos, Origenistas: obiit 420. — Faustus Lirinensis Monachus, et Episcopus Regiensis in Provincia, Synodorum Arelatensis et Lugdunensis impulsu, scripsit libros de gratia et libero arbitrio; Lucidum Prædestinianum ab errore revocavit. Quidam eum è grege Semipelagianorum fuisse credunt. — S. Hilarius Arelatensis Episcopus, sub S. Honorato fuerat Lirinensis Monachus; quædam dedit opera: obiit 454. — S. Hilarius laicus, S. Augustini discipulus, ad eum scripsit de Massiliensibus. — S. Joannes Chrysostomus, seu *os aureum*, Episcopus Constantinopolitanus, in quo exquisita fuit rerum divinarum peritia, dicendi et scribendi summa facilitas; Judæos, Gentiles, Arianos, etc. doctè admodum confutavit: obiit in exilio 407. — S. Isidorus Pelusiota Presbyter, cujus supersunt nonnullæ epistolæ sacræ eruditione refertæ, obiit 440. — S. Maximus, Taurinensis Episcopus, elegantes dedit homilias: obiit 476. — S. Paulinus Burdigalensis, Episcopus Nolanus, à multis Doctoribus celebratus est: obiit 431. — S. Petrus Chrysologus, eloquentissimus Ravennæ in Italia Episcopus, multos scripsit luculentos sermones: obiit 450. — S. Prosper ex Aquitania laicus, doctrinæ S. Augustini addictissimus, multa contra Semipelagianos, tum strictâ, tum solutâ oratione edidit: obiit 460. — Prudentius Hispanus poeta, plurimorum, imprimis martyrum, certamina et victorias describit: obiit 410. — S. Remigius, Rhemensis Episcopus, Clodoveum ad fidem conversum edocuit: obiit 535. — Salvianus, Massiliensis Presbyter, eximia de Providentia et adversus avaritiam dedit opuscula: obiit 496. — Severus Sulpitius Presbyter, S. Martini discipulus, cujus vitam scripsit, Historiam sacram composuit: obiit 420. — Sidonius Apollinaris, Lugduni natus, in seculo clarissimus, postea Arvernorum Episcopus, multa metro et solutâ oratione præclara conscripsit opuscula. — Sozomenus causidicus Historiam ecclesiasticam elu-

cubavit, non omnino castigatam. — Theodoretus, natione Syrus, Episcopus Cyri, scripsit Historiam ecclesiasticam, multosque in sacram Scripturam commentarios; Nestorio impensè favit; scripsit acerbius contra S. Cyrillum Alexandrinum; dixit tandem anathema Nestorio in Concilio Chalcedonensi: obiit 458. — Socrates Historiam Ecclesiæ scripsit, à tempore Constantini ad 439; nimis favebat Novatianis. — Vincentius Lirinensis Monachus, Presbyter, anno 434 egregium scripsit opusculum, cui titulus *Commonitorium adversus Hæreses*: obiit 470.

IV. S. Augustinus et plerique hujus seculi Episcopi cum Clericis vivebant in seminariis, eosque ad rite obeunda sacra ministeria, spiritus ecclesiastici fervore, disponebant. — S. Patricius, Hibernorum Apostolus, obiit 460. — Florebant etiam Monasteria, pietate et eruditione Monachorum. — S. Nilus vir divinus, S. Chrysostomi discipulus, in deserto Sinai solitariam vitam degens, egregia ediderat volumina. — Mirabilis Simeon Stylites, in columna 40 cubitis alta austeritatis prodigium, obiit 459. — Vigebat in Galliis regularis ordo, præsertim in Monasterio Lirinensi.

V. *Principes*. Duo Filii Theodosii Magni, ambo molles, Arcadius in Oriente, regente Rufino, et Honorius in Oriente, regente Stilicone. Utriusque regentis ambitio Barbaros omnis generis in sinum Imperii excitavit. In Oriente, mortuo Arcadio, anno 408, succedit Theodosius junior, quo mortuo, 450, ejus soror Pulcheria castissima Marciano nupsit, quo mortuo 457, succedit Leo Thrax. Postea Zeno Isauricus impius: obiit 490. — In Occidente Honorii jussu interfectus est Stilicon. Constans et Julianus tyranni occiduntur. Mortuo Honorio, 423, imperat, cum sorore Placidia, Valentinianus III, qui occiso Aëtio, ipse occiditur à Maximo qui occupat imperium. Maximo interfecto, Gensericus Roman diripit; omnia proruunt, Avitus, Gallus, Majorianus, Severus, Anthimius, Olybrius, Glycerius, Julius Nepos, paucis annis imperium tenent. Momilus, qui et Augustulus, anno 476 depositus est ab Odoacre Herulorum rege, qui anno 493 occisus est à Theodorico, Ostrogothorum rege.

Gothi è Suecia prope mare Balticum orti, fidem christianam susceperunt, sed, Valentis Imperatoris arte, Ariano veneno infectam. In duas divisi sunt gentes; qui ex orientali parte dicti sunt Ostrogothi; ex occidentali, dicti sunt Visigothi. — Anno 410, Romam capit et devastat Alaricus I, Visigothorum Rex, quo mortuo Ataulphus ejus frater Romam denuo populatur:

ejus successores occupant partes Galliæ, donec à Clodovæo expellantur; et partes Hispaniæ, donec, anno 713, à Mauris et Saracenis expellantur post trecentos annos occupationis. Ostrogothi in Italia dominationem stabiliunt per sexaginta annos: nam anno 493, Theodoricus, victo Odoacre, ibi regnat; eo mortuo 526, Athalaricus succedit; deinde Vitiges à Belisario victus 538; succedit Totila à Narsete victus 552. — Vandali ex Germania orti, populatis Galliis, anno 408, penetrant in Hispanias, et in Bætica, seu Andalusia, sedem figunt anno 427. Comes Bonifacius, proditoris ab Aëtio accusatus, evocat in Africam Gensericum, Vandalorum regem, furibundum Catholicorum hostem, cui succedit Hunericus impietatis æmulus, deinde Trasi-mundus, Hildericus, Gilimer; iste anno 534, à Belisario, quem Justinianus miserat, victus est, extinctumque Vandalorum regnum post annos 103 in Africa.

Alani, barbari crudeles ex Scythia seu Tartaria orti, anno 409, partim in Galliis, partim in Hispaniis prope novam Carthaginem subsistunt. — Suevi è Germania orti, in Hispanias penetrant anno 409, et ibi in Gallæcia et Lusitania substiterunt — Hunni seu Avars, ex Sarmatia seu Moscovia orti, in Germaniam, Italiam et Galliam penetrant; ubi ab Aëtio, qui eos excitaverat anno 432, adjuvante Morovæo, victi sunt anno 451. Cum rege suo Attila, qui Italiam vastaverat, in Pannoniam seu Hungariam redierunt, ibique steterunt usque ad Caroli Calvi tempora. — Heruli, ex Scythia orti, in Italiam se contulerunt, anno 476, duce Odoacre qui Augustulum spoliavit; et ipse anno 493 regno vitæque privatus est, à Theodorico Ostrogothorum rege. Heruli sub Justiniano fidem amplexi sunt. — Longobardi, à longa barba, antea Viniti dicti, è Scandinavia orti, à Narsete vocati, anno 568, in Italiam, cum rege suo Alboino, adveniunt; ibi Galliam Cisalpinam seu Liguriam obtinent, et regnant usque ad Carolum Magnum. — Burgundiones è Germania orti, anno 423, in Gallias penetrant, et occupant à Rheno ad ora Massiliensia.

Nobilis et inclytæ Francorum gentis rex Clodovæus, victis hostibus, et præsertim Alarico II, Visigothorum rege, à Rheno ad Pyrenes usque regnabat: à Clotilde et à S. Remigio edoctus, anno 496 baptizatur, et ungitur cum sacra ampulla, ut ferunt, è cælo allata. Multas Clericis et Ecclesiis concessit immunitates: obiit 511.

VI. *Novatores.* Eutychiani, ab Eutychete Archimandrita, id est multorum Monasteriorum præposito, asserebant unicam esse in Christo naturam; scilicet ex

duabus unam coaluisse. — Nestoriani, à Nestorio Episcopo Constantinopolitano, duas in Christo personas admittebant, et B. Virginem Mariam negabant esse Deiparam. Nestorio diu favit Joannes Antiochenus. — Pelagiani et Celestiani, à Pelagio et Celestio Monachis, divinæ gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus meritorios, et peccati originalis existentiam negabant. In multis Conciliis damnati sunt. — Semipelagiani, sive Massilienses, qui erant Presbyteri in urbe Massiliæ commorantes, in eo præsertim errabant, quòd gratiæ interioris necessitatem ad initium fidei, seu salutis, negarent. Eos refellit S. Augustinus, libris *de Prædestinatione SS. et de dono Perseverantiæ*. — Prædestinatiani, qui dicebant alios ita prædestinatos esse ad vitam, ut perire non possent; alios ad mortem æternam ita conditos esse, ut salvari nequeant; unde bona opera nihil prodesse damnandis et mala non nocere electis; Christum pro salute omnium non esse mortuum; extinctum esse liberum arbitrium, etc. Hæc hæresis ejurata fuit à Lucido Presbytero, et damnata à Conciliis Arelatensi et Lugdunensi circa 475. — Eutychiani et Semi-Eutychiani diu Concilio Chalcedonensi pertinaciter restiterunt. Postquam Dioscorus, Alexandrinus Patriarcha, ab hoc Concilio depositus est, à Catholicis electus fuit Proterius; deinde Joannes Thalaia; sed ab Eutychianis intrusus est Timotheus Eleurus; deinde 478 Petrus Moggus, impietate famosus: hic fuit protectus à Zenone Imperatore, qui anno 482 dedit *Henoticon*, id est, *Edictum conciliatorium*, in quo favet Eutychianis, et Concilio Chalcedonensi adyersatur. Interea Petrus Fullo, qui apud Acæmetas fullonis artem exercuerat, Constantinopolim venit. Ibi Zenonis potentiâ fretus, sedem Antiochenam invadit anno 471; depositus et restitutus fuit sæpius. — Acacius Gennadio Patriarchæ Constantinopolitano subrogatus est anno 471, homo versipellis, irâ in Thalaïam succensus, Eutychianæ favet hæresi: auctor fuit Zenoni condendi *Henotici*, et Moggum restituendi; unde Papa Felix III Acacium, Petrum Moggum, et Petrum Fullonem ab episcopatu deposuit et anathemate percussit: inde natum schisma Acacii, quod duravit à 484 ad 519; ejus enim successores Fravitas vir dolosus, Euphemius vir probus, et Macedonius vir integerrimæ fidei, noluerunt Acacii nomen eradere è sacris dypticis, seu è serie Catholicorum Episcoporum quorum nomina in sacris mysteriis recitabantur; at anno 519, consentiente Joanne Constantinopolitano, et Justino Imperatore, nomen Acacii è dypticis deletum est, et pax restituta. — Plures fuerunt Eutychianorum rami. Acephali erant

Eutychiani, qui sine capite, aut avulsi à capite dicti sunt, quando divulsi sunt à Petro Moggo, eo quòd admittendo *Henoticon*, non damnabat Concilium Chalcedonense. Dicti sunt etiam Severiani, quia Severus Monachus flagitiosus et pseudopatriarcha Antiochenus, anno 513, eorum dux fuit. — Agnoëtæ, seu ignorantes, fuerunt Eutychiani occulti, qui Christo ignorantiam, v. g. diei iudicii, affingebant. — Theopaschitæ, ducibus Petro Knaphæo Monacho Eutychiano et Petro Fullone, Christum assumpsisse corpus subtile et impassibile asserebant et ipsam divinitatem passam fuisse. Dolosè decantabant Trisagion istud; *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, qui crucifixus es pro nobis*. — Vigilantiani, à Vigilantio Presbytero, docebant illicitam esse Sanctorum venerationem, vetitumque sanctissimarum Reliquiarum cultum; à S. Hieronymo acriter impugnati sunt.

Synopsis Sexti Ecclesiæ Seculi.

I. CONCILIUM quintum œcumenicum, Constantinopolitanum secundum, anno 553, sub Vigilio Papa et Justiniano Imperatore, celebratur. Soli interfuere Orientales Episcopi 165, præside Eutychio Constantinopolitano. Inceptum fuerat anno 546, sub Menna, et Origenismus damnatus fuerat. Primò Vigilius et Occidentales ei reluctati sunt; at postea ab omnibus approbatum fuit Concilium V, et damnata sunt tria Capitula, sive 1° libri et ipsa persona Theodori Mopsuesteni, 2. opera Theodoretii contra S. Cyrillum, et 3° Epistola Ibae ad Marim. Eodem modo hæc facta dogmatica definiuit, pro jure suo, Ecclesia, ac si de dogmate ipso definiendo actum fuisset.

Anno 529, habitum est Concilium Arausicanum (*d'O-range*), cui adfuerunt tantum tredecim Episcopi, præside S. Cæsario Arelatensi. Maximæ est in Ecclesia auctoritatis. De gratia et libero arbitrio condidit canones xxv. — Multa etiam circa disciplinam celebrata sunt Concilia particularia, quæ enumerare longius esset.

II. Rom. Pont. S. Hormisdas à 514 ad 523. — S. Joannes I, à 523 ad 526. — S. Felix IV, à 526 ad 530. — Bonifacius II, à 530 ad 531; ei restitit Dioscorus Antipapa. — Joannes II, à 532 ad 535. — Agapetus I, mensibus decem. — S. Silverius, à 536 ad 538. Silverio in exilium misso ob defensionem Concilii Chalcedonensis, Vigilius, Theodoræ Imperatrici numeratâ pecuniâ, contra omnes æquitatis regulas electus est, anno 537. Extincto tamen

fame S. Silverio in insula Palmaria, canonicè electus successit Vigilius, qui postea fidem catholicam strenuè propugnavit, mutatus in alterum virum: obiit 555. — Pelagius I, à 555 ad 560. — Joannes III, à 560 ad 573. — Benedictus I, à 573 ad 578. — Pelagius II, à 578 ad 590. — S. Gregorius I, cognomento Magnus, à 590 ad 604. Unus est è Doctoribus Ecclesiæ, quam sanctitate, miraculis, prudentiâ et eximiis scriptis illustravit. Anglos, qui australem insulæ Britanniae partem occupabant, ad fidem convertit, misso illuc Augustino aliisque Monachis, anno 596.

III. *Script. Eccles.* Anastasius Sinaita Monachus, doctè contra Acephalos scripsit circa annum 563. — S. Avitus, Viennensis Archiepiscopus, vitæ sanctitate et doctrinâ celeberrimus, à quo Burgundiones catholicam fidem acceperunt; præfuit Epaonensi Concilio, 517, et obiit 525. — Boëtius, Romanus Consul, scripsit adversus Eutychem et Nestorium, et quinque libros de *Consolatione Philosophiæ*; obiit 526. — S. Cæsarius, Arelatensis Archiepiscopus, antea Lirinensis Abbas, fuit pietate et doctrinâ illustrissimus; obiit 542. — Cassiodorus, Consul Romanus anno 514, postea monasterium regens, multa scripsit. — Dionysius, Exiguus staturâ, sed doctrinâ et sanctitate magnus, Abbas Romanus, primus omnium annos ab incarnatione Christi supputavit, dedit collectionem Canonum Ecclesiasticorum et Decretorum Pontificiorum à Siricio ad Anastasium II: scribebat anno 526. — Evagrius Syrus, dictus Scholasticus, Historiam Ecclesiasticam descripsit sex libris contentam, ab anno 431 ad 594. — S. Fulgentius Africanus, Ruspensis Episcopus, scripsit adversus Arianos et Semipelagianos: in Sardiniam insulam exul missus à Trasimundo Rege Vandalorum, revocatus ab Hilderico, obiit 533. — S. Gregorius Turonensis, in Arvernia natus, et institutus Turonensis Episcopus, texuit Historiam Francorum libris X; scripsit etiam de miraculis SS. Martyrum et Confessorum; obiit 595. — S. Joannes, dictus Climacus, in monasterio Montis Sinai, scripsit librum de *Scala*; obiit 605. — Julianus Pomerius, in Mauritania natus, Arelatensis Presbyter, scripsit libros tres de *vita contemplativa*. — Vigilius, Tapsensis in Africa Episcopus, scripsit contra Nestorium et Eutychem, et à quibusdam creditur auctor Symboli sub nomine S. Athanasii.

IV. S. Benedictus Italus in eremum Sublacensem, deinde in Montem Cassinum secessit; scripsit regulam Monachorum, quorum caput et veluti Patriarcha in Occidente meritò dicitur; obiit Abbas anno 543: ex ejus familia prodierunt innumeri tum Sancti, tum Doc-

tores, tum Pontifices. — Clerici juniores in seminariis instituebantur, et veste distinctâ utebantur; tonsurâ etiam aut coronâ à laicis distinguebantur. — Monachi omnes et Moniales Episcoporum jurisdictioni subdebantur. — Primis temporibus, Episcoporum electiones fiebant à comprovincialibus Episcopis, Clero et Populo; non tamen eodem jure, nec eodem modo: *præcipuas partes* in his habebant Episcopi; confirmatio electi tunc fiebat à Metropolitano. Ex quo Principes facti sunt Christiani, maximam in ejusmodi electionibus auctoritatem habuerunt.

V. *Principes*. In Oriente Anastasius, Zenonis *Henotici* defensor, Catholicos oppugnare non destitit. Bulgari et Persæ Imperii limitem pervasere. Obiit 518. — Justinus senior, religione pietateque præstans; an. 527. — Justinianus vir doctissimus, sed virtutibus ex vitiis variatus, belli ducem sagacissimum habuit Belisarium. Imperavit à 527 ad 565; plurima scripsit ad rem ecclesiasticam spectantia. Sæviit adversus Nestorianos et Eutychianos. In eam impegit hæresim, quæ Christi carnem, etiam ante resurrectionem, pati aut corrumpi potuisse negabat. Scripsit de rebus civilibus, 1° *Institutiones* libris quatuor editas, quæ sunt juris civilis rudimenta; 2° *Digesta* seu *Pandectas*, id est, innumeras leges digestas; 3° *Codicem* aliarum legum; 4° *Authenticas*, seu multas *novellas* constitutiones promulgatas. — Justiniano successit Justinus junior, legum et justitiæ amans: obiit 578. — Tiberius, lenitate et pietate commendabilis, 582. — Mauritius pius, sed fœdâ avaritiæ labe deformatus, occisus à Phoca, 602. — In Occidente, victo Odoacre, Italiam Theodoricus rex Ostrogothorum obtinuit; obiit 527. — Athalaricus, 534. — Vitiges, 536. — Tunc Belisarius à Justiniano missus capit Romam, quam deinde expugnavit Totila, victus postea à Narsete qui Longobardos in Italiam excivit. — In Galliis, mortuo Clodovæo, quatuor ejus filii regnum Francorum inter se partiti sunt, et bella multa moverunt.

VI. *Novatores*. Quidam ex Acæmetis Monachis, id est, insomnibus, quia semper tertia pars eorum Dei laudes canebat, disputationis æstu contra Monachos Scythas abrepti, asseruerunt unum de Trinitate non esse passum, et damnati sunt à Papa Joanne III, anno 560. — Defensores trium Capitulorum Facundus Hermianensis in Africa Episcopus, et Ferrandus Carthaginensis Diaconus, multa pertinaciter scripserunt contra definitionem quinti Concilii generalis. Obierunt circa 550. — Jacobitæ, à Jacobo Syro Eutychiano, qui auctor fuit sectæ Armenorum, verè omnium hæreseon sentinæ, anno 535; malè de Trinitate et de Christo sentiebant. —

Joannes Jejunator Constantinopolitanus Patriarcha, quamvis eximiæ abstinentiæ vir, labem sanctitati aspersit, per usurpatum *Patriarchæ œcumenici* nomen, anno 590. — Origenistæ ab Origene, sive ipse scripserit errores, sive in ejus libros fuerint inserti, dicebant animas ante suam cum corporibus unionem subsistere, et corporibus tanquam carcere includi, in pœnam præcedentium peccatorum; non semper duratura reproborum supplicia, etc. damnati sunt in quinto Concilio. Jam Origenismus propagatus erat apud Monachos Nitrienses, tempore S. Epiphaniï; apud Rufinum et Joannem Jerosolymitanum, tempore S. Hieronymi; apud Longos fratres et varios Monachos; jam etiam ab Anastasio Papa fuerat damnatus. — Scythæ Monachi, anno 518, graves tumultus excitaverunt, occasione hujus propositionis, *Unus de Trinitate crucifixus est*, quam ab omnibus profitendam esse contendebant, intelligentes divinitatem esse passam; dux erat Joannes Maxentius. Monachi isti ab Hormisda summo Pontifice damnati sunt. — Tritheïæ auctore Joanne Philopono, ex Eutychianorum castris, tres in Deo naturas partiales et unam communem admittebant.

Synopsis Septimi Ecclesiæ Seculi.

I. CONCILIUM sextum œcumenicum, et tertium Constantinopolitanum, celebratum est anno 680, Agathone summo Pontifice, qui per Legatos præfuit, et Constantino Pogonato imperante. Adfuerunt Episcopi 289; Monothelitarum errores damnaverunt. — Anno 679, celebratum fuerat Romæ Concilium, quod unum spectari potest cum generali.

Anno 692, habitum est Constantinopoli Concilium *Trullanum* (1), seu *Quini-sextum*, quasi appendix ad V et VI Synodos, *de disciplina*; sed non fuit approbatum, maximè ob canones de continentia Clericorum, in quibus carpebat disciplinam Occidentalis Ecclesiæ.

II. Rom. Pont. Sabinianus, à 604 ad 606. — Bonifacius III, decem mensibus. — S. Bonifacius IV, à 608 ad 615. — S. Deusdedit, à 615 ad 618. — Bonifacius V, à 618 ad 625. — Honorius I, à 625 ad 638: scripsit ad Sergium Constantinopolitanum epistolas quæ ab omni purgantur hæresi. Damnatus est Honorius à sexto Concilio œcumenico, sed ut hæreseos Monothelitarum, quam extinguere debebat, fautor et protector, non

(1) Sic appellatum quia in *Trullo*, palatii imperialis parte, habitum est.

verò ut reipsa hæreticus. — Severianus mensibus duobus. — Joannes IV, à 640 ad 649. *Ecchesim* Heraclii Imperatoris, seu Expositionem Monothelismo faventem damnavit in Concilio Romano. — Theodorus I, à 649 ad 655. — Eugenius I, à 655 ad 657. — Vitalianus, à 657 ad 672. — S. Adeodatus à 672 ad 676. — Domnus I, à 676 ad 678. — S. Agatho, à 678 ad 682. — S. Leo II, anno uno. — S. Benedictus II, mensibus decem, 685. — Joannes V, anno uno. — Conon, anno uno. — S. Sergius I, à 687 ad 701; ei restitit Paschalis Antipapa.

III. *Script. Eccles.* S. Andreas Cretensis Episcopus, antea Monachus Jerosolymitanus, strenuè adversus Monothelitas pugnavit; obiit 720. — Beda Venerabilis, summam doctrinæ et pietatis famam reliquit; obiit 735. — S. Ildephonsus, Toletanus Episcopus, Beatæ Deiparæ laudes, præcipuèque virginitatem celebravit; obiit 667. — Joannes Moschus, auctor *Prati spiritualis* fertur. — S. Eligius Lemovix aurifaber, postea Noviomensis Episcopus, conciones et homilias ad populum habuit, quarum aliquæ supersunt; obiit circa 660. — S. Isidorus Hispanus, Hispalensis Episcopus, Ecclesiæ decus; obiit 636. — S. Maximus Abbas et Martyr, celeberrimam habuit disputationem cum Pyrrho Monothelita expatriarcha Constantinopolitano; post manus et linguæ abscissionem in exilio obiit 662. — S. Sophronius Jerosolymitanus Episcopus, acerrimus Monothelitarum impugnator; obiit 638. — Venantius Fortunatus, Italus, Episcopus Pictaviensis, ob eximiam rhetoricæ ac poetices scientiam celebris; obiit 609.

IV. Nihil speciale occurrit de societatibus dicendum.

V. *Principes.* In Oriente, Phocas, occisus an. 610. — Heraclius, quo regnante Chosroës, Persarum Rex, irrui in Imperium, et multos solem adorare nolentes occidit. Anno 614, capta fuit à Persis Jerosolyma, et sancta Crux in Persidem transportata. At anno 628, eam à Siroë obtinet, transfertque solemmniter Heraclius, qui Monothelitis favit, viditque Imperium Syriæ, Palestinæ et Ægypti imminutum; obiit 641. — Constans, qui fuit Monothelita, in Catholicos sæviit; necatus est 668. — Constantinus Pogonatus, seu Barbatus, Ecclesiæ favebat; obiit 685. — Justinianus II, 695. — Leontius, 698. — In Occidente dominabantur Ravennæ Exarchæ, seu Præfecti Græci, per annos 185. — Franci in Galliis, catholicæ fidei addictissimi. — Longobardi in Italia per 206 annos. — Gothi in Hispania, sed Ariano veneno imbuti.

VI. *Novatores.* Monothelitæ unicam tantum in Christo voluntatem agnoscentes auctorem habuerunt Athanasium Jacobitarum Patriarcham, et præcipuos duces Sergium Constantinopolitanum, Cyrum Alexandrinum,

Macarium Antiochenum Patriarchas, Pyrrhum et Paulum Sergii successores, et Theodorum Pharanitanum. — Mahumetani, à Mahumete seu Muhammede, qui exitialem condidit sectam ex omnium societatum colluvie, novumque fabricatus est monstrum quod descripsit in Alcorano, in CXXIV azoaras seu capita diviso. Doctrinam suam artibus, voluptatum illecebris, et armorum vi promulgavit. Anno 622, ex Arabia fugit cum prædonibus Arabibus, qui dicti sunt Saraceni, et paulatim vastissimas regiones occupavere.

Synopsis Octavi Ecclesiæ Seculi.

I. CONCILIUM VII œcumenicum, Nicænum II, celebratum est anno 787; Adriano I Papâ præside per Legatos, imperantibus Constantino et Irene matre ejus. Interfuerunt 360 Episcopi Orientales, qui definierunt usum sacrarum Imaginum retinendum, earumque cultum pium esse ac licitum. Impugnata fuit Synodus VII generalis à Concilio Francofordiensi, celebrato anno 794: cui præfuerunt Legati Adriani I Papæ, et cui interfuerunt plus quam 100 Episcopi Occidentales. At 1° nondum ubique constabat VII Concilii œcumenicitas; 2° Patres Francofordienses decepti sunt mero errore facti; ex parum fidei actorum illius Concilii in linguam latinam versione, existimarunt cultum latriæ, soli Deo debitum, sacris Imaginibus fuisse concessum à Concilio Nicæno. In Concilio Francofordiensi damnati sunt etiam Felix et Elipandus.

II. Rom. Pont. Joannes VI, à 701 ad 705. — Joannes VII, à 705 ad 707. — Sisinnius, diebus viginti. — Constantinus, à 708 ad 715. — Gregorius II, à 715 ad 731. — S. Gregorius III, à 731 ad 741. — S. Zacharias, 741 ad 752. — Stephanus II, diebus quatuor. — Stephanus III, à 752 ad 757. Hic Pipinum Regem Galliæ inauguravit in basilica S. Dionysii prope Parisios. — Paulus I, Stephani III frater, à 757 ad 767. Ei restitit Theophylactus Antipapa. — Stephanus IV, à 768 ad 772. — Adrianus I, merittissimus Pontifex, à 772 ad 795. — Leo III, à 795 ad 816. Missas aliquando novem eodem die celebrasse refertur.

III. Scriptores Eccles. Alcuinus Anglus, Diaconus Eboracensis (Yorck), à Carolo Magno vocatus, in Galliam venit, et floruit usque ad 804, quo Turonibus obiit. — Auctor librorum *Carolinorum*, jussu Caroli Magni scriptorum, ignoratur. — S. Germanus, Patriarcha Constantinopolitanus, ab impio Leone Isaurico Iconoclasta è sede sua pulsus, obiit 730 circiter. — S. Joannes Damascenus pro cultu sanctarum Imaginum strenuè decertavit contra

Imperatores Leonem Isauricum, Constantinum Copronymum et alios Iconoclastas; multa scripsit contra Nestorianos et Eutychianos; obiit circa 780.

IV. Concedi cœperunt Monasteriis quædam privilegia, quibus ab Episcoporum jurisdictione solverentur. Disciplinæ ecclesiasticæ et monasticæ restaurandæ invigilabant Episcopi et Principes.

V. *Principes.* In Oriente, Justiniano II crudeli, occiso 711, successit Philippicus, pulsus 713; deinde Anastasius, Catholicarum partium fautor, dejectus 716. — Theodosius III cessit 717. — Leo Isauricus, qui Saracenos repulit, at sacris Imaginibus bellum indixit; obiit 741. — Constantinus, Copronymus à *stercore* dictus, fervidus Iconoclasta; obiit 755. — Leo cognomento Chazarus; 780. — Constantinus et Irenes pristinam, cum Imaginum cultu, revocant pietatem: à 780 ad 802. — In Occidente, Carolo Martello Francorum Principi, à quo unâ die Saracenorum 375,000 cæsa sunt, succedit Pipinus Brevis, qui, Childerico, ob inertiam exauctorato, Francorum Regis titulum accepit. Stephanum III incredibili exceperit honore, multarumque urbium à Longobardis ereptarum dominium tradidit. — Ei succedit Carolus Magnus, armis invictus, doctrinarum studiis excultus, de religione bene meritus. Desiderium, ultimum Longobardorum Regem, deposuit; sanctam Sedem beneficiis cumulavit: anno 820, à Leone III, et à Romanis, Romanorum Imperator salutatur.

VI. *Novatores.* Felix Urgellitanus Episcopus, cum Elipando Toletano Episcopo, propugnavit Christum, ut hominem, esse filium Dei adoptivum; hic error Nestorianismum renovabat. Pluries damnatus et relapsus, Lugdunum relegatus, obiit. — Iconoclastæ sive Iconomachi, id est, sacrarum Imaginum fractores et hostes infensi, auctore Leone Isaurico Imperatore, qui, Judæi alicujus consilio, ferale contra Imagines edictum dedit anno 730.

Synopsis Noni Ecclesiæ Seculi.

I. CONCILIUM VIII œcumenicum, Constantinopolitanum IV, ultimum in Oriente celebratum, anno 869, sub Adriano II præside per Legatos, imperante in Oriente Basilio: adfuerunt 102 Episcopi. S. Ignatius, à Photio è sede Constantinopolitana injustè expulsus, restitutus est. Photius verò, qui patriarchatum Constantinopolitanum invaserat, depositus et excommunicatus fuit.

Plurima habita sunt comitia Imperii occidentalis, in quibus, de consensu Episcoporum edita sunt Capitularia

Regum circa disciplinam ecclesiasticam. Plurima etiam de causa Gothescalci habita sunt Concilia particularia, quæ enumerare non sinit nobis imposita brevitās.

II. *Rom. Pont.* Stephanus V, septem menses 816. — Paschalis I (Papa 100), à 817 ad 824. Eugenius II, à 824 ad 827; ei restitit Zinzinus Antipapa. — Valentinus, diebus quadraginta. — Gregorius IV, à 827 ad 844. — Sergius II, à 844 ad 847. — S. Leo IV, à 847 ad 855. Hic circiter affingitur fabula de *Joanna Papissa*, quæ ab omnibus eruditis, Protestantibus etiam, rejicitur. — Benedictus III. à 855 ad 858; ei restitit Anastasius Antipapa. — S. Nicolaus I, à 858 ad 867. — Adrianus II, à 867 ad 872. — Joannes VIII, à 872 ad 882. — Martinus II, vel Marinus, à 882 ad 884. — Adrianus III, anno uno. — Stephanus VI, à 885 ad 891. — Formosus, à 891 ad 896: hujus Papæ cadaver è sepulcro extractum, pontificalibus exutum vestibus, ac digitis mutilatum, in Tiberim projecit Stephanus VII, ejus successor; quia ex Portuensi ad Romanam sedem transierat. At, Deo vindice, ipse sede pulsus, in carcere strangulatus est anno 897. — Romanus, quinque mensibus. — Theodorus II, diebus viginti. — Joannes IX, à 898 ad 900; ei restitit Antipapa Sergius.

III. *Script. Eccles.* S. Ado, Abbas Prumensis in Diœcesi Trevirensi, et Episcopus Viennensis, scripsit præsertim Martyrologium, et Chronicon ab orbe condito ad 875 Christi annum: obiit circa 880. — Amalarius Fortunatus, Trevirensis Episcopus, de sacro Baptismate edidit librum anno 818. — Amalarius, Lugdunensis Chorepiscopus, scripsit de præscientia et prædestinatione. — Anastasius Bibliothecarius, Abbas, multa collegit acta contra Monothelitas; alia etiam scripsit; obiit circa annum 880. — Florus, Diaconus Lugdunensis, cum præclara eruditione scripsit nomine Ecclesiæ Lugdunensis, de prædestinatione, et contra Scotum Eriogenam: obiit 860. — Hincmarus, Rhemensis Episcopus, in pluribus Conciliis contra Gothescalcum primas partes habuit, et multa scripsit. Incurrit in odium Nicolai I, occasione Rothadi Suessionensis Episcopi depositi. Alias habuit contentiones respectu Ebbonis, et Hincmari Laudunensis. Obiit 882. — Jonas, Aurelianensis Episcopus, scripsit eximium Apologeticum contra Claudium Taurinensem Episcopum Iconoclastam: obiit 843. — Paschasius Radbertus Gallus, Corbeiensis Abbas, copiosè scripsit de veritate corporis et sanguinis Domini in Eucharistia, secundum antiquam et constantem Ecclesiæ fidem: obiit 865. — Rabanus Maurus, Abbas Fuldensis, et Episcopus Moguntinus, piissimus et doctissimus, præsentem Gothescalcum confutavit, et in

variis opusculis ejus errores oppugnavit : obiit 856. — Ratramnus aut Bertramus , Corbeiensis Monachus , postea Abbas Orbacensis , scripsit librum de corpore et sanguine Domini adversus Paschasium Radbertum ; sed in eo non negat præsentiam realem corporis Christi in Eucharistia : errore facti , cum quibusdam , personæ Gothescalci favit , non erroribus : obiit 870. — S. Remigius Lugdunensis Episcopus , Amolonis successor , præfuit Conciliis in causa Gothescalci : quidam credunt jure aut immeritò , eum scripsisse contra capitula Carisiaca , quibus confirmatur damnatio Gothescalci : obiit 873. — Theodulphus Italus . Abbas Floriacensis , et Episcopus Aurelianensis , Carolo Magno , ob pietatem et eruditionem , familiaris. Conjuratorem adversus Ludovicum piûm injustè accusatus , in Monasterium Andegavense detrusus fuit : obiit 820. — Usuardus , Benedictinus Monachus , scripsit Martyrologium in Ecclesia Romana probatum : obiit circa 880.

IV Omnes Galliarum Monachi addicti erant regulæ S. Benedicti ; operibus manuum et scientiarum studio incumbabant , multorum à stricta observantia ad molliorem deficientium reformationem curarunt Principes , agentes S. Benedicto Anianensi , anno 805. — Sæpe Principes Abbatias Clericis commendarunt , ut eas administrarent ; hinc dicti sunt *Abbates Commendatarii* , quibus assignata est pars proventuum Beneficii. — Canonici , regulæ et vitæ communi subditi fuerunt ; at seculo decimo ab ea deficere cœperunt. Archiepiscopi Rhemensis , Bituricensis et Senonensis aliquem in aliquos alios Episcopos primatum tunc acquisierunt.

V. *Principes.* In Oriente Nicephorus , Manichæus et incantator , in prælio occisus , an. 811. — Michaël Curpalates , optimus Princeps , dejectus 813. — Leo Armenus in sacras Imagines et in Catholicos omni atrocitate sæviit ; necatus est an. 820. — Michaël Balbus , catholicum nomen omne proscripsit : obiit 829. — Theophilus , paternæ impietatis æmulus , 842. — Michaël III , cum Theodora matre religiosa fœmina , cujus studiis Bulgari ad Christum conversi sunt : necatus est 867. — Basilii Macedo Catholicam fidem coluit : obiit 886. — Leo Philosophus et Sapiens Photium è sede deturbavit : 911. — In Occidente , Carolo Magno Francorum Regi , et Imperatori piissimo et fortissimo , defuncto 814 , successit Ludovicus Pius , cujus filii in patrem rebellant : obiit 840. — Lotharius I , Ludovici filius , 855. — Ludovicus II , Lotharii patris successor , obiit 875. — Carolus Calvus , Ludovici Pii filius , jam Franciæ Rex à 840 , Imperium potitur 875 , et veneno perit 877. Eodem tempore . Lotharius alter , Lotharingiæ

rex , à summo Pontifice excommunicatur propter Valdradam pellicem cui nupserat , repudiata uxore : miserè interiit 869. — Carolus Crassus , dejectus 887. — Eo seculo fere integro , Normanni , ex Dania orti , innumeris prædationibus , cladibus , impietatibus et sacrilegiis per Galliarum Provincias famosi fuere. Tandem circa annum 912 , regnante Carolo Simplice , Rollone primo eorum Duce facto Christiano , Neustriam pacificè possederunt.

VI. Novatores. Gothescalcus , Benedictinus Monachus , gyrovagus , Prædestinationam hæresim sopitam excitavit ; damnatus in pluribus Conciliis , in errore pertinax , se discipulum S. Augustini jactitans , obiit 867. — Photius , vir ingenio , subtilitate , scientiâ , sagacitate pollens , et strenuus fraudium architectus , ambitiosus sedis Constantinopolitanæ invasor , incepit luctuosissimum schisma Græcorum ; multa in Ecclesiæ Romanæ disciplina et fide calumniosè arguebat : exauctoratus est ; Ignatio tamen mortuo , sedem iterum occupavit , et pseudo-synodum cum 318 Episcopis habuit , quam œcumenicam esse volebat : multa scripsit , obiit circa 890. — Scotus Erigena varios docuit errores circa prædestinationem et Eucharistiam ; ex ejus libro Berengarius multa deprompsit.

Synopsis Decimi Ecclesiæ Seculi.

I. QUAMVIS hoc seculum quibusdam obnubilatum fuerit tenebris , certissimè tamen nihil in fide et doctrina Ecclesiæ mutatum est , quidquid ea de re Protestantes effutiant. Ab anno 909 ad 927 , celebrata sunt quatuor Concilia Trosleiana in Diœcesi Suessionensi , quæ in antiqua fide perseverarunt.

II. Rom. Pont. Benedictus IV , à 900 ad 903. — Leo V , mensibus duobus. — Christophorus invasor , Leonem carceri tradiderat , et ipse carceri traditus post sex menses , 904. — Hic notandum sedem Apostolicam fuisse dedecoratam à pluribus malæ famæ et intrusis auctoritate duarum impudicarum mulierum , Theodoræ et Marozie : at id nihil sanè nocet sanctissimæ dignitati semper colendæ : invigilante Deo , impii Pontifices nihil definierunt. — Sergius III , à 904 ad 911. — Anastasius III , à 911 ad 913. — Lando , mensibus sex. — Joannes X , à 914 ad 928. — Leo VI , mensibus octo. — Stephanus VIII , à 929 ad 931. — Joannes XI , ætatis 20 electus , à 931 ad 936. — Leo VII , à 936 ad 939. — Stephanus IX , à 939 ad 942. — Martinus III , à 942 ad 946. — S. Aga-

petus II, à 946 ad 956. — Joannes XII, antea *Octavianus*, omnium primus in sua consecratione nomen mutavit, ætatis 18 electus, à 956 ad 964. — Leo VIII, laicus electus, contra canones ordinatus, postea depositus. — Benedictus V, anno uno. — Joannes XIII, à 965 ad 972. — Benedictus VI, à 972 ad 974. — Dominus II, mensibus tribus. — Benedictus VII, à 974 ad 989; ei restitit Bonifacius VII. — Joannes XIV, anno uno. — Joannes XV, non consecratus. — Joannes XVI, à 985 ad 996. — Gregorius V, Othonis Imperatoris consanguineus, antea *Brano*, à 996 ad 999. Electores Imperii septem instituisse creditur. Ei restitit Joannes XVII Antipapa. — Silvester II, Gallus, antea *Gerbertus*, humili genere natus, Roberti regis Francorum præceptor, Episcopus Rhemensis, Raveumatensis, et Romanus, à 999 ad 1003.

III. *Script. Eccles.* Plures quidem fuerunt, at non insignis famæ, nec plura de rebus ecclesiasticis scripta reliquerunt.

IV. Cluniacensis Ordo, juxta regulam S. Benedicti, cepit initium in Burgundia à Bernone viro illustri, anno 910, ad restaurandum Monachorum fervorem, qui tepescebat. Bernoni successerunt Odo Abbas celeberrimus et musicus, Ademar, Maiolus, Odilo, etc.

V. *Principes.* In Oriente, Alexander libidinosus; obiit 911. — Constantinus Porphyrogenitus, cum Zoë matre, 959. — Romanus, 963. — Nicephorus, 969. — Joannes Tzimiscus, erga B. Virginem Mariam religiosissimus, obiit 975. — Basilius II, 1025; cum Constantino VIII fratre: 1028. — In Occidente, dum Caroli Magni nepotes de Imperio et Francorum regno certabant, regni et Imperii proceres provincias, jure perpetuo sibi mansuras, occupant. Carolo Crasso extincto, eligitur Arnulphus Saxo anno 888. — Conradus, fato functus 918. — Henricus Auceps, 936. — Tres Othones, à 936 ad 1002. — In Gallia mortuo Ludovico V, anno 987, Hugo Capetus regium insigne cepit, et regni consortem inungi fecit filium Robertum, qui propter nuptias incestuosas excommunicatus est: pœnitens et sanctissimus obiit 1031.

Synopsis Undecimi Ecclesiæ Seculi.

ANNO 1095, Urbanus II Claromonti in Arvernica celebravit synodum, in qua Christianos ad sacram expeditionem in Palæstinam hortatus est, jussitque ut Officium B. M. V. à Clericis persolveretur, Petri Eremitæ Galli, qui è Jerosolymis urgendæ rei causâ venerat, oratione commotus. Eo veluti classico belli, Occidens variis locis ac temporibus collectos exercitus ad eam

militiam fudit. Godefridus Bullionius, anno 1096 profectus, post infinitos labores, anno 1099, Jerosolymam expugnavit, et Rex primus electus est, expulitque Saracenos. — Convocata sunt contra Berengarium decem Concilia, quatuor Romæ sub Leone IX, Nicolao II, et Gregorio VII; alia Vercellis, Florentiæ, Parisiis, Turonis, Rothomagi et Pictavii.

II. *Rom. Pont.* Joannes XVII, mensibus quinque. — Joannes XVIII, à 1003 ad 1009. — Sergius IV, à 1009 ad 1012. — Benedictus VIII, à 1012 ad 1024; ei restitit Gregorius Antipapa. — Joannes XIX, frater Benedicti VIII, à 1024 ad 1033. — Benedictus IX, à 1033 ad 1044; ei restitit Antipapa Silvester III. — Gregorius VI, malæ famæ, sicut Benedictus IX: 1045. — Clemens II, anno uno. — Damasus II, diebus 23. — S. Leo IX, antea Tullensis Episcopus, vir doctissimus, à 1048 ad 1054. — Victor II, à 1055 ad 1057. — Stephanus X, anno uno. — Nicolaus II, à 1058 ad 1061. — Alexander II, à 1061 ad 1073; ei restitit Antipapa Honorius II, nomine Cadaloüs. — S. Gregorius VII, à 1073 ad 1085; ei restitit Antipapa Clemens III, Guibertus. — Victor III, anno uno. — Urbanus II, *Eudo*, Gallus, Rhemensis, à 1088 ad 1099. — Paschalis II, Cluniacensis, à 1099 ad 1118; ei restiterunt Antipapæ Albertus, Theodoricus et Maginulphus.

III. *Script. Eccles.* S. Anselmus Benedictinus, Episcopus Cantuariensis in Anglia, multa et eximia scripsit; obiit 1108. — OEcumenius Græcus, novi Testamenti dilucidus et concisas dedit explicationes. — S. Fulbertus, Carnotensis Episcopus, liberalibus artibus valde excultus, devotione erga B. Virginem insignis; obiit 1029. — Lanfrancus Italus, Abbas Cadomensis, et Cantuariensis Episcopus, acerrimè disputavit contra Berengarium, eumque ita convicit, ut librum suum in ignem projecerit; obiit 1089. — S. Petrus Damiani, Episcopus Ostiensis et Cardinalis, præclaram virtutis et doctrinæ, et zeli pro Cleri reformatione famam consecutus, obiit 1089. — Laudantur Chronica Gemblacensia in diocesi Namurcensi.

IV. Ordo Camaldulensium Eremitarum simul et Cœnobarum, sub regula S. Benedicti à S. Romualdo institutus, in vertice Montis Appennini; obiit S. Romualdus 1027. — Ordo Grandimontensis in agro Lemovicensi, anno 1076, institutus à S. Stephano Mureti. — Sacrum Carthusianorum ordinem instituit S. Bruno, doctrinæ et sanctitatis laude insignis, anno 1086, adjuvante S. Hugone Episcopo Gratianopolitano. — Cisterciensis Ordo ortum habuit in Burgundia, anno 1078, à Roberto Moismensi Abbate. Quatuor primas habuit filias seu Con-

gregationes, *Firmitatem*, *Pontiniacam*, *Claravallensem*, et *Morimundum*; vim cœlo simul intulerunt. — Canonico-regularium ordo à S. Augustino adumbratus, identidem formatus, hoc seculo restitutus est, et deinceps in plures divisus Congregationes. — Episcopi et Presbyteri non ordinabantur nisi post trigesimum annum. Resignationes in favorem adhuc erant incognitæ. Ignorabatur pluralitas Beneficiorum; residendi lege omnes adstringebantur. — Episcopo Lugdunensi confirmata est à Gregorio VII, primatûs jurisdictio in provincias Turo-nensem, Senonensem, Lugdunensem, imò et Rotho-magensem.

V. *Principes*. In Oriente, **Romanus III**, dictus *Argyrus*; obiit 1034. — **Michaël Paphlago**, 1041. — **Michaël Calaphatus**, 1042. — **Zoë et Theodora**. — **Constantinus Monomachus**, quo imperante Normanni Apuliam obtinent, et Turcæ Persidem occupant; obiit 1054. — **Michaël Stratioticus**; cessit 1057. — **Isaac Comnenus**, 1059. — **Constantinus X, Ducas**; obiit 1067. — Ei successerunt **Michaël VI, Parapinatus**, **Andronicus**, et **Constantinus XI** filii ejus; deinde **Romanus IV**, cognomento **Diogenes**, à 1067 ad 1071. — **Nicephorus** usque ad 1081. — **Alexius Comnenus**, qui fraudulenter, perfidiosè et iniquè se gessit erga Francos in Palæstinam properantes anno 1096. — In Occidente, **Conradus**, 1039. — **Henricus III**, 1056. — **Henricus IV**, qui à 1056 imperavit per 47 annos, magno christianæ rei damno; perpetuo quippe dissidio à Romano Pontifice divulsus est, eo quòd Episcopis et Abbatibus, sæpe pretio dato, investituram tribuere præsumebat. Ipsi obstitit fortiter præcipuè **Gregorius VII**, antea *Hildebrandus*. — In Gallia **Henricus I**, defunctus 1060; **Philippus I**, 1108. — **Guillelmus**, vulgò *le Conquérant*, in Angliam transiit 1066.

VI. *Novatores*. **Berengarius Turonensis**, **Archidiaconus Andegavensis**, impiè docuit, anno 1048, corpus Christi non esse realiter præsens in Eucharistia. Decem Concilia adversus illum Hæresiarcham, ad vomitum sæpius revertentem post ejuratam hæresim, congregata sunt ab anno 1050 ad 1075. Tandem Catholicus et pœnitens obiisse creditur 1088. — **Novi Manichæi Aurelianis exorti**, ignibus devoti sunt initio hujus seculi. — Deplo-randum schisma Græcorum, à **Photio** inceptum an. 860, erupit apertè, cùm, imperante **Constantino Monomacho**, **Michaël Cæularius**, **Patriarcha Constantinopolitanus**, Romanam Ecclesiam calumniosis oppugnavit scriptis, anno 1053. Tentata fuit sæpe eorum unio, et aliquando obtenta, sed brevi postea iterum scissa: schismati hæreses addiderunt, negando Spiri-

tum sanctum procedere à Filio, et Romanum Pontificem esse caput totius Ecclesiæ catholicæ.

Synopsis Duodecimi Ecclesiæ Seculi.

I. CONCILIUM IX œcumenicum, Lateranense primum, hoc est Romæ in Basilica Lateranensi celebratum, anno 1123, præsentem et præsidem Callixto II; imperante Henrico V, regnante in Galliis Ludovico Crasso: adfuerunt 300 Episcopi et 600 Abbates. Convocatum est pro tollenda sacerdotii et imperii discordia, ob usurpatum à Principibus laicis jus Beneficiorum Investituras concedendi, et pro ineundo bello sacro, vel in Palæstina, vel in Hispania contra Saracenos. Investitura est jus quod Imperatores et Reges, electis ad abbatiam vel episcopatum, ad possidenda bona ecclesiastica, dare contendebant solemnem ritum, v. g. traditione annuli et baculi pastoralis. — Anno 1119, Callixtus II, in Concilio Rhemensi, in quo erant plusquam 215 Episcopi, jam Investituras damnaverat: at solemniter in Lateranensi reprobatae sunt.

Concilium X œcumenicum, Lateranense II, celebratum est anno 1139, præsentem et præsidem Innocentio II, Papa; imperante Conrado III, regnante Ludovico VII: adfuerunt mille circiter Episcopi. In eo damnatum fuit schisma Petri Leonis, proscripti errores Petrobrusianorum et Arnaldistarum, restituta Ecclesiæ disciplina.

Concilium XI œcumenicum, Lateranense III, anno 1179, imperante Friderico I, regnante Ludovico VII, præsidem Alexandro III: adfuerunt 302 Episcopi. Convocatum fuit ad damnandos errores Valdensium et Albigensium, ad reformandos mores, simoniam, usuram, aliisque vitiis depravatos; et ut media ad schisma deinceps vitandum quaererentur. Canone V, Episcopus adstringitur ad sustentationem Presbyteri vel Diaconi quem absque titulo ordinaverit, donec ei in aliqua Ecclesia beneficium contulerit, nisi sufficiens patrimonium habeat Clericus. Hoc patrimonialium titularum initium.

II. Rom. Pont. Gelasius II, anno uno 1118; ei restitit Burdinus Antipapa. — Callixtus II, Gallus, Burgundus, Gui, Viennensis Archiepiscopus, à 1119 ad 1124. — Honorius II, à 1124 ad 1130. — Innocentius II, à 1130 ad 1143; ei restiterunt Antipapæ Anacletus antea Petrus Leonensis, Monachus Cluniacensis, et Victor. — Celestinus II, mensibus quinque. — Lucius II, mensibus undecim. — Eugenius III, S. Bernardi discipulus, à 1145 ad 1153. — Anastasius III, anno uno. — Adrianus

IV, Anglus, à 1154 ad 1159. — Alexander III, à 1159 ad 1181; ei restitit Antipapa Victor II, sive Octavianus, auctoritate Friderici electus. — Lucius III, à 1181 ad 1185. — Urbanus III, à 1185 ad 1187. — Gregorius VIII, mensibus duobus. — Clemens III, à 1187 ad 1191. Celestinus III, à 1191 ad 1198. — Innocentius III, electus anno ætatis trigesimo septimo, à 1198 ad 1216.

III. Script. Eccles. Bernardus, Burgundus, Claravallensis Abbas, fuit seculi sui singularis decus, Paparum, Episcoporum, Regum, Principum, doctrinà, sanctitate, miraculis, quasi magister et oraculum; Hæreticorum Abaelardi, Petri Brusi et Hemici, quasi flagellum. Post fundata 160 Monasteria, obiit *Doctor Mellifluus*, anno 1153. — Burchardus Benedictinus, Abbas Lobienensis, et Vormatiensis Episcopus, magnum Canonum volumen edidit. — Georgius Cedrenus, Monachus, compendium historiarum scripsit. — Honorius, Augustodunensis Presbyter, scripsit seriem Paparum, et Hærescon catalogum; obiit circa 1155. — Hugo Victorinus, Canonicus regularis, multa scripsit; obiit 1140. — Odo Cameracensis opuscula reliquit; obiit circa 1158. — Otho Frisingensis Episcopus, Conradi Imperatoris frater, Abbas Morimundensis, scripsit Chronicorum libros; obiit circa 1158. — Petrus Lombardus, Episcopus Parisiensis, edidit librum continentem Sententias SS. Patrum, cujus plusquam 240 fuerunt commentatores; obiit 1164. — Petrus, Cantor Ecclesiæ Parisiensis, multa scripsit; obiit circa 1190. — Petrus Venerabilis, Abbas Cluniacensis; obiit circa 1156. — Petrus Blesensis, Bathoniensis Archidiaconus, piè et doctè scripsit; obiit circa 1200. — Mauritius de Soliaco ad Ligerim, Episcopus Parisiensis, Cathedralē Ecclesiā Deiparæ Virgini sacram, à fundamentis erexit; obiit 1196. — Richardus Victorinus, Canonicus regularis, eruditione et doctrinà conspicuus, scripsit præcipuè de asceticis; obiit 1177. — Rupertus, Abbas Tuitiensis prope Coloniam, multa scripsit; obiit 1135. — Theophylactus Græcus, Bulgariæ Metropolitanus, commentaria dedit in Epistolas S. Pauli. — Theodorus Balsamon, Græcus, commentaria insignia in Canones edidit. — Yvo, Carnotensis Episcopus, plura egregiè scripsit; dedit Canonum collectionem; obiit 1115.

Gratianus Italus Benedictinus, per multos annos desudavit in colligendis variis, tum Conciliorum generalium et particularium decretis, tum summorum Pontificum oraculis, tum sanctorum Patrum dictis; quæ omnia in unum redacta inscripsit: *Concordia discordantium Canonum*, anno 1151. Opus hoc appellatur *Decretum Gratiani*, seu *Jus canonicum novum*. Prima Pars

agit *de personis ecclesiasticis*, et continet 101 distinctiones. Secunda, *de actionibus*, et complectitur 36 causas judiciorum ecclesiasticorum. Tertia agit *de rebus sacris*, et inscribitur *de Consecratione*: distinctiones quinque continet. *Decreto* adjunguntur in Jure canonico, 1° libri V Decretalium Gregorii IX jussu collectarum; 2° liber VI Decretalium a Bonifacio VIII promulgatus; 3° Clementinæ, seu Clementis V Constitutiones à Joanne XXII promulgatæ. Sunt etiam *Extravagantes*, sive Constitutiones plurimorum Pontificum, quæ *vagantur* extra Corpus Juris canonici: at notandum Jus illud canonicum in Galliis, quoad omnia, non observari.

IV. Ordo Fontis Eberaldi, *Fontevrauld*, anno 1100, institutus est à Roberto de Arbricello, qui, zelo salutis animarum insignis, iniquas passus est calumnias; obiit 1117. Voluit Ordinis sui viros obsequi totius Ordinis Abbatissæ, ad imitandum dilectum Discipulum, qui Beatæ Virgini obsequium præstitit. — Ordo Carmelitarum initium aut restitutionem accepit in Monte Carmelo, anno 1105, à Bertoldo; anno 1209, regulam accepit ab Alberto Jerosolymitano Patriarcha. Metu Saracenorum in Europam migravit circa 1250; utriusque Testamenti virtutes ambit colere. — Ordo Præmonstratensis cœpit anno 1120, à S. Norberto, Magdeburgensi Episcopo, ad perfectè mundo et sibi renuntiandum. — Templarii, sic dicti qui habitabant juxta Templum Jerosolymitanum, anno 1118 instituti sunt in militiæ religiosæ professione, ut peregrinos ad sacra loca pergentes, tutos facerent à prædonibus, sicariis et Saracenis. — Hospitalarii Equites religiosi ortum habuerunt à Gerardo viro nobili et pio, ut pauperibus et infirmis in sancta Civitate ministrarent; deinde ad Terræ Sanctæ defensionem appositum sunt. Jerosolymâ captâ à Saladino, Ptolemaidem se contulerunt, deinceps Rhodium, tandem Melitam: unde nunc Equites Melitenses dicuntur.

V. *Principes*. In Oriente, Alexio patri defuncto 1118, successit Joannes Comnenus, erga Beatam Virginem piissimus; obiit 1143. — Manuel, 1180. — Alexius II, 1183. — Andronicus, 1185. — Isaac Angelus, dejectus 1193. — Ei successit frater ejus Alexius; obiit 1203. — Reges Jerusalem fuerunt ab anno 1099, Godefridus de Bullione; obiit 1100. — Balduinus I.... Balduinus II.... Fulco Comes Andegavensis et Melizendis.... Balduinus III.... Amaurius I.... Balduinus IV.... Balduinus V.... Guido de Lusignano et Sibilla.... Anno 1187 Jerosolyma capta fuit à Saladino.... Amaurius II.... Joannes de Brienna usque ad 1226. — In Occidente, Henricus V, qui violentum in sedem Romanam patris animum fortè superavit; Burdinum Antipapam creavit; obiit 1125.

— Lotharius Saxo pius : 1137. — Conradus III, qui hortante S. Bernardo, Jerosolymam profectus est cum Ludovico VII, Franciæ Rege, anno 1147 ; at Græcorum fraude vexati, nullo operæ pretio facto, ambo redierunt : obiit 1152. — Fredericus I, Aenobarbus, *Barberousse*, pertinaci in Romanos Pontifices odio famosus ; adversus Saracenos pugnaturus, petit Palæstinam, et Tarsi extinguitur 1190. — Henricus VI, 1191. — In Gallia, Ludovicus VI, Crassus dictus ; obiit 1137. — Ludovicus VII, 1180. — Ejus filius Philippus II. Philippus II Augustus, cum Richardo Anglorum Rege, pervenit in Terram Sanctam ; verum, orta discordiâ, ambo redeunt.

VI. *Novatores*. Abælardus Nannetensis theologiam Parisiis docuit. Castitas ejus, et fides triste naufragium passæ sunt : castitas quidem, dum Heloissam virginem. Fulberti Canonici Pariensiensis neptem, quam in discipulam acceperat, defloravit : fides autem, dum de Trinitate et de Christo perversè sensit. A S. Bernardo convictus, in Concilio Senonensi anno 1140 damnatus est ; obiit 1142, feliciter pœnitens et Monachus Cluniacensis. — Arnaldistæ, ab Arnaldo Brixienti, Abælardi discipulo, de Eucharistia et Baptismo parvulorum prave loquebantur. — Bogomili, id est, Implorantes, Bulgari, erant veri Manichæi, duce Basilio medico ; rebaptizabant, damnabant matrimonium, imagines, etc. Dicti sunt etiam Pauliciani. — Gilbertus Porretanus, Pictaviensis Episcopus, in Conciliis Rhemensi et Parisiensi damnatus est, præside Eugenio III, anno 1148. Dicebat divinitatem non esse Deum, etc. Urgente S. Bernardo suos revocavit errores. — Henriciani à quodam Henrico Tolosano, dicebant Missæ sacrificium nihil esse, preces pro defunctis nihil prodesse, baptismum parvulis esse inutile, etc. — Joachimus Abbas, quoad quasdam circa Trinitatem opiniones, à Concilio Lateranensi IV damnatus est. — Petrobrusiani à Petro de Brusio Occitano, idem cum Henricianis docebant. — Valdenses sive Pauperes de Lugduno, à Petro Valdo Delphinato, et Lugdunensi mercatore, dicebant ministros Ecclesiæ non posse sine peccato bona propria possidere, omnem potestatem solo peccato mortali deperdi, nullam orationem, præter *Pater noster*, etc. esse fundendam. Dicti sunt etiam Leonenses, Poplicani, Ribaldi, Insabathathi, etc.

Synopsis Decimi-tertii Ecclesiæ Seculi.

I. CONCILIUM XII œcumenicum, Lateranense IV et magnum, anno 1215, celebratum est ab Innocentio III

præsidente, imperante Friderico II, et regnante Philippo Augusto : adfuerunt 412 Episcopi. Pro recuperanda Terra Sancta concessæ sunt Indulgentiæ uberes ; dampnati sunt errores Albigensium et Abbatis Joachimi. In eo editus est celeberrimus canon *Omnis utriusque sexûs, etc.* de confessione proprio Sacerdoti faciendâ ; scilicet cuilibet Sacerdoti ad confessiones approbato : et hoc hodie non revocatur in dubium.

Concilium XIII œcumenicum, Lugdunense primum, imperante Friderico II, regnante S. Ludovico, præsente Balduino Imperatore Constantinopolitano, præsidente Innocentio IV, anno 1245 : adfuerunt 140 Episcopi. Celebratum fuit contra Fridericum II, Imperatorem, quem Innocentius deponere tentavit. Convocatum etiam fuit pro decernenda expeditione sacra, et reformandis Cleri et populi pravis moribus. Rubri pilei insigne Cardinalibus ibi datum creditur.

Concilium XIV œcumenicum, Lugdunense II, anno 1274, imperante Rodolpho, regnante Philippo Audaci, præsidente Gregorio X : aderant 500 Episcopi et innumeri inferiores Prælati. Celebratum fuit ad unionem Græcorum cum Ecclesia Catholica procurandam, ad correctionem morum, ad celeriores Paparum electionem promovendam

II. *Rom. Pont.* Honorius III, à 1216 ad 1227. — Gregorius IX, à 1227 ad 1241. — Celestinus IV, diebus 17. — Innocentius IV, à 1243 ad 1254. — Alexander IV, à 1254 ad 1261. — Urbanus IV, Gallus, à 1261 ad 1264. Anniversarium *Corporis Christi* sacrum instituit diem ; Carolum Andegavensium Comitem, S. Ludovici germanum, Siciliae Regem instituit. — Clemens IV, Gallus, Episcopus Aniciensis, postea Narbonensis, à 1265 ad 1268. — Gregorius X, Canonicus et Comes Lugdunensis, à 1271 ad 1276. — Innocentius V, Dominicanus, mensibus quinque. — Adrianus V, non consecratus. — Joannes XXI, mensibus octo. — Nicolaus III, à 1277 ad 1280. — Martinus IV, Gallus, à 1281 ad 1285. — Honorius IV, à 1285 ad 1287. — Nicolaus IV, Franciscanus, à 1287 ad 1292. — S. Celestinus V, Solitarius, humili loco natus, post menses quinque abdicavit. — Bonifacius VIII, Cajetanus, Canonicus Lugdunensis, à 1294 ad 1303 : inter eum et Philippum Pulchrum maximæ exarserunt dissensiones.

III. *Script. Eccles.* Albertus Magnus, Dominicanus, Episcopus Ratisbonensis ; obiit 1282. Ejus opera 21 tomis in-folio typis edita sunt. — Alexander Halensis, Anglus, Franciscanus, cujus adhuc superest Summa theologia ; obiit 1245. — S. Antonius Patavinus, Franciscanus, scriptis, sermonibus et miraculis multos ad

fidem et bonos mores convertit; obiit 1231. — S. Bonaventura, Italus, Minorita, Doctor Parisiensis, Episcopus Albanensis et Cardinalis; interfuit Concilio Lugdunensi II, ibique obiit 1274. Morum suavitatem fuit Deo hominibusque amabilis. Multa opera scripsit menti illustrandæ et cordi ad pietatem accendendo idonea. — Hugo à S. Charo, Dominicanus, Cardinalis, excogitavit *Concordantias Bibliorum* magnæ utilitatis; obiit 1262. — Henricus Gandavensis, Doctor Parisiensis, scripsit *Quodlibeta* theologica; obiit 1293. — Petrus Vallis Cernai, Cisterciensis, scripsit *Albigensium* historiam. — Petrus de Tarentesia, Dominicanus, Archiepiscopus Lugdunensis, Cardinalis et Papa Innocentius V, scripsit in *Epistolas Pauli*, et edidit *Compendium theologicum*; obiit 1276. — S. Raymundus de Pegnaforti, Prædicator, edidit *Summam* de casibus conscientiæ, anno 1275. — Richardus Middleton seu de Mediavilla, Anglus, *Doctor Solidus*, multa scripsit. — Robertus de Sorbona, S. Ludovici familiaris, Collegii Sorbonici fundamenta jecit 1253; obiit 1272. — S. Thomas Aquinas, Dominicanus, Doctor Parisiensis, *Angelicus* dictus. Nota est ejus eruditio, subtilitas, fecunditas ingenii, cum sanctitate, castitate et modestia. Vocatus ad Concilium Lugdunense à Gregorio X, obiit 1274. — Vincentius Beliovacensis, Prædicator, multa scripsit S. Ludovico regnante. — Zonaras, Græcus, aulâ relictâ, Basilianus factus est Monachus, et multos edidit tractatus et annales; obiit circa 1220.

IV. Ordo Trinitariorum seu Mathurinorum, pro redemptione captivorum institutus, circa 1198, à S. Joanne de Matha, qui obiit 1213, et S. Felice Valesio, qui obiit 1212. — Ordo de Mercede Captivorum, à S. Petro Nolasco Occitano, cœpit 1218; obiit fundator 1256. — Ordinem Fratrum Minorum S. Franciscus Assisiensis fundavit circa 1208; obiit 1226: sat nota est sacra ejus familia. — S. Dominicus, Hispanus, auctor fuit Ordinis Fratrum Prædicatorum, anno 1216 approbati; multum profecit in refellendis Mahumetanorum et Albigensium erroribus. Numeratarum erga B. Virginem orationum, vulgò *Rosaire*, devotionem amplificavit; obiit 1221. — Ordo Eremitarum S. Augustini ante 1254 existerat; sed eo anno Alexander IV dispersos congregavit in unum sub una regula. Ex eo ordine fuerant S. Thomas à Villanova, et S. Nicolaus Tolentinus. — Celestinorum congregatio sub regula S. Benedicti à Celestino V erecta, antequam Pontifex creatus esset, Pontifex factus eam confirmavit anno 1294.

V. *Principes*. Anno 1204, fœderati seu *Cruciati* Principes Latini Constantinopolim expugnant, et Impera-

torem constituunt Balduinum Flandrensem, defunctum 1205; deinde Henricum fratrem ejus, 1216; Petrum de Courtenai, 1220; Robertum, 1228; Balduinum II, qui amisit Imperium anno 1261. — Dum Latini Constantinopolim occupant per 58 annos, Theodorus Lascaris Græcus, qui Turcas aliquando debellavit, Niceæ in Bithynia imperabat: obiit 1222. — Ei successit Joannes Ducas, qui egregiè imperavit; obiit 1255. — Michaël Palæologus Constantinopolim recuperat, et legatos mittit ad Concilium Lugdunense II, pro unione utriusque Ecclesiæ: mortuus est an. 1282. — Andronicus II, schismaticus. — In Germania, Henrico VI mortuo (1197) diu Philippus et Otho Saxo de Imperio decertarunt. Successit Fridericus II, fato functus 1250. Is coactus in Palæstinam proficisci, turpi cum Sultano pactione, rem christianam prodidit. Totam Italiam intestinis factionibus replevit: alii enim Romano Pontifici adhærentes dicti sunt *Guelfi*; qui verò Imperatorem sequebantur, *Ghibellini*. — Conradus IV, 1254. — Rodolphus Alsatiae, multis commendabilis, 1291. — Albertus, Rodolphi filius, et Austriæ dux. — In Gallia, regnante Philippo Augusto, Raymundus Tolosanus comes, Albigensium partibus addictus, à Simone de Monteforti victus, hæresim ejuravit. — Ludovicus VIII. — S. Ludovicus IX, Galliarum decus, crucis insigne cœpit, cum valida militum manu trans mare navigavit anno 1243, et iterum 1270, sed infelici exitu; obiit omni laude major 1270. — Philippus Audax. — Philippus Pulcher.

VI. *Novatores*. Albigenses, ab urbe Albiensi in Occitania, errores Manichæorum renovarunt. Damnati sunt à Lateranensibus III et IV, et eorum innumerabilis exercitus à Simone de Monteforti, cum brevi copiarum manu, fusus est. — Flagellantes, sic dicti à nodosis flagellis quibus nudos seipsos publicè lacerabant. Assecebant, non per baptismum aquæ, sed per baptismum sanguinis solum, remitti peccata. Vagari cœperunt circa annum 1260; damnati sunt à Clemente VI, anno 1349. — Guillelmus à S. Amore, et Joannes de Polliaco, Doctores Parisienses acerbè et dictis et scriptis insectati sunt Regulares, præsertim Mendicantes, occasione privilegiorum quibus à summis Pontificibus donati fuerant.

Synopsis Decimi-quarti Ecclesiæ Seculi.

I. CONCILIUM XV œcumenicum Viennæ in Gallia celebratum est anno 1311, præside Clemente V, præsen-

tibus Episcopis 300, et Regibus Philippo Pulchro, Rege Franciæ, cum tribus filiis qui successivè regnaverunt, Eduardo II Angliæ, et Jacobo III Arragoniæ Regibus: convocatum ad damnationem Fratricellorum et Beguardorum; ad extinctionem ordinis militaris Templariorum, qui nefandorum quorumcunque criminum accusabantur; ad restitutionem ecclesiasticæ disciplinæ.

II. *Rom. Pont.* Benedictus XI, Dominicanus, mensibus octo, 1303. — Clemens V, Gallus, Bertrandus de Got, Archiepiscopus Burdigalensis, Lugduni coram Philippo Pulchro coronatus, sedem fixit Avenione, ibique sederunt successores ejus per septuaginta annos: sanctam sedem tenuit à 1305 ad 1314. — Joannes XXII, Gallus, Cadurcensis, ex obscura origine, dedit plures constitutiones ad sedandos tumultus apud Franciscanos exortos circa formam vestium et possidendi modum. Propensus fuit in opinionem de dilatione visionis Dei pro Beatis, usque ad extremum judicium; at nihil pontificiâ auctoritate decrevit, et opinionem morti proximus revocavit. Ecclesiam rexit à 1316 ad 1334; ei restitit Petrus de Corbiari; Franciscanus, Avenione tandem incarceratus. — Benedictus XII, Cisterciensis, à 1334 ad 1342. — Clemens VI, Gallus, Petrus Roger, Doctor Parisiensis, Archiepiscopus Rothomagensis, à 1342 ad 1352. — Innocentius VI, Gallus, Stephanus Aubert, Lemovix Episcopus Claromontensis, à 1352 ad 1362. — Urbanus V, Gallus, Grimoald, à 1362 ad 1370. — Gregorius XI, Gallus, Rogerius de Beaufort de Canillac, à 1370 ad 1378: ab hoc Pontifice sedes apostolica Romæ fuit restituta. — Urbanus VI, Neapolitanus, à 1378 ad 1389. Sub hoc Pontifice incepit magnum schisma Occidentale, quod annos ferè quadraginta duravit, usque ad 1417. Ei restitit Clemens VII, Robertus Genevensis Cardinalis, electus à Gallis: habitus est à multis ut legitimus. — Bonifacius IX, à 1389 ad 1404. Ei restitit Benedictus XIII, Petrus de Luna, Cardinalis Arragoniæ, à Concilio Constantiensi depositus; sex Pontificibus obstitit, usque ad obitum anno 1414.

III. *Script. Eccles.* Durandus Arvernus, Dominicanus, Doctor Parisiensis, Aniciensis et postea Meldensis Episcopus, in multis opinionibus audax; obiit 1333. — Guillelmus Okam Anglus, Franciscanus *Nominalium* dux, intemperanter quædam scripsit: obiit circa 1340. — Gregorius Ariminensis, Augustinianus scholasticus subtilissimus; obiit 1358. — Franciscus de Mayron, Doctor Parisiensis, multa scripsit; obiit 1325. — Joannes Duns, Scotus, Franciscanus, *Doctor Subtilis* dictus; immaculatæ Conceptionis Mariæ defensor inelytus; multa ingenii sui subtilis monumenta reliquit; obiit

1308. Joannes de Parisiis, Dominicanus, multa de Ecclesiasticis scripsit. — Joannes Taulerus, Dominicanus, vitæ spiritualis magister eximius; obiit 1361. — Joannes Rusbrochius, Canonicus regularis, de vita mystica et contemplativa scripsit: obiit 1381. — Idiota, seu Raymundus Jordannis, Abbas Cellensis, scripsit summè pium opus; obiit 1381. — Petrus Aureolus, Franciscanus, *Doctor Facundus* appellatus, multa scripsit; obiit 1341. — Petrus Paludanus, Dominicanus, Doctor Parisiensis, doctè scripsit in Magistrum Sententiarum; obiit 1341. — Nicolaus de Lyra, Franciscanus, Doctor Parisiensis, præsertim commentaria dedit in Scripturam sacram; obiit 1340. — Raymundus Lullus, de quo ingens apud criticos controversia; alii bene, alii malè de eo sentiunt; obiit 1315. Quidam duos distinguunt Lullos; et quidem bene.

IV. Equites S. Joannis à Terra Sancta expulsi, Rhodiam insulam in Mediterraneo mari, duce Villaretio cum multis cruce signatis, obsident anno 1310, expelluntque Saracenos: hanc insulam occupant, pluriesque repellunt Infideles: at anno 1522, Solimanus Turca, post sex mensium obsidionem, insulam Rhodiam in servitutem redegit: deinceps in Melitam insulam transportati Equites, ibi contra Barbaros christianæ rei præsidio esse perrexerunt usque ad finem 18. seculi.

V. Imperatores Græcorum fuerunt ex familia Palæologorum, post Andronicum II, seniore dictum, dejectum an. 1325, Andronicus III, populis charus: obiit 1341. — Joannes filius ejus, an. 1391; cum eo regnavit Joannes Cantacuzenus usque ad 1355, quo monasticam vitam amplexus est. — Manuel, usque ad 1425. — In Germania fervebat *Guelforum* et *Ghibellinorum* æmulatio, præsertim inter Fridericum Austriacum Imperatorem, et Ludovicum Bavarum, pariter Imperatorem, qui Nicolaum V Antipapam evexit. — Imperarunt deinceps Carolus IV, defunctus 1378; et Vinceslaus, dejectus 1400. — In Gallia, Philippus IV Pulcher obiit 1314. — Ludovicus X, 1316. — Philippus V, 1322. — Carolus IV, 1328. — Philippus VI, Valesius, 1350. — Joannes, 1364. Carolus V, Sapiens dictus, 1380. — Carolus VI, usque ad 1421.

VI. *Novatores*. Beguardi et Beguinæ erant nonnulli utriusque sexûs Hæretici, docentes homines in hac vita posse ad impeccabilitatis perfectionem ita pervenire, ut orare, jejuna, etc. non teneatur; justos etiam in hac vita posse videre Deum sine lumine gloriæ. — Fratricelli dicti sunt ignari plebei, qui adhaerebant tribus fratribus Apostatis Franciscanis. Hi gyrovagi et hypocritæ, in muliercularum familiaritatem

sese insinuantes, paupertatis evangelicæ speciem sibi arrogabant; soli orationi, non labori, vacandum esse dicebant. — Joannes de Montesono, Hispanus, Dominicanus, plures in Academia Parisiensi protulit propositiones erroneas, quæ graves turbas excitavere. — Turlupini, Beguardorum progenies, dicebant omnia omnino debere esse communia: de nullo à natura concessio erubescendum esse: unde nudi incedentes, multa dictu et cogitatu pudenda agebant. — Wiclefistæ, à Joanne Wiclefo, Doctore Anglo et Parocho. Iste ex odio in summum Pontificem, qui præfecturam collegii quam invaserat illi eripuit, in multos lapsus est errores de Ecclesiæ auctoritate et membris, de Pontificum jurisdictione, de Eucharistia, etc. Vivens damnatus est in Concilio Londinensi 1382; ibi errores compulsus est ejurare; impœnitens tamen obiit 1384, sæpius etiam damnatus post mortem: tandem à Concilio Constantiensi XLV ejus articuli in globo damnati sunt.

Synopsis Decimi-quinti Ecclesiæ Seculi.

I. CONCILIUM XVI œcumenicum Constantiense, imperante Sigismundo, regnante in Galliis Carolo VI, convocatum à Joanne XXIII, celebrari cepit anno 1414; finem habuit anno 1418. Post depositum Joannem XXIII, post cessionem factam à Gregorio XII, deposito Benedicto XIII, electus est Martinus V, qui præfuit sessionibus XLII, XLIII, XLIV, XLV. Adfuerunt Episcopi amplius 300; damnati sunt in globo XLV articuli Joannis Wiclefi, jam à pluribus annis defuncti, et xxx articuli Joannis Hus, qui traditus potestati seculari vivus exustus est. Idem accidit Hieronymo de Praga, in ejuratam hæresim relapso. Quantum ad primas sessiones, Concilium Constantiense reprobaturum est à Concilio Florentino, et Lateranensi ultimo; quantum ad ultimas sessiones et ea omnia quæ probavit Martinus V, ab omnibus Catholicis recipitur. Nam Concilia generalia sine Romano Pontifice non habent robur, et cum ipso habent.

Concilium XVII œcumenicum Florentinum, imperante Alberto Austriae, regnante in Galliis Carolo VII, inceptum est Ferrariæ, anno 1438, præside Eugenio IV, præsentibus 141 Episcopis, cum Imperatore Græcorum Joanne Paleologo, et Patriarcha Constantinopolitano ac Legatis Alexandrini, Antiocheni et Jerosolymitani Patriarcharum. Florentiam translatum est anno 1439, ibique facta est unio utriusque Ecclesiæ, Græcæ et Latinae, et promulgata definitio fidei, quæ vulgò appellatur *Decretum unionis*, in qua declaratur 1º Spiri-

tum sanctum à Patre et Filio, unicâ utriusque spiratione, procedere, vocemque illam, *Filioque*, licitè Symbolo additam fuisse; 2° Christi corpus validè, tam in fermentato quàm in azymo consecrari; 3° existere *Purgatorium*, in quo animæ fidelium, in Christi gratia decedentium, temporales pœnas luunt, si non plenè purgatæ è vita discesserint; easque viventium fidelium suffragiis adjuvari: eorum autem animas, qui nullam post baptismum culpam contraxerunt, vel contractas condignâ pœnitentiâ eluerunt, sine mora ad claram Dei visionem admitti; 4° Romanum Pontificem esse verum Christi Vicarium, successorem B. Petri, caput totius Ecclesiæ, Pastorem et Doctorem omnium Christianorum, cui in B. Petro, pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam, plena potestas à Christo data est. — Anno 1440, digressis Florentiâ Græcis, dedit Eugenius IV Armenis, antea Eutychianis et Monothelitis, Decretum, sive compendiosas instructiones orthodoxas circa Sacramenta et quædam dogmata. Dedit et aliud Decretum pro instructione Jacobitarum.

Concilium Basileense, partim confirmatum et partim reprobatum, et tantum à Gallicanis ut œcumenicum habitum usque ad sessionem XXIV, indictum fuit à Martino V, anno 1430, ad comprimendas Bohemorum seditiones et hæreses, atque ad fidelium mores reformandos. Inchoatum est anno 1431. Defuncto Martino successerat Eugenius IV, qui post primam sessionem, cui præfuit Julianus Cardinalis Legatus, Concilium Bononiam transferre meditatus est. Huic translationi obstitit Concilium, et in secunda sessione approbatur et confirmatur decretum Concilii Constantiensis, quo declaratur Synodum generalem potestatem à Christo immediatè habere, cui quilibet cujuscunque statûs, vel dignitatis, etiam papalis, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem, exstirpationem schismatis, et generalem reformationem Ecclesiæ, in capite et in membris. (*) Deinceps Basileenses Eugenii depositionem meditati sunt. At sessione XVI, Eugenius Concilii dissolutionem revocat et Concilium approbat. Nova tamen bella mox eruperunt. Iterum Eugenius dissolutionem Concilii, et Basileenses Papæ depositionem tentant sessione XXXIV; et sessione XXXIX, anno 1439 habitâ, in Eugenii locum eligitur et coronatur Amedæus à Sabaudia, appellatus

(*) Constantiense Concilium non definivit absolutè Concilium esse supra Papam, sed tantum in casu id est tempore schismatis, quando nescitur quis sit verus Papa; nam dubius Papa habetur pro non Papa, et proinde habere super illum potestatem non est habere potestatem in Papam. Vide *Opusculæ Théologiques de Muzzarelli*, n. 27 et 29.

Felix V, Antipapa, qui tamen postea Nicolao V obedivit, à quo bene exceptus est, et decanatum sacri Cardinalium Collegii obtinuit. Interea Basileenses, præside Cardinali Arelatensi, quadraginta quinque sessiones usque ad annum 1443 protrahunt; Eugenius verò qui semper fuit justus et legitimus Pontifex, nec justè à Basileensi Concilio depositus, nusquam approbavit ultimas sessiones Concilii, quod, post xxxiv habitam anno 1439, schismaticum declaraverat. Hoc Concilium legitimè cœptum, sed illegitimè terminatum, erravit in depositione Eugenii: tunc non erat verum Concilium, sed conciliabulum.

Anno 1409, habitum fuerat Concilium Pisanum in Etruria, convocatum à Cardinalibus obedientiæ Gregorii XII, et Benedicti XIII. Aduere viginti Cardinales, quatuor Patriarchæ, plusquam 300 Episcopi per se vel per procuratores, innumeri omnium ordinum proceres, duo de papatu contendentes exauctorantur, et Alexander V eligitur.

Anno 1438, celebratus est Conventus Bituricensis, in quo approbata est à Gallicanis Præsulibus et regni proceribus et à Rege Carolo VII *Pragmatica Sanctio*, id est, collectio plurium constitutionum, præsertim ex Concilio Basileensi depromptarum, variis tamen adhibitis modificationibus. Eà Sanctione Episcopi ab Ecclesiarum vacantium Capitulis eligebantur, et tertia pars Beneficiorum *Graduatis* reservabatur. Hanc Sanctionem improbarunt aliqui summi Pontifices, et deiecit Leo X in Concilio Lateranensi V.

II. *Rom. Pont.* Innocentius VII, à 1404 ad 1406. — Gregorius XII, à 1406 ad 1409, quo depositus est cum Benedicto XIII à Concilio Pisano, et suffectus Alexander V, Franciscanus, mensibus 18. — Joannes XXIII, à 1410 ad 1415, quo depositus fuit à Concilio Constantiensi, et ei suffectus Martinus V, à 1417 ad 1451. — Eugenius IV, à 1431 ad 1447: ei restitit Antipapa Felix V. — Nicolaus V, à 1447 à 1455. — Callixtus III, *Borgia*, Hispanus, à 1455 ad 1458. Instituit ut meridie pulsarentur campanæ, ad fideles excitandos ad orationem Dominicam et salutationem Angelicam recitandas. — Pius II, *Æneas Sylvius Piccolomini*, Senensis, à 1458 ad 1464. — Paulus II, à 1464 ad 1471: mitram tribus ornatam coronis sibi paravit. Jubilæi solemnitatem, quam Bonifacius VIII singulis 100 annis celebrandam instituerat, et Clemens VI singulis 50, ipse ad 25 revocavit. — Sixtus IV, Franciscanus, à 1471 ad 1484. Scripsit librum de immaculata B. V. Mariæ Conceptione, et festum ejus per totam Ecclesiam celebrari jussit. — Innocentius VIII, à 1484 ad

1492. — Alexander VI, Rodericus *Borgia*, Hispanus, à 1492 ad 1503, vir pessimæ famæ et Gallis infensus.

III. *Script. Eccles.* Alphonsus Tostatus, Doctor Sal-manticensis, Abulensis Episcopus; dictus *Stupor mundi qui scibile discutit omne*. Opera ejus 17 in-folio constant; scripsit præsertim Commentaria in utrumque Testamen-tum; obiit 1454. — Æneas Sylvius, qui in summo pontificatu Pius II, multa scripsit; obiit 1464. — An-gelus de Clavasio, Franciscanus, scripsit Summam theologicam; obiit 1495. — S. Antoninus Dominicanus, Archiepiscopus Florentinus; Summam theologicam, Historiam, aliaque opera edidit; obiit 1459. — Bes-sario Græcus, Trapezuntinus, Cardinalis, Constanti-nopolitanus Patriarcha, Ecclesiæ Græcæ cum Latina unionem in Concilio Florentino promovit; multa scrip-sit; obiit 1472. — S. Bernardinus Senensis, Francis-canus, concionator fuit sermone potens et opere; obiit 1444. — Dionysius Rikel, Carthusianus Leodiensis, vir morum sanctitate ac eruditione clarus, innumera scripsit, præsertim in utriusque Testamenti et Magistri Sententiarum libros; obiit 1471. — Gabriel Biel, Cano-nicus Regularis, Tubingensis in Germania Professor, multis clarus operibus, obiit 1475. — Gaguinus, Trini-tarius, multa et diversa scripsit; obiit 1502. — Joannes Gerson, Doctor et Cancellarius Universitatis Parisien-sis, vir summæ eruditionis in omnibus sacris litteris, et scientiam mirâ pietate ac modestiâ illustrans; in-terfuit Conciliis Pisano et Constantiensi. Ultimâ vitæ suæ periodo Lugdunum se contulit, ubi libris piè et eruditè scribendis, ac parvulis catechizandis totus fuit; obiit 1429. — Joannes à Turrecremata Hispanus, Do-minicanus, Doctor Parisiensis, Cardinalis, in Conci-lio Basileensi contra Hussitas fortissimè dimicavit, et in Florentino contra Marcum Ephesinum; multa dedit doctrinæ signa; vitæ sanctitate conspicuus, obiit 1468. — Joannes Capreolus, Dominicanus, circa annum 1430 floruit. — Nicolaus Tudeschi, Panormitanus in Sicilia Abbas et Archiepiscopus, Juris Canonici pe-ritissimus; obiit 1459. — Petrus de Natalibus, quas-dam sanctorum historias edidit, quæ lectoris judi-cium desiderant, ut illæ quas scripsit Simeon Me-taphrastes; obiit 1470. — Platina Cremonensis scrip-sit Romanorum Pontificum vitas; obiit 1481. — Picus Mirandulanus Comes in Italia, à pueritia summis animi corporisque dotibus ad prodigium usque or-natus, vigesimo secundo ætatis anno questiones 900 de omnibus scientiis publicè à se propugnandas Romæ proposuit; obiit 1494, ætatis 32. — Petrus de Aliaco, Doctor Parisiensis, Cameracensis Episcopus, et Cardi-

nalis. Multa præclarè scripsit, et obiit 1425. — Thomas Valdensis, Anglus Carmelita, adversus multos sui temporis Hæreticos exactissimè disseruit; obiit 1430. — Thomas à Kempis Germanus, Canonicus Regularis, aureum planè librum *de Imitatione Christi* scripsisse videtur, licet nonnulli aliter sentiant; obiit anno 1471.

IV. S. Franciscus à Paula, Italus, admirabile humilitatis et abstinentiæ præbuit exemplum Minimis quorum fuit institutor; obiit 1507. — Eo seculo frequenter à Romanis Pontificibus concedebantur mandata, reservationes, indulta et gratiæ expectatiivæ ad obtinenda beneficia ecclesiastica ubi primum vacarent: unde identidem in Galliis ortæ sunt contentiones.

V. *Principes.* Joannes Paleologus, Græcorum Imperator, à Latinis auxilium adversus Turcas frustra petiit; defunctus est anno 1448. Ejus successore Constantino XII imperante, anno 1453, Constantinopolis in Turcarum venit dominatum. Hi populi, quorum incerta est origo, jam à multis seculis plures Asiæ populati fuerant regiones, et Mahumeticæ addicti erant superstitioni; sed anno 1300, Othomanus incredibiliter rem Turcicam auxit. Successores habuit Urcham, Amuratem, Bajazetem I ferocissimum, qui à Tamerlane Tartarorum Principe victus, ludibrium factus est. Amuratis II filius Muhamedes, vel Mahumet II, Constantinopolim expugnavit; Trapezuntinum quoque Imperium occupavit: Rhodum frustra tentavit, et apud Belgradum, Joannis Huniadis virtute, pulsus est. Bajazetes II patri sufficitur, antepositus Zizimo qui ad Christianos fugiens diu in Gallia mansit, et in Italia mortuus est, tempore Caroli VIII. — Anno 1499, Ismaël Sophus, qui non erat ex Othomanorum familia, Persarum rex factus, Mahumetismum juxta Halis instituta à Persis et Armenis observari voluit, dum Turcæ Omaris interpretationem sequuntur: hinc bellum frequens Persas inter et Turcas. — In Germania Sigismundus Hungariæ Rex, anno 1410 designatus Imperator, pietate ac religionis studio cæteris præstans, nihil non tentavit, ut pacem Ecclesiæ redderet. Aduit Concilio Constantiensi. Sigismundo successit Albertus Austriæ, qui adversus Bohemos et Turcas acriter pugnavit. Deinde Fridericus Austriacus, Germaniæ pacificator: cui successit ejus filius Maximilianus, qui vixit usque ad annum 1519. — Imperante Friderico Austriæ, Joannes Corvinus Huniades Albanici Princeps, et Scanderbergus Epiri Princeps, egregiâ fortitudine, adversus Amuratis Turcæ potentiam tuiti sunt partes christianas, et immensos ejus exercitus, parvâ copiarum manu, superarunt. — In Gallia Caroli VII fortuna successit lugendo Caroli VI regno; pleraque Angli possi-

debant, at Joannæ d'Arc, quæ Aurelianensis Puella dicta est, auxilio, regnum suum recuperavit; adeo ut anno 1453, præter Caletem, nihil in Gallis possiderent Angli. Carolo successit anno 1461, Ludovicus XI, vir dubiæ probitatis: obiit 1483. Deinde Carolus VIII; brevi occupavit Neapolitanum regnum, brevi amisit; obiit 1498.

Pulvis tormentarius seculo præcedenti inventus fuerat, ut refertur, à Monacho. — Circa annum 1440, ab equite Moguntino reperta est ars typographica, conservandis monumentis adeo utilis. — Orbis novi insulas invenit Christophorus Columbus, circa annum 1492, regnantibus Isabellâ Castellæ et Ferdinando Arragoniæ, quibus Alexander VI Regum Catholicorum dedit titulum. Insulas illas invisit, et alias regiones detexit anno 1497 Americus Vesputius, et ab eo Americæ nomen habuit quarta pars Orbis.

VI. *Novatores.* Hussitæ, à Joanne Hus Bohemio, et Hieronymo Pragensi, utroque vivo Constantiæ combusto. Valdensium et Wiclefitarum errores renovarunt, et alios addiderunt Protestantes. Hussitæ diu armati in Bohemiam incursarunt; Joannem Ziscam audacem hominem, manu et consilio promptum, ducem constituunt, qui in monte dicto Thabor, unde Thaboritæ, arcem munitissimam constituit: voluit etiam se mortuum hostibus asferre terrorem, tympano ad bellum expelle sua confecto. — Petrus Oxoniensis, seu de Osma, Salmanticensis professor, audacis vir ingenii, librum vulgavit anno 1469, in quo inter alios errores, assererat à Christo institutam non esse confessionem sacramentalem, peccata solâ cordis contritione deleri, etc. Damnatæ sunt ejus plures propositiones in globo à Sixto IV. — Græci, qui in Concilio Florentino veritatem professi fuerant, mox, Marci Ephesini pertinacis viri astutiis, ad vomitum rediere.

Synopsis Decimi-sexti Ecclesiæ Seculi.

I. CONCILIUM XVIII œcumenicum, Lateranense V, celebratum est ab anno 1512 ad 1517, imperante Maximiliano, regnante Ludovico XII. Quatuor primis sessionibus præfuit Julius II, Romanus Pontifex, quintæ Raphaël Cardinalis Ostiensis, Julio lethali ægritudine decumbente; cæteris sessionibus septem sequentibus præfuit Leo X recenter electus. Adfuerunt 114 Episcopi ex variis orbis Christiani provinciis, Cardinales 18, Patriarchæ Orientales 2, Alexandrinus videlicet et Antiochenus, alique quamplures Prælati, Abbates, Doctores, Principum Oratores, et Ordinum Generales. In

eo reprobata est Pragmatica sanctio, et approbatum Concordatum, sive Conventio Francisci I cum Leone X, inita Bononiæ anno 1515.

Concilium XIX et ultimum œcumenicum, scilicet Tridentinum, indictum fuerat Mantuæ, deinde Vicentiæ; at subortis obicibus, indictum fuit Tridenti, quæ est urbs Germaniæ contermina et Italiæ. Ibi inceptum est Concilium anno 1545, sub Paulo III summo Pontifice, Carolo V imperante, Henrico II in Galliis regnante. Translatum Bononiam anno 1547, continuatum Tridenti sub Julio III, anno 1551, sed ob belli tempestates anno 1552 suspensum; tandem à Pio IV, anno 1560 continuatum, feliciter terminatum est anno 1563, curâ et laboribus S. Caroli Borromæi Pii IV nepotis; imperante Ferdinando, et in Galliis Carolo IX regnante, cujus nomine adfuerant tres legati DD. de Lansac, du Ferrier, de Pibrac. In eo Episcopi Galli, duce Cardinali à Lotharingia, magnam sibi doctrinæ, eloquentiæ et zeli laudem pepererunt. Habitæ sunt sessiones XXV, præsidentibus semper apostolicæ sedis legatis. Editi sunt CXXVII canones. In eo confirmata fides contra Lutheri, Calvinii et plurium aliorum errores, et ad restituendam Ecclesiæ disciplinam, bellis et hæresibus labefactatam allaboratum est. Hoc Concilium, quod omnium aliorum quasi compendium fuit, summo est apud Catholicos in pretio; sed valde displicuit Hæreticis et eorum amicis, imprimis Fra-Paolo Suavi, seu Sarpi, qui Historiam Concilii, mendaciis refertam, stylo mordaci composuit; hanc ex professo solidè confutavit Cardinalis Pallavicinus: mendaciâ et convicia Fra-Paoli renovavit et auxit Le Courrayer, Canonicus Regularis S. Genovesæ, qui ordinis sui apostata, in Anglia obiit anno 1776.

Paulò post Concilium Tridentinum celebrata sunt in Galliis plurima Concilia provincialia, in quibus summa cum approbatione, quoad fidei decreta, receptum est à Clero Gallicano, et quoad pleraque reformationis capita, quæ regni usibus non sunt contraria.

Anno 1511, habitus est Pisanus conventus, in quo quidam Cardinales et Episcopi, duce Cardinali à S. Cruce Cavajalio, Julium II de jurisdictione deturbare conatisunt. Reprobatus fuit paulò post in Concilio Lateranensi sub Julio.

II. Rom. Pont. Pius III, diebus 26. — Julius II, à 1503 ad 1513. — Leo X, Medicis, electus ætatis 33, à 1513 ad 1521; Propositiones Lutheri damnavit in globo. — Adrianus VI, Ultrajectensis, humili loco natus, Caroli V Imperatoris antea pædagogus, anno uno gessit pontificatum. In gratiam alumni sui concessit, lege perpetuâ, regibus Hispaniæ, jus presentandi Episcopos

Hispaniarum. — Clemens VII, *Medicis*, à 1523 ad 1534. Henrici VIII, Anglorum Regis, cum Catharina Aragonie matrimonium olim contractum dissolvere noluit; mensibus octo in arce *Ælia* (*château S. Ange*) captivus detentus est à Carolo V fectè dolente. — Paulus III, *Farnese*, à 1554 ad 1549. Concilium Tridentinum indixit. — Julius III, *del Monte*, à 1550 ad 1555. — Marcellus II, diebus 22. — Paulus IV, à 1555 ad 1559. — Pius IV, *Medicis*, à 1559 ad 1565; Concilium Tridentinum terminavit. — S. Pius V, *Ghisleri*, Dominicanus: precibus ejus præsertim parta creditur victoria navalis Lepantica, anno 1571, à Christianis reportata, duce Joanne Austriaco, in Turcas, qui amiserunt 80 naves et 35,000 hominum. Pontificatum tenuit à 1566 ad 1572. — Gregorius XIII, *Buoncompagno*, à 1572 ad 1585. Calendarium reformavit. — Sixtus V, *Peretti*, ex obscura stirpe, Franciscanus, à 1585 ad 1590; plurima ad quietem publicam, ad urbis Romæ ornamentum, ad morum decentiam, ad Scripturæ sacræ puram editionem contulit. — Urbanus VII, *Castagna*, diebus duodecim. — Gregorius XIV, *Sfondrate*, mensibus decem. — Innocentius IX, *Facchinetti*, mensibus duobus. — Clemens VIII, *Aldobrandini*, à 1592 ad 1605. Bibliorum editionem castigatissimam prodire curavit.

III. *Script. Eccles.* Alphonsus à Castro, Franciscanus; edidit præsertim tractatum de Hæresibus; obiit 1558. — Arias Montanus, Hispanus, omnium gentium linguis atque litteris excultus; obiit 1598. — Ambrosius Politi, Catharinus dictus, Dominicanus, Theologus in quibusdam audax; obiit 1552. — Alphonsus Salmeron, Hispanus, Jesuita, Tridentinus Theologus, commentariis in Scripturam præsertim illustris; obiit 1585. — Baronius, Oratorianus Romanus, Cardinalis, nobilis Annalium Ecclesiasticorum scriptor; obiit 1607. — Ludovicus Blosius (*de Blois*), Benedictinus, omnibus litteris imbutus, et omni virtutum genere ornatus, asceticis libris clarissimus. — *Catechismus Concilii Tridentini*, jussu S. Pii V, à Dominicanis præcipuè elaboratus est. — Covarruvias, Doctor Salmanticensis, adfuit Tridentino et multa de Jure Canonico scripsit, obiit 1577. — Cajetanus, Thomas *de Vio*, Dominicanus, Cardinalis, multa scripsit acutè, sed non sine quibusdam nævis; obiit 1535. — Colchus, Germanus, erectis adversus Lutherum, Bullingerum, Osiandrum, Musculum, Bucerum, Calvinum, etc. trophæis nobilis, obiit 1552. — Cujacius, celeberrimus Juris professor, obiit 1590. — Dominicus Soto et Petrus Soto, Dominicani, obtinuerunt in Concilio Tridentino summam pietatis et doctrinæ existimationem, et egregia scripse-

runt. — Driedo, Doctor Lovaniensis, multis operibus Lutheranos errores impugnavit. — Eckius, Suevus, catholicæ fidei adversus Lutherum, Carlostadium, OEcolumpadium, Melanctonem, Pomeranum, etc. propugnator egregius, obiit 1543. — Erasmus, Canonicus regularis, sed vitæ regularis pertæsus, plerasque Academias percurrit, in fide ambiguus, opera multa scripsit; obiit 1536. — Emmanuel Sa, Lusitanus Jesuita, scripsit annotationes in Scripturam sacram breves, sed eruditæ; obiit 1596. — Espencæus (d'Espences) Doctor Parisiensis, adfuit colloquio Pissiaco (de Poissi); multa scilicet scripsit, præsertim contra Calvinianos; obiit 1571. — Grassius, Benedictinus, dedit Decisiones aureas; obiit 1553. — Gropperus, Germanus, Cardinalis, fidei adversus Hermannum Coloniensem Archipræsulem apostatam propugnator acerrimus, multos edidit tractatus; obiit 1558. — Genebrardus Benedictinus, hebraicæ linguæ peritissimus, obiit 1597. — Hosius Polonus, Cardinalis, Legatus in Concilio Tridentino, scripsit, inter cætera, confessionem Augustanam; obiit 1579. — Jansenius Gandavensis, Doctor Lovaniensis, adfuit Tridentino, et de Scriptura sacra potissimum scripsit; obiit 1576. — Laynez, Hispanus Jesuita, ex theologis Tridentinis conspicuus. — Lippomanus, insigniter eruditus, inter Tridentinos celebris, obiit 1559. — Major, Doctor Parisiensis, Placita theologica, etc. edidit, obiit 1540. — Merlinus, Doctor Parisiensis, in Scriptura et Patribus versatissimus, obiit 1524. — Maldonatus, Jesuita, scripsit in Evangelia, et Casus conscientiæ; obiit 1583. — Melchior Canus, Hispanus, Dominicanus, Salmanticensis Doctor, inter Tridentinos Theologos insignis, scripsit de Locis theologicis, et obiit 1560. — Molina, Jesuita, edidit inter alia opera, librum de Concordia Gratiæ et liberi Arbitrii, qui multas turbas excitavit. Re longius discussâ in congregationibus de auxillis, summi Pontifices, Clemens VIII et Paulus V nihil aliud definierunt, nisi ut partes collitigantes, Dominicani scilicet et Jesuitæ, invicem abstinerent ab accusatione hærescos. — Navarrus Azpilcueta, Pœnitentiarius Romæ, edidit præsertim tractatus morales; obiit 1586. — Onuphrius Panvinus, Augustinianus, de Historia ecclesiastica bene meritus, obiit 1568. — Praetolus, Doctor Parisiensis, multa scripsit; obiit anno 1585. — Ruardus Tapperus, Doctor Lovaniensis, adfuit Concilio Tridentino, multa dedit opera theologica, et obiit 1559. — Rebuffus, in disciplina ecclesiastica peritissimus, obiit 1583. — Sayrus, Benedictinus Anglus, dedit Thesaurum conscientiæ Casuum, anno 1599. — Sixtus Senensis, Dominicanus, linguarum peritissi-

mus, obiit 1569. — Sotomajor Lusitanus, Dominicanus, Scripturæ commentator, obiit 1599. — Surius, Carthusianus, vitas Sanctorum et Concilia collegit; obiit 1578. — Toletus, Jesuita Cardinalis, scientiæ et pietatis dotibus ornatus, obiit 1596. — Trithemius, Benedictinus, plura dedit opera; obiit 1516. — Tabiena seu Tagnazo, Dominicanus, scripsit Summam summarum; obiit 1524. — Vasquez, Jesuita, multa de theologia scripsit; obiit 1604. — Vega, Hispanus Franciscanus, doctrinæ Tridentinæ testis et commentator, scripsit præsertim de justificatione; obiit circa 1560. — Victoria, Doctor Salmanticensis, scripsit de Sacramentis, Censuris, etc, obiit 1546. — Ximenius Cardinalis, primus Biblia Polyglotta, infinitis laboribus atque impensis, perfecit; obiit 1517.

IV. Ordo Theatinorum seu Clericorum regularium, incepit à Petro Carafa, Episcopo Theateno, et postea summo Pontifice Paulo IV, et à S. Gaëtano Thienensi, anno 1524; institutus est ut probarent quàm bonum sit confidere in Domino. — Ordo Barnabitarum, seu Clericorum regularium S. Pauli, cœpit à Zacharia Cremoenensi, anno 1536; institutus ad Dei et proximi dilectionem promovendam. — Ordo Jesuitarum, seu Societas Jesu, initium habuit anno 1534, à S. Ignatio, qui obiit anno 1556; Societas instituta, ut ad profectum animarum in vita et doctrine Christiana, et ad fidei propagationem, per publicas prædicationes, et Verbi Dei ministerium, ac Spiritualia Exercitia et charitatis opera præcipuè intenderet, et ut omnibus omnia facti Jesuitæ, Deo lucrentur animas in omnibus Orbis partibus. — Oratorium Romanum à S. Philippo Nerio anno 1575 institutum, ad fideles verbo et exemplo edocendos. — Ordo Recollectorum, seu regulæ strictæ observantiæ S. Francisci, cœpit in Hispania anno 1484, in Italia 1525, in Gallia 1592; institutus ad pristinum fervorem renovandum. — Ordo Capucinorum à Matthæo Bassæo et Ludovico Fossembrunæo 1525 institutus, ut sit voluntariæ paupertatis, asperæ mortificationis et fervidæ charitatis perpetua prædicatio. — Ordo Carmelitarum discalceatorum à S. Theresia et S. Joanne à Cruce reformatorum anno 1562, ut mortificationem Jesu jugiter in corpore suo circumferant religiosi. — Ordo Fratrum Charitatis à S. Joanne de Deo, anno 1540, institutus ad charitatem erga pauperes ægrotos jugiter exercendam. — Ordo Fulciensis (*Feuillans*), Cisterciensium reformatio, à Joanne *Barriere*, anno 1587, ut fervida S. Bernardi vita reviviscat. — Ordo Pœnitentium, vulgo *Picpus*, à Vincentio Mussartio anno 1594 institutus, ut sint religiosi perfectæ pœnitentiæ speculum. — S. Fran-

ciscus Xaverius Hispanus, S. Ignatii discipulus, anno 1541, ultimum in Orientem profectus, magnis ibi gestis rebus ac miraculis, Indorum et Japoniæ Apostolus dici meruit. Legatos à Japoniæ Regibus, jam Christianis, missos ad sedem Apostolicam, paterno affectu recepit Gregorius XIII. Ab eo tempore magnos religio catholica fecit in imperio Sinensi progressus.

V. *Principes*. In Oriente, Turcæ innumera religioni Christianæ intulerunt mala, universas Asiæ et Africae Provincias occupando. Bajazeto II successus est Selimus, qui Ægyptum occupavit, Mammelucis debellatis. Solimanus Selimi filius, Belgradum expugnat anno 1521, sequenti Rhodum; ab Viennæ mœnibus, magnâ acceptâ clade, repulsus, anno 1529, Melitam inaniter obsidet 1565. — Selimus II Cyprum occupat, et Lepanti à Christianis vincitur 1571, et anno sequenti moritur. — In Germania Principes, qui Lutheranismum virus afflaverant, magno victos certamine, ad officium coëgit anno 1546; Imperium abdicavit 1555. — Ferdinandus, Maximilianus II, et Rodolphus II, successivè imperarunt. — In Anglia, Henricus VIII, edito contra Lutherum opere luculento, *Defensoris fidei* titulum meruerat anno 1521; at Annæ de Boulton pellicis captus illecebris, cum Catharina conjuge, consilio Cardinalis Wolsey usus, divorcium facit, anno 1532; ob id sententia Romani Pontificis notatus, se, cum omni regno suo, ab ejus communione divulsit, illustresque viros affecit supplicio, v. g. Thomam Morum Cancellarium, et Joannem Fischerium Roffensem Episcopum: obiit 1547. — Regnante Eduardo VI, Ducis Sommerseti Regis tutoris favore, hæresis in Anglia caput extulit, Martino Bucero, Petro Martyre, Bernardino Ochino auctoribus; sacrificium Missæ abrogatum est, et omnia sacra mutata sunt; obiit Eduardus 1553. — Maria Regina omnia cum Cardinali Polo ad catholicitatem deducebat; obiit 1558. — Elisabeth declarata supremum Ecclesiæ Anglicanæ in terris caput, Catholicos omni cruciatum genere vexavit, Scotis perduellibus favit, et Mariam Stuartam Scotiæ Reginam, post 20 annorum carcerem, iniquissimâ sententiâ, anno 1587, capite mulctavit; obiit 1603. — Scotia, Dania, Suecia, et plures Germaniæ partes, heu! à fide catholica defecerunt. — Anno 1566, Batavi ab Ecclesia Romana et ab obsequio Philippi II, Hispaniarum Regis, desciverunt, occasione asperitatis et exactionum Ferdinandi Albæ Ducis. — In Gallia, post Ludovicum XII, populi Patrem, defunctum 1515, Franciscus I, acerrimus fuit fidei catholicæ defensor, bonarumque artium restaurator: obiit 1547. — Henri-

cus II Lutheranos occultè grassantes severissimis compescuit edictis, nec paucos igne punivit: interijt 1559. — Sub Francisco II et Carolo IX, Calvinianorum furor in apertam rebellionem erupit; quamvis victi in præliis Drocensi, Dionysiano, Jarnacensi et Moncunteriensi, perduelles resistebant. Præsente Carolo IX, habitus est Conventus Pissiacensis, sive Colloquium, anno 1561, in quo Hæretici cum Catholicis in certamen venerunt; at nihil ad concordiam perfectum est. — Henricus III à 1574 ad 1589 regnavit, et molliter se gessit. Sub prætextu religionis, conspiratio, quæ *Liga* dicta est, totam Galliam civilibus procellis agitavit: verùm extincta est ab Henrico IV, qui anno 1594 catholicam fidem sincerè et feliciter amplexus est; Princeps tot triumphis, simulque clementiâ, prudentiâ et magnanimitate celeberrimus.

VI. *Novatores.* Lutherani à Luthero Sâxone, ordinis Augustinianorum apostata, qui anno 1517, ex apostata, hæreticus factus, ex hæretico hæresiarcha, devastavit Ecclesiam et imperium Germanicum: suos discipulos dici voluit *Evangelicos*, id est, Evangelij, ut aiebat, per Catholicos depravati et à se restituti, sectatores. Hi in plures sectas divisi sunt postea. Ex ea enim impia radice pullularunt rami non minùs impii, Anabaptistæ, Sacramentarii, Confessionistæ, qui Confessioni Augustanæ adhærere se protestantur; et quia error diu constans esse nequit, varii acceptis à Luthero dogmatibus sua adjecere commenta; unde apud Lutheranos dici possunt tot esse sensus quot capita. — Sacramentarii seu Zuingliani, à Zuinglio Constantiensi Canonico apostata, OEccolampadio, et Carlostadio sacerdote, qui primus è Clero apud Germanos uxorem ducere fuit ausus, asserunt in Eucharistia esse solum corporis Christi signum, etc. — Anabaptistæ à Storkio, qui à Luthero defecit, docent adultos, in infantia baptizatos, esse rebaptizandos; quia parvulis usu rationis carentibus inutilis est ac proinde denegandus baptismus. — Calviniani à Joanne Calvino Noviodunensi, qui, circa annum 1535, variis hæresibus Galliam et Sabandiam infecit. Nihil fere in sancta religione reliquit incorruptum. Docuit, inter alia, Christi corpus non esse in Eucharistia realiter et substantialiter præsens; mandata Dei esse hominibus impossibilia, etc. — Protestantes dicti sunt Lutherani, qui anno 1529 protestati sunt in Germania, contra decretum quo tollebatur libera cuicque religionis optio, et Catholicæ professio præcipiebatur. Nunc omnes XVI sæculi Novatores nomen illud libenter admittunt. — Michaël Servetus, Hispanus, anno 1553, Genève operâ Calvinii flammis traditus est; pluralitatem personarum

Trinitatis, et Ecclesiæ auctoritatem negabat. — Enthusiastæ erant fanatici, qui raptus et extases sibi familiares esse gloriabantur, et solam orationem sufficere docebant. — Sociniani à Fausto Socino Italo, Lælii Socini nepote, omnia fere renovarunt portenta hæreseon, Sabellianæ, Arianæ, Macedonianæ, Pelagianæ, Calvinianæ, etc. Trinitatis et Incarnationis mysteria et Ecclesiæ Sacramenta negant: obiit impius Socinus anno 1604. — Libertini, sic dicti ob effrenem, quam prædicabant et sequebantur, tum credendi tum vivendi libertatem, Scripturas ridebant, mysteria ferè omnia rejiciebant; omnia omnibus licita esse volebant: omnia à Deo fieri dicebant, etiam ipsa peccata; aut potius peccatum nihil esse, nisi inane commentum. Nefandæ hujus libertatis amatores sunt multi, nostris temporibus, omnis religionis, aut potius nullius sectatores. — Adiaphoristæ, id est, Indifferentes, dicebant omnia speculativa et practica, quæ à diversis societatibus christianis proponuntur, esse ad salutem indifferentia; ita ut illa credere vel non credere, illis uti vel non uti possent sine peccato fideles, singuli pro bono pacis. Augentur quotidie nostris diebus hujus pessimæ doctrinæ sectatores.

Baianistæ à Michaële Baio Lovaniensi Doctore et Professore, cujus propositiones LXXVI à S. Pio V damnatæ sunt, anno 1567; damnationem confirmavit Gregorius XIII, anno 1579, et Lovanium misit Toletum, cujus operâ adductus est Baius ad sincerè et solemniter damandas propositiones, eo sensu quo fuerant damnatæ; nimirum *in rigore et in sensu ab auctore intento*. In illis autem asserebatur, 1° statum naturæ puræ esse impossibilem, et Deum non potuisse creare Adamum nisi ornatum supernaturalibus donis quibus illum induerat ipsa creationis exigentiâ. 2° Concupiscentiam et ejus motus indeliberatos esse vera peccata: 3° Libertatem nihil aliud esse, ex Scripturis, quam liberationem à servitute peccati; illam stare posse cum necessitate antecedente relativa, et liberum arbitrium in solo voluntario residere: 4° Nullum esse medium inter charitatem laudabilem et vitiosam cupiditatem; ideoque quidquid non fit ex charitate esse peccatum.

Synopsis Decimi-septimi Ecclesiæ Seculi.

I. ANNO 1607, absolutæ sunt Congregationes, dictæ de *Auxiliis*, inceptæ sub Clemente VIII, occasione disputationum, quæ in Hispania exarserant inter Dominicanos et Jesuitas de gratia, prædestinatione, et Dei scientia. Clemens, advocatis et auditis utriusque partis Theo-

logis pluribus, nihil definivit. Pariter Paulus V litem in suspenso reliquit, et utrique parti permisit propriam tueri sententiam, modò censuram et odiosum nomen alteri parti pars altera non affingeret; et hactenus nullum ea de re definitivum latum est decretum.

Anno 1682, Clerus Gallicanus in Comitibus generalibus emisit *Declarationem de Ecclesiastica Potestate*, quam summi Pontifices Innocentius XI, Alexander VIII, Pius VI improbârunt, resciderunt et damnaverunt, nullam et irritam declarârunt. (*)

II. *Rom. Pont.* Leo XI, *Medicis*, diebus 25, an. 1605. — Paulus V, *Borghese*, à 1605 ad 1621. — Gregorius XV, *Ludovisio*, à 1621 ad 1623. — Urbanus VIII, *Barberini*, à 1623 ad 1644. — Innocentius X, *Pamphili*, à 1644 ad 1655. — Alexander VII, *Chigi*, à 1655 ad 1667. — Clemens IX, *Rospigliosi*, à 1667 ad 1670. — Clemens X, *Altieri*, à 1670 ad 1676. — Innocentius XI, *Odescalchi*, à 1676 ad 1689. — Alexander VIII, *Ottoboni*, à 1689 ad 1691. — Innocentius XII, *Pignatelli*, à 1691 ad 1700.

III. *Script. Eccl.* Innumeros in omni genere præstantissimos scriptores tulit hoc seculum, potissimum Ludovici Magni ætate : quosdam tantum ex Ecclesiasticis appellabimus.

Antonius Arnaldus, Doctor Sorbonicus, vir summi ingenii, et maximâ scribendi facilitate donatus, sed famosus nimis in causa Jansenii, etiam postquam quinque propositiones damnatæ fuerunt. Dolendum prorsus sic errasse virum qui fidem Ecclesiæ catholicæ *de præsentia reali* tam strenuè vindicavit adversus Claudium, in opere quod inscribitur : *La perpétuité de la foi de l'Eglise Catholique, touchant l'Eucharistie*; obiit 1694. — Abelli, Ruthenensis Episcopus, scripsit multa pia et theologica opera; obiit 1669. — Acherius, Benedictinus Hispanus, Cardinalis, editionem Conciliorum Hispaniæ curavit, et plura opera theologica scripsit; obiit 1699. — P. Alexander, Dominicanus, edidit eruditas dissertationes in veterem Testamentum, Historiam Ecclesiasticam, Theologiam dogmaticam et moralem; obiit 1724. — Arcudius dedit *Concordiam* Ecclesiæ Occidentalis et Orientalis in Sacramentorum administratione; obiit 1621. — Becanus Jesuita, acerrimus Hæreticorum impugnator, obiit 1624. — Bellarminus, Jesuita, Cardinalis, singulari doctrinâ et pietate notissimus, obiit 1621. — Bollandus, Jesuita, fundamenta jecit operis immensi *Acta Sanctorum*, etc. obiit 1665. Opus illud sub

(*) Vide Cardinalis Litta opus eximium, cui titulus : *Lettres sur les IV Articles dits du Clergé de France*; nouvelle édition. in-12. Avignon. 1828.

nomine Bollandistarum continuarunt Jesuitæ, et usque ad quintum volumen mensis Octobris fuit productum. — Bonacina, Referendarius Apostolicus, scripsit opera moralia; obiit 1674. Bona, Cardinalis, ordinis Cisterciensis, scripsit diversos tractatus liturgicos et asceticos: obiit 1674. — Bossuetus, Divionensis, Doctor Parisiensis, et Meldensis Episcopus, eloquentiæ flumen, theologiæ oceanus, malleus Hæreticorum, Ecclesiæ Gallicanæ oraculum et decus, permulta in vario genere scripsit, omnia accuratè, perspicuè, facundè et nervosè; obiit 1704. — Baillet, eruditione et critica celebris, edidit, inter alia, *Vitas Sanctorum* fabulis et incertis expurgatas; obiit 1706. — Boudon, Archidiaconus Ebroidensis, multa pia et ad vitam spiritualem utilia opera dedit: sanctissimè obiit 1702. — Bourdaloue, Jesuita, Præconum verbi divini facilè princeps, obiit 1704. — Cornelius à Lapide, Jesuita, *Commentaria in Scripturam*, 10 vol. in-fol. edidit; obiit 1637. Comitolus, Jesuita, in dogmatica et morali doctus et castigatus, obiit 1626. — Chopin, Andegavensis, edidit præ aliis tractatum de *Hierarchia ecclesiastica*. — Cabassutius, Oratorianus, scripsit *Theoriam et praxim Juris canonici*, etc. obiit 1685. — Diana, Theatinus, edidit 150 tractatus morales; obiit 1663. — Delrio Jesuita, Salmanticensis Doctor, multa in *Scripturam* et de *Theologia* scripsit: obiit 1698. — Deschamps, Jesuita, hæresim Jansenianam confutavit; obiit 1701. — Duvallius, Professor Sorbonicus, *Theologiam*, etc. edidit; obiit 1608. — Ducasse, Officialis Condomensis, scripsit de *Jurisdictione*; obiit 1697. — Dupin, Doctor Sorbonicus, multa edidit; at multa etiam castigationem desiderant; obiit 1719. — Estius, Duacensis Cancellarius, scripsit in *Scripturam sacram*, et *theologiam*; obiit 1613. — Evellonius, Andegavensis Canonicus, scripsit præsertim de *excommunicatione*; obiit 1651. — S. Franciscus Salesius, multis operibus quæ tenerrimam pietatem spirant insignis, obiit 1622. — Flechier, Nemausensis Episcopus, eloquens concionator, obiit 1710. — Fénélonius, Archiepiscopus Cameracensis, clarus morum suavitate, pietate amabili, omnibusque excellentis ingenii dotibus, quæ in operibus suis relucent; obiit 1715. — Frassenius, Franciscanus, multa scripsit in *Scripturam* et alias theologiæ partes; obiit 1711. — Fagnanus, insignis Canonista Romanus, scripsit eruditissimè de *Decretalibus*; obiit 1678. — Farinacius, Juriconsultus, multa scripsit: obiit 1625. — Gavantus, Barnabita, scripsit præsertim de *Rubricis*. — Gerbais, Doctor Sorbonicus, scripsit inter alia, de *Causis majoribus*, et de potestate Regum in apponendis impedi-

mentis Matrimonium dirimentibus ; obiit 1699. — Gonet, Dominicanus, Clypeum Theologiæ Thomisticæ edidit ; obiit 1621. — Genet, Vasionensis Episcopus, auctor est Moralis Gratianopolitanæ ; obiit 1702. — Godeau, Venciensis Episcopus, multa et metricè et solutâ oratione scripsit ; obiit 1672. — Habert, Doctor Sorbonicus, Episcopus Vabrensis, Jansenismum validè aggressus est et confutavit ; obiit 1668. — Hallier, Doctor Parisiensis, de *Hierarchia*, de *Ordinationibus*, et contra Jansenium doctè scripsit ; obiit 1659. — Henriquez, Jesuita, dedit *Summam Theologiæ moralis* ; obiit 1610. — Huet, Abrincensis Episcopus, doctissimus, multa eruditè scripsit, inter quæ eminet ejus *Demonstratio Evangelica* ; obiit 1721. — Holden, Anglus, Doctor Parisiensis, dedit *Divinæ fidei Analysim* : de eodem argumento *Regulam Fidei Catholicæ* scripsit Franciscus Veron, percelebris ejusdem seculi *Controversista* ; opus utrumque maximo cum fructu legetur, ad secernendos articulos fidei ab iis de quibus disputare possunt inter se Theologi. — Juenin, Oratorianus, scripsit de Sacramentis, et Institutiones theologicas quæ Romæ et in Galliis condemnatæ fuerunt ; obiit 1713. — Labbe, Jesuita, insudavit cum Cossartio Collectioni Conciliorum, cui supplementum dedit Baluzius ; obiit 1667. Aliam Collectionem seculo sequenti edidit Harduinus Jesuita. — De Lugo, Jesuita, Cardinalis, plurima de theologia et jure scripsit ; obiit 1643. — Layman, Jesuita, edidit Theologiam moralem ; obiit 1643. — Lessius, Jesuita, scripsit de Jure et Justitia ; obiit 1621. — Lanoius, Doctor Parisiensis eruditissimus, multa scripsit ; sed plurima castigationem desiderant. — Mabillon, Benedictinus, in antiquis monumentis versatissimus, innumera eruditè scripsit ; obiit 1707. — De Marca, celeberrimus Jurisconsultus, Tolosanus primùm Archiepiscopus, designatus Archiepiscopus Parisiensis, scripsit de *Concordia Sacerdotii et Imperii* ; obiit 1662. — Morinus, à Perronio ex Calvinismo ad catholicam fidem conversus, Oratorianus factus, fuit profundæ eruditionis theologus ; obiit 1659. — Menochius, Jesuita, breves, sed accuratas dedit in Scripturam sacram interpretationes, quarum editionem auxit P. Turnemini multis dissertationibus ; obiit 1655. — Nicolius, Baccalaureus Parisiensis, scripsit et piè et eruditè. Utinam Jansenismo nunquam favisset ! Nihilominus de Ecclesia Catholica bene meritus est eximiis suis adversus Protestantes operibus : *Les Préjugés légitimes* ; *L'Unité de l'Eglise* ; *Les prétendus Réformés convaincus de schisme* ; *La Perpétuité de la foi sur la présence réelle* ; huic ultimo operi allaboravit cum Arnaldo ; obiit 1695. —

Norisius, Cardinalis, Historiam Pelagianorum confecit; obiit 1704. — Pascalius hic appellandus propter eximium opusculum, *Pensées sur la Religion*; obiit 1662. — Papin, ex Calvinista Catholicus, egregiè scripsit pro catholica fide; obiit 1709. — Perronius Ebroicensis Episcopus, Cardinalis, Hæreticorum malleus, obiit 1618. — Petavius, Jesuita, in theologia dogmatica versatissimus, in Chronologia profundissimus, obiit 1652. — Pezron, ex familia S. Bernardi, Evangelicam Historiam eruditè delineavit; obiit 1706. — Polus Londinensis mirà arte et methodo digessit *Synopsis Criticorum* in S. Scripturam, opus utilissimum; obiit 1679. — Raynaud (Theophilus) Jesuita, eruditionis prodigium, edidit 20 vol. in-fol. sed non castigata: obiit 1663. — Rodriguez, Jesuita Hispanus, elucubravît *Exercitia christianæ Perfectionis*, manibus omnium piorum trita; obiit 1616. — Suarez, Jesuita pietate et scientiâ commendandus, tractatus theologicos 24. vol. in-fol. composuit; obiit 1617. — Salianus, Jesuita, edidit Annales veteris Testamenti; obiit 1640. — Sainte-Beuve, Doctor, et Professor Sorbonicus, Casuum conscientiæ solutiones dedit: obiit 1677. — Serarius, Jesuita, scripsit commentaria in Scripturam; obiit 1660. — Simon (Richard) Oratorianus, multa scripsit eruditè, nonnulla audaciùs, unde castigatus est à Bossueto, etc. obiit 1712. — Sirmundus, Jesuita, dedit collectionem Conciliorum Galliæ, et multa alia; obiit 1651. — Spondanus, Apamiensis Episcopus, dedit compendium Annalium Baronii, et illos prosecutus est; obiit 1643. — Sammarthani fratres dederunt *Galliam Christianam*, quam auxit Sammarthanus Benedictinus, et prosecuti sunt sequenti seculo Hodinus et Bricius Benedictini. — Sacy (Le Maistre) Presbyter Parisiensis, versiones confecit sacrarum Scripturarum, libri *de Imitatione Christi*, et diversorum operum SS. Patrum; obiit 1684. — Sylvius Duacenæ Universitatis decus, multis lucubrationibus theologicis præfulgens, 6 vol. in-fol. contenta dedit opera; obiit 1649. — Tannerus, Jesuita, scripsit præsertim de Jurdice controversiarum; obiit 1632. — Thomassinus, Oratorianus, scripsit potissimum de *Disciplina ecclesiastica*; obiit 1695. — Tirinus in Scripturam sacram doctè scripsit; obiit 1636. — Tillemontius, immensà eruditione scripsit *Mémoires pour servir à l'Histoire Ecclés.* etc. *Histoire des Empereurs*, etc. obiit 1698. — Trouson, Superior seminarii S. Sulpitii, dedit *Formam Cleri*; præsertim verò commendatur opere inscripto: *Examens particuliers*, viris Ecclesiasticis utilissimo: obiit 1700. — Walton, Anglicanus Cestriensis Episcopus, Scripturæ prolegomena exaravit, et adornavit Polyglotta Londi-

nensia ; obiit 1661. — Walëmburgenses fratres , ambo Episcopi , exaraverunt opera polemica adversus Protestantes , 2 vol. in-fol. quæ ipsi contraxere in unicum vol. in-12 , pretiosum opus theologiæ candidatis ; obire 1669..... 1675. — Multos alios omittere cogit brevis hujus libelli ratio.

IV. *Ord. Reg. etc.* Congregatio Benedictinorum S. Mauri ortum ducit à reformatione facta in Lotharingia à *P. de la Cour* , anno 1600. Lemovicis introducta anno 1613 , et deinceps per totam Galliam , ut sit avitæ pietatis et scientiæ indagatrix et amatrix. — Anno 1604 , revocantur in Galliam Jesuitæ , qui anno 1594 Parisiensi senatusconsulto expulsi fuerant. — Doctrinariorum familia à *Cæsare de Bus* , qui cum sanctimonix fama obiit 1607 , ortum habuit , ad rudes catechizandos et pauperes evangelizandos. — Oratorii Gallicani auctor est Cardinalis Berullius , qui anno 1611 seculares Presbyteros congregavit , ut , sub jurisdictione Episcoporum , lac aptum pueris et solidum adultis cibum præberent. Sanctam vitam sanctè finivit ad altare , an. 1629. — Congregatio Canonorum Regularium S. Genovesæ , reformata est anno 1624 à *Carolo Faure* , protegente Cardinali de Rupefucaldina. — Congregatio Missionis , sive Lazaristarum , anno 1625 à S. Vincentio à Paulo , qui obiit 1660 , instituta ad mores Clericorum formandos et laicorum reformandos. — Familia Presbyterorum S. Nicolai à Cardoneto , ab *Adriano Bourdoise* , anno 1631 , instituta ad plebem clerumque reformandum. Sansulpitiana Presbyterorum secularium societas , anno 1642 , Parisiis adunata , ad sacerdotii candidatorum institutioni , sub Episcoporum beneplacito , allaborandum , auctorem habuit *Joan. Jac. Olerium* , S. Sulpitii Parochum , quem *Bossuetus* vocat virum præstantissimum , ac sanctitatis odore florentem. — Eudistarum ecclesiastica societas , ab *Eudesio* , qui obiit 1680 , cœpit in Normannia anno 1643 , ut Clerici in seminariis ad perfectionem ecclesiasticam , et Christiani in missionibus ad perfectionem christianam adducantur. — Trapensium Ordinis Cisterciensis reformatio , instituta anno 1662 , ab *Armando le Bouchillier de Rancé* , ut religiosi in arcta via quæ ducit ad vitam , arctissimè sed velocissimè , gradientur.

V. *Principes.* In Germania , *Rodolphus II* obiit 1612. — *Matthias* , 1619. — *Ferdinandus II* , 1637. — *Ferdinandus III* , 1657. — *Leopoldus Ignatius* , 1705. — Anno 1620 , *Osmannus* in Poloniam mittit 300,000 hominum exercitum , qui victus redit , 80,000 extinctis , Anno 1653 , *Vienna* obsessa est à *Turcarum* exercitu numero 200,000 , duce *Carà-Mustaphà Mahumetis IV* ministro ;

sed profligatus à Sobieski Polonorum Rege, levi cum copiarum manu, ejus exercitus dilapsus est. — In Hispania, Philippo II, defuncto 1598, successit Philippus III, qui anno 1610, ex Hispaniis expulit Mahumetanos Mauros, qui exierunt numero 900,000; ipse obiit 1621. Philippus IV obiit 1665. — Carolus II, 1700. — In Anglia, Jacobus I, Mariæ Stuartæ filius, litterarum amans, regnavit à 1602 ad 1625; sæviit in Catholicos: in pace continuit duas præcipuas Magnæ Britanniae sectas, quarum una dicitur Anglicana seu Episcopalis, quia Ecclesia Anglicana, à Granmerio pseudo-reformatore reformatà, Episcopos retineri voluit; altera est Presbyteranorum seu seniorum Ecclesias regentium, dicta etiam Puritanorum, quia nihil immutatum volunt Calvinianæ reformationi, quam dicunt purgatam ab omnibus Romanæ Ecclesiæ superstitionibus. Successit Carolus I, qui Episcopalibus præ Puritanis favit impensè: ejus subditorum furor eò usque prorupit, ut, omnem humanitatis sensum excutientes, suo Regi vitam crudeliter eripuerint, anno 1649. Ad horrendum hoc facinus expiandum, jejunium solemne, singulis annis, in Anglia celebratur die 30 Januarii, quæ dicitur in liturgia, *dies Martyrii Caroli I.* Olivarius Cromwellus, præcipuus hujus sceleris auctor, Protectoris Reipublicæ Anglicanæ nomen usurpavit, et retinuit usque ad 1658, quo obiit. Deinde anno 1660, regnum obtinuit Carolus II, qui obiit 1685: tunc Jacobus II regnavit, et quia catholicæ religioni favebat, à suis subditis expulsus anno 1689, à Ludovico Magno splendide exceptus fuit, et regali palatio, suppellectili, comitatu ac fortunà cum suis auctus; obiit anno 1701. Interea Guillelmus Arausicanus Princeps, Jacobi gener, Magnæ Britanniae solium occupat; obiit 1702. — In Gallia, Henrico IV Magno, à nefando sicario occiso 1610, successit Ludovicus XIII, æquitate, pietate et armis illustris: anno 1638 se et Gallias B. Mariæ Virginis tutelæ solemniter consecravit. Ludovicus XIV, bello, pace et nomine *Magnus*, religione major. Eo regnante Gallia ad supremum splendoris gradum evecta est, et omnis sua auctoritas asserta Religioni quam ipse Rex corde et animo venerabatur. Regiis impensis curavit Missionarios Christi nomen portare Gentibus usque ad ultimas terras.

VI. *Novatores.* Arminiani, ab Arminio theologiæ professore in Academia Leydensi, Bataviæ proceribus à Gomaro collega denuntiatus est tanquam hæreticus, qui deseruerat rigidos Calvinii de gratia et prædestinatione sensus; obiit Arminius 1609. Convocata est, anno 1618, Synodus Dordracena apud Batavos, quæ Arminianos

damnavit, omnibus impositâ lege absolutâ obtemperandi : attamen nunc apud omnes duriora Calvinî systemata obsoleverunt. Arminiani dicti sunt *Remonstrantes*, quia libellum supplicem exhibuerunt Bataviæ proceribus ; Gomaristæ verò, qui libellum impugnarunt, dicti sunt *Contra-remonstrantes*. — Plures fuerunt famosi Calvinianorum pseudoministri, præsertim Molinæus, Claudius et Juræus, qui, pro virili parte, etiam mutatis quibusdam opinionibus, Calvinianorum errores propugnare conati sunt. — Baylius, qui fuit Calvinistâ aut potius omnis religionis irrisor, nefandissimum scripsit *Dictionarium* à quo tanquam à peste abstinendum. — Richeristæ à Richerio Doctore Parisiensi, qui edidit librum *de Ecclesiastica ac Politica Potestate*, in quo omnem auctoritatem in membris, primariò et essentialiter residere contendebat ; volebat v. g. jus de fide judicandi et peccatòres excommuicandi essentialiter in tota fidelium societate residere, unde Pastoribus communicatur. Dam-natus est in Concilio Senonensi anno 1612. Huic iudicio acquievit.

Janseniani dicti sunt à Jansenio, Doctore et Professore Lovaniensi, deinceps Episcopo Iprensi. Indefesso studio elaboravit librum qui inscribitur *Augustinus*, quia iudicabat se sanam S. Augustini doctrinam, circa gratiam et liberum arbitrium, ut dicebat, à 500 annis à scholis exulem revocaturum. Extincto Jansenio anno 1638, editus est ejus liber, et statim ab Urbano VIII, Bullâ *In eminenti*, anno 1641 proscriptus fuit. Anno 1649, Cornetus quinque propositiones, ex eo libro excerptas et à candidatis propugnatas, detulit Doctoribus Parisiensibus, qui eas detulerunt Episcopis. Gallicani Præsules scripserunt anno 1650 ad Innocentium X, qui post maturum duorum annorum examen, anno 1653, solemni Constitutione *Cum occasione*, damnavit quinque sequentes propositiones.

I. *Aliqua Dei mandata hominibus justis, volentibus et conantibus, secundum præsentem quas habent vires, sunt impossibilia : deest quoque illis gratia quâ possibilia fiunt.* Hæc propositio declaratur temeraria, impia, blasphema, anathemate damnata et hæretica.

II. *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.* Hæc propositio declaratur hæretica.

III. *Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.* Hæc propositio declaratur hæretica.

IV. *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, et in eo erant hæretici, quòd vellent eam gratiam esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.* Hæc propositio declaratur falsa et hæretica.

V. *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.* Hæc propositio declaratur falsa, temeraria et scandalosa; et intellecta eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat Prædestinatorum mortuus sit, declaratur impia, blasphema, contumeliosa, divinæ pietati derogans, et hæretica.

Constitutionem Innocentii X approbavit universa Ecclesia. Hoc fulmine attoniti fuere Janseniani; collectis tamen animis affirmarunt eas propositiones damnatas tantum fuisse quoad *jus et dogma*, sive in se absolute, non verò quoad *factum* sive in sensu libri Jansenii. At Alexander VII, anno 1656, celebri Bulla *Ad sacram.... sedem*, declaravit quinque propositiones fuisse expensas et damnatas in sensu ipsius libri Jansenii, et sic ab omnibus esse damnandas: cum autem Janseniani eas propositiones sic damnare renuerent, atque ut omnis eludendarum Apostolicarum definitionum intercluderetur aditus, Alexander VII, anno 1665, ad postulationem Cleri Gallicani, formulam præscripsit, in Bulla *Regiminis*, ab omnibus subscribendam, his conceptam terminis: *Ego infra scriptus, Constitutioni Apostolicæ Innocentii X, datæ die 31 mensis Maii 1653, et Constitutioni Alexandri VII, datæ 16 Octobris 1656, summorum Pontificum, me subjicio: et quinque Propositiones ex Cornelii Jansenii libro, cui nomen Augustinus, excerptas, et in sensu ab eodem auctore intento, prout illas per dictas Constitutiones Sedes Apostolica damnavit, sincero animo rejicio ac damno, et ita juro. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia.*

Tunc Janseniani rigidiores negarunt id subscribi posse, nisi à perjuro; at perjurium hoc non timuere molliores. Multi voluerunt in subscriptione Formularii distingui *jus* seu dogma, à *facto dogmatico*, sive ab attributione propositionum libro Jansenii: *juri* seu dogmati definito internum quidem fidei et mentis assensum deberi; *facto* autem *dogmatico*, seu attributioni propositionum libro Jansenii, circa quod Ecclesia, inquebant, non est infallibilis, solum præstari posse silentium religiosum. Id declararunt in suis mandatis quatuor Episcopi, nempe Andegavensis *Arnaldus*, Alectensis *Pavillon*, Bellovacensis *Buzenval*, et Apamiensis *Caulet*. In jus vocati sunt illi Episcopi ab Alexandro VII, et postea à Clemente IX, qui ad preces mediatorum quorundam Præsulum, anno 1669, quatuor rebelles ad pacem et communionem admisit; nullatenus tamen approbavit, ut patet ex ejus Brevibus, distinctionem *juris* à *facto dogmatico* in subscriptione clam facta ab Episcopis, quam ignorabat summi Pontifex. Ab eo tamen tempore Janseniani, more novatorum, equivocationibus et

restrictionibus mentalibus (quas abhorrere profitentur) usi sunt in subscribendo *Formulario*; sic involuti non facile produntur. Hinc asseruerunt Jansenismum esse merum phantasma; sed hæc propositio damnata est à Clero Gallicano in comitiis 1700: abusi sunt etiam Brevi quodam ab Innocentio XII ad Episcopos Belgii misso, quo declaratur sufficere si subscribendo damnentur propositiones in sensu obvio libri Jansenii. Circa annum 1700, asseruerunt non posse denegari absolutionem sacramentalem nolenti damnare propositiones in sensu Jansenii; at hujus conscientiae Casus solutio, anno 1705, solemniter damnata est à Clemente XI, in Bulla *Vineam Domini*, in qua asserit Jansenianos abuti auctoritate Clementis IX, et Innocentii XII: porrò hæc Bulla, sicut omnes aliæ contra Baium et Jansenium latæ, summo cum plausu ab universa Ecclesia sunt receptæ.

Hic est Jansenianus propriè dictus et rigidus, qui credit 1° in præsentī statu voluntatem non agere, nisi ex majori *indeliberata* delectatione *relativa* cœlesti vel terrestri, id est gratia vel concupiscentia; 2° Gratiam omnem ita esse semper efficacem, ut semper obtineat effectum ad quem *relativè* ordinatur; unde nec ei resistitur, nec illi *potest resisti*, privando eam effectum quem habere potest *relativè*; 3° Libertatem meriti stare posse cum necessitate simplici, antecedente, *relativa*; 4° Deum sincerè, affectivè, non velle salutem æternam *aliorum quàm Prædestinatorum*; 5° Christum non obtulisse Patri sanguinis sui pretium, pro salute æterna *aliorum quàm Prædestinatorum*.

Primus Jansenismi promotor, et fortè auctor, fuit Abbas San-Cyranus, *du Verger de Haurane*, qui obiit anno 1643. Secundus fuit Antonius Arnaldus, qui anno 1642 Apologiam pro Jansenio edidit. Cum pertinax in Jansenianarum propositionum defensione persisteret, ex Doctorum Sorbonicorum numero expunctus est, anno 1656. Tertius fuit Quesnellus, Oratorianus, cujus 101 Propositiones, ex libro *Considerationum moralium* extractæ, à Clemente XI proscriptæ sunt celeberrimâ Constitutione *Unigenitus* ab omni Ecclesia receptâ.

Laxioris et rigidioris disciplinæ Propositiones plurimæ in globo damnatæ sunt à Clemente VIII, anno 1602, de confessione per litteras.... Ab Alexandro VII, anno 1665, Propositiones 28: anno 1666, Propositiones 45.... Ab Innocentio XI, anno 1679, Propositiones 65: anno 1682, de sigillo confessionis una.... Ab Alexandro VIII, anno 1690, Propositiones 31; et eodem anno duæ de peccato philosophico.... Anno 1700, à Clero Gallicano in Comitiis damnatæ sunt Propositiones 127. Porrò laxiores illæ opiniones natæ videntur ex probabilismo, id est, ex

principio falso, à multis hoc seculo propugnato: nimirum unumquemque posse in moralibus eam sequi sententiam quæ minùs probabilis apparet, relictà probabiliori.

Quietistæ sunt falsi quidam mystici, quorum hæc sunt præcipua placita. Anima in superiori perfectionis gradu, et Deo intimè unita, stare debet in perfecto quietismo, nihil petens, nihil desiderans, nec suam salutem; nihil metuens, nec ipsas inferni pœnas. In Deo tota absorpta, illo tota pascitur in quietudinis oratione; atque in hoc statu ei prorsus indifferentia evadunt cogitationes quæcunque, quæcunque desideria, acta etiam vel impuriora, cum hæc tunc pertineant ad partem infimam animæ, non ad supernam totam Deo inebriatam, quæ proinde ex his perturbari non debet. Monstruosum hunc errorem, qui fuit olim plurimarum Sectarum, renovavit XVII seculo Michaël Molinos, Hispanus Presbyter. Propositiones 68, ex ejus operibus extractæ, damnatæ fuerunt *in globo* ab Innocentio XI, an. 1687.

Turpis hic et infamis Molinosi Quietismus is non fuit cui favit Domina Guyon, cum Fenelonio, Archiepiscopo Cameracensi. Iste purior certè erat, sed ex eodem falso principio manabat, et gravissimis erroribus viam aperiebat: hinc Innocentius XII, propositiones 23 extractas ex libro *de Placitis Sanctorum* damnavit *in globo* anno 1699; non tamen ut hæreticas. Huic censuræ statim ex animo acquievit auctor, non minùs humilitate et obedientiâ, quàm ingenio, facundiâ, scientiâ, et pietate illustris; sicque finitus fuit error.

Synopsis Decimi-octavi Ecclesiæ Seculi.

I. ANNO 1703, Concilium Episcoporum Albanæ circa disciplinam. — Anno 1720, Concilium Zamoscii in Polonia, habitum ab Episcopis Græcis S. Sedi unitis, cui præfuit Archiepiscopus Edessenus, nomine summi Pontificis; in eo actum est de variis capitibus ad eam et disciplinam spectantibus. — Anno 1725, celebratum est Romæ Concilium, præside Benedicto XIII summo Pontifice, in quo declaratum est, Constitutioni *Unigenitus* sincero animo ab omnibus parendum esse, tanquam fidei regulæ. — Eodem anno Concilium Avenione habitum est, præside D. Gonteri Archiepiscopo, circa fidem, disciplinam et mores. — Anno 1727, celebratum est Concilium Ebredunense in Delphinatu, præside D. de Tencin, Archiepiscopo Ebredunensi, deinde Lugdunensi, et Cardinale. In eo Concilio D. Soanen, Episcopus Senecensis, ab omni officio tum episcopali tum sacerdotali suspensus est, ob ejus pertinacem novitatibus adhæSIONem.

II. *Rom. Pont.* Clemens XI, *Albani*, à 1700 ad 1721, doctrinâ et pietate commendandus ; bis recusato pontificatu illustris ; illoque difficillimis temporibus prudenter gesto illustrior. — Innocentius XIII, *Conti*, à 1721 ad 1724. — Benedictus XIII, *Orsini*, *Dominicanus*, sanctitate illustris, à 1724 ad 1730. — Clemens XII, *Corsini*, à 1730 ad 1740. — Benedictus XIV, *Lambertini*, à 1740 ad 1758. Doctissimum hunc Pontificem inter Scriptores hujus seculi iterum appellabimus. — Clemens XIII, *Rezzonico*, à 1758 ad 1769. — Clemens XIV, *Ganganelli*, *Franciscanus*, à 1769 ad 1774. Die 21 Julii an. 1773, Bullam promulgavit quâ extinxit ordinem *Societatis Jesu*, atque illius membra vitæ communi restituit. — Pius VI, *Braschi*, electus 1774, titulis omnibus spectatissimus, genere, scientiâ, pietate, prudentiâ, mansuetudine, beneficentiâ, liberalitate in egenos omnes : hunc Pontificem Deus voluit, difficilioribus quâ unquam exstiterunt temporibus, Ecclesiæ suæ præesse, ut in sacro monte positus, omnibus Christi fidelibus et scientiâ luceret, et charitate arderet. Ab impiis et nefariis qui tunc Gallos opprimebant, Româ pulsus, et in Galliam abreptus anno 1798, Valentiae ad Rhodanum vinctus Christi obiit 29 Augusti 1799 ; pontificatus anno vigessimus-quinto ; *Sede magnus, virtute major, morte maximus*. — Illi successit Pius VII.

A pontificatu Clementis XIV, publicari desiit Bulla *In Cæna Domini*, quæ illâ die, singulis annis, Romæ à longo tempore solemniter promulgabatur.

III. *Script. Eccl.* Innumeri fuere de Religione et Ecclesia bene meriti, eruditis in S. Scripturam lucubrationibus, accuratioribus operum SS. Patrum editionibus, Tractatibus theologicis de *Dogmate* et *Morali*, collectis Historiæ Ecclesiasticæ monumentis, sacris concionibus, aliis demum operibus, sive asceticis ad pietatem promovendam apud omnes cujuscunque sexûs, ætatis, et conditionis Fideles, sive polemicis adversus Hæreticos qui Ecclesiam Catholicam, aut incredulos qui Religionem christianam omnibus artibus impugnarunt. E tot et tantis viris paucos tantum appellare sinit præsens hoc institutum.

Primo ordine, non ex dignitate tantum, sed et ex doctrinæ sacræ affluentia, laudandus summus Pontifex Benedictus XIV, cujus opera 15 vol. in-fol. comprehenduntur. Scripsit de multis : de *Canonizatione Sanctorum* ; quod quidem argumentum ita discussit, ut nihil desiderandum supersit : de *Festis* in honorem D. N. *Jesu Christi* et B. *Mariæ Virginis* ; de *Sacrificio Missæ*, et aliis : edidit *Institutiones Ecclesiasticas* de innumeris ad disciplinam pertinentibus. Canonici juris non minus

quàm theologiæ peritus, atque in omnibus omnium Ecclesiarum monumentis versatissimus, scripsit eximium opus, *de Synodo Diœcesana*, libris XIII comprehensum; nullum certè magis abundat gravioribus quæstionibus, et sapientioribus responsis; omnibus Theologis summæ utilitatis est, ab illis nunquam satis evolendum, ut et ejusdem summi Pontificis *Bullarium*, in quo multa solvens, certa dat principia ad plura solvenda.

Argentré (D') Doctor Sorbonicus, Episcopus Tutelensis, edidit pretiosam *Collectionem Judiciorum* de novis erroribus à duodecimo seculo in Ecclesia proscriptis aut notatis, et alia opera: obiit 1740. — Babin, auctor Andegavensium Collationum; opus istud sat celebratur variis ejus editionibus, quæ singulæ ab eruditis viris recognitæ fuerunt: obiit 1734. — Ballerini (Petr. et Hieron. fratres) Itali, Veronenses Presbyteri, plures theologicos tractatus dederunt, nonnullasque SS. Patrum editiones adornarunt; obiit circa 1764. — Baltus, Jesuita, nonnulla scripsit opera pro revelationis defensione: obiit 1743. — Baluzius, in antiquitatibus ecclesiasticis doctissimus, de multis disseruit: obiit 1718. — Berault-Bercastel, Historiam Ecclesiæ ab initio ad 1721 edidit: obiit circa 1794. — Bergier, Presbyter Vesuntiensis, Ecclesiæ Parisiensis Canonicus, scientiâ et modestiâ commendabilis, multis operibus debellavit *Rousseau*, et alios ætatis nostræ incredulos: obiit 1790. — Bernardinus à Piconio, Capucinus, cujus *Triplex Expositio in Paulum Clementi XI* fuit acceptissima: opus planè simile dedit in Evangelia: obiit 1709. — Berthier, Jesuita, in divinis litteris et aliis versatissimus, cum incredulis constanter manus conseruit, illosque expugnare non destitit in Diario Trevoltensi (*de Trevoux*), quod tot annis multa cum omnium bonorum laude digressit: ultimus fuit à continuatoribus *Historiæ Ecclesiæ Gallicanæ* à P. Longueval inceptæ. Suis studiis ereptus, confecit pia atque erudita commentaria in *Psalmos* et *Isaiam*; obiit 1782. — Billuart, Dominicanus, Cursum theologicum, 19 vol. exaravit: obiit 1757. — Brydayne, celeberrimus in Gallia Missionarius; obiit 1767. Concionum ejus autographa, jam in perditis habita, et temporis injuriâ pæne deleta, nuper faustè detecta sunt, atque sedulo typis vulgata ann. 1822 et 1827. — Butler, Presbyter Anglicus, Præses Collegii Audomarensis in Gallia, anglicè scripsit *Vitas Sanctorum*; pius, eruditus et sagax criticus, obiit 1782. A critico non minus pio, erudito et sagaci, gallicè translatum fuit opus, et multoties editum. — Bullet, in Academia Vesuntiensis Theologiæ Professor, clarus multis operibus, et maximè suis *Responsis criticis* adversus incredulorum objectiones, et

sua *Historia de institutione Christianæ Religionis* ex solis ethnicis auctoribus : utrumque opus gallicè editum : ultimi ideam illi, ut probabile est, suggessit opus de simili argumento, prius editum à P. de Colonia, Jesuita. Iste obiit 1741, et *Bullet* 1775. — Bissy, Cardinalis, Episcopus Meldensis, Documenta Pastoralia adversus Jansenium et Quesnellum perspicuè et nervosè scripsit; obiit 1737. — Calmetus, Benedictinus, Abbas Senonensis in Lotharingia, cujus opera, et maximè Commentaria in sacram Scripturam omnibus nota, omniumque Theologorum manibus trita, auctorem satis commendant; obiit 1757. Primo huic et *fundamentali* operi de Scriptura quasdam dissertationes criticas addidit D. de Vence, Doctor Sorbonicus, Capituli Nanceiensis Ecclesiæ Primarius, et Laur. Steph. Rondet, laicus, indefessus scriptor, in sacris litteris versatissimus, sed in multis abreptus præjudiciis quæ ex Janseniana secta hauserat; obiit 1785. DD. de Vence et Rondet in Bibliis suis adhibuerunt versionem multâ laude dignam P. de Carrieres, Oratoriani, qui obierat an. 1717. — Ceillier, Benedictinus, Auctorum Ecclesiasticorum Historiam gallicè texuit, 23 vol. obiit 1761. — Challoner, Episcopus Catholicus in Anglia, multos scripsit libros de rebus ad pietatem et ad controversiam spectantibus : obiit 1781. — Collet, Presbyter à Congregatione S. Lazari, scripsit de universa fere Theologia dogmatica et morali, de officiis Pastorum, Regularium, et Laicorum, etc. etc. Maximâ scribendi facilitate donatus, utinam illi non tam indulisset ! sed ejus opera inoffenso pede legi possunt et maximæ sunt utilitati junioribus Theologis et aliis; obiit 1770. — Concina, Dominicanus Italus, de rebus theologicis eruditè disseruit; obiit 1756. — Drouin, Dominicanus, Doctor Parisiensis, scripsit de re Sacramentaria : obiit 1742. — Duguet, Oratorianus Presbyter, permulta opera facundè et eruditè edidit, quæ omnia et maximam sacrarum litterarum scientiam probant, et teneram pietatem spirant; ut absolutissimum opus habetur illud cui titulus, *Principes de la foi*. Si partibus Arnaldi et Quesnelli adhæsit, semper temperatus visus est in sua dicendi, scribendi et agendi norma, et abhorruiit à convulsionibus, diceriis, injuriis libellis et aliis artibus quibus usi fuere sectarii ad suos errores propagandos; obiit 1733. — Fabricy, Dominicanus, in scientia sacra doctissimus, Romæ edidit opus, *Des titres primitifs de la Révélation*, obiit 1800. — Fleury, Abbas Loci Dei, Regi à confessionibus, pius et eximius scriptor, multa edidit pueris et senibus, dominis et famulis, clericis ut et laicis perutilia. *Historiam Ecclesiasticam* exaravit 20 vol.

usque ad annum 1414: obiit 1723; subsequentium temporum historiam, usque ad an. 1595, 16. vol. texuit P. Fabre Oratorianus. Generalis totius operis Index à D. Rondet exaratus fuit. — Florez, ex Augustinianorum familia, Hispanus, auctor *Hispaniæ sacræ*, obiit 1773. — Gerdil, Barnabita, Cardinalis, multa scripsit sive de Theologia, ac pro Religionis et Ecclesiæ defensione, sive de omni genere scientiarum; dotibus et pietate æquè ac operibus illustris, obiit 1802. — Gibert, Juris et Theologiæ Doctor, Corpus Juris canonici elucidavit; Consultationes canonicas in Sacramenta, Traditionem Ecclesiæ de Sacramento Matrimonii edidit; notas apposuit *Juri Ecclesiastico* D. Van-Espen; obiit 1736. — Giraudeau, Jesuita, scripsit *Praxim Linguae Sacræ*; ablegat puncta vocalia, sed diversâ methodo ac Masclef: exaravit opus eximium, *l'Evangile médité*; obiit 1774. — Gotti, Dominicanus, Cardinalis, de Theologia et Controversiis disseruit: obiit 1742. — Grancolas, Doctor Sorbonicus, de Liturgia eruditè scripsit: obiit 1732. — Guenée; inter opera, quæ dedit ad revelationem contra incredulos vindicandam, notissimum est istud: *Lettres de quelques Juifs à M. de Voltaire*: obiit 1803. — Habertus, Doctor Sorbonicus, dedit Viroduni *Praxim Penitentiae*, et Catalauni Theologiam universam; obiit 1718. — Harduinus, Jesuita, literati Orbis portentum, novam edidit Conciliorum collectionem; in antiquitate excolenda simul et tollenda pervicacissimus, obiit 1729. — Hericourt, Juriconsultus Parisiensis, suo ordine, et distinctis sententiis, clarâ methodo digessit *Leges Ecclesiasticas Gallicæ*: alia etiam scripsit; obiit 1753. — Houdry, Jesuita, ordinavit Bibliothecam Concionatorum, 22 vol. in 4°; obiit 1729. — Helyot, Ordinis S. Francisci, (*Picpus*) adornavit Historiam variorum Ordinum Regularium, 8 vol. in-4°: obiit 1715. — Houbigant, Oratorianus, in linguis Orientalibus versatissimus, novam editionem Bibliorum Hebraicorum absque punctis vocalibus, et versionem confecit, additis Prolegomenis, præfationibus in varios Scripturæ libros, et notis, quæ maximam auctoris et eruditionem et sagacitatem probant; in nonnullis tamen, et maximè in corrigendo ad libitum textu, ubi aliqua ipsi occurrit difficultas, non fuit sat temperatus; obiit 1753. — Kennicott, Anglus, Doctor Oxoniensis, collegit, infinito labore, 2 vol. in-fol. *variantes* lectiones Hebraici textûs veteris Testamenti, ex omnibus manuscriptis melioris notæ quos in Europa consulere potuit: obiit 1753. Incunte hoc seculo Græci textûs novi Testamenti *variantes* summâ curâ collegerat Millius Doctor Oxoniensis, illisque affixerat Prolegomena multâ eruditione referta;

obiit 1707. Opus utrumque utilissimum certè iis omnibus qui studio S. Scripturarum incumbere volunt; et ex illis adversùs incredulos demonstratur *variantes* Scripturarum, quocunque sint numero, nullatenus illarum authenticitate officere: quippe quod omnes prope sint de locis quæ ad substantiam rerum non pertinent, et si quædam de illis inveniantur, facilè ex manuscriptorum collatione et aliis critices regulis ad veram lectionem revocantur. — La Chétardie, S. Sulpitii parisiensis Parochus, dedit Homilias in Evangelia, Catechismum Bituricensem, Apocalypsis explicationem, et alia pia opera: obiit 1714. — Ladvocat, Doctor et Professor Sorbonicus, in sacris Litteris et aliis etiam versatissimus, Orientalium linguarum maximè peritus, exaravit Grammaticam Hebraicam, scripsit de Conciliis in genere, et nonnullas edidit dissertationes de variis sacræ Scripturæ locis; obiit 1765. — Lamy, Oratorianus, edidit Apparatum Biblicum et alia; obiit 1713. — Languet, Senonensis Archiepiscopus, multa nervosè scripsit in Jansenianam hæresim, etc. obiit 1753. — Le Brun, Oratorianus, de Missæ cæremoniis, omniumque Ecclesiarum Liturgiis, necnon de Superstitionibus disseruit; obiit 1729. — Legrand, Doctor Parisiensis, Presbyter S. Sulpitii, maximam partem habuit in *Determinationibus* sacræ Facultatis adversùs J. J. Rousseau et alios incredulos: obiit 1788. — Ligorius, Neapolitanus, Episcopus S. Agathæ Gothorum, innumera opera pia, ascetica et theologica dedit: obiit 1787. — Longueval, è Societate Jesu, scripsit *Historiam Ecclesiæ Gallicanæ*, usque ad nonum volumen; illo defuncto an. 1735, eandem persecuti sunt usque ad annum 1559, PP. Fontenai, Brumoy, Berthier, ex eadem Societate. — Macquer, Jurisconsultus Parisiensis, 2 vol. in-8° compendiosè delineavit *Historiam Ecclesiasticam*, juxta methodum illustris Præsidis Henault pro Galliarum Historia; ob. 1770. Idem opus, 3 vol. editum est anno 1768; sed cautè legi debet, cùm in multis erret vel auctor, vel editor. — Malebranche, Oratorianus, multa Theologica, philosophica, et pia opera edidit, inter quæ notius est *De la recherche de la vérité*; obiit 1715. — Mansi, Archiepiscopus Lucensis, editor indefessus operum utilium ad Scripturam, Theologiam, et *Historiam Ecclesiasticam* spectantium; obiit 1769. — Marsollier, Archidiaconus Ucetiensis, plurimorum Sanctorum vitas et alia scripsit; obiit 1727. — Masclef, Canonicus Ambianensis, litterarum Orientalium peritus, novam adornavit methodum legendi textum Hebraicum absque punctis vocalibus. Grammaticam confecit, ut suum systema firmaret; obiit 1728.

— Massillon, Oratorianus, Episcopus Claromontensis, quo nullus inter verbi divini præcones facundior, intimâ cordis humani indagatione atque analysi sagacior; obiit 1742. — Mauduit, Oratorianus, eximiam totius novi Testamenti *Analysim* scripsit: obiit 1709. Merre (Le), Jurisconsultus Parisiensis, 12 vol. in-fol. coilegit *Acta Cleri Gallicani*; obiit 1729. Anno 1762 Clerus Gallicanus statuit in unum colligendos esse suos *Processus verbales*, qui innumeris voluminibus sparsi erant, et quorum plures manuscripti tantum aut fuerant, aut inveniebantur. Opus prodiit successivè 10 voluminibus comprehensum, et *Processus verbales* exhibet usque ad annum 1775. Multum pretiosæ sunt duæ illæ collectiones, quæ tot exhibent monumenta ad illustrem Galliarum Ecclesiam spectantia. — Montfaucon, Benedictinus, vir infinitæ memoriæ et eruditionis, multa scripsit, et potissimum *Antiquitatum cum supplementis* 15 vol. Novam confecit editionem operum SS. Athanasii et Chrysostomi, etc. etc. obiit 1741. — Muratori, Italus, verè prodigium eâ quâ affluebat in omnibus scientiâ, scripsit innumera opera; ex illis plurima sunt de rebus theologicis: obiit 1750. — Orsi, Cardinalis, Historiam Ecclesiasticam scripsit, et multa alia: obiit 1761. — Pontas, Ecclesiæ Parisiensis Pœnitentiarius, confecit *Vocabularium de Casibus conscientiæ*, 3 vol. in-fol. obiit 1728. Anno 1732, 2 vol. edita fuere responsa de Casibus conscientiæ, data à DD. de Lamet et Fromageau, Doctoribus Sorbonicis. Hæc opera de Casibus conscientiæ contracta fuere in 2 vol. in-4° à D. Collet. — Pouget, Oratorianus, orthodoxæ fidei documenta dilucidè et accuratè contraxit in *Catechismo Montispezzulano*. Opus illud latinè transtulit P. Desmolets ex eadem Oratorii Congregatione; addidit in integro omnes textus, tum S. Scripturæ, tum Conciliorum, tum SS. PP. qui in opere tantum citantur; illæ *Institutiones Catholicæ*, 2 vol. in-fol. comprehensæ, haberi possunt ut corpus integræ theologiæ: obiit P. Pouget an. 1753. Notandum nonnullas Gallicas editiones eximii istius operis erroribus Jansenii et Quesnelli aspersas fuisse. — Pressy (De), Episcopus Boloniensis in Gallia, dedit *Documenta pastoralia et Dissertationes theologicas*, ad retundenda incredulorum objecta: obiit 1789. — Quien (Le), Dominicanus, *Orientem Christianum* exaravit 3 vol. in-fol. edidit opera S. Joannis Damasцени, et scripsit adversus Le Courrayer, de nullitate *Ordinationum Anglicanarum*, etc. obiit 1733. — Regnier, Doctor Parisiensis, Presbyter S. Sulpitii, adversus incredulos principia Religionis asseruit, tractatumque de Ecclesia elucubravit: obiit 1790. — Renaudot, Pres-

byter Parisiensis, Historiæ et Orientalium linguarum peritissimus, multa eruditè scripsit de Orientalibus liturgiis, et aliis; obiit 1720. — Ruinart, Benedictinus, *Acta sincera* Martyrum et alia Religionis monumenta collegit: obiit 1709. — Scheffmacher, Jesuita, versatissimus in polemicis adversus Protestantes, scripsit duodecim epistolas quæ maximo sunt in pretio, de articulis à Protestantibus controversis: hæ Epistolæ editæ iterum fuerunt 3 vol. à præstantissimo viro D. Terrisse, Doctore Sorbonico et Decano Ecclesiæ Rothomagensis, qui et ipse addidit unam epistolam *de præsentia reali*, dignam quæ duodecim aliis annumeretur; obiit Scheffmacher anno 1733, et venerab. Decanus 1785. — Semelier, Congregationis Doctrinæ Christianæ Presbyter auctor est Collationum Parisiensium de *Matrimonio*, *Usura*, etc. obiit 1725. — Sevoy, Congregationis Eudistarum Presbyter, de Clericis ritè ad ordines suscipiendis instituendis, et de ecclesiasticæ militiæ officiis, nervosè et oratorio stylo scripsit; obiit an. 1765. — Tournely, Doctor et Professor Sorbonicus, admodum celebris, multos tractatus theologicos clarè et optimè scribendi ratione concinnavit; obiit anno 1729. — Turneminius, Jesuita, mirà eruditione et scientià clarus, *Diarium Trevoltense* exaravit multis annis; dedit editionem Menochii, quam adornavit multis maximi pretii dissertationibus; obiit 1739. — Van-Espen, Jurisconsultus, et Doctor Lovaniensis, celeberrimus Canonista, scripsit *Jus Ecclesiasticum universum*; Principiis de jurisdictione ecclesiastica, quæ tam solidis argumentis confirmaverat, si firmiter ipse adhæsisset, nunquam ut canonicas approbasset electionem et consecrationem schismaticam Ultrajectensis Episcopi, et fugisset omnes sectariorum partes; obiit 1728. — Vuitasse, Doctor et professor Sorbonicus, multa de Theologia scripsit eruditione plena: obiit 1716. — Zaccaria, Jesuita, de rebus ad theologiam, controversiam et criticam pertinentibus multa scripsit: obiit 1796.

IV. Quæ præcesserunt ætates, insignes sunt institutione aut reformatione Ordinum et Congregationum quæ fuere decus et ornamentum Ecclesiæ Catholicæ. Dum multi eorum, novarum opinionum pravitate infecti, à pristino fervore remittebant, ven. P. Paulus à Cruce dictus, in Italia, circa 1720, inchoavit Congregationem Clericorum discalceatorum SS. Crucis et Passionis Jesu Christi, quæ deinceps à Benedicto XIV non unà vice, et à sequentibus Pontificibus approbata fuit. Ejus discipuli in arctissima paupertate asperam vitam degentes, fidei documenta populis in Missionibus prædicant. Fundator, virtutibus et donis supernaturalibus clarus,

sancto fine quievit anno 1775, ætatis 82. — Congregatio SS. Redemptoris initium habuit in Neapolitano regno, anno 1732, et à summis Pontificibus mox confirmata est. Hujus auctor Alphonsus de Ligorio, dein S. Agathæ Gothorum Episcopus, à Pio VII inter Beatos nuper adscriptus, eundem scopum sibi proposuit ac Paulus à Cruce, nimirum rudes in Missionibus instruere, et peccatores ad meliorem frugem reducere. Utriusque instituti monasteria etiam pro fœminis, labentibus annis, fundata sunt.

Verùm hoc infausto seculo plaga magna nimis Ecclesiam affixit. In duobus ultimis seculis demirari licuit *pium*, ut vocant Patres Tridentini, (Sess. XXV, de Regular. c. XVI.) *Institutum Societatis Jesu*, tot et tantis viris celebre, et maximè tot optimis magistris in juventute ad pietatem simul et ingenuas artes informanda. Sed in Galliis anno 1762, in Hispania 1767, Societate extincta, et in Orbe christiano, an. 1773, Brevi Clementis XIV deleta, heu! nulla jam in plerisque provinciis exstitit bona juventutis educatio. Demirari etiam licuit tot Congregationes, sive virorum qui parvulis et pauperibus *evangelizarent*, aut Clericos ad sacram militiam disponerent; sive virginum Deo sacrarum quæ pueris et senibus, infirmis et ægrotis essent auxilio. Hæc, et similia præcedentium seculorum prodigia, paucorum annorum intervallo in Galliis, in Italia, in Germania, et Belgio, communi rerum omnium divinarum clade, perierunt.

V. *Principes*. In Germania, Josephus I, à 1705 ad 1711. — Carolus VI, Josephi frater, ultimus Austriacæ stirpis Imperator, 1711 ad 1740. — Carolus VII, Bavarus, à 1740 ad 1745. — Franciscus I, Lotharingus, à 1745 ad 1765. Josephus II, Francisci filius, à 1765 ad 1790. — Leopoldus II, frater Josephi, à 1790 ad 1792. — Franciscus II, Leopoldo patri successit. — In Hispania, mortuo Carolo II, ultimo rege è Caroli V stirpe, successit Philippus V, Borbonius, Ludovici XIV ex filio nepos; obiit 1745. — Ferdinandus VI, filius ejus, usque ad 1759. — Carolus III, hujus frater, usque ad 1788; cui successit Carolus IV, qui an. 1808 abdicavit. — In Anglia, Guillelmo defuncto suffecta est Anna Daniæ Principissa, secunda Jacobi II filia, quæ obiit 1714. — Successit Georgius I, Brunsvicæus, Hannoverius Elector, à 1714 ad 1727. — Georgius II, à 1726 ad 1740. — Georgius III, suorum pater atque etiam alienigenarum, quibus dirà tempestate jactatis tutum in Britannico imperio portum præbuit: obiit anno 1820. — In Gallia, Ludovico Magno à vivis crepto, an. 1715, successit ejus pronepos, Ludovicus XV, quinquennis

puer. Philippus Dux Aurelianensis regnum administravit quandiu fuit ætate minor: deinde Cardinalis de Fleury, olim Regis præceptor, imperii rebus præfuit. Regnante Ludovico, Gallia agitata est sectarium et magistratuum partibus, et corrupta incredulorum operibus et libellis; fato functus est an. 1774. Ei successit nepos ex filio Delphino tot virtutibus ornato Ludovicus XVI, solemniore pompâ coronatus 11 Julii 1775. Tunc incredibili non tantum Gallorum omnium, sed et exterorum applausu exceptus est Princeps, justitiâ, clementiâ et sanctis moribus inclutus, totusque spirans et publicas imperii et privatas subditorum suorum prosperitates. Illius regni prima initia fausta et splendida. Quàm diversa eum manebant fata! Sed his omnibus fortior fuit Rex, nec prosperis elatus, nec fractus adversis. In media procella, cum horribilior esset, confecto testamento, quod piæ erga Deum et homines, sanctæ et tranquillæ mentis monumentum erit perenne, mirâ Dei providentiâ, Catholicæ Ecclesiæ sacramentis munitus, *ipse consolatus luges, spiritu magno vidit ultima*, die 21 Januarii 1793. Post ipsum perire uxor, soror, et tandem filius decennis. Quæ in Galliis secuta sunt quis ignoret?

VI *Novatores*. Quesnellus, in opere; *Réflexions morales sur le Nouveau Testament*, sub fallaci piarum considerationum cortice, omnes Jansenii errores renovavit. Propositiones 101, ex hoc libro excerptæ, damnatæ fuerunt à Clemente XI, Bullâ datâ die 8 Septembris 1713, quæ incipit: *Unigenitus Dei Filius*, et ab universa Ecclesia recepta fuit. Quesnelli et Jansenii assellæ nihil non moliti sunt, integro hoc seculo, ut dogmatici istius judicii vim infringerent; artes quasunque adhibuerunt, appellationes, *convulsiones* crudelitate et nonnunquam obscœnitate atque impietate infames, ementita miracula, et maximè constantem adversus summum Pontificem et primos Ecclesiæ Pastores rebellionem. Eheu! pars magna fuerunt in iis quæ subsequatæ sunt Ecclesiæ Catholicæ ruinis.

In Batavia, anno 1723, Janseniani Ultrajectenses, quibus adhæserunt nonnulli sacerdotes et monachi à Gallia profugi, sibi elegerunt Antistitem, et alios post eum, qui omnes statim à Romanis Pontificibus damnati et excommunicati fuere. Hôs nihilominus consecravit Varlet, Episcopus Babylonicus *in part. infid.* à sancta sede licet ipse damnatus et deinceps excommunicatus; sicque consummatum est luctuosum schisma.

In Germania, Justinus Febronius, auctor pseudonymus, vero nomine *de Hontheim*, Episcopus *in partibus Myriophitensis*, Trevirensis Archiepiscopi suffraganeus, anno 1763 edidit *de statu Ecclesiæ et legitima Po-*

testate Romani Pontificis librum singularem, in quo multa erant contraria catholicæ doctrinæ de primatu honoris et jurisdictionis, jure divino, summi Pontificis, et renovabantur etiam Richerii errores de potestate Pastorum in Ecclesia. Opus istud, à Clemente XIII damnatum 1764, avidè exceptum fuit ab omnibus malevolis in sanctam sedem; sed ipse auctor errores suos revocavit instrumento publico, quod misit anno 1778 ad summum Pontificem Pium VI; obiit anno 1790. Præiverat Febronius immutationibus quas in Austria et in Belgio circa ecclesiasticam disciplinam aggressus est Josephus II Imperator. Statim ac principatum tenuit, Episcoporum jura sustulit, sacre Theologiæ publicas lectiones ad nutum mutavit, Ordine regulares extinxit, Monialesque è sacris recessibus expulsi, res Ecclesiæ laicorum manibus permisit; denique Germaniæ Antistites, adversus sanctam sedem in conventu Emsensi insurgentes, fovit et tutatus est.

In Etruria, regnante fratre ejus Leopoldo, omnia pariter miscebantur circa religionis negotia. Scipio de Riccis, Episcopus Pistoriensis, anno 1786, Synodum diœcesanam coëgit, ibique in Decretis de rebus ad fidem et disciplinam pertinentibus renovavit multos errores Baii, Jansenii, Quesnelli, Richerii; et alios addidit quibus subvertebantur et hierarchia et disciplina Ecclesiæ. Propositiones 85 ex illius Synodi Decretis damnavit Pius VI, suâ Constitutione quæ incipit *Auctorem fidei*, datâ 31 Augusti 1794, notis singulis propositionibus affixis.

Iis temporibus multi ejusdem notæ scriptores, novique Canonum interpretes, Leplat Lovanii, Eybel Vindebonæ, Tamburini et Zola Ticini, Pereyra Olyssipone, etc. prava sua dogmata omnibus artibus diffundere conabantur, ut Ecclesiæ auctoritatem labefacerent, et sanctam sedem eos censuris inurentem omnino everterent.

At hostis multò magis formidandus, Religioni minabatur perniciem, et sectis jam enumeratis successit secta audacior et exitiosior. Non aliquot dogmata, sed totam revelationem impugnabat incredulitas, quæ ineunte seculo apud Anglos ortum habuit. In Galliam mox deducta, multos ibi invenit sectatores dociles, à quibus studiosissimè propagari cœpit. Voltaire, Rousseau, Diderot, d'Alembert, Helvetius, Raynal et alii, qui *Philosophi* nomen sibi usurparunt, per quadraginta annos nihil intentatum reliquere, ut veritates omnium seculorum assensu consecratas penitus abolerent. Omnis generis scripta undique sparsere, ut veritates omnium moribusque depravandis nata, quibus viam panderent

religioni ac monarchiæ evertendæ. Ubi autem viribus potentiores effecti sunt eorum discipuli, magistrorum præcepta usu et praxi exsecuti, regalem dignitatem deleverunt, et religionem è medio sustulerunt.

Anno 1790 in Galliis divulgata fuit à Conventu nationali *Constitutio civilis Cleri Gallicani*, et illam juramento præstito acceptare jussi sunt omnes Episcopi et alii Ecclesiæ Ministri. Quid de illa sentiendum sit clarè et expressè docet summus Pontifex Pius VI, tum Brevi dato die 11 Martii 1791, tum primis Litteris comminatoriis 13 Aprilis ejusdem anni, ubi eam dicit, *ex principiis coalescere ab hæresi profectis, adeoque in pluribus decretis hæreticam esse, et catholico dogmati adversantem; in aliis verò sacrilegam, schismaticam; jura primatûs et Ecclesiæ evertentem; disciplinæ, tum veteri, tum novæ contrariam; non alio denique consilio excogitatam atque vulgatam, nisi ad Catholicam Religionem prorsus abolendam: et paulò post summus Pontifex civicum juramentum appellat, errorum omnium venenatum fontem et originem, Catholicæque Gallicanæ Ecclesiæ mæroris præcipuam causam. Idem quod summus Pontifex senserunt et docuerunt omnes Episcopi sive Galliarum, quatuor exceptis, sive universi Orbis Catholici.*

Ex hac civili Constitutione nata est schismatica Galliarum Ecclesia. Initia sua debuit perjuriis, et incrementa incestis et sacrilegis nuptiis, rapinis et cædibus, atque atrociori quæ unquam exstiterit in Sacerdotes catholicos et fideles omnis sexûs, ætatatis et conditionis persecutioni. Eversâ semel catholicâ Ecclesiâ, *ad quam prorsus abolendam excogitata fuerat Constitutionalis*, Pseudo-philosophi, omni jam remoto obice, certo gressu perrexerunt ad perficienda impia sua adversus Dominum et Christum ejus consilia, ex longo meditata. In omnia sacra inaudito usque huc furore debacchati sunt; publicis decretis destructa fuere omnia ad unum monumenta, vel levioze tincta christianæ Religionis signo; templa aut diruta, aut polluta infandis abominationibus; sacris hymnis substitutæ sunt turpes et impiæ cantilenæ; et tremenda Dei ter sancti altaria occupavit *Dea Rationis et Libertatis*. Ipsis Ecclesiæ Constitutionalis Ministris, numero permultis, post ejuratam publicè Christi fidem, impium hunc et impurum cultum promoventibus, Gallia, in qua tot seculorum tractu floruerat christiana et catholica Religio. tota facta est publicum atheismi templum. Proh luctuosi dies, quibus clauditur hoc seculum! dies, illis annumerandi, de quibus sic loquebatur Christus Dominus: *NISI BREVIATI FUISSENT DIES ILLI, NON FIERET SALVA OMNIS CARO.* (Matth. XXIV.)

Synopsis Decimi-noni Ecclesiæ Seculi, usque ad annum 1836.

I. ANNO 1823, Concilium Episcoporum Hungariæ. De restaurandâ disciplinâ, coërcendâ impietate, corruptelis temporis accessu serpentibus abigendis actum est. — Anno 1829, Concilium sex Episcoporum Baltimoræ. De fide, de disciplinâ, de Sacramentis, de vitâ Clericorum tractatum est.

II. Rom. Pont. Pius VII (Barnabas Chiaramonti,) natus Cesenæ, anno 1740, Benedictinus. Post mortem Pii VI, mirâ Dei providentiâ, populos è Septentrione advocauit, quibus arma victricia Sanctæ Sedis hostium coërceret, Venetiis Pontifex est electus 14^a die Martii anno 1800. Romam ingressus est mense Julio sequenti. Navem Petri inter irruentes procellas sapientissimè rexit; pietate, zelo, moderatione, prudentiâ insignis. Pactione habitâ anno 1802 Gallicanam Ecclesiam supremus arbiter composuit. Rebus adversis par, ingruentium persecutionum pondus animo constanti sustinuit. Exul atque vinctus, variè tentatur, nec frangitur. Tyranno major, virtute suâ stat. Dei omnipotentis brachio extento, plaudenteque Orbe Christiano, restitutus, nec extra regulas, nec extra misericordiam secessit. Obiit anno 1823. — **Leo XII (Annibal Della Genga,)** electus est anno 1823, Septembris die 27^a Jubilæum anni 1825 indixit; clandestinas nefariorum hominum congregationes damnavit; Fidelium animos instigavit ut reædificandæ Sancti Pauli ecclesiæ dona mitterent; pestem sceleratorum quæ Romæ vicinia infestabat removit; Urbem ornamentis auxit; scientias artesque liberales promovit; Vaticanam Bibliothecam Musæaque locupletavit; summæ ipsi curæ ut juvenus sanctè educaretur, studiaque florerent; administrandæ reipublicæ, justitiæ fovendæ, commercio augendo leges condidit utilissimas. Officio Pontificis, Principis, Pastoris universalis constantissimè functus est. Obiit anno 1829. — **Pius VIII (Franciscus-Xaverius Castiglione,)** electus est 31.^a die Martii 1829. Litteris encyclicis vanissimam sophistarum hujus seculi scientiam profligavit, Coetus nefarios insectatus est, Episcopos induxit ut sanctitati Matrimonii observandæ invigilarent, exoriens schisma anathemate perculit. Episcopos Germaniæ Litteris missis hortatus est ut libertatem Ecclesiæ tuerentur. Obiit anno 1830. Vigebunt seculorum memoriâ ejus pietas vera, charitas ardens, animus modestus, integer, justitiâ et clementiâ mixtus ac bene compositus. Summâ pace, eo regnante, Status Pontifi-

calis potitus est. — Gregorius XVI (*Capellari*,) natus Bellunæ in Statu Venetiensi, Camaldulensis, creatus Cardinalis à Leone XII, electus 12 Februarii anno 1831. Litteras encyclicas dedit die 15ª Augusti anni 1831. Luget benignissimus Pater, quòd quibusdam in regionibus veluti conspiratio adversus Ecclesiasticum cælibatum inita fuerit, quòd *Indifferentismus* quotidie magis apud Catholicos populos increbrescat, sed præcipuè in eo est ut commentitias opiniones ab auctore celeberrimo propugnatas quibus ordinis publici vincula dissolverentur, utraque Auctoritas labefactaretur, seditiones in Imperiis, tumultus, rebelliones excitarentur, roborarentur, damnet et reprobet. De debitâ erga Potestates subjectione, de arcendâ à populis exitiosâ *Indifferentismi* contagione, de frenis injiciendis evaganti opinionum sermonumque licentiæ, tum demum de damnandâ omnimodâ conscientiæ libertate, teterrimâque societatum in sacrae et publicæ rei perniciem constitutarum conspiratione pro auctoritate sibi traditâ definiit. Gaudio singulari affectus est Sanctissimus Pater, quòd ubique tam necessariæ alacriter exceptæ fuerint Litteræ : pergratum et jucundum exstitit, ipsum auctorem mali diserte confirmasse se doctrinam ab Encyclicis traditam unicè et absolutè sequi. Sed contra fidem solemniiter datam, Paternæ indulgentiæ immemor, citò à proposito defecit, et typis tradidit libellum mole quidem exiguum, pravitate tamen ingentem, quo captiosissimis ut plurimum verborum fictionum involucribus oppugnandam evertendamque suscepit doctrinam ab Encyclicis traditam, omnia et sacrae et civilis Potestatis elementa convellit, omnigenam opinionum, sermonum conscientiaëque libertatem obtrudit, militibus ad eam à tyrannide, ut ait, liberandam fausta omnia ac felicia comprecatur, cœtus ac consociationes furiali æstu advocat, et in tam nefaria consilia compellit. Horruit benignissimus Pater, auctorisque cæcitatem misertus est, nec tantam sanæ doctrinæ illatam perniciem dissimulans, memoratum librum damnavit tanquam continentem propositiones respectivè falsas, calumniosas, temerarias, inducentes in anarchiam, contrarias verbo Dei, impias, scandalosas, erroneas, jam ab Ecclesiâ, præsertim in Valdensibus, Wiclefitis, Hussitis, aliisque id generis hæreticis damnatas. Dein Summus Pontifex improbat fallax illud haud ita pridem invectum Philosophiæ systema, quo ex projectâ et effrenatâ novitatum cupiditate, veritas, ubi certo consistit, non quæritur, sanctisque et Apostolicis traditionibus posthabitis, doctrinæ aliæ inanes, futes incertæque, nec ab Ecclesiâ probatæ adsciscuntur, quibus veritatem ipsam fulciri et sustineri vanissimi homines perperam arbitrantur. Roma locuta

est, causa finita est; utinam finiatur et error! utinam qui peracerbum Patris cordi vulnus inflixit, ipsius audiat vocem, et faustus ac felix illucescat dies quo in se reversum filium paterno sinu complectatur! utinam resipiscant et cæteri. qui eo auctore in errorem inducti sunt; ut apud omnes sit pro publicæ et sacrae rei incolumitate consensio doctrinarum, una consiliorum ratio, una actionum studiorumque concordia!

III. *Script. Eccles.* Arvisenet, canonicus et Vicarius generalis diœcesis Trecensis, scripsit opuscula pietati fovendæ utilia: obiit anno 1831. — Asseline, socius Sorbonicus, et Episcopus Bononiensis, scripsit adversus schismaticos, et sacras conciones composuit: obiit anno 1813. — Assemani (Simon), Maronita, plura eruditionis monumenta reliquit: obiit anno 1821. — Barruel, è Societate Jesu, eximium edidit opus: *Lettres Helviennes*. Obiit anno 1820. — De Bausset (Ludovicus), Episcopus Alesiensis, Historiam Fenelonii et Bossuetii eleganter texuit. Creatus est Cardinalis anno 1817; obiit anno 1824. — De Bonald (*le vicomte*) maxime in disciplinis metaphysicis versatus. Ad acutissimi ingenii laudes illud præcipuum accedat, quod Philosophiam Religionis pedissequam famulamque statuerit. Celeberrimi scriptoris studia sectantur filii Henricus et Victor de Bonald. Hic nuper edidit insigne opusculum: *Moïse et les Géologues modernes*. — De Boulogne (Antonius), sacris concionibus claruit, schismaticos lepidè nervosèque confutavit. Episcopus Trecensis creatus est anno 1809. Ineunte Concilio quod Napoleo coëgerat, orationem habuit quâ iram Imperatoris in se commovit; dimissâ congregatione, Vincennis est inclusus. Post Pactionem de rebus Ecclesiasticis habitam anno 1817, nominatus est Archiepiscopus Viennensis. Sedem destinatam occupare non potuit, sed, ut pallio uteretur Summus ei Pontifex concessit. Mortuus est anno 1825. Sacrae ejus orationes typis mandatae sunt. — De Bovet, olim Sesturicensis Episcopus, postea Archiepiscopus Tolosanus designatus, doctissime de Dynastiis Ægyptiacis scripsit. Sententiam D. Guerin du Rocher acceptam ratamque habet, suarumque firmat annotationum argumentis. Quæ DD. Champollion nimia scientiæ Hieroglyphicæ fiducia decepti senserant de epochis Ægyptiacis, illustrissimus Auctor distringit, infirmat; certamque temporum rationem divinis Scripturis consonam demonstrat. Eximium Opus nuper edidit (exstat Programma, in quo tractatur de Mythistoriarum fontibus): *L'Histoire des derniers Pharaons et des premiers Rois de Perse, selon Hérodote, tirée des Livres Prophétiques et du Livre d'Esther*. Promissis quæ in fronte geruntur librum stare sit pro ratione laudis enuntiatum.

ST. ALBERT'S COLLEGE LIBRARY

Idcirco, Religioni tuendæ, quod et maximum, dein Historicis antiquis illustrandis, mirum in modum inservit. Sanioris critices, eruditionis altissimæ lucem præ se ferens, felicius prodeat. A viris quibus est mens gravissima veritatisque cultrix, faustè excipiat : quorum auctoritate summâ judicium nostrum confirmandum speramus. — Carron, Sacerdos, zelo, charitate, bonis operibus celebris, varia vulgavit opera : *Les Confesseurs de la Foi de l'Eglise Gallicane. La Vie du Père Brydayne, etc.* obiit anno 1821. — Cassito, è Familia Sancti Dominici, Institutiones theologicas edidit : obiit anno 1822. — Devoti, Prælati Romanus, Institutiones canonicas 4 vol. edidit. Inceptum opus cui titulus Jus Canonicum, ob infirmam valetudinem, ad exitum perducere non potuit; tria tantum volumina vulgata sunt. Obit anno 1820. — Duclot, Sacerdos, librum edidit cui titulus : *La sainte Bible vengée des attaques de l'incrédulité.* Obit anno 1821. — Emery, Superior generalis Congregationis Sancti Sulpitii, viracri ingenio multiplicique eruditione clarus, ut testantur quæ edidit opera : *Pensées de Leibnitz sur la Religion et la Morale; Le Christianisme de François Bacon; Pensées de Descartes sur la Religion; Pensées d'Euler sur la Religion.* Obit anno 1811. — D. Frayssinous, Episcopus Hermopolitanus, concionibus apologeticis quas Parisiis habuit notissimus. Adhuc vivit. — Georgel, Jesuita, *Mémoires pour servir à l'histoire des événemens de la fin du 18e siècle.* Obit anno 1814. — Jarry, Sacerdos, Dissertationes scripsit : obiit anno 1820. — Jacques, Decanus Facultatis Theologiæ Lugdunensis; edidit Theologiam dogmaticam, Tractatum de Scripturâ sacrâ. Obit anno 1821. — Jauffret, Episcopus Metensis, insigne vulgavit opus *Du Culte public.* Commentaria historica reliquit : *Mémoires pour servir à l'Histoire de la Religion et de la Philosophie à la fin du 18e siècle.* Habitâ Synodo anno 1820, Statuta Synodalia vulgavit. Obit anno 1823. — De la Hogue, socius Sorbonicus, Tractatus theologicos edidit; hocce Compendium Historiæ Ecclesiasticæ typis mandari curavit Londini anno 1811. Obit anno 1825. — De la Luzerne, Episcopus Lingonensis, Cardinalis, varias Dissertationes elucubravît; quæ ob majorem erga plurimos utilitatem maximè commendantur : *Instruction sur l'excellence de la Religion; et Discours sur les causes de l'incrédulité.* Obit anno 1821. — Legris-Duval, orationes sensu pietatis suavissimas scripsit. Obit anno 1819. — Lienhart olim e Familia Benedictinorum doctum de antiquis Liturgiis et disciplina arcani tractatum elucubravît. — Lingard, Anglus, sacerdos Missionarius, controversiarum laude floret. Anglorum gesta nullo partium studio abreptus, sed ad fidem monumentorum historicorum digessit. Caute quibusdam

in locis legendus. — Litta, Cardinalis. De IV Articulis Declarationis Cleri Gallicani Litteras scripsit, quibus elucet animi moderatio, ingeniique sagacitas. Obiit anno 1820. — De La Palme, Episcopus Augustæ Prætoriæ, auctor est libri cui titulus : *Les Principes Catholiques justifiés par eux-mêmes*. — De Maccarthy, Jesuita, non minus pietate quàm eloquentiâ notus, principem inter concionatores hujus ævi locum tenuit. Obiit anno 1832. — Mai, Prælatum Romanum, antiquitatis cum sacræ tum profanæ indefessus investigator plura jam e Vaticanis codicibus eruta misit in lucem sub isto titulo : *Scriptorum veterum nova collectio e Vaticanis codicibus*. — De Maistre (le Comte), Laicus, omni genere scientiarum excultus, præstantissimum ingenium, variam doctrinam Religioni addixit in opere quod scripsit *Du Pape*. Alteri operi conficiendo, *les Soirées de Saint-Petersbourg*, immortalus est. — Marchetti, censorias Notas doctè, dilucidèque in Historiam Ecclesiasticam D. Fleury exaravit. — Maury, Cardinalis, famam sibi in juribus Ecclesiæ propugnandis comparavit. Utinam principio stetisset finis ! Scripsit de Eloquentiâ sacrâ. Obiit anno 1817. — De La Mennais, Omnes qualis fuerit, qualis sit norunt. Quantum Ecclesiæ filius obediens, sese, ingenio, pietate, famâ erexerat, tantum superbiâ prostratus jacet. Resurgetne ? — Merault philosophos impugnavit : *Les Apologistes involontaires ; Conjuration de l'impiété contre l'humanité*. — Milner. Episcopus, et Vicarius Apostolicus in Angliâ, Disputationes adversus Anglicanos doctè concinnavit. Obiit anno 1829. — Muzzarelli, Sacræ Pœnitentiariæ Theologus, argumenta nonnulla theologica, nunquam antea satis diligenter discussa, brevissimis solvit Opusculis, quæ ex maxima parte in sermonem gallicum translata sunt. Obiit Parisiis anno 1813. — Olavidez, Hispanus, librum edidit qui in sermonem gallicum translatus est : *Triomphe de l'Evangile*; lectores argumentandi narrandique ratione tenet. Obiit anno 1803. — Picot, laicus, de Religione bene meritus. De rebus Ecclesiæ seculo decimo octavo historica Commentaria conscripsit; opus exquisitæ diligentiae atque ad sanæ critices et Theologiæ normam exactum. Nec minoris pretii, ad Annales præsentis seculi conficiendos, erit Diarium quod, anno 1814, eodem auctore, in publicum emitti cœptum est. Exstat ejusdem alia elucubratio : *Essai sur l'influence de la Religion en France au 17e siècle*. — Plowden, Jesuita, Anglus, de rebus ad fidem Catholicam pertinentibus adversus Protestantes egregiè disceptavit. — Proyard, plurima Opuscula confecit ad Religionem, mores et historiam spectantia. Obiit anno 1808. — Rosaven, e Societate Jesu, confutavit librum D. Gerbet : *Des doctrines philosophiques*

sur la certitude dans leurs rapports avec les fondemens de la Théologie. Systema sophismatibus artificiosè intricatum adeo nitida oratione explicat, exploditque, ut res pertractata veluti Disputationis lumine splendeat. Quid de Fide generatim sumpta, quid de Fide Christianæ sentiendum planè, qui legerint, percipient. — Tabaraud, Oratorianus, è secta Jansenistarum, Historiam criticam Philosophorum Anglorum edidit. Non simplici nudaque narratione procedit, sed varia systemata gravissimis rationum momentis confutat. Alia scripsit. Obiit anno 1823. — Testa, Prælati Romanus, eruditione claruit. Tractatus quem emisit de Zodiacis Ægyptiacis in Gallicum sermonem est translatus. Obiit anno 1832. — Thorel, per triginta annos in perficiendo tractatu de Origine Societatum elaboravit. Gravissimas quæstiones solvit de Auctoritate, de Formatione populorum, etc. quod opus lucidus ordo, ratio probationum simplex, argumenta nitida factis monumentisque firmata commendant. — Van de Velde, Doctor Universitatis Lovaniensis, emiserat Synopsin monumentorum Collationis cui edendæ insudabat Conciliorum Archiepiscopatus Mechliniensis. Cùm morte præventus esset, conquisita digerens D. Ram, chartophylax Mechliniensis, ea propalare cœpit anno 1830 : Synodicon Belgicum, sive Acta omnium Ecclesiarum Belgii a Concilio Tridentino. — Du Voisin, Episcopus Nannetensis, Religionis Christianæ veritatem eleganter dilucideque asseruit : *Démonstration Evangélique*.

IV. Societas Jesu, rescissâ Clementis XIV Constitutione, à Pio VII instauratur anno 1814; nec sui degener omninodè bono Ecclesiæ promovendo instat. — Sacerdotes Congregationis Sancti Sulpitii anno 1811 a Seminariis abscedere coacti, anno 1814 alumni Sanctuarii restituuntur. — Congregatio Sacerdotum *Missionum extranearum* pristino statui reddita anno 1805, deinde à furente Napoleone dispersa, anno 1816 colligitur. Faxit Deus ut crescat et Operarios inconfusibiles mittat, qui Ecclesiæ imperio novas gentes adjungant, et luctum Matris de tot filiorum ruina gementem tali solatio levent! — Eadem conditionem sortita est Congregatio Sancti Lazari. — Quidam Sacerdotes Galli messem quidem multam videntes, Operarios verò paucos, in unum cœunt, ut populis evangelizandis vitam impendant, anno 1816. Quot fructus attulerint testes sunt diversæ quas peragrârunt provinciæ. Congregatio tam utilis dispersa est. — Fratres Scholarum Doctrinæ Christianæ numero augentur, rationemque docendi pueros ampliant perficiuntque. — Sorores à Sancto Carolo dictæ, à pio Sacerdote Lugduni anno 1802 institutæ, puellis educandis aliisque charitatis operibus exercendis operam collocant. — Pia Societas

Lugduni sub isto nomine: *Association pour la Propagation de la Foi*; initium habuit, eamque summus Pontifex anno 1803 approbavit. Fundatur, approbante Summo Pontifice, Sororum à Sacratissimo corde nominatarum Societas utilissima. Pari diligentia successuque puellas ac Jesuitæ pueros ad pietatem et disciplinas informant. Pium exercitium, titulo Rosarii viventis in honorem sanctissimæ Virginis, auctore in primis Maria Jaricot Lugduni institutum est. Tam salutare exercitium favore summæ Auctoritatis commendare, indulgentiarumque dispensatione fovere Summus Pontifex in deliciis habuit.

V. *Principes*. In Germania, Franciscus II. Obiit anno 1835. Cui successit filius Ferdinandus. — In Hispania, Ferdinandus VII. Obiit anno 1833. Legem Salicam conatus est abolere; hinc exortum est bellum immane. — In Anglia, Georgius IV, ab anno 1820 usque ad annum 1831. — Guillelmus IV. Adhuc regnat. — In Gallia, Ludovicus XVIII. Varia passus exsilia in Angliam secessit. Post decem annos cædibus, præliis, facinoribus, calamitatibus insignes, in fastigium emergit vir armorum usu celebratus; eos qui sub libertatis obtentu patriam atrociter vexabant, è tyrannide dejecit, partium diversitates comprimit, hostium impetus frangit. Primum Religionis pristino splendori restituendæ spem concitavit: sed summam rerum, quod erat in votis, adeptus, inimicum Ecclesiæ infensissimum agit. Irrequietâ furens ambitione, diversas Europæ regiones armis invadit. Victoriis elatus nova consilia movet, quæ Deus ei vertit in exitium. Tum Ludovicus regno suo restituitur, et tandem, pace compositâ, fessa requievit Europa. Dum vulneribus patriæ sanandis mitissimus princeps operam daret, beneficiorum immemores viri nefarii satagebant abactam pestem reducere. Nunc recrudescere mala; sed imperium denuo occupare visus est tyrannus, ut graviori casu dejectus graviores pœnas lueret, et longissimo exsilio miserrimam vitam finiret in angusta insula, qui in Europæ limitibus astuebat infelix. Redux Ludovicus subjectorum felicitati augendæ acriori studio incubuit. Utinam Religionis hostes summis viribus repressisset, frenumque iniecisset inconditæ licentiæ, libertatisque amori effrenato! Obiit anno 1824. Carolus X. Unctione sacrâ Rhemis inauguratus est anno 1825. Pacis otio fruitur Gallia, decus et opes, Argerio armis occupato, auget. Sed bellis intestinis discinditur. Impietas, freno soluto, triumphos agit. Sollicita doctrinam veneno refertam omnes in partes effundit, insectationibus, minis, Religioni funestissima extorquet, à juventute studiosa magistros avocat qui eam virtute pietateque imbuebant, vulnere lethali Sanctuarium afficit, nequicquam

Ecclesia clades inflictas voce simul augustâ et verecundâ plangit. *Moventur fundamenta terræ*, Solium dirutis fulcimentis nutat, Auctoritas Regia ludibrio tradita jacet; nobilis inter omnes Principes Familia ejicitur, nefandæ plebeculæ opus quam perversi homines incenderant. Dux Aurelianensis rex eligitur. Quæque miserrima inde secuta sint et vidimus et sustinemus.

VI. *Novatores.* Sacerdotes, numero pauci, insulsis calumniis Summum Pontificem impetentes ob Pactionem cum Napoleone de rebus ad Ecclesiam Gallicanam pertinentibus initam, miserrimè à Sanctæ Sedis communiōe, pauculum atque obscurum gregem abducentes, sese abstraxerunt. — Filius Belial Sacerdos nomine *Châtel*, vesanâ mente actus, schismaticam ecclesiam condere aggressus est. Ut asseclas sibi conciliet, Confessionem non esse Divinitus præceptam contendit, Sacramenta linguâ vulgari administrat, infallibilitate Ecclesiæ seclusâ, rationi privatæ judicia Fidei permittit, impudenti ore sacerdotalem adversus cælibatum deblaterat. Paucos sibi adjunxit *homines corruptos mente, reprobos circa Fidem*. Sed *ultra non proficient, insipientia enim eorum manifesta erit omnibus.* (2. Tim. 3.) Quæ verba Apostoli non minus aptè cadunt in nefarios viros qui quemdam nomine *Saint-Simon* se ducem sequi profitentur, antiquatam esse Christianam Doctrinam contendunt, quòd præsentis ævi Societati non sit opportuna. Omnia in promiscuo esse habenda; cuique pro ingenii modo rationeque operis habita, distribuendum affirmant, Fidem quodam mentis impetu cæco, oriri volunt. Se veritatis non compotes sed inquisitores esse profitentur; nec quid sit Deus inter ipsos constat. Ne diutius his commentis immoremur, statuamus difficile esse, an evidentius præ se ferant insaniam vel flagitium, definire. — Illud verò luctuosius, quod impietas apud Catholicas gentes viâ latissimâ grassetur, societatumque varias secum ruinas trahat; auctoritas autem civilis, jure abdicato, veluti destinato excidio factoque urgenti, improvida, anceps, exarmata, perterrita incumbat. An verò devenerimus ad hanc ætatem de quâ Christus: *Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* (Luc. XVIII.)

INDEX

COMPENDII HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ.

Ad intelligentiam hujus Indicis attendendum est ad valorem litterarum quæ nominibus subjunguntur.

A. designat Antipapam.

C. Concilium.

D. Doctorem sive Scriptorem Ecclesiasticum.

G. Gentem sive Populum.

H. Hæreticum seu Novatorem.

P. Papam.

R. Regem, Imperatorem aut Principem.

S. Societatem, sive Ordinem secularem aut regularem, vel ejus fundatorem.

Quæ sequitur nota arithmetica designat seculum in quo vixit persona appellata.

A

Abælardus. H. 12.
 Abdias. D. 1.
 Abelli. D. 17.
 Abgarus. R. 1.
 Acacius. H. 5.
 Acæmetæ. S. 6.
 A Castro. (Alph.) D. 16.
 Acherius. D. 17.
 Acephali. H. 5.
 Aconar. S. 10.
 Aconatus. P. 7.
 Adiaphoristæ. H. 16.
 Ado. D. 9.
 Adrianus I. P. 8.
 Adrian. H. P. 9.
 Adrian. III. P. 9.
 Adrian. IV. P. 12.
 Adrian. V. P. 13.
 Adrian. VI. P. 16.
 Ælia urbs. 2.
 Æneas Sylvius. D. 15.
 Aëriani. H. 4.
 Aëtius. 5.
 Agapetus I. P. 6.
 Agapetus II. P. 10.
 Agatho. P. 7.
 Agnoëtæ. H. 5.
 Agrippina. 1.
 Agrippinus. 3.
 Aguirre. D. 17.
 A Kempis. D. 15.
 Alani. G. 5.
 A Lapide. (Cor.) D. 17.
 Alaricus. R. 5.
 Albæ dux. 16.
 Albanæ. C. 18.

A

Albertus. Mag. D. 13.
 Albertus. S. 12.
 Albertus. R. 15.
 Albigenes. H. 13.
 Alcuinus. D. 8.
 Alexander I. P. 2.
 Alex. II. P. 11.
 Alex. III. P. 12.
 Alex. IV. P. 13.
 Alex. V. P. 15.
 Alex. VI. P. 15.
 Alex. VII. P. 17.
 Alex. VIII. P. 17.
 Alexander Halensis.
 D. 13.
 Alexander. D. 17.
 Alexander Severus. R.
 3.
 Alexander. R. 10.
 Alexius. R. 11. 12.
 Alliacus. D. 15.
 Almainus. D. 16.
 Amaurius. R. 12.
 Amalarius. D. 9.
 Ambrosius. D. 4.
 Amedæus. A. 15.
 Americus Vesp. 15.
 Amuratus. R. 15.
 Anabaptistæ. H. 16.
 Anachoretæ. S. 4.
 Anacletus. P. 2.
 Anacletus. A. 12.
 Anastasius I. P. 4.
 Anast. II. P. 5.
 Anast. III. P. 10.
 Anast. IV. P. 12.

A

Anastasius. A. 9.
 Anast. R. 6. 8.
 Anast. Sin. D. 6.
 Anast. Bibl. D. 9.
 Andegavense. C. 5.
 Andreas. D. 7.
 Andronicus. R. 11, 12,
 13, 14.
 Anicetus. P. 2.
 Anna. R. 18.
 Anomæi. H. 4.
 Anselmus. D. 11.
 Anterus. P. 3.
 Anthimius. R. 5.
 Antiochenum. C. 3. 4.
 Antiochiæ sedes. 1.
 Antoninus. R. 2.
 Antoninus. D. 15.
 Antonius. S. 4.
 Anton. Patav. D. 13.
 Anthropomorphitæ.
 H. 4.
 Apollinaristæ. H. 4.
 Apollonius Tyancensis.
 H. 1.
 Apostoli. 1.
 Apostolicum. C. 1.
 Apostolorum constitu-
 tiones. 1.
 Apostolorum Liturgiæ.
 1.
 Apostolorum Symbo-
 lum. 1.
 Aquila. H. 2.
 Arausicanum C. 6.
 Arcadius. R. 5.

Archiepiscopi. 5.
Arcudius. D. 17.
Arelatense. C. 4.
Argentré. D. 18.
Argyrus. R. 11.
Ariani. H. 4.
Arias. D. 16.
Ariminense. C. 4.
Armeni. G. 6, 15.
Arminiani. H. 17.
Arnaldistæ. H. 12.
Arnaldus. D. H. 17.

B

Babin. D. 18.
Baianistæ. H. 16.
Baillet. D. 17.
Bajazetes. R. 15.
Balduinus. R. 12, 13.
Ballerini. D. 18.
Baltimoræ Ep. C. 19.
Balsamon. D. 12.
Baltus. D. 18.
Baluzius. D. 17, 18.
Barchocheba. 2.
Barnabas. D. 1.
Barnabitæ. S. 16.
Baronius. D. 16.
Barrière. S. 16.
Barruel. D. 19.
Bartholomæus Apostolus. 1.
Basileense. C. 15.
Basilidiani. H. 2.
Basilius. D. 4.
Basilius. R. 9, 10.
Basilius Ancyranus. II. 4.
Bassæus. S. 16.
Batavi. G. 16.
Bausset. D. 19.
Bavarus. R. 14.
Baylius. H. 17.
Becanus. D. 17.
Beda. D. 7.
Beguardi. H. 14.
Beguinae. H. 14.
Belisarius dux. 6.
Bellarminus. D. 17.
Benedictini. S. 17.

C

Cabassutius. D. 17.
Cadaloüs. A. 11.
Cæcilianus. H. 4.
Cæularius. H. 11.
Cæsar de Bus. S. 17.
Cæsarius. D. 6.
Caius. P. 3.
Caius. D. 3.
Cajetanus. D. 16.
Calendarii ref. 16.

Arnobius. D. 4.
Arnulphus. R. 10.
Arvisenet. D. 19.
Ascetæ. S. 4.
Asseline. D. 19.
Assemani. D. 19.
Ataulphus. R. 5.
Athalaricus. R. 6.
Athanasius. D. 4.
Athanasius. H. 7.
Athenagoras. D. 2.
Attila. R. 5.

B

Benedictus I. P. 6.
Bened. II. P. 7.
Bened. III. P. 9.
Bened. IV. P. 10.
Bened. V. P. 10.
Bened. VI. P. 10.
Bened. VII. P. 10.
Bened. VIII. P. 11.
Bened. IX. P. 11.
Bened. X. A. 14.
Bened. XI. P. 14.
Bened. XII. P. 14.
Bened. XIII. P. 18.
Bened. XIV. P. 18.
Bened. XIII. A. 14, 15.
Benedictus. S. 6.
Bened. Anian. S. 9.
Berault-Bercastel. D. 18.
Berengarius. H. 11.
Bergier. D. 18.
Bernardinus. D. 15.
Bernardus. D. 12.
Berno. 10.
Berthier. D. 18.
Bertoldus. S. 12.
Bertramus. D. 9.
Berullius. S. 17.
Bessario. D. 15.
Beza. H. 16.
Biel. D. 15.
Billuart. D. 18.
Bissy. D. 18.
Bituricense. C. 15.
Blesensis. D. 12.
Blosius. D. 16.

C

Caligula. R. 1.
Callixtus I. P. 3.
Callixtus II. P. 12.
Callixtus III. P. 15.
Calmetus. D. 18.
Calvinistæ. H. 16.
Camaldulensis. S. 11.
Canones Apost. 1.
Canonici. S. 9.
Cantacuzenus. R. 14.

Audiani. H. 4.
Augustiniani. S. 12, 13.
Augustinus. D. 5.
Augustulus. R. 5.
Aurelianus. R. 3.
Aurelius. R. 2.
Aureolus. D. 14.
Authenticæ. 6.
Avenionense. C. 18.
Avitus. D. 6.
Avitus. R. 5.
Auxiliis. C. 17.

B

Boëtius. D. 6.
Bogomili. H. 12.
Bollandus. D. 17.
Bona. D. 17.
Bonacina. D. 17.
Bonaventura. D. 13.
Bonifacius I. P. 5.
Bonif. II. P. 6.
Bonif. III. P. 7.
Bonif. IV. P. 7.
Bonif. V. P. 7.
Bonif. VII. A. 10.
Bonif. VIII. P. 13.
Bonif. IX. P. 14.
Bossuet. D. 17.
Boudon. D. 17.
Boulogne. D. 19.
Bourdaloque. D. 17.
Bourdoise. S. 17.
Bricius. D. 17.
Brunoy. D. 18.
Bruno. S. 11.
Brunswicæus. R. 18.
Brydayne. D. 18.
Bucerus. H. 16.
Bulgari. H. 12.
Bullel. D. 18.
Bullingerius. H. 16.
Bullionius. R. 11.
Burchardus. D. 12.
Burgundiones. G. 5.
Burrhus. 1.
Burdinus. A. 12.
Butler. D. 18.

C

Cantor. D. 12.
Canus. D. 16.
Capetus. R. 10.
Capreolus. D. 15.
Captivorum Merc. S. 13.
Capucini. S. 16.
Caracalla. R. 3.
Carafa. S. 16.
Caranza. D. 16.
Carinus. R. 3.

- Carisiaca cap. D. 9. Chatel. H. 19.
 Carlostadius. H. 16. Childericus. R. 8.
 Carmelitæ. S. 12 et 16. Chopin. D. 17.
 Carolini libri. 8. Chorepiscopi. 5.
 Carolus Martel. Fr. Chosroës. R. 7.
 R. 8. Christiani.
 Carolus Magnus. R. 8. Christophorus. 10.
 Carolus Calvus. R. 9. Chrysologus. D. 5.
 Carolus Crassus. R. 9. Chrysostomus. D. 5.
 Carolus Simplex. R. 9. Cisterciensis. S. 11.
 Carolus IV. R. 14. Claravallensis. S. 11.
 Carolus V. R. 14. Claromontanum. C. 11.
 Carolus VI. R. 14. Claudius. R. 1. 3.
 Carolus VII. R. 15. Claudius. H. 9. 17.
 Carolus VIII. R. 15. Clavasius. D. 15.
 Carolus IX. R. 16. Clemens I. P. 1.
 Carolus X. R. 19. Clem. II. P. 11.
 Carolus IV. Germ. R. 14. Clem. III. P. 12.
 Carolus V. R. 16. Clem. IV. P. 13.
 Carolus VI. R. 18. Clem. V. P. 14.
 Carolus VII. R. 18. Clem. VI. P. 14.
 Carolus II. Hisp. R. Clem. VII. P. 16.
 Carolus III. R. 18. Clem. VIII. P. 17.
 Carolus IV. R. 18. Clem. IX. P. 17.
 Carolus I. Angl. R. 17. Clem. X. P. 17.
 Carolus II. 17. Clem. XI. P. 18.
 Carpocratiani. H. 2. Clem. XII. P. 18.
 Carrières. D. 18. Clem. XIII. P. 18.
 Carron. D. 19. Clem. XIV. P. 18.
 Carthaginensis. C. 4. Clem. VII. A. 14.
 Carthusiani. S. 11. Clemens Alexandri-
 Carus. R. 3. nus. D. 2.
 Cassianus. D. 5. Cletus. P. 1.
 Cassiodorus. D. 6. Climacus. D. 6.
 Cassito. D. 19. Clodovæus. R. 5. 6.
 Castrensis. D. 16. Cluniacensis. S. 10.
 Cataphrygæ. H. 2. Cochlæus. D. 16.
 Catechismus Concilii Codex legum. 6.
 Tr. 15. Cœnobitæ. S. 4.
 Cathari. H. 3. Colchus. D. 16.
 Catharinus. D. 16. Collet. D. 18.
 Cedrenus. D. 12. Collyridiani. H. 4.
 Ceillier. D. 18. Colonia. D. 18.
 Celestini. S. 13. Columbus. 15.
 Celestinus I. P. 5. Comestor. D. 12.
 Celest. II. P. 12. Comitulus. D. 17.
 Celest. III. P. 12. Commendatitii Abb.
 Celest. IV. P. 13. S. 9.
 Celest. V. P. 13. Commodus. R. 2.
 Cerdoniani. H. 2. Comnenus. R. 11, 12.
 Cerinthiani. H. 1. Concilia œcumenica :
 Chalcedonense. C. 5. 1. Nicænum. I. 4.
 Challoner. D. 18. 2. Constantinop. I. 4.
 Champollion. 19. 3. Ephesinum. 5.
 Charitatis Fr. S. 16. 4. Chalcedonense. 5.

D

D

D

- Damasценus. D. 8. Decius. R. 3.
 Damasus I. P. 4. Declaratio Cleri Gall.
 Damasus II. P. 11. 17.
 Damianus. D. 11. Decretales. 1.
 De Bonald. D. 19. Delrio. D. 17.
 De Bovet. D. 19. De Mercede. S. 13.
 De Ram. D. 19.
 Deschamps. D. 17.
 Desiderius. R. 8.
 Desmolets. D. 18.
 Deusdedit. P. 7.
 De Vence. D. 18.

Devoti. D. 19.
 Diana. D. 17.
 Didius Julianus. R. 2.
 Didymus. D. 4.
 Digesta Justiniani. 6.
 Diocletianus. R. 3, 4.
 Dionysius. P. 3.
 Dionysius. D. 3.
 Dionysius Arcopagita.
 D. 1.
 Dionys. Carthus. D. 15.
 Dionys. Exiguus. D. 6.
 Dioscorus. H. 5.

E

Ebbo. D. 9.
 Ebion. H. 1.
 Ebredunense. C. 18.
 Eckius. D. 16.
 Ecthesis Her. P. 7.
 Eduardus. R. 16.
 Eleutherius. P. 2.
 Eliberitanum. C. 4.
 Eligius. D. 7.
 Elipandus. H. 8.
 Elisabeth. R. 16.
 Emery. D. 19.
 Encratitæ. H. 2.
 Enthusiastæ. H. 16.
 Epæonense Concil. 8.
 Ephesium. C. 5.
 Ephrem. D. 4.

Dioscorus. A. 6.
 Dissimiles. H. 4.
 Doctor Subtilis. D. 14.
 — Facundus. D. 14.
 — Angelicus. D. 13.
 — Solidus. D. 13.
 — Mellifluus. D. 12.
 Doctrinarii. S. 17.
 Dominicani. S. 13.
 Domitianus. R. 1.
 Domnus I. P. 7.
 Domnus II. P. 10.
 Donatistæ. H. 4.

E

Epiphanius. D. 4.
 Episcopalis. H. 17.
 Episcopi. 5.
 Erasmus. D. 16.
 Eremitæ. S. 4.
 Erem. S. Aug. S. 13.
 Equites S. Joann. S. 14.
 Espencæus. D. 16.
 Estius. D. 17.
 Eucherius. D. 5.
 Eudistæ. S. 17.
 Eugenius I. P. 7.
 Eugenius II. P. 9.
 Eugenius III. P. 12.
 Eugenius IV. P. 15.
 Eulalius. A. 5.
 Eunomiani. H. 4.

F

Fabianus. P. 3.
 Fabre. D. 18.
 Fabricy. D. 18.
 Facundus. D. 6.
 Fagnanus. D. 17.
 Farinacius. D. 17.
 Faustus. D. 5.
 Febronius. H. 18.
 Felicissimus. H. 3.
 Felix I. P. 3.
 Felix III. P. 5.
 Felix IV. P. 6.
 Felix. A. 15.
 Felix. H. 8.
 Fenelonius. D. 17.
 Ferdinandus. Arrag.
 R. 15.
 Ferdinandus. Germ.
 R. 16.
 Ferdinandus II. R. 17.
 Ferdinandus III. R. 17.

G

Gaëtanus. S. 16.
 Gaguinus. D. 15.
 Galba. R. 1.
 Galerius. R. 3, 4.
 Gallicnus. R. 3.

Ferdinandus VI. Hisp.
 R. 18.
 Ferdinandus VII. R. 19.
 Ferrandus. H. 6.
 Fidei propag. S. 19.
 Firmitas. S. 11.
 Fischerius. 16.
 Flagellantes. H. 13.
 Flavianus. D. 5.
 Flechier. D. 17.
 Fleury. D. 18.
 Florentinum. C. 15.
 Florez. D. 18.
 Florus. D. 9.
 Fonteheraldi. S. 12.
 Formosus. P. 9.
 Fortunatus. D. 9.
 Fossembrunæus. S. 16.
 Franciscani. S. 13.
 Franciscus à Paula. S.

G

Gallus. R. 3.
 Gandavensis. D. 13.
 Galianus. 3.
 Gaudentius. D. 5.
 Gavantus. D. 17.

Dordracensis Syn. II.
 17.
 Driedo. D. 16.
 Drouin. D. 18.
 Ducas. R. 1. 13.
 Ducasse. D. 17.
 Duguet. D. 18.
 Duclot. D. 19.
 Duns. D. 14.
 Dupin. D. 17.
 Durandus. D. 14.
 Duvallius. D. 17.
 Du Voisin. D. 19.

E

Eusebius. Cæsariensis.
 D. 4.
 Eusebius Emissenus.
 D. 4.
 Eusebius Nicomediensis.
 4.
 Eusebius Vercellensis.
 D. 4.
 Eutychiani. H. 5.
 Eutychianus. P. 3.
 Evagrius. D. 6.
 Evangelici. H. 16.
 Evaristus. P. 2.
 Evellonius. D. 17.
 Exarchæ. R. 7.
 Exarchi. 5.
 Eybel. H. 18.

F

Franciscus Assis. S.
 13.
 Franciscus Xaver. D.
 16.
 Francis. Sales. D. 17.
 Franciscus Fr. R. 15.
 Franciscus H. R. 16.
 Francofordiense. C. 8.
 Fra-Paolo Sarpi. H. 16.
 Frassenius. D. 17.
 Fratricelli. H. 14.
 Frayssinous. D. 19.
 Fredericus Germ. R. 12.
 Fredericus II. R. 13.
 Fredericus. R. 15.
 Fulbertus. D. 11.
 Fulco. R. 13.
 Fulgentius. D. 6.
 Fullensis. S. 16.
 Fullo. H. 5.

G

Gelasius I. P. 5.
 Gelasius II. P. 12.
 Gemblacensia Chr. D.
 11.
 Genebrardus. D. 16.

Genetus. D. 17.
Gennadius. D. 5.
Gensericus. R. 5.
Gerardus. S. 12.
Gerbais. D. 17.
Gerbet. 19.
Gerdil. D. 18.
Germanus Antiss. D. 5.
Georgel. D. 19.
Georgius. R. 18. 19.
Germanus. D. 8.
Gerson. D. 15.
Ghibellini. S. 13. 14.
Gibert. D. 18.
Gilimer. R. 5.
Giraudeau. D. 18.
Glycerius. R. 5.
Gnostici. H. 1.
Godeau. D. 17.
Godefridus. R. 11.
Gomaristæ. H. 17.

H

Habertus. D. 17 et 18.
Hadrianus. R. 2.
Halensis. D. 13.
Hallier. D. 17.
Harduinus. D. 17. 18.
Hegesippus. D. 2.
Heliogabalus. R. 3.
Helyot. D. 18.
Helvidius. H. 4.
Henriciani. H. 12.
Henricus Fr. R. 11.
Henricus II. R. 16.
Henricus III. R. 16.
Henricus IV. R. 16.
Henricus auceps. Ger.
R. 10.
Henricus III. R. 11.
Henricus IV. R. 11.
Henricus V. R. 12.
Henricus VI. R. 12.
Henricus VIII. Angl.
R. 16.
Henricus. H. 12.

I

Iconoclastæ. H. 8.
Idacius. 4.
Idiota. D. 14.
Ignatius. D. 2.
Ignatius. S. 16.
Ildephonsus. D. 7.
Imagines SS. 8.
Implorantes. H. 12.
Indifferentes. H. 16.
Innocentius I. P. 5.
Innoc. II. P. 12.
Innoc. III. P. 12. 13.

Gonetus. D. 17.
Gordianus. R. 3.
Gothescalcus. H. 9.
Gothi. G. 5. 7.
Gotti. D. 18.
Granatensis. D. 16.
Grancolas. D. 18.
Grandimontensis. S. 11.
Graphius. D. 16.
Gratianus. R. 4.
Gratianus. D. 12.
Gregorius I. Magnus.
P. 6.
Greg. II. P. 8.
Greg. III. P. 8.
Greg. IV. P. 9.
Greg. V. P. 10.
Greg. VI. P. 11.
Greg. VII. P. 11.
Greg. VIII. P. 12.
Greg. IX. P. 13.

H

Henriquez. D. 17.
Heraclius. R. 7.
Hericourt. D. 18.
Hermannus. H. 16.
Hermas. D. 1.
Hermogenes. H. 3.
Heruli. G. 5.
Hieronymus. D. 5.
Hieron. Prag. H. 15.
Hilario. S. 4.
Hilarius Pict. D. 4.
Hilarius. P. 5.
Hilarius. D. 5.
Hilarius Arel. D. 5.
Hildericus. R. 5.
Hilduinus. D. 9.
Hincmarus. D. 9.
Hippolytus. D. 3.
Hodinus. D. 17.
Holdenus. D. 17.
Honoratus. D. 5.
Honorius I. P. 7.
Honorius II. P. 12.

I

Innocentius IV. P. 13.
Innoc. V. P. 13.
Innoc. VI. P. 14.
Innoc. VII. P. 15.
Innoc. VIII. P. 15.
Innoc. IX. P. 16.
Innoc. X. P. 17.
Innoc. XI. P. 17.
Innoc. XII. P. 17.
Innoc. XIII. P. 18.
Institutiones Justinia-
ni. R. 6.

Gregorius X. P. 13.
Greg. XI. P. 14.
Greg. XII. P. 15.
Greg. XIII. P. 16.
Greg. XIV. P. 16.
Greg. XV. P. 17.
Greg. XVI. P. 19.
Greg. Thaum. D. 2.
Greg. Naz. D. 4.
Greg. Nyss. D. 4.
Greg. Mag. D. 6.
Greg. Turonensis. D. 6.
Greg. Arim. D. 14.
Greg. A. 11.
Gropperus. D. 16.
Guelfi. S. 13. 14.
Guénée. D. 18.
Guillelmus. R. 11. 17. 19.
Guillelmus à S. A. H.
13.
Guitbertus. A. 11.

II

Honorius III. P. 13.
Honorius IV. P. 13.
Honorius. R. 5.
Honorius. D. 12.
Hormisdas. P. 6.
Hosius. D. 16.
Hospitalarii. S. 12.
Houdry. D. 18.
Houbigant. D. 18.
Huetius. D. 17.
Hugo Capetus. R. 10.
Hugo. S. 11.
Hugo à S. Vict. D.
12.
Hugo à S. Charo. D.
13.
Hungariæ Ep. C. 19.
Huniades. R. 15.
Hunnericus. R. 5.
Hunni. G. 5.
Hussitæ. H. 15.
Hyginus. P. 2.

I

Insabbathati. H. 12.
Investituræ. 12.
Irenæus. D. 2.
Irenes. R. 8.
Isabella. R. 15.
Isaac Angelus. R. 12.
Isidorus Mercator. 1.
Isidorus Pelus. D. 5.
Isidorus Hisp. D. 7.
Ismael. R. 15.
Itachius. 4.

J

Jacobitæ. H. 6. 15.
 Jacobus. R. 17.
 Jacques. D. 19.
 Janseniani. H. 17, 18.
 Jansenius Gand. D. 17.
 Jarry. D. 19.
 Jauffret. D. 19.
 Jejunator. H. 6.
 Jerusalem Reges. R. 12.
 Jesuitæ. S. 16, 18, 19.
 Joachimus. H. 12.
 Joannes I. P. 6.
 Joan. II. P. 6.
 Joan. III. P. 6.
 Joan. IV. P. 7.
 Joan. V. P. 7.
 Joan. VI. P. 8.
 Joan. VII. P. 8.
 Joan. VIII. P. 9.
 Joan. IX. P. 9.
 Joan. X. P. 10.
 Joan. XI. P. 10.
 Joan. XII. P. 10.

K

Kennicott. D. 18.
 Knapheus. H. 5.

L

Labbe. D. 17.
 La Chétardie. D. 18.
 La Hogue. D. 19.
 La Luzerne. D. 19.
 La Mennais. 19.
 La Palme. 19.
 Lactantius. D. 4.
 Ladvoat. D. 18.
 Lamy. D. 18.
 Lando. P. 10.
 Lanfrancus. D. 11.
 Lauguet. D. 18.
 Lascaris. R. 13.
 Lateranense. I. C. 12.
 Lateran. II. C. 12.
 Lateran. III. C. 12.
 Lateran. IV. C. 13.
 Lateran. V. C. 16.
 Latomus. D. 16.
 Launoïus. D. 17.
 Laura Cœnob. 4.
 Laurentius. A. 5.
 Laymanus. D. 17.
 Laynez. D. 16.
 Lazaristæ. S. 17. 19.
 Le Brun. D. 18.
 Le Courrayeur. 16.
 Legio Fulminans. 2.
 Legrand. D. 18.
 Legris-Duval. D. 19.
 Leo I. P. 5.

J

Joannes XIII. P. 10.
 Joan. XIV. P. 10.
 Joan. XV. P. 10.
 Joan. XVI. A. 10.
 Joan. XVII. P. 11.
 Joan. XVIII. P. 11.
 Joan. XIX. P. 11.
 Joan. XX. P. 13.
 Joan. XXI. P. 13.
 Joan. XXII. P. 14.
 Joan. XXIII. P. 15.
 Joan. à Cruce. S. 16.
 Joan. de Brienna. R. 12.
 Joan. de Deo. S. 16.
 Joan. de Parisiis. D. 14.
 Joan. de Poliaco. H. 13.
 Joan. Climacus. D. 6.
 Joan. Damasc. D. 8.
 Joan. Tzimisce. R. 10.
 Jonas. D. 9.

L

Leo II. P. 7.
 Leo III. P. 8. 9.
 Leo IV. P. 9.
 Leo V. P. 10.
 Leo VI. P. 10.
 Leo VII. P. 10.
 Leo VIII. A. 10.
 Leo IX. P. 11.
 Leo X. P. 16.
 Leo XI. P. 17.
 Leo XII. P. 19.
 Leo Chaz. R. 8.
 Leo Thrax. R. 5.
 Leo Arm. R. 9.
 Leo Isaur. R. 8.
 Leo Philos. R. 9.
 Leonensis. A. 12.
 Leontius. R. 7.
 Leopoldus. R. 17, 18.
 Leplat. H. 18.
 Lessius. D. 17.
 Liberius. P. 4.
 Libertini. H. 16.
 Licinius. R. 4.
 Lienhart. D. 19.
 Lingard. D. 19.
 Liga Gall. 16.
 Ligorius. D. S. 18.
 Linus. P. 1.
 Lippomanus. D. 16.
 Lirinese Monast. 5.
 Litta. D. 19.
 Lombardus. D. 12.
 Longobardi. G. 5, 7.
 Longueval. D. 18.

J

Josephus. D. 1.
 Josephus R. 18.
 Jovianus. R. 4.
 Joviniani. H. 4.
 Jubilæus. 15.
 Juenin. D. 17.
 Julianus. R. 4.
 Julianus. 5.
 Julianus Pomerius. D. 6.
 Julius I. P. 4.
 Julius II. P. 16.
 Julius III. P. 16.
 Julius Africanus. D. 3.
 Julius Maximinus. R. 3.
 Julius Nepos. R. 5.
 Juriaus. H. 17.
 Jus Canonicum. D. 12.
 Justinianus. R. 6.
 Justinianus. R. 7.
 Justinus D. 1.
 Justinus. R. 6.

L

Lotharius. R. 9, 12.
 Lucentius. 5.
 Lucianus. D. 4.
 Lucidus. 5.
 Luciferiani. H. 4.
 Lucius I. P. 3.
 Lucius II. P. 12.
 Lucius III. P. 12.
 Lucius Verus. R. 2.
 Ludovicus Fr. R. 9.
 Ludov. II. R. 9.
 Ludov. V. R. 11.
 Ludov. VI. R. 12.
 Ludov. VII. R. 12.
 Ludov. VIII. R. 13.
 Ludov. IX. R. 13.
 Ludov. X. R. 14.
 Ludov. XI. R. 15.
 Ludov. XII. R. 16.
 Ludov. XIII. R. 17.
 Ludov. XIV. R. 17.
 Ludov. XV. R. 18.
 Ludov. XVI. R. 18.
 Ludov. XVIII. R. 19.
 Lugdunense I. C. 13.
 Lugdunense II. C. 13.
 Lugdunensis Ecclesia. 2.
 Lugdunenses. H. 12.
 Lugo. D. 17.
 Lullus. D. 14.
 Lupus. D. 5.
 Lusignan. R. 12.
 Lutherani. H. 16.
 Lyranus. D. 14.

M

Mabillon. D. 17.
 Macarius. H. 7.
 Maccarthy. D. 19.
 Macedoniani. H. 4.
 Macquer. D. 18.
 Maginulphus. A. 11.
 Magnentius. 4.
 Mahumetani. H. 7.
 Mahumetes II. R. 15.
 Mahum. III. R. 17.
 Mahum. IV. R. 17.
 Mahum. V. R. 18.
 Mai. D. 19.
 Maiolus. 10.
 Maistre. D. 19.
 Major. D. 16.
 Majorinus. 4.
 Majorianus. R. 5.
 Maldonatus. D. 16.
 Malebranche. D. 18.
 Manes. H. 3.
 Manichæi. H. 3, 11.
 Mansi. D. 18.
 Manuel. R. 12. 14.
 Marca. D. 17.
 Marchetti. D. 19.
 Marcellinus. P. 3.
 Marcellus I. P. 4.
 Marcellus II. P. 16.
 Marcianus. R. 5.
 Marcionitæ. H. 2.
 Marcus. P. 4.
 Marcus Aurel. R. 2.
 Marcus Ephes. H. 15.
 Maria. R. 16.
 Maria Stuarda. R. 16.
 Marsollier. D. 18.

N

Narses, dux. 6.
 Navarrus. D. 16.
 Nero. R. 1.
 Nerva. R. 1.
 Nestoriani. H. 5.
 Nicænum I. C. 4.
 Nicænum II. C. 8.
 Nicephorus. R. 9, 10.
 11.
 Nicolaitæ. H. 1.

O

Ochin. H. 16.
 Octavianus. A. 12.
 Odilo. S. 10.
 Odo. S. 10.
 Odo. D. 12.
 Odoacer. R. 5.
 OEcolampadius. H. 16.
 Oecumenius. D. 11.
 Okam. D. 14.

M

Martellus. R. 18.
 Martialis. 3.
 Martinus. S. 4.
 Martinus I. P. 7.
 Mart. II. P. 9.
 Mart. III. P. 10.
 Mart. IV. P. 13.
 Mart. V. P. 15.
 Martyrologium. 9.
 Masclef. D. 18.
 Massilienses. H. 5.
 Massillon. D. 18.
 Matha. S. 13.
 Mathurini. S. 13.
 Mauduit. D. 18.
 Maurilius. R. 6.
 Mauritius à Soll. D. 12.
 Maury. D. 19.
 Mayron. D. 14.
 Maxentius. R. 4.
 Maxentius. D. 6.
 Maximianus. R. 3, 4.
 Maximilianus. R. 15.
 16.
 Maximinus. R. 3.
 Maximinus Cæs. R. 4.
 Maximus. D. 5.
 Maximus. D. 7.
 Maximus. R. 5.
 Mayron. D. 14.
 Mediavilla. D. 3.
 Melanchthon. H. 16.
 Melchiades. P. 4.
 Meletiani. H. 4.
 Melitenses Ep. S. 12. 14.
 Melito. D. 2.
 Menandriani. H. 2.

N

Nicolaitæ. S. 17.
 Nicolaus I. P. 9.
 Nicol. II. P. 11.
 Nicol. III. P. 13.
 Nicol. IV. P. 15.
 Nicol. V. P. 15.
 Nicolas V. A. 14.
 Nicolas Tudeschi. D.
 15.
 Nicolîus. D. 17.

O

Olavidez. D. 19.
 Olerius. S. 17.
 Olybrius. R. 5.
 Onuphrius. D. 16.
 Optatus. D. 5.
 Oratoriani. S. 17. 16.
 Origenes. D. 3.
 Originistæ. H. 6.
 Orsi. D. 18.

M

Mennas. 6.
 Menochius. D. 17.
 Merault. D. 19.
 Merlinus. D. 16.
 Merre (le). D. 18.
 Metaphrastes. D. 15.
 Melropolitani. 5.
 Michael. R. 9, 11, 13.
 Middleton. D. 13.
 Millenarii. H. 2.
 Millius. D. 18.
 Milner. D. 19.
 Minimi. S. 15.
 Minutius Felix. D. 3.
 Missionis Congr. S. 17.
 19.
 Moggus. H. 5.
 Molina. D. 16.
 Molinæus. H. 17.
 Molinos. H. 17.
 Momilus. R. 5.
 Monachi. S. 4.
 Monothelitæ. H. 7.
 Montfaucon. D. 18.
 Montanistæ. H. 2.
 Montesonus. H. 14.
 Montfaucon. D. 18.
 Montfortius. R. 13.
 Mopsuestenus. H. 5.
 Morimundum. S. 11.
 Morinus. D. 17.
 Moschus. D. 7.
 Muratori. D. 18.
 Mureli. S. 11.
 Musculus. H. 16.
 Mussart. S. 16.
 Muzzarelli. D. 19.

N

Nilus. S. 5.
 Nolasco. S. 13.
 Norbertus. S. 12.
 Noris. D. 17.
 Normanni. G. 9.
 Novatiani. H. 3.
 Novatianus. A. 3.
 Novatiani. H. 3.
 Novatus. 3.
 Novellæ const. 6.

O

Osiander. H. 16.
 Osius. D. 4.
 Osma. H. 15.
 Osmanus. R. 17.
 Ostrogothi. G. 5.
 Otho. R. 10. 13.
 Otho. D. 12.
 Othomanus. R. 14.

P

Pachomius. S. 4.
 Pacianus. D. 4.
 Palæologus. R. 13, 14, 15.
 Pallavicini. D. 16.
 Paludanus. D. 14.
 Pamphilus. 4.
 Pandectæ Justian. 6.
 Panormitanus. D. 15.
 Papias. H. 2.
 Papin. D. 17.
 Parapinatus. R. 11.
 Pascal. D. 17.
 Paschalis I. P. 9.
 Paschalis II. P.
 Paschalis. A. 7.
 Paschasinus. 5.
 Paschasitæ. H. 2.
 Paschasius Radbertus. D. 9.
 Passionistæ. S. 18.
 Patripatiani. H. 3.
 Patriarchæ. 5.
 Patricius. S. 5.
 Paulinianistæ. H. 3.
 Paulicianistæ. H. 12.
 Paulinus. D. 5.
 Paulus I. P. 8.
 Paulus II. P. 15.
 Paulus III. P. 16.
 Paulus IV. P. 16.
 Paulus V. P. 17.
 Paulus à Cruce. S. 18.
 Paulus Ægyptius. 3.
 Paulus Samos. H. 3.
 Pelagiani. H. 5.
 Pelagius I. P. 6.
 Pelagius II. P. 6.
 Pepugiani. H. 2.
 Percyra. H. 18.
 Perronius. D. 17.
 Pertinax. R. 2.
 Petavius. D. 17.
 Petrobrusiani. H. 12.
 Petrus. P. 1.
 Petrus de Tarent. D. 13.

P

Petrus de Valle Cernai. D. 13.
 Petrus Martyr. H. 16.
 Petrus Cantor. D. 12.
 Petrus Alexandrinus. 4.
 Petrus Damiani. D. 11.
 Petrus Eremita. 11.
 Petrus Brusius. H. 12.
 Petrus de Natal. D. 15.
 Petrus de Luna. A. 14, 15.
 Petrus Oxom. H. 15.
 Petrus Leon. A. 12.
 Petrus Venerab. D. 12.
 Pezron. D. 17.
 Phanatici. H. 16.
 Philastrius. D. 4.
 Philippicus. R. 8.
 Philippus. R. 3.
 Philippus Fr. R. 11.
 Philippus II. R. 12.
 Philippus III. R. 13.
 Philippus IV. R. 13.
 Philippus V. R. 14.
 Philippus VI. R. 14.
 Philippus II. Hisp. R. 16.
 Philippus III. R. 17.
 Philippus IV. R. 17.
 Philippus V. R. 18.
 Philippus Neri. S. 16.
 Philo. D. I.
 Phocas. R. 7.
 Phœbadius. D. 4.
 Photiniani. H. 4.
 Pholius. H. 9.
 Piconio. (à) D. 18.
 Picot. D. 19.
 Picus. S. 16.
 Picus. D. 15.
 Pipinus. R. 8.
 Pisanum. C. 15, 16.
 Pissiacensis. C. 16.
 Pius I. P. 2.
 Pius II. P. 15.

P

Pius III. P. 16.
 Pius IV. P. 16.
 Pius V. P. 16.
 Pius VI. P. 18.
 Pius VII. P. 19.
 Pius VIII. P. 19.
 Placidia. R. 5.
 Platina. D. 15.
 Plinius secundus. 2.
 Plowden. D. 19.
 Politi. D. 16.
 Polus. D. 16, 17.
 Polycarpus. D. 2.
 Polycrates. H. 2.
 Pomeranus. H. 16.
 Pomerius. D. 6.
 Pontas. D. 18.
 Pontianus. P. 3.
 Pontiniaca. S. 11.
 Poplicani. H. 12.
 Porretanus. H. 12.
 Pothinus. 1.
 Pontifex summus. 5.
 Pouget. D. 18.
 Prædestinationiani. H. 5.
 Prædicatorum. S. 13.
 Præmonstratensis. S. 13.
 Pragmatica. 15.
 Prateolus. D. 16.
 Praxeas. H. 3.
 Presbyterani. H. 17.
 Pressy. D. 18.
 Primates. 5.
 Priscillianistæ. H. 4.
 Probus. R. 3.
 Prochorus. D. 1.
 Prosper. D. 5.
 Protestantes. H. 16.
 Proyard. D. 19.
 Prudentius. D. 5.
 Pulcheria. R. 5.
 Pullus. D. 12.
 Purilani. H. 17.
 Pyrrhus. H. 7.

Q

Quartodecimani. H. 2.
 Quesnelliani. H. 18.
 Quien. (le) D. 18.
 Quietistæ. H. 17.

R

Rabanus. D. 9.
 Radbertus. D. 9.
 Rancé. S. 17.
 Ratramnus. D. 9.
 Raymundus. D. 13.
 Raymundus Jordan-
 nis. D. 14.

R

Raynaud. D. 17.
 Rebaptizantes. H. 3.
 Rebuffus. D. 16.
 Recollecti. S. 16.
 Redemptoris. S. 18.
 Regnier. D. 18.
 Remigius. D. 5.
 Remigius. D. 9.
 Remonstrantes. H. 17.
 Renaudot. D. 18.
 Ribaldi. H. 12.
 Riccis. H. 18.

R

Richardus à S. Vict.
 D. 12.
 Richeristæ. H. 17.
 Rikel. D. 15.
 Robertus. A. 14.
 Robertus de Sorb. D.
 13.
 Robertus. R. 10.
 Robertus. S. 11.
 Robertus de Arbri-
 cello. S. 12.
 Rodolphus. R. 13, 16, 17.

Rodriguez. D. 17.
Rollo. R. 9.
Romanum. C. 7. 11. 18.
Romanus. P. 9.
Romanus. R. 10. 11.

Romualdus. S. 11.
Rondet. 18.
Rosarium viv. S. 19.
Rothadius. D. 9.
Rozaven. D. 19.

Rufinus. D. 4.
Ruinart. D. 18.
Rupertus. D. 12.
Rusbrochius. D. 14.

S

Sa. D. 16.
Sabelliani. H. 3.
Sabinianus. P. 7.
Sacramentarii. H. 17.
16.
Sacy. D. 17.
Scholæ D. Chr. S. 19.
Saint-Simon. H. 19.
Sainte-Beuve. D. 17.
Saladinus. R. 12.
Salianus. D. 17.
Salmeron. D. 16.
Salvianus. D. 5.
Sammarthani. D. 17.
San-Cyranus. H. 17.
Sansulpitiani. S. 17. 19.
Sapor. R. 3. 4.
Saraceni. G. 5. H. 7.
Sardicense. C. 4.
Saturniani. H. 2.
Saturinus. 3.
Sayrus. D. 16.
Scanderbergus. R. 15.
Scheffmacher. D. 18.
Schisma Gr. 11.
Schisma Occid. 14.
Scotus Erigena. H. 9.
Scotus. D. 14.
Scythæ. H. 6.
Secundiani. H. 2.
Seleuciense. C. 4.
Selimus. R. 16.
Semelier. D. 18.
Semi-Ariani. H. 4.
Semi-Pelagiani. H. 5.

S

Senonense Conc. 17.
Septimus Severus. R. 2.
Sergius I. P. 7.
Sergius II. P. 9.
Sergius III. P. 10.
Sergius IV. P. 11.
Sergius. H. 7. 9.
Serrarius. D. 16.
Servetus. H. 16.
Severiani. H. 2.
Severinus. P. 7.
Severus. R. 4. 5.
Sevoy. D. 18.
Sidonius. D. 5.
Sigismundus. R. 15.
Silverius. P. 6.
Silvester I. P. 4.
Silvester II. P. 10.
Silvester III. A. 11.
Simeon Stylites. S. 5.
Simon. D. 17. 18.
Simon Magus. 1.
Simon de Montf. 13.
Simoniani. H. 1.
Simplicius. P. 5.
Siricius. P. 4.
Sirmiense. C. 4.
Sirmundus. D. 17.
Sisinnius. P. 8.
Sixtus I. P. 2.
Sixtus II. P. 3.
Sixtus III. P. 5.
Sixtus IV. P. 15.
Sixtus V. P. 16.
Sixtus Senensis. D. 16.

S

Smirnensis Ecclesia. 2.
Soanen. 18.
Sobieski. R. 17.
Sociniani. H. 16.
Socrates. D. 5.
Solimanus. R. 16.
Solitarii. S. 4.
Sophronius. D. 7.
Sorbonius. D. 13.
Sorores à S. Car. S. 19.
Soter. P. 2.
Soto. D. 16.
Sotomajor. D. 16.
Sozomenus. D. 5.
Spondanus. D. 16.
Stephanus I. P. 3.
Steph. II. P. 8.
Steph. III. P. 8.
Steph. IV. P. 8.
Steph. V. P. 9.
Steph. VI. P. 9.
Steph. VII. P. 9.
Steph. VIII. P. 10.
Steph. IX. P. 10.
Steph. X. P. 11.
Storkius. H. 16.
Stilicon. 5.
Stremonius. 3.
Suarez. D. 17.
Suevi. G. 5.
Sulpitius Sev. D. 5.
Surius. D. 16.
Sylvius. D. 17.
Symmachus. P. 5.
Symmachus. H. 2.

T

Tabaraud. 19.
Tabiena. D. 16.
Tacitus. R. 3.
Tamburini. H. 18.
Tamerlanes. R. 15.
Tannerus. D. 17.
Tapperus. D. 16.
Tatianus. D. 2.
Taulerus. D. 14.
Templarii. S. 12. 14.
Terrisse. D. 18.
Tertullianus. D. 2.
Testa. D. 19.
Thaboritæ. H. 15.
Theatini. S. 16.
Telesphorus. P. 2.
Theodora. R. 9. 11.
Theodoretus. D. 5.
Theodoricus. R. 5.

T

Theodoricus. A. 11.
Theodorus. I. P. 6.
Theodorus II. P. 9.
Theodorus Mopsuest.
H. 5.
Theodorus Pharanit.
H. 7.
Theodosius I. R. 4.
Theodosius II. R. 5.
Theodosius III. R. 8.
Theodotiani. H. 2.
Theodotus. H. 2.
Theodulphus. D. 9.
Theopaschitæ. H. 5.
Theophilus. R. 9.
Theophylactus. D. 12.
Theophylactus. A. 8.
Therapeutæ. S. 1.
Theresia. S. 16.

T

Thomas Aquinas. D.
13.
Thomas à Villan. S. 13.
Thomas Morus. 16.
Thomassinus. D. 17.
Thorel. D. 19.
Tiberius. R. 1. 6.
Tillemontius. D. 17.
Tirinus. D. 17.
Titus. R. 1.
Toletanum. C. 5.
Toletus. D. 16.
Tostatus. D. 15.
Tobila. R. 5. 6.
Tournely. D. 18.
Trajanus. R. 2.
Trapenses. S. 17.
Trasimundus rex. 6.
Trinitarii. S. 13.

Tridentinum. C. 16.
 Tritheia. H. 6.
 Trithemius. D. 16.
 Tronson. D. 17.

U

Ugolinus. D. 17.
 Ultrajectenses. H. 18.
 Urbanus I. P. 3.
 Urbanus II. P. 11.
 Urbanus III. P. 12.

V

Valdenses. H. 12.
 Valdensis. D. 15.
 Valens. R. 5.
 Valentia. D. 17.
 Valentiniani. H. 2.
 Valentinianus I. R. 4.
 Valentinianus II. R. 4.
 Valentinianus III. R. 5.
 Valentinus. P. 9.
 Valerjanus. R. 3.
 Valesius. S. 13.
 Van de Velde. D. 19.
 Van-Espen. D. 18.
 Varlet. H. 18.

W

Walemburg. D. 17.
 Walton. D. 17.
 Wiclefitæ. H. 14. 15.
 Wolseus. 16.

X

Ximenius. D. 16.

Y

Ysambertus. D. 17.
 Yvo. D. 12.

Trosleianum. C. 10.
 Trullanum. C. 7.
 Turcæ. G. 15. 16.
 Tarlupini. H. 14.

U

Urbanus IV. P. 13.
 Urb. V. P. 14.
 Urb. VI. P. 14.
 Urb. VII. P. 16.

V

Vasquez. D. 16.
 Venantius. D. 7.
 Vega. D. 16.
 Veron. D. 17.
 Vespasianus. R. 1.
 Vicentius. D. 4.
 Victor I. P. 2.
 Victor II. P. 11.
 Victor III. P. 11.
 Victor. A. 12.
 Victoria. D. 16.
 Viennensis ecclesia. 2.
 Viennense. C. 14.
 Vigilantiani. H. 5.

Z

Zaccaria. D. 18.
 Zacharias. P. 8.
 Zacharias. S. 16.
 Zamoscii. C. 18.
 Zanzolus. H. 6.
 Zeno. R. 5.
 Zenobia. R. 3.
 Zephyrinus. P. 3.

Turneminius. D. 18.
 Turonense. C. 5.
 Turrecremata. D. 15.
 Typographia. 15.

U

Urbanus VIII. P. 17.
 Urchan. R. 15.
 Ursinus. A. 4.
 Usuardus. D. 9.

V

Vigilius. P. 6:
 Vigilius. D. 6.
 Villaret dux. S. 14.
 Vincent. Bellov. D. 13.
 Vincentius Lirin. D. 5.
 Vincentius à Paulo.
 S. 17.
 Vincenslaus. R. 14.
 Visigothi. G. 5.
 Vitalianus. P. 7.
 Vitellius. R. 1.
 Vitiges. R. 5. 6.
 Vitus. D. 4.
 Vuitasse. D. 18.

Z

Zinzinus. A. 9.
 Zisca. H. 15.
 Zoë. R. 10. 11.
 Zola. H. 18.
 Zonaras. D. 13.
 Zosimus. P. 5.
 Zuingliani. H. 16.

BREVIS

NOTITIA LIBRORUM

JURIS UTRIVSQUE.

DE JURE CANONICO.

Jus Canonicum, sic dictum quòd constet Canonibus, seu regulis Ecclesiæ, est collectio Canonum seu Decretorum Ecclesiasticorum, auctoritate Ecclesiæ facta vel approbata.

Hodiernum (de quo solo nunc) tribus Voluminibus et sex Collectionibus continetur.

I. Volumen primum vocatur *Decretum Gratiani*. Cum enim multi sacros Canones collegissent, ut Dionysius Exiguus, Isidorus Hispalensis, Cresconius Africanus Episcopus, Isidorus Mercator, Regino Prumiensis Abbas, Burchardus Vormatiensis, Yvo Carnotensis; horum vestigiis insistens Gratianus Italus Benedictinus, per 24 annos aut circiter desudavit in colligendis variis, tum Conciliorum sive generalium sive particularium Canonibus, tum summorum Pontificum Decretis, tum SS. Patrum dictis seu sententiis; quæ omnia in unum redacta inscripsit: *Concordia discordantium Canonum*, eo quòd Canones in speciem discordes conciliaret, ac publica fecit anno 1151, aut circiter.

DECRETUM tribus constat Partibus. Prima agit de Personis ecclesiasticis, ac complectitur *CI Distinctiones*, quarum singulæ multis ordinariè constant Capitibus seu Canonibus.

Secunda tractat de Actionibus seu Judiciis Ecclesiasticis, et continet *XXXVI Causas*, quæ distribuuntur in varias Quæstiones multis item Capitibus conflatas. Quæstio autem tertia Causæ trigesimæ-tertiæ continet Tractatum de Pœnitentia, in *VII Distinctiones* divisum.

Tertia, cui titulus est, *De Consecratione*, agit de rebus sacris, et in quinque Distinctiones distribuitur.

Hoc opus ab Eugenio III fuisse approbatum asserunt nonnulli, sed verisimilius videtur privatâ tantum auctoritate fuisse editum, nec proinde plus habere auctoritatis quàm habent fontes ex quibus desumpti sunt Canones. Quia verò menda quædam irrepserant in *Decretum*; tribuebatur v. g. uni auctori quod alteri convenit, laudabantur Concilia nullibi celebrata, etc. ab iis mendis

magna ex parte purgatum est jussu et curâ summorum Pontificum Pii IV et V, et Gregorii XIII, ac tandem ab Augustino Tarraconensi Archiepiscopo, in opere edito *de Emendatione Gratiani*.

Sic autem citari solent Canones seu Capita primæ Partis : Cap. *Quorundam*. Distinct. 23 ; vel, Distinct. 23, Cap. *Quorundam* : id est, Capite quod incipit ab isto vocabulo, *Quorundam*, quodque reperitur in Distinctione 23.

Canones secundæ Partis citantur, v. g. Causa 16, Cap. *Episcopo*; Quæst. 6. Tractatus verò de Pœnitentia, Distinct. 5, Cap. *Irrisor est* : id est, in Tractatu de Pœnitentia (quem in Causæ 33 Quæstione 3 esse diximus) Distinctione 3, Capite quod incipit ab his verbis, *Irrisor est*.

Canones verò tertiæ Partis : De Consecratione, Dist. 5, Cap. *Manus*.

Aliquando invertitur ordo, et primò citatur Canon, deinde Causa vel Distinctio ; sic : Can. *Manus*, de Consecrat. Distinct. 5.

Aliquando ex prima et tertia Parte *Decreti* laudantur Canones, citando priora cujusque Canonis verba, adjecto simul numero 1, 2, etc. v. g. Can. *Multis*, 5. Distinct. 44.

Quod si multi Canones in eadem Distinctione vel Quæstione ab eodem vocabulo incipiunt, additur numerus, quo possit citatus designari ; v. g. *Quando* 2. Distinct. 44 : id est, secundo Capite ex iis quæ incipiunt à voce, *Quando*, in Distinctione 44. Idem observatur in aliis libris Juris Canonici.

Ad calcem *Decreti* reperiuntur in aliquibus editionibus Canones Pœnitentiales, et ii qui sub Apostolorum nomine vulgantur.

II. Volumen secundum continet quinque libros *Decretalium*, quæ dicuntur Gregorii IX, quia ejus jussu S. Raymondus de Pegnaforti Canones in postremis Conciliis generalibus editos, ac Decreta summorum Pontificum, præcipuè verò Alexandri III, Innocentii III, et Honorii III, in unum volumen collegit, et edidit quinque libros *Decretalium* variis Titulis inscriptos, qui multa continent Capita. In primo agitur de Personis Ecclesiasticis ; in secundo, de Judiciis ; in tertio, de Clericis et rebus sacris ; in quarto, de Personis Laicis, seu de iis quæ ad Sponsalia et Matrimonium pertinent ; in quinto, de criminibus et eorum pœnis.

Nota eundem ordinem servari in *Sexto*, *Clementinis*, et *Extravagantibus* communibus.

Collectionem hanc, editam anno circiter 1230, auctoritate Apostolicâ confirmavit Gregorius IX.

Allegantur hoc modo : Extra de Simonia, cap. *Matthæus* :

id est, extra Decretum Gratiani, nempe in Decretalibus Greg. IX, Titulo de Simonia, Cap. *Matthaus*.

Aliquando citantur, non per verba, sed per numeros, v. g. Cap. 1, de Præbendis.

In unoquoque Titulo, Capita omnia quibus non præfigitur nomen Pontificis, tribui debent Pontifici qui fuit ultimò designatus.

III. Volumen tertium tribus constat Partibus, quarum prima dicitur *Sextus*, secunda *Clementinæ*, tertia *Extravagantes*.

1. **SEXTUS** sic nuncupatus, quia quinque Libris Decretalium Gregorii IX additus est, summorum Pontificum, qui Gregorium IX inter et Bonifacium VIII sederunt, Epistolas Decretales et ipsius Bonifacii Constitutiones complectitur. A Bonifacio VIII promulgatus est, anno circiter 1298, sed ab Ecclesia Gallicana tunc minimè receptus; in multis tamen apud nos usu viget, et quotidie in scholis ac in foro saltem Ecclesiastico allegatur.

Citantur Canones Sexti eodem modo quo Decretales Gregorii IX, additâ solùm hac voce, in Sexto, v. g. Cap. *Si graciosè*, de Rescriptis, in 6.

In fine Sexti apponuntur *Regulæ Juris*.

2. **CLEMENTINÆ** sunt Constitutiones Clementis V, in Concilio Viennensi editæ, et à Joanne XXII ejus successore promulgatæ, circa annum 1316.

Sic allegantur: Clementina *Quamvis*, de foro competenti; vel Clementina unica, de foro compet. vel etiam addito numero, v. g. Cap. *Nolentes*. 2. in Clementinis, de Hæreticis.

3. **EXTRAVAGANTES**, sic dictæ, quòd vagarentur extra Corpus Juris Canonici. Aliæ autem sunt particulares, aliæ *Communes*.

Particulares, quæ dicuntur Joannis XXII, sunt hujus summi Pontificis Constitutiones in XIV titulos distributæ.

Sic citantur: Cap. *Ecclesiæ*. Extra. (vel Extravag.) Joan. XXII: vel etiam, Cap. *Ad unus* 1, de Electione et Electi potestate, in Extravagantibus Joan. XXII.

Communes, sic appellatæ, quòd sint Constitutiones plurimorum summorum Pontificum, qui paulò ante vel post Joannem XXII vixere, imò et ipsius Joannis XXII, à privatis quibusdam collectæ sunt, nec ullius summi Pontificis auctoritate promulgatæ. Videntur tamen usu ut plurimum receptæ.

Dividuntur in quinque libros, quibus tamen deest quartus, de Sponsalibus. Eodem modo allegantur quo particulares, sed additur, in Extravagant. Communib.

Cùm absolutè citantur Extravagantes, semper intelliguntur Communes.

Exstat etiam in quibusdam Juris editionibus septimus Decretalium liber, conflatus ex variis summorum Pon-

tificum Constitutionibus, sed privatâ tantum auctoritate editus est, et rarò allegatur.

Est et *Bullarium magnum*, quod multis constat voluminibus, ubi colliguntur recentiorum summorum Pontificum Bullæ, Brevia, aliaque multa.

Notandum est *Bullas* simpliciter, esse ordinationes summorum Pontificum in rebus gravioribus: describuntur in membranis, sigilla habent plumbea, quæ præ se ferunt SS. Petri et Pauli effigiem. Bullæ dogmaticæ sunt ejusmodi decreta circa res fidei aut morum definiendas, ad universalem Ecclesiam directa. *Breve* Apostolicum est contracta et brevis scriptura, quæ in negotiis minoris momenti conceditur, muniturque sigillo in cera, sub Annulo Piscatoris, et Secretarii subscriptione. *Signaturæ* Apostolicæ sunt dispositiones, quæ ab Apostolica Sede proficiscuntur; in papyro conscribuntur, nec sigillo muniuntur, et ut plurimum, his exprimuntur verbis, *fiat ut petitur*. Versantur circa concessionem Beneficii, per supplicationem petiti, circa absolutiorem, dispensationem, aut rehabilitationem.

Pragmatica Sanctio est collectio plurium Constitutionum, quas ex Concilio Basileensi, variis tamen cum modificationibus, Gallicani Præsules et Regni proceres, Bituricis anno 1438 congregati, desumpserunt, et auctoritate suâ firmavit ac promulgavit Carolus VII. Sed postea Pragmatica Sanctio abrogata fuit per *Concordatum* in Concilio V Lateranensi editum.

Concordatum est conventio illa, quæ Leonem X summum Pontificem inter et Franciscum I Regem Christianissimum, Bononiæ inita est anno 1515, et postea quoad omnes quibus constat titulos utrinque approbata. Ibi temperantur Pragmaticæ articuli Curiae Romanæ odiosi, et quædam jura Regi Galliæ sunt vel acquisita vel confirmata; alia autem summo Pontifici, ut jam dictum est.

Sunt et alia duo Concordata, seu Pactiones de rebus Ecclesiasticis in Gallia annis 1802 et 1817 habitæ, quarum ibi mentionem facere et convenit et sufficit.

DE JURE CIVILI.

JUS CIVILE Romanum continetur in collectione Legum Romanorum edita à Justiniano Imperatore, qui suas antiquis addidit et quatuor in Partes distribuit.

In prima Parte sunt *Institutiones* Justiniani, quæ quatuor libris editæ sunt, quasi rudimenta et elementa tironibus Juris Civilis.

Citantur per paragraphum, hoc modo: §. 2. *Institut. de Jure naturali gentium et civili*: id est, in libris *Instituto-*

rum, titulo de Jure naturali, etc. nam quando citatur §, non citatà lege, materia de qua sit sermo reperitur in Institutis.

In secunda Parte sunt *Digesta*, seu *Pandectæ*, ubi immensa penè legum volumina digesta sunt, et continentur quinquaginta libris, qui in varios distribuuntur titulos, tituli in leges, et leges in paragraphos.

Quia verò unà cum Glossis unico volumine comprehendendi non possent, in tria volumina dividuntur, quorum primum *Digestum vetus* nuncupatur, utpote prius editum; secundum *Infortiatum*, quasi pleniorē ac fortiorē legum notitiā suppeditans; tertium *Digestum novum*, seu postremò editum.

Designantur *Pandectæ* seu *Digesta* per duplex ff. seu per D. et citantur sic: L. 1. §. 3. ff. de Pactis, vel D. de Pactis; id est, Lege 1, Paragrapho 3, quæ lex in Digestis, titulo de Pactis reperitur.

In tertia Parte est *Codex*, qui primum ex priscis Codicibus, Hermogeniano, Gregoriano et Theodosiano, sed contractis, conflatus est. At cum multa in eo deessent, auctiorē et correctiorē edidit Justinianus, anno 529. Vocatur *Codex repetitæ prælectionis*, et distinguitur in duodecim libros, quorum leges sic allegantur: L. Si quis. 5. Cod. de Episcopis et Clericis.

In quarta Parte continentur *Authenticæ* seu *Novellæ* Constitutiones à Justiniano latæ et promulgatæ. Unicus est earum liber, constans novem *Collationibus*, quarum singulæ in varios titulos et *Novellas* distribuuntur. Sunt autem *Novellæ* 168.

Novellæ seu *Authenticæ* sic solent citari: Cap. *Neque igitur*. in *Authentica de Testibus*: id est, titulo de Testibus.

Brevius et facilius citantur: Cap. *Neque igitur*. *Novella* 90. addi etiam posset *Collatio*, v. g. *Collat.* 7: quod idem est ac si diceres, *Libro* 7.

Authenticæ quæ inter libros *Codicis* reperiuntur, sic allegantur: *Authentica Sicut hæreditas*. C. de legitimis Tutoribus.

Ad calcem quatuor *Juris Partium* apponuntur aliquando varia Imperatorum *Edicta*, et *Novellæ* Constitutiones, item et *Feudorum* Consuetudines quinque libris comprehensæ, *Leges XII Tabularum*, etc.

Non est potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Rom. XIII.

Itaque state, et tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam. II. Thess. II.

ORATIONES RECITANDÆ.

Ante Lectionem Veteris Testamenti.

CONFITEOR tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Ecce puer ego sum, puer parvulus et ignorans egressum et introitum meum : sonet ergo vox tua in auribus meis ; aperi mihi cor intendere his quæ ad nostram doctrinam scripta sunt : ciba me pane vitæ et intellectus, et aqua sapientiæ salutaris pota me ; ut non te derelinquam fontem aquæ vivæ, fodiamque mihi cisternas dissipatas quæ continere non valent aquas. Sint castæ deliciæ meæ Scripturæ tuæ, nec fallar in eis, nec fallam ex eis ; sint in lege tua voluntas et meditatio mea die et nocte, et ero tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo : Per Dominum.

Post Lectionem Veteris Testamenti.

Deus, qui dedisti mihi cum gaudio suscipere verbum tuum, da virtutem retinendi illud in corde bono et optimo, fructum afferendi in patientia ; ut non auditor obliviosus factus, sed factor operis, obtineam benedictionem servi boni et fidelis, qui cognovit voluntatem Domini sui, et præparavit, et fecit secundum voluntatem ejus : Per Dominum.

Ante Lectionem Novi Testamenti.

Jesu, lux vera, qui illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum, scio quia ex Deo venisti magister, et viam Dei in veritate doces. Verba quæ locutus es nobis, spiritus et vita sunt. Sed quis est dignus aperire librum et solvere signacula ejus ? Nonne tu qui occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo ? Da mihi ergo nosse mysterium regni Dei et investigabiles divitias tuas ; explica mihi omnes thesauros sapientiæ et scientiæ Dei in te absconditos : sermo tuus capiat in me, lucerna sit pedibus meis, et lumen semitis meis, donec aspiret dies, et inclinentur umbræ : Qui vivis et regnas, etc.

Post Lectionem Novi Testamenti.

✠✠. Hæc verba fidelissima sunt et vera.

Nunquam locutus est homo, sicut hic homo.

Credo, Domine ; adjuva incredulitatem meam.

Domine, ad quem ibimus ? verba vitæ æternæ habes.

Oratio. Salvator noster, cujus apparuit benignitas et humanitas, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et secularia desideria, sobriè et justè, et piè vivamus in hoc sæculo : concede, ut qui te similem nobis foris agnovimus, per te intus reformari mereamur : Qui vivis, etc.

POSITIONES

EX

UNIVERSA THEOLOGIA DOGMATICO-SCHOLASTICA

SELECTÆ.

1. Datur **DEUS**. *Contra Atheos.*
2. Isque est infinitè perfectus. *Contra Socinianos.*
3. Unus in natura. *Contra Ethnicos, Tritheitas, aliosque Polytheos.*
4. Et trinus in personis. *Contra Sabellianos, cæterosque Anti-Trinitarios.*
5. **DEUS** unus et trinus colendus est cultu non solum interno, sed etiam externo. *Contra quosdam Novatores.*
6. Datur ergo vera aliqua Religio in mundo. *Contra Atheos.*
7. Eaque non solum naturalis, sed etiam positive revelata. *Contra Deistas, omnesque Religionis revelatæ hostes.*
8. Potest autem **DEUS** revelare mysteria etiam quæ sunt supra rationem. *Contra eosdem.*
9. Increduli verò, qui talia mysteria a **DEO** revelata credere renuunt, manifeste peccant in ipsam rationem. *Contra eosdem.*
10. Porro ex omnibus Religionibus actu existentibus unica tantum est a **DEO** revelata;
11. Nimirum Religio Christiana. *Contra Paganos, Judæos Muhametanos, etc.*
12. Hæc enim sola est evidenter credibilis;
13. Reliquæ vero omnes sunt evidenter incredibiles. *Contra eosdem.*
14. Atque hæc vera Christi Religio perpetuo durare debet.
15. Et quidem in Ecclesia visibili. *Contra Protestantes.*
16. Necesse igitur est, ut vera Christi Ecclesia certis quibusdam notis insignita sit, ex quibus agnosci, et a falsis Christianorum sectis discerni possit.
17. Tales autem notæ sunt præcipue hæc quatuor, quod vera Christi Ecclesia sit Una, Sancta, Catholica, et Apostolica.
18. Cùm hæ notæ omnes Ecclesiæ Romano-Catholicæ convenient,
19. Et nulla earum ulli alteri sectæ Christianæ propria sit;

20. Evidenter credibile est, quod Ecclesia Romano-Catholica veram Christi fidem teneat,
21. Et evidenter incredibile, quod ulla alia Christianorum secta eandem teneat. *Contra eosdem.*
22. Nec solum evidenter credibilis, sed etiam evidenter amplectenda est fides Ecclesiæ Romano-Catholicæ, sine qua nemo salvari potest. *Contra eosdem, item contra Indifferentistas tam laxiores quam strictiores, etc.*
23. Cum autem in Ecclesia sæpe oriantur dubia in materia fidei et morum, debet dari infallibilis harum controversiarum Judex.
24. Qualis non est Princeps, vel Magistratus politicus,
25. Nec Scriptura seu sola, seu cum spiritu privato. *Contra Protestantes.*
26. Nec spiritus privatus sine Scriptura. *Contra Schwenkfeldianos.*
27. Nec solum lumen rationis. *Contra Deistas.*
28. Sed dictus Judex est ipsa vera Christi Ecclesia, nempe Romano-Catholica. *Contra Protestantes, et alios A catholicos.*
29. Hæc eadem est quoque infallibilis in declaranda orthodoxia vel heterodoxia textuum dogmaticorum alicujus libri.
30. Etiam in sensu litterali ab auctore intento. *Contra Jansenianos.*
31. Neque huic adseritioni obstant gesta Vigili Papæ in causa trium capitulorum,
32. Neque declaratio Zosimi Papæ, qua libellum Cælestii Pelagiani orthodoxum pronuntiavit,
33. Neque alia facta historica.
34. Præterea Ecclesia infallibilem suam docendi, judicandique auctoritatem exercet, dum corpus primorum pastorum, id est, Episcoporum, adsentiente R. Pontifice, aliquid in materia fidei aut morum in generali Concilio definit. *Contra Protestantes.*
35. Aut dum idem corpus primorum pastorum per Christiani orbis provincias dispersum, dogmaticæ R. Pontificis definitioni consentit. *Contra Appellantes ad generale Concilium.*
36. Immo, quia Ecclesia ex institutione Christi supra Petrum, ejusque legitimos Successores tanquam petram in fide firmissimam ac immobilem ædificata est,
37. Recte inferendum censemus, R. Pontificem aliquid ex cathedra definientem esse infallibilem jam ante adsensum Ecclesiæ. *Contra permultos hodie Doctores, etiam catholicos.*

38. Adhæc , quemadmodum D. Petrus primatum non solum honoris , sed etiam jurisdictionis in universos Fideles habuit ,
39. Neque ab Apostolis illum , vel ab Ecclesia , sed immediate a Christo Domino accepit :
40. Ita ejusdem legitimi Successores RR. Pontifices eundem primatum in universam Ecclesiam obtinent ,
41. Et quidem non jure duntaxat humano , nec ex dispositione Ecclesiæ , vel Principum laicorum gratia , sed jure divino , seu ex institutione Christi. *Contra Græcos schismaticos , et Protestantes.*
42. Ubi etiam notandum , quod Christus claves immediate Petro , non vero immediatius Ecclesiæ quàm Petro , contulerit. *Contra Richerium , ejusque asseclas.*
43. A visibili Ecclesiæ Capite R. Pontifice ad invisibile illius Caput progredimur , quod est Christus Dominus , Ecclesiam sponsam suam interno gratiarum influxu , perpetuaque protectione sustentans et conservans.
44. Hic est ille MESSIAS , Patribus in veteri Lege promissus. *Contra Judæos.*
45. Quem jam advenisse , præcipue ex revelatione divina Danieli de septuaginta hebdomadis facta , ostendimus. *Contra eosdem.*
46. Idem etiam est verus DEUS , Patri divino *ὁμοῦσιος* , seu consubstantialis secundum divinam naturam. *Contra Arianos , et Socinianos.*
47. Duæ autem in Christo sunt naturæ , divina et humana , inconfusæ. *Contra Eutychianos.*
48. In una tamen Verbi persona hypostatice unitæ. *Contra Nestorianos.*
49. Ob eamdem personæ in Christo unitatem Beatissima *Θεοτόκος* , seu Deipara dicenda est. *Contra eosdem.*
50. Ex qua Verbum carnem veram et non duntaxat umbratilem assumpsit. *Contra Phantasiastas.*
51. Quemadmodum verò duplicem naturam , ita et duplicem voluntatem atque operationem , divinam scilicet et humanam , in Christo confitemur. *Contra Monothelitas.*
52. Cæterum mysterium Incarnationis , hactenus a nobis expositum , neque ex parte Verbi assumentis ,
53. Neque ex parte naturæ assumptæ ,
54. Neque ex parte unionis hypostaticæ repugnantiam involvit. *Contra Paganos , Deistas , Socinianos , etc.*
55. Verbum incarnatum seu Christus est Auctor Sacramentorum N. L. ,

56. Quorum septem sunt numero. *Contra Protestantés.*
57. Ad horum validam administrationem nec fides requiritur. *Contra Rebaptizantes et Donatistas.*
58. Nec probitas. *Contra Donatistas, Valdenses, Wicleffum, et Hussum.*
59. Attamen requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia. *Contra Lutherum.*
60. Qualis non est intentio, ritum externum serio ponendi, si minister Sacramenti intus in animo dissentiat, et Sacramentum conficere nolit. *Contra Juenin, et multos alios recentiores.*
61. Primum N. L. Sacramentum Baptismus est, in quo Christus tanquam formam præscripsit expressam trium SS. Trinitatis personarum invocationem. *Contra non paucos Sectarios veteres, et recentiores; item contra quosdam Theologos catholicos.*
62. Sumptio SS. Eucharistiæ sub utraque specie nequaquam omnibus lege divinâ præcepta est. *Contra Protestantés.*
63. Ecclesia a Christo potestatem accepit, non modo rite dispositis declarandi, peccata eorum esse remissa; sed etiam verè remittendi eadem in Sacramento Pœnitentiæ. *Contra Protestantés.*
64. Quo beneficio ut quis fruatur, divino præcepto debet distincte confiteri ministro hujus Sacramenti omnia peccata sua, saltem gravia. *Contra Wicleffum, et Protestantés.*
65. Lex continentiae clericalis in Ecclesia tam græca, quam latina est antiquissima,
66. Et æquissima; sive spectemus jus naturale, sive positivum divinum, sive humanum. *Contra Protestantés, et alios clericalis cælibatus osores.*
67. Neque contra hanc legem quidpiam evincitur ex facto Paphnutii in Concilio Nicæno I.,
68. Aut ex carmine S. Gregorii Nazianzeni de vita sua, vel ex epistola S. Udalrici ad Nicolaum Papam.
69. Sacramenti matrimonii ministrum ipsosmet contrahentes esse, defendimus.
70. Præter Sacramenta ex meritis Christi Servatoris nobis etiam dantur gratiæ actuales internæ ad actus salutares eliciendos, et finem supernaturalem consequendum.
71. Est enim gratia actualis supernaturalis interna ad omnem prorsus salutarem actum necessaria. *Contra Pelagianos.*
72. Etiam ad initium fidei et salutis. *Contra Semi-Pelagianos.*
73. Porro dividitur gratia actualis interna in efficacem,

- et pure sufficientem. Gratia efficax non est necessitans. *Contra Lutheri, Calvini, et Jansenii sequaces.*
74. Neque ea consistit in delectatione relative victrice
Cl. P. Berti, aliorumque hodie plurimorum.
75. Neque in pramotione physica *Bannesiana.*
76. Sed est auxilium a Deo ex affectu specialiter benevolò creaturæ rationali collatum, de quo DEUS sine actuali decreto prædeterminante aut prædestinante ab æterno prævidit, illud cum consensu creaturæ conjunctum iri, si id creaturæ daret.
77. Quamvis autem multis gratia efficax detur; pluribus tamen datur gratia pure sufficiens, quæ nihilominus verum est DEI beneficium. *Contra Jansenianos.*
78. Præter gratias internas, aliaque salutis media DEUS nobis etiam angelos custodes dedit.
79. Immo communis est Theologorum sententia, singulis hominibus, suum tutelarem angelum esse assignatum. *Contra Calvinum.*
80. Sicut autem angeli boni nos custodiunt, ita angeli mali non animas duntaxat hominum,
81. Sed etiam corpora variis modis divexant;
82. Quemadmodum expertus est S. Job, et experiuntur energumeni.
83. Tales enim tempore Christi Domini datos fuisse, homo catholicus inficias ire nequit.
84. Quin etiamnum quosdam eorum dari, convincentia argumenta ostendunt.
85. Cæterum angeli seu boni, seu mali, incorporei sunt.
Contra Platonicos, et quosdam alios veteres.
86. Pœna angelorum malorum et hominum damnatorum æternum durat. *Contra Origenem, et Socinianos.*
87. Animæ verò hominum in statu gratiæ decedentium, necdum rite purgatæ, in piaculâri carcere ad tempus detinentur. *Contra Valdenses, Albigenes, et Protestantes.*
88. Quæ tamen piis vivorum suffragiis juvari possunt.
Contra eosdem, et Aërium presbyterum Arianum.
89. Lex, quæ promulgata non est, haud obligat.
90. Dividitur autem lex generalissime spectata in naturalem, et positivam. Lex naturalis nec mutabilis, nec dispensabilis est; unde jus naturæ conditionatum, proprie loquendo, non datur.

INDEX OPERUM

QUÆ UTILISSIMA ERUNT SACRARUM SCRIPTURARUM

STUDIO INCUMBENTIBUS.

- CONCORDANTIÆ** sacrorum Bibliorum. 2 vol. in-4°. *Avenione*.
WEITENAUER; *Lexicon Biblicum*. 1 vol. in-8°. aut in-12.
LAMY; *Apparatus Biblicus*. 1 vol. in-4°.
FRASSEN; *Disquisitiones Biblicæ*. 1 vol. in-4°.
CALMET; *Préfaces, Dissertations et Commentaires sur la Bible*.
DE VENCE, et **RONDET**; *Dissertations sur la Bible*. Reperiuntur in
Bibliis vulgò dictis *De Vence*, aut *d'Avignon*, editore Rondet, qui
pluras addidit dissertationes; sed ex istis nonnullæ cautè legendæ.
TIRINUS, in sacram Scripturam. 2 vol. in-fol.
CORNELIUS A LAPIDE; *Commentaria in sacram Scripturam*. 11 vol.
in-fol.
MENOCHIVS; *Commentarii totius Scripturæ*, cum dissert. additis à
P. Turnemino. 2 vol. in-fol. aut 4 vol. in-4°.
ESTIVS, in præcipua et difficiliora sacræ Scripturæ loca. 1 vol. in-fol.
* **WALTON**, editor Anglicanorum Polyglottorum; *Prolegomena*.
* **CAPELLI**; *Critica sacra*. 1 vol. in-fol.
* **POLI**; *Synopsis Criticorum*, in quo Textus et Versiones sacræ
Scripturæ simulque diversæ interpretationes tum Protestantium
tum etiam Catholicorum recensentur. 4 vol. in-fol.

* Quæ laudamus eruditorum Protestantium Opera asterisco notantur, ut in illorum
lectione necessaria adhibeatur cautio.

- BULLET**; *Réponses critiques aux difficultés des incrédules, etc.* 4 vol.
in-12.
GUÉNÉE; *Lettres de quelques Juifs, etc.* 3 vol. in-12.
BARRUEL; *Lettres Helviennes*. 4 vol. in-12.
DUCLOT; *La Sainte Bible vengée des attaques de l'incrédulité*. 3 vol.
in-8°.
DELORT DE LAVAU; *Conférence de la Fable avec l'Histoire sainte, etc.*
1 vol. in-8°. aut in-12.
GUERIN DU ROCHER; *Histoire véritable des temps fabuleux* 3 vol. in-8°.
DE BOVET; *L'Histoire des derniers Pharaons et des premiers Rois de*
Pépie, selon Hérodote, tirée des Livres Prophétiques et du Livre
d'Esther. 2 vol. in-8°. — *Dynasties Egyptiennes*. 1 vol. in-8°.
THOREL; *Origine des Sociétés, etc.* 4 vol. in-12.
VICTOR DE DONALD; *Moïse, et les Géologues modernes, etc.* 1 vol. in-18.

Posteriora hæc Opera multo cum fructu legentur de quæstionibus
quæ spectant ad primam Orbis originem, Diluvium, et Mythisto-
riarum fontes, adversus illos qui contradicunt Mosaicæ narrationi.

Permulta alia laudare potuissemus eruditorum Interpretum Opera.
Copiosum illorum Indicem proferet P. Calmet in *Bibliotheca sacra*
quam affixit Biblico suo Dictionario: ibi Auctores recenset qui dis-
seruere de diversis Scripturarum Libris, et de variis quæstionibus
ad singulos Libros pertinentibus.

